

BISERICA ORTODOXĂ

**REVISTA SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI
ANUL XVII, NR. 1 IANUARIE - IUNIE 2015**

BISERICA ORTODOXĂ

Revista Sfintei Episcopii
a Alexandriei și Teleormanului

ANUL XVII, NR. 1
Ianuarie - Iunie
Editura Cartea Ortodoxă
Alexandria 2015

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte
P.S. Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte
P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Membrii
P.C. Pr. Păunescu Eugen - Cătălin
Consilier Administrativ-Bisericesc
Stângă Alin - Vasilică
Redactor responsabil

Tehnoredactare - Valentin Holban
Copyright 2015 © Editura Cartea Ortodoxă
– Toate drepturile rezervate –
ISSN 1582-1544

Cuprins

PASTORALA LA ÎNVIEREA DOMNULUI

†GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului 5

ARTICOLE ȘI STUDII

Suporturi curriculare pentru manualul de Religie

Pr. Conf. Dr. **Ionuț VLĂDESCU** 15

Teologie și spiritualitate în colindele de Crăciun - partea a II-a

Cristian BUTNĂRAȘU 35

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

Chemarea monahală și duhul acestei lumi

Prof. Dr. **Pavel Radu LALA** 73

Despre Evlavia Euharistică în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur

Drd. **Stelian GOMBOȘ** 83

VIAȚA BISERICEASCĂ

Agenda de lucru a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction

Secretar Eparhial Pr. **Vasile NEACȘU** 110

BISERICA ȘI SOCIETATEA

Dimensiunea calitativ-apreciativă a demersului evaluativ în educația religioasă - partea a III-a

Pr. dr. **Emil M. LAZĂR** 124

Rolul cântării liturgice ortodoxe în formarea personalității religioase a tinerilor - partea I-a

Valentin VĂCĂRELU 159

Cimitirele - locuri sacre ale Ortodoxiei. O problemă spinoasă a zilelor noastre

Pr. **Răzvan SISEA** 205

DIN VIAȚA EPARHIEI

Târnosirea bisericii „Sfânta Treime” sau de la visul strămoșilor la împlinirea noastră

Pr. **Emilian CÎRNARU** 211

Altarul de vară – dedicat frumuseții slavei lui Hristos Pantocrator

Protosinghel **Sebastian SERDARU** 216

POEZIE CREȘTINĂ

Mă-nclin în fața ta

Rodica CONSTANTINESCU 220

Clipe de răgaz

Adriana MIU 222

Divin

Adriana MIU 223

Îți mulțumesc

Rodica CONSTANTINESCU 224

RESTITUIRI

Despre Sfânta Maria Magdalena

N. DINU 226

Îndatoririle duhovnicului după Sfintele Canoane

Prot. Nicodim BELEA 233

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPAL SFINTEI
EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
CINULUI MONAHAL, PREA CUCERNICILOR
ȘI PREA CUVIOȘILOR PĂRIȚI DIN ACEASTĂ
SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR ȘI PACE DE LA HRISTOS DOMNUL
CEL ÎNVIAT, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
ÎMBRĂȚIȘARE ȘI ARHIEREASCĂ
BINECUVÂNTARE

*„Învâind Iisus din mormânt, precum a zis mai înainte,
a dăruit nouă viață veșnică și mare milă.”
(din Utrenia Învierii)*

Iubiții noștri fii duhovnicești,

Hristos a înviat!

Bunul și mult milostivul Dumnezeu, Cel ce pe toate le rânduiește cu înțelepciune spre folosul sufletesc și trupesc al vieții noastre, ne-a învrednicit să întâmpinăm și în acest an luminatul praznic al învierii Mântuitorului

nostru Iisus Hristos, cununa sărbătorilor creștinești și „mărgăritarul cel de mult preț” (Matei XIII, 46) al vieții noastre. Ziua Sfintei Învieri, care ne umple sufletele de lumină, de căldură, de sfinte bucurii, de har și de binecuvântare cerească, este ziua despre care încă de demult psalmistul vestea: „*Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru dânsa.*”¹ Ne bucurăm și ne veselim laolaltă cu „cele cerești” și cu „cele pământești” pentru că „*Înviind Iisus din mormânt a dăruit nouă viață veșnică și mare milă.*” înviind Iisus din mormânt, El S-a făcut „*începătură a învierii celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci, precum în Adam toți mor așa și în Hristos toți vor învia.*”² Hristos Domnul ne-a răscumpărat pe noi din robia păcatului și a morții, nu cu argint sau cu aur, ci cu propria Sa viață, prin jertfa Sa de pe cruce. A murit ca un om, dar a înviat ca un Dumnezeu, biruind pentru totdeauna puterea morții și dăruind viață veșnică tuturor celor ce cred întru Dânsul (Ioan III, 15, 16; VI, 40).

Jertfa de pe Cruce și învierea Mântuitorului sunt stâlpii de căpătâi ai Bisericii creștine și temelia învățaturii și credinței noastre. Înțelegând ca nimeni altul valoarea de neprețuit a învierii Domnului, Sfântul Apostol Pavel scria corintenilor: „*Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră.*”³

Dar Hristos a înviat! A înviat și chiar în dimineața de slavă a învierii, o dimineață întocmai ca aceasta pe care o trăim și noi astăzi, S-a arătat Mariei Magdalena (Marcu XVI, 9) și celorlalte femei mironosițe, care „*apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat*”, după ce spaima le-a fost alungată din suflete prin dulcele glas al Domnului care le strigase: „*Bucurați-vă!*”⁴ Mai târziu, în aceeași zi, către amiază, El a fost văzut de Apostolul Petru în Ierusalim (Luca XXIV, 34), iar către seară a călătorit, pe drumul spre Emaus, alături de Luca și Cleopa, tâlcuind „*din toate Scripturile cele despre El*”.⁵ Tot în ziua învierii, seara târziu, Hristos se arată și celorlalți ucenici, Le cere

1. Psalmi CXVII, 24.

2. I Corinteni XV, 20-22.

3. I Corinteni XV, 14.

4. Matei XXVIII, 9.

5. Luca XXIV, 13-31.

să-I pipăie mâinile și picioarele străpunse de cuie, să-I vadă coasta rănită de sulița ostașului, pentru a potoli tulburarea și înfricoșarea lor și a-i încredința despre adevărul ridicării Sale din mormânt (*Luca XXIV, 36-49*). Pentru întărirea credinței în înviere, au urmat și alte arătări ale Mântuitorului: cea pentru încredințarea lui Toma (*Ioan XX, 24-29*), cea de la Marea Tiberiadei (*Ioan XXI, 1-14*) și cea din Galileea „*la muntele unde le poruncise lor Iisus*”⁶. Astfel, adevărul învierii Domnului s-a pecetluit cu putere în inimile Sfinților Apostoli, încât, înainte de începerea lucrării de zidire a Bisericii creștine, ei mărturiseau cu tărie: „*Ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții, aceea vă vestim*”⁷, iar Sfântul Petru întărește aceste cuvinte, mărturisind: „*Cu siguranță să știe deci toată casa lui Israel că Dumnezeu, pe Acest Iisus pe Care voi L-ați răstignit, L-a făcut Domn și Hristos... Pe începătorul vieții L-ați omorât, pe care însă Dumnezeu L-a înviat din morți și ai Cărui martori suntem noi.*”⁸

Fără îndoială, martori ai învierii Domnului sunt în primul rând cei ce L-au văzut înviat cu ochii lor trupești. Însă martori ai învierii suntem și noi cei ce nu L-am văzut, dar am primit din moși-strămoși mărturia celor ce L-au văzut și L-au pipăit.

Nouă ni se adresează Hristos Cel înviat când spune „*Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!*”⁹ Având în sufletele noastre pe Sfântul Duh care mărturisește că Hristos a înviat și viețuiește în noi, suntem și noi martori ai învierii, iar bucuria aceasta a inimii noastre, ca orice mare bucurie care nu poate fi tănuțită, se cere mărturisită. De aceea cântă astăzi întreaga Biserică, preoți și credincioși, cântarea de biruință: „*Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând, și celor din mormânturi viață dăruindu-le!*”

Este lumină și binecuvântare în sfințele noastre biserici astăzi! Este lumină și căldură în inimile creștinești astăzi, pentru că învierea Domnului este preaplin de bunătate și de iubire a lui Dumnezeu revărsate peste creație. Bogăția spirituală a Sfintei învieri am auzit-o zugrăvită în cuvinte de Sfântul Ioan Gură de Aur la slujba din această noapte când ne îndeamnă: „*Pentru*

6. Matei XXVIII, 16.

7. I Ioan I, 1.

8. Faptele Apostolilor II, 36; III, 15.

9. Ioan XX, 29.

aceasta intrați toți întru bucuria Domnului nostru: și cei dintâi, și cei de al doilea, luați plata. Bogații și săracii împreună bucurați-vă. Cei ce v-ați înfrânat și cei leneși, cinstiți ziua. Cei ce ați postit și cei ce n-ați postit, veseliți-vă astăzi. Masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămând. Gustați din ospățul credinței; împărtășiți-vă toți din bogăția bunătății. ¹⁰

Într-adevăr, cel ce a venit la înviere însetat de iubire și de adevăr, se va întoarce acasă cu sufletul plin de Dumnezeu iubirii și al adevărului; cel ce a venit pentru frumusețea praznicului, s-a putut bucura de o slujbă frumoasă și luminată ca nici o alta în an; cel ce a venit doar pentru pască și ou roșu nu se va întoarce acasă cu mâna goală. Praznicul Sfintei Învieri ne îndestulează pe toți și nimeni nu se va mai întoarce acasă mai sărac de cum a venit, căci din „*mormântul gol a răsărit iertarea*”.

Învierea Domnului s-a petrecut o singură dată, în urmă cu două milenii (Evrei IX, 28) însă roadele ei se revarsă în mod permanent peste veacuri în viața Bisericii, dând alinare și mângâiere, luminând și îndreptând sufletele credincioșilor ei pe calea către împărăție. Învierea Domnului este pragul prin care istoria trece în veșnicie, prezentul în viitor și creația în eshatologie, pentru că însăși Biserica ia ființă din înviere și se află pe calea învierii: lucrarea ei se cuprinde între două învieri - a lui Hristos Dumnezeu și a noastră, a tuturor oamenilor. De aceea, peste viața Sfintei Biserici, în această lume de neputință, de durere, de lacrimi și de nevoi, adie deja un vânt de înviere, zefir preasfânt, care nu este altceva decât prezența Duhului Sfânt în revărsarea Sa plenară și de viață făcătoare, vie și înviitoare, care ni-L dăruiește pe Hristos Cel înviat, făcându-L prezent nu înaintea noastră „*spre pipăire*”, ci înăuntrul nostru prin „*împărtășirea*” cu Sfintele Taine. Sfintele Taine devin astfel „*porțile cele veșnice*” (Psalmi xxiii, 9) ale iubirii lui Dumnezeu prin care împăratul slavei, Cel ce a biruit moartea, vine să ne dăruiască lumina, pacea, bucuria și Viața. Primind cu vrednicie Sfânta Euharistie, Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Domnului Cel înviat, ne asemănăm și stăm la Cină cu înșiși Sfinții Apostoli care din preacuratele mâini ale Mântuitorului au primit „*Pâinea cea vie*” și mai mult decât aceasta

10. *Cuvânt de învățătură al celui întru sfinți Părintele nostru Ioan Gură de Aur, Utrenia Învierii.*

- devenim purtători ai lui Hristos Cel înviat și ne bucurăm cu toată ființa noastră de roadele și binefacerile sale: păcatele se iartă, rănila sufletuști se vindecă, trupul se înviorază, iar în inimi se sălășluiește Pacea. Acea „Pace” pe care însuși Hristos le-o dăruiește Sfinților Apostoli după înviere ne cuprinde cu totul într-o îmbrățișare tainică și iubitoare.

Dumnezeu vrea ca noi să fim fericiți atât în viața aceasta cât și în cea veșnică. Fericirea însă depinde în mare măsură de noi înșine, adică de ceea ce facem pentru a dobândi această fericire. Un înțelept din lumea veche spunea: *„Toți oamenii vor să trăiască fericiți, dar când vine vorba despre calea prin care se ajunge la o viață fericită, oamenii nu se înțeleg în păreri.”*¹¹

Cât suntem tineri nu ne interesează viața de apoi, ne pare că viața pământească ar fi fără de sfârșit. Un om care gândește în acest fel va avea clipele sale de fericire pământească, trainică după părerea lui: nici sănătatea nu-L părăsește, avere are destulă, nimic nu-i lipsește și toate cele pământești se adună în folosul lui. Ar putea zice sufletului său întocmai ca bogatul cel căruia i-a rodit țarina: *„Suflete, ai multe bunătăți strânse pentru mulți ani; odihnește-te, mănâncă, bea și te veselește!”*¹² Dar se duc aceste clipe, aceste ceasuri, aceste zile care par pline de îmbelșugare și fericire pământească, cum se duc norii pe cerul albastru. Anii se adună, puterile slăbesc, bolile apar și ele, spaimela se înmulțesc și groaza morții pătrunde în suflet ca un vierme neadormit.

Dacă Hristos cel înviat nu trăiește în inima omului, dacă în inima omului nu se găsește comoara cea de mult preț a credinței, oricât am fi de împodobiți cu fericire pământească, cu tot felul de îmbelșugare și sănătate, nu vom afla pentru sufletul nostru fericirea aceea pe care nimeni, în afară de Dumnezeu nu poate să o dea sufletului, pus de Dumnezeu în noi și rânduit vieții veșnice. Fără înviere viața ne pare ca un drum spre nicăieri, iar moartea, cea mai cumplită și deznădăjduită întrebare. Învierea Domnului ne spune că viața omului nu este îngrădită în oase și simțuri și ne dăruiește nădejdea veșniciei și bucuria nețărmurită a nemuririi. Învierea lui Hristos umple de adevăr cuvintele prorocului care vestea de demult *„Din stăpânirea iadului*

---

11. Seneca.

12. Luca XII, 19

îi voi izbăvi și de moarte îi voi mântui."¹³

De aceea, pentru omul în al cărui suflet trăiește Hristos Domnul cel înviat, pământul nu mai este mâncător de trupuri, ci pânțec roditor și locaș al învierii morților. Pentru omul care crede cu tărie și trăiește învierea ca o permanență a vieții lui, moartea cea grozavă și înfricoșătoare devine ușă spre viața veșnică, iar mormântul devine brazda în care se aruncă sămânța veșniciei. În această înțelegere, a învierii noastre ca roadă a învierii Domnului, Sfântul Pavel grăia: „*Dacă Duhul Celui Care a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel Care a înviat pe Hristos Iisus din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său care locuiește în voi.*”¹⁴

Iubiți fii ai Învierii Domnului,

Sfinții Părinți ai Bisericii, trăind și respirând învățătura cea adevărată a învierii Domnului, au păstrat și propovăduit credința creștină, făcându-se urmași ai Sfinților Apostoli și continuând cu strălucire lucrarea lor. Încercați în multe chipuri în lupta lor pentru apărarea credinței celei adevărate, ei s-au învrednicit de lumina cea nepieritoare a inspirației Duhului Sfânt și ne-au lăsat o adevărată zestre duhovnicească prin predicile și scrierile lor pline de dumnezeiască înțelepciune. Spre a spori bucuria noastră în această sfântă zi se cade să dăm glas învățăturilor lor care sunt ca o binecuvântată rouă menită să răcorească, să dea mângâiere și să ne întărească sufletele întru credința Sfintei Învieri.

Pentru a primi cu vrednicie și a trăi cum se cuvine sărbătoarea Sfințelor Paști, Biserica noastră a îndemnat pe credincioșii săi, încă din timpul Postului Mare, la deșteptare duhovnicească, la pocăință și înnoire a duhului prin astfel de cântări: „*Suflete al meu, suflete al meu școală, pentru ce dormi? Sfârșitul se apropie și vei să te tulburi. Ci te deșteaptă, dar, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu.*”¹⁵

Tot astfel Sfântul Ioan Hrisostom, adevărată trâmbiță a Duhului Sfânt, îndemna pe fiii săi duhovnicești la priveghere și pocăință și arăta nimicnicia vieții pământești atunci când spunea: „*Să ne trezim și să*

13. Osea XIII, 14.

14. Romani VIII, 11.

15. Condacul, glasul al VI-lea, *Canonul Sfântului Andrei Criteanul*.

priveghem, căci va veni ceasul! Va veni cu adevărat, și iar zic că va veni, să nu ne amăgim pe noi înșine! Căci, dacă vom petrece întru desfătare cincizeci de ani și vom mai trăi o sută de ani, după aceea ce? Bătrânețe, și după aceea ce? Boală, și după boală slăbiciune și apoi ceasul acela groaznic pe care toți îl așteaptă și de care se cutremură. Și noi ne lenevim? Mare frică este atunci, fraților, mare lucru este a vedea sufletul despărțindu-se de trup!”¹⁶

Dar frica și cutremurul inimii noastre se domolesc și ne mângâiem când auzim cuvântul unui alt Sfânt Părinte care ne învață că prin Sfânta Înviere mormântul și moartea însăși au fost transfigurate, înghițite fiind de biruința Celui înviat: „Vor întreba unii: cum spunem că a biruit moartea Domnul Cel Înviat, de vreme ce oamenii încă mor? Cei ce au intrat în lumea aceasta prin pântecul maicii lor vor ieși din ea prin moarte și prin mormânt. Este lege aceasta. Dar pentru noi, care murim în Hristos, moartea nu este un abis întunecat, ci este nașterea la o nouă viață, este întoarcerea acasă. Pentru noi mormântul nu este întuneric fără sfârșit, ci este poarta la care ne așteaptă îngerii lui Dumnezeu. Pentru cei plini de dragostea lui Hristos mormântul nu-i decât cea din urmă piedică în calea prezenței Lui - piedică subțire ca pânda de păianjen. Deci strigă marele Apostol Pavel: Pentru mine viață este Hristos și moartea un câștig (Filipeni I, 21). Cum n-a biruit Domnul moartea când unde este El moartea nici nu se vede? Mormântul nu mai e un abis pentru că El l-a umplut cu Sine; nu mai e întuneric pentru că El l-a străluminat; nu mai e groază pentru că e semn nu al sfârșitului, ci al începutului; nici groapa nu e casa noastră în veșnicie, pentru că este numai ușa ce dă într-acolo. Deosebirea dintre moartea de dinaintea Învierii lui Hristos și moartea de după Înviere este cea dintre un incendiu pustiitor și luminița unei candelă. Victoria lui Hristos e temeinică: prin El moartea a fost înghițită de biruință (I Corinteni XV, 54).”¹⁷

Înțelegem de aici că învierea Mântuitorului este biruință pentru noi și că ea privește pe om în integralitatea ființei lui: trup și suflet. Firește că sufletul deține întâietatea, dar nici trupul, „*templu al Duhului Sfânt*” cum îl numește Sfânta Scriptură, nu este lăsat deoparte. Iar trupul înviat va fi

---

16. Sfântul Ioan Gură de Aur, „Pentru înfricoșata și dreapta Judecată și pentru munca cea veșnică și fără de sfârșit”, în *Mărgăritare - Cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur și ale multor Sfinți și Dascăli*, Editura Sophia, București, 2010, p. 216.

17. Sfântul Nicolae Velimirovici, *Predici*, Editura Ileana, București, 2006, pp. 218-219.

asemenea Trupului Domnului după înviere: nestricăcios, puternic, nemuritor, duhovnicesc, afară de toată grosimea materiei, după cum ne învață și Sfântul Pavel: „Așa este și învierea morților: se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, înviază întru slavă, se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc.”¹⁸

Spre lămurirea acestor învățături căpătăm mai mult folos duhovnicesc dacă ascultăm pe Sfântul Teofilact al Bulgariei, care ne tâlcuiește zicând: „Deci astfel se cuvine a socoti că a fost trupul Domnului după înviere: duhovnicesc, și subțire, și afară de toată grosimea și neavând trebuință nici de hrană, nici de altceva, deși a mâncat, pentru încredințare. Căci ceea ce a mâncat, nu a mâncat firește, ci din economie, ca să arate că a înviat însuși trupul ce pătimise.[...] Iar cele ce s-au mâncat atunci par a avea încă și oarecare înțelegere umbrită. Căci, mâncând El **o parte de pește fript** însemnează că a uscat cu focul dumnezeirii Sale firea noastră, care înota în viața aceasta sărată; și, zvântând toată umezeala pe care o avea ea din adâncurile apelor - și, mai ales să zic, ale valurilor - a făcut-o pe aceasta mâncare dumnezeiască, dulce mâncare gătind-o lui Dumnezeu pe ceea ce mai înainte era de scârbă. Căci aceasta - zic - înseamnă **fagurele de miere**: dulceața de acum a firii noastre care mai înainte era lepădată.”¹⁹

Iubiți fii suflați,

Bucuria pe care o simțim și o trăim de Sfintele Paști nu trebuie să se încheie odată cu sfârșitul zilelor de praznic. Ea trebuie să ne stăpânească mereu, în toate zilele și însăși viața noastră trebuie să se desfășoare de acum înainte sub semnul Învierii. Hristos Dumnezeu, „Care S-a dat pentru păcatele noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră”²⁰ dorește ca învierea Sa să însemne pentru toți fiii Săi nu numai prilej pentru bucurie și desfătare

18. I Corinteni XV, 42-44.

19. Sfântul Teofilact al Bulgariei, „Tâlcuire la Evanghelia Morții și Învierii Domnului, după Luca”, în *Sfinții Părinți despre Moartea și Învierea Domnului*, Editura Sophia, București, 2008, p. 168.

20. Romani IV, 25.

sufletească de moment, vremelnică, ci izvor pentru o bucurie statornică, care să ne facă părtași cu adevărat învierii Sale.

Vom dovedi că suntem părtași cu adevărat învierii Sale și că Hristos trăiește în noi numai dacă la temelia vieții noastre vom pune iubirea de semenii, lămurit cunoscând că „*Cine iubește pe Dumnezeu, iubește și pe fratele său*”²¹, iar „*cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte*”²².

Ne vom arăta ca fii ai Învierii numai dacă vom împlini cuvântul Mântuitorului: „*Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc. Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu.*”²³

Spre acest mod de viață călăuzit de Sfânta Înviere ne îndeamnă și Sfântul Apostol Petru când zice: „*Iubiți-vă unul pe altul din toată inima, cu toată stăruința..., lepădând toată răutatea și tot vicleșugul și fățărnicile și pizmele și toate cleветirile...; mai presus de toate țineți din răspunderi la dragostea dintre voi, pentru că dragostea acoperă mulțime de păcate... Cine iubește viața și voiește să vadă zile bune, să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască vicleșug, să se ferească de rău și să facă binele, să caute pacea și s-o urmeze.*”²⁴ Asemenea și Sfântul Evanghelist Ioan completează spunând: „*Să ne iubim unul pe altul, pentru că dragostea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire... Să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul.*”²⁵

Iar Sfântul Apostol Pavel ne poruncește: „*Drept aceea, omorâți mădularele voastre, ale omului pământesc: desfrânarea, necurăția, patima, pofta rea și lăcomia. Lepădați mânia, iuțimea, răutatea, defăimarea, cuvântul de rușine... Nu vă mințiți unul pe altul, fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui și v-ați îmbrăcat cu cel nou.*”²⁶ Acestea cunoscând și împlinindu-le în fapte, vom putea rosti din toată ființa noastră precum Sfântul Apostol Pavel că de acum „*nu mai trăiesc eu, ci Hristos*

21. I Ioan IV, 21.

22. I Ioan III, 14.

23. Ioan XV, 14 și 12.

24. Petru 1,22; II, 1; IV, 8; III, 10-11.

25. Ioan IV, 7-8; 111,18.

26. Coloseni III, 5, 8-10.

trăiește în mine".²⁷

Nădăjduind că, luând aminte la învățăturile Sfinților Apostoli și ale Sfinților Părinți pe care le-am adus de față, vă veți și osteni cu sârguință a le împlini, rugăm pe Domnul Cel ce ne-a dăruit Viața prin Sfânta Sa înviere, să sălășluiască deplin bucuria Sfințelor Paști în sufletele noastre, rodind fapte de mântuire spre viața veșnică pe care toți dorim să o dobândim.

Vă binecuvântăm și vă dorim zile îndelungate, cu pace și cu sănătate deplină întru lumina Sfintei învieri, adresându-vă biruitorul salut, de mântuire purtător:

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru de tot binele doritor
și către Domnul Cel înviat totdeauna rugător,

†GALACTION

EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

---

27. Galateni II, 20.

ARTICOLE ȘI STUDII

SUPORTURI CURRICULARE PENTRU MANUALUL DE *RELIGIE*

Pr. Conf. Dr. **Ionuț VLĂDESCU**

Clasicul manual școlar rămâne chiar și în era digitală principalul instrument operațional de lucru pentru elevi, cel mai accesibil ca *formă* (este practic, ușor de folosit), *conținut* (este conceput pentru fiecare disciplină, axat pe programa școlară) și *metodologie* (cu reguli, definiții, exemple, exerciții, imagini, etc.). Elevul recurge la manual ori de câte ori dorește să-și îmbogățească sau împrășteze cunoștințele. Însăși denumirea de manual indică finalitatea acestei cărți: elevul să-l aibă „în mână”, sau la îndemână, cât mai des (V. Țărcovnicu, 1975, p. 179).

Creșterea ofertei de manuale, în forme tot mai variate de proiectare, apariția manualelor alternative, solicită întrebuintarea unor suporturi curriculare pentru manual tot mai performant elaborate, motivație privită și prin prisma necesității fixării riguroase a cunoștințelor și deprinderilor.

Într-o formă tot mai diversificată, resursele și materialele curriculare de suport însoțesc și manualele disciplinei Religie, reintrodusă în Curriculumul educațional după anul 1990. O investigație analitică asupra suporturilor curriculare pentru disciplina și manualul de Religie, contextualizată necesităților educaționale actuale și o abordare a problemei din perspectiva optimizării predării Religiei, este oportună și ar putea fi benefică, în primul rând, pentru cadrul didactic, cleric sau laic, abilitat să o predea.

1. Delimitări terminologice

Teoria și metodologia Curriculum-ului, atunci când clasifică tipurile de curriculum după criteriul cercetării aplicative, menționează între acestea

și *curriculumul de suport* căruia i se circumscriu:

- sistemul mijloacelor de învățământ folosite ca auxiliare curriculare: materiale de suport, mijloace tehnice, softuri educaționale, etc;
- resursele umane implicate în procesul educațional: cadre didactice, cercetători, specialiști, personalități ale lumii științifice, etc;
- resursele de timp implicate în desfășurarea demersului educațional;
- programele educaționale pentru cadrele didactice (Ionescu, M., Bocoș, M., 2009; Bocoș M., Jucan, D., 2008, p.152).

Se observă faptul că, la modul general, întreg ansamblul implicat în procesul învățării-resursele umane, materiale și de timp - este perceput ca suport curricular. Astfel, în sens larg, în categoria curriculumului de suport se înscriu nu numai auxiliarele curriculare la manual, ci chiar manualul însuși poate fi considerat un suport curricular, deoarece stă în mod efectiv la baza proiectării activității educațional-instructive. (M. Ionescu, 2005, p. 153)

Sub aspect terminologic, când investigăm capitolul suporturilor curriculare, întâlnim diferite expresii și termeni care fac referire, fie la ansamblul întreg, fie numai la segmente ale curriculumului de suport.

Astfel, sintagma „suporturi curriculare” poate fi înțeleasă ca exprimând întregul sistem al mijloacelor de învățământ și al resurselor care contribuie la desfășurarea activităților didactice, dar poate avea și un înțeles mai restrâns, acela de materiale auxiliare, produse curriculare de ajutor .

Denumirea de „produse curriculare auxiliare” se atribuie în general, resurselor conexe la manualele școlare, auxiliarelor didactice. Ne propunem o investigare a curriculumului de suport numai în acel segment care vizează suporturile curriculare destinate manualelor școlare și, în mod special, manualelor de Religie.

Suporturile curriculare pentru manual se definesc ca fiind resurse ce prezintă modalități și condiții de aplicare și de monitorizare a procesului curricular, transpus în programa școlară și manual. Din acest motiv suporturile curriculare își valorifică valențele didactice doar în măsura în care vin în sprijinul manualului, în măsura în care sunt concepute și utilizate în spiritul concepției sistemice, articulate, a curriculumului disciplinei de învățământ căreia i se adresează și competențelor acesteia. (M. Bocoș, D. Jucan, 2008, p. 212)

Întreaga gama a auxiliarelor curriculare trebuie să ofere beneficiarului, profesor sau elev, sugestii metodice și metodologice, într-un mod atractiv

și explicit, flexibil și deschis, în vederea însușirii elementelor de conținut și a formării deprinderilor. În realizarea și selectarea suporturilor curriculare un factor esențial îl constituie asigurarea corespondenței între *nivelul de pregătire al elevilor* (cognitiv/ intelectual, afectiv/ motivațional, informativ și formativ) și *variantele de transpunere a noilor conținuturi* (acționai, iconic sau simbolic), asociate cu *modalitățile de cunoaștere a realității* (declanșare/ inducere, susținere, motivare etc. a învățării) (ibidem, p. 212).

2. Repere în realizarea și selectarea suporturilor curriculare pentru manualul de Religie

Fără a se substitui manualului, produsele curriculare de suport preiau și îndeplinesc anumite obiective și funcții specifice manualului școlar. Acest fapt este normal, deoarece însăși menirea auxiliarelor curriculare este aceea de suporturi, susținătoare, în aplicarea procesului aural. La Religie, suporturile curriculare „împrumută” din funcțiile și obiectivele manualului, pe care le explicitează într-o abordare flexibilă, deschisă.

În realizarea și selectarea suporturilor pentru manualul de Religie vor trebui îndeplinite anumite obiective, dintre care menționăm:

- să răspundă finalităților educaționale prevăzute de manual; să corespundă nivelului de pregătire al elevilor sub aspect cognitiv, afectiv, informativ și formativ, dacă sunt destinate acestora;
- să se constituie într-un mijloc util și necesar în organizarea activității de proiectare-predare-evaluare, dacă este destinat profesorului;
- să ofere sugestii metodologice și să prezinte modalități eficiente de aplicare, în vederea obținerii unui randament maxim în însușirea cunoștințelor;
- să asigure corespondența necesară între *nivelul* de cunoștințe și deprinderi acumulat de elevi și *modalitățile* de transpunere a noilor achiziții, în vederea asimilării lor;
- să faciliteze organizarea situațiilor de învățare, a diverselor tipuri de experiențe de învățare, prin stimularea imaginației, a gândirii logice, a sentimentului religios și a dorinței de cunoaștere în sfera valorilor religioase morale.

În realizarea produselor curriculare pentru profesori, folosite ca suport la manual (ghiduri metodice, norme metodologice, softuri educaționale, etc), este esențială relaționarea îndeplinirii unor condiții legate de conținutul de transmis, structurarea și redactarea acestuia și prezentarea

într-o formă finală clară, atractivă, stimulativă.

Pentru proiectarea și realizarea auxiliarelor la manual destinate elevului (îndrumătoare pentru elevi, caiete de activitate independentă etc), autorul va trebui să ia în considerare, între alte aspecte, asigurarea unei diversități suficient de mari de tipuri de sarcini de învățare, centrate predominant pe elev precum și oferirea unor posibilități de autoevaluare.

Disciplina Religie oferă în mod frecvent, în activitatea la clasă și în activitățile extracurriculare, deopotrivă profesorului și elevului, posibilitatea întrebuițării materialelor didactice ajutătoare/auxiliare, atât în stare naturală: cruce, sfeșnic, candelă, cărți de cult etc, cât și sub formă de simboluri și reprezentări: icoane, cărți, ilustrate, etc. Aceste materiale pot constitui pentru elev un imbold necesar aprofundării, individualizării învățării și stimulării reflecțiilor personale. Selectarea lor, într-o manieră care să asigure randament maxim în economia lecției, aparține profesorului.

2.1 Funcții ale suporturilor curriculare

Utilizarea produselor curriculare auxiliare în spiritul concepției integrale și integrative a predării Religiei în școală, presupune o punere în valoare a valențelor didactice ale conținuturilor din manuale. Acest demers devine realizabil numai în măsura în care suporturile curriculare, indiferent de natura lor, îndeplinesc și valorifică unele dintre funcțiile didactice pe care le au manualele (funcția informativă, funcția formativă, funcția stimulativă, funcția de autoinstruire și funcția de dirijare a învățării).

Suporturile curriculare folosite în predarea-învățarea Religiei pot valorifica aceste funcții astfel;

1. *Funcția informativă* (de informare), devine operantă prin asigurarea transformării elementelor cognitive și ale trăirilor religioase în elemente de conținut didactic.

Este cunoscut faptul că valorile religioase se temeluiesc pe texte sacre, adevărurile divine sunt imuabile, scrierile patristice și de istorie ecleziastică conțin mesaje adânci. Înțelegerea lor presupune exercițiu. Caracterul sau rolul informativ al unui auxiliar didactic rezidă în modul în care acesta oferă sugestii, metode, în vederea selectării acestor cunoștințe și trăiri, în transformarea lor în material informativ cu caracter didactic accesibil elevului, adus la capacitatea lui de percepție. Funcția informativă a auxiliarului didactic este îndeplinită atunci când acesta respectă atât logica internă a învățăturii de credință transmisă, cât și logica didactică

și succesiunea firească a conținuturilor, potrivii cerințelor educaționale (transpoziția didactică). Religia recurge deseori la însemne și simboluri, în cult sunt folosite frecvent materii și obiecte specifice; când acestea sunt valorificate ca material didactic intuitiv, ele vin în sprijinul formării și stimulării de deprinderi, achiziționării de cunoștințe (exemplu: crucea, cădelnița, icoana, lumânarea, veșmintele preoțești etc).

2. *Funcția formativă* este asigurată de suportul curricular folosit, în măsura în care acesta oferă sprijin la dezvoltarea gândirii logice, prin exersarea operațiunilor acesteia: analiza, sinteza, comparația, generalizarea, asocierea, abstractizarea, etc (M. Ionescu, 2005, p. 263). Programa școlară la Religie, implicit manualul și suporturile curriculare ale acestuia, urmăresc educarea elevilor în spiritul cunoașterii și însușirii valorilor religios-morale creștine, care să formeze ulterior temelia concepției asupra legăturii omului cu Dumnezeu, a relațiilor interumane și a atitudinii față de propria persoană (Programa școlară Religie cls. V - VIII. Nota de Prezentare)

Gândirea religioasă are specificitățile ei. Dintotdeauna educația a considerat Religia și valorile religioase drept parte integrantă și integrativă în cadrul curriculum-ului educațional. Filosoful E. Kant afirma, în acest sens că: „adevăratul fel de a cinsti pe Dumnezeu este de a făptui, urmând voința lui Dumnezeu acest lucru trebuie să-i învățați pe copii”. Același filosof îndruma: „să dezvoltăm în el dragostea de alții și să știe să se bucure de binele lumii (la P. Duproix, 1923, p. 180, 183).

3. *Funcția stimulativă* rezidă în trezirea interesului elevilor pentru studiu, a curiozității, a dezvoltării motivației interne pentru cunoaștere. Această funcție este asigurată de suportul curricular în funcție de modul în care este comunicată informația și de intensitatea activității care se solicită elevilor (M. Ionescu, 2005, p. 263). La Religie, caietele individuale, materialele ajutătoare, ghidurile, softurile multimedia, pachetele de învățare etc. conțin o gamă variată de modalități care pot stimula elevul în asimilarea cunoștințelor și deprinderilor.

4. *Funcția de autoinstruire și de formare a cunoștințelor și deprinderilor religioase*. Realizarea și întrebuințarea suporturilor curriculare la manual trebuie gândită și în contextul stimulării autoeducării în însușirea cunoștințelor și deprinderilor religioase prin strategii adecvate. Caietul de Religie, Cartea de rugăciuni, Micul catehism, Mica Biblie sau Sfânta Scriptură pot fi suporturi optime în direcția asigurării și susținerii studiului individual independent al elevilor în măsura în care profesorul, preotul,

familia, îi motivează suficient.

5. *Funcția de dirijare a învățării* este asigurată prin produsele curriculare auxiliare în măsura în care acestea realizează:

structurarea corectă a conținuturilor de studiat; valorificarea unor metode, tehnici, procedee, adecvate instruirii și autoinstruirii: cuvinte-cheie, întrebări, elemente de reflecție, sublinieri colorate sau în chenare, jocuri de rol, realizări audio- video, alte modalități creative prin care învățarea să fie dirijată spre atingerea obiectivelor propuse.

Și în acest segment, ora de Religie și manualul oferă posibilitatea întrebunțării suporturilor curriculare cu un maxim de eficiență.

2.2 Clasificarea suporturilor curriculare pentru manualul de Religie

Ca instrumente conexe de organizare și susținere a situațiilor de învățare prevăzute în documentele școlare (programa școlară și manual), suporturile curriculare la manualul de Religie pot fi clasificate în funcție de diferite criterii cu caracter aplicativ. Astfel, putem avea o clasificare după utilizatori: cadre didactice, elevi și suporturi folosite de ambele categorii; clasificări ale suporturilor curriculare înțelese ca mijloace de învățământ și tehnologie didactică etc.

2.2.1 Clasificare după utilizatori

în funcție de utilizatorul sau utilizatorii suporturilor curriculare, am putea stabili următoarea taxonomie a produselor curriculare:

- **Suporturi curriculare necesare profesorului:**

Cele mai utilizate resurse conexe manualului de Religie, pentru cadrul didactic, sunt:

Metodica predării Religiei sau „manualul” profesorului; este cartea care interpunându-se între scop și conținut, prezintă suportul teoretic și modalitățile sau metodele practice ale realizării educației religioase. Dincolo de a fi doar un suport pentru manual, metodică reprezintă un mijloc de îndeplinire a unor obiective centrale: educația și instruirea, printr-un ansamblu de procedee și operații (I.K. Babanski, 1979, p. 43);

Ghidurile didactice: de proiectare, de evaluare, ghidul metodic, ghidul de termeni etc, se concentrează asupra aspectelor concrete ale manualului și lecției, oferind metode și instrumente de proiectare, de evaluare, variante

de aplicație adecvate temei, problemei sau lecției, modalități de proiectare a diferitelor tipuri de itemi, teste model, barem de corectare etc.

Norme metodologice, sugestii metodice și precizări. Acestea pot reprezenta fie documente de politică educațională și curriculară, atunci când emană de la o autoritate oficială (minister, inspectorat), fie pot avea caracter didactic-aplicativ și au rolul de a sprijini proiectarea și realizarea demersurilor curriculare. În acest sens se pot referi la:

- desfășurarea efectivă a procesului instructiv-educativ;
- selectarea celor mai adecvate activități de învățare;
- sugestii referitoare la resursele materiale;
- sugestii referitoare la strategiile de evaluare (cf. M. Bocoș, 2007, p.355).

Materiale didactice ajutătoare sau de suport. Acestea fac parte din categoria mijloacelor de învățământ și se supun unor taxonomii variate, funcție de diferite criterii aplicative.

Produse de software și hardware educațional. Acestea sunt produse intelectuale de instruire (software), având suport tehnic (hardware): instalații, echipamente, aparatură electronică și tehnologia instruirii. (M. Ionescu, 2005, p. 268, A. M. Huberman, 1978).

Seturile multimedia și pachetele de învățare. Sub denumirea de învățare multimedia, o gamă largă de materiale electronice și programe sunt dezvoltate în scopul de a facilita și optimiza procesul educațional. Seturile și „pachetele” multimedia sunt grupări de softuri sau programe care facilitează și stimulează activitatea didactică. Este recomandată folosirea lor ca suporturi curriculare în mod judicios, o înlocuire a procesului educațional consacrat cu softurile educaționale multimedia riscând să scadă randamentul școlar al elevului (M. Ionescu, 2000).

Liste de teme și sugestii de realizare didactică.

Culegeri de texte, rugăciuni, casete și cd-uri cu cântări religioase. Alte auxiliare și suporturi curriculare.

• **Suporturi curriculare destinate elevilor.**

Între curricularele cu destinația de suport la manual pentru elev enumerăm:

Caietul de Religie. Lipsa îndelungată a manualelor de Religie omologate a determinat completarea acestui gol în activitatea de predare-învățare prin elaborarea unor auxiliare didactice cu un conținut cât mai apropiat de conținutul manualului. Încă din primii ani ai reintroducerii

Religiei în școli, și-au făcut apariția, „caietele” de Religie, concepute cu scopul de a îndeplini o dublă funcționalitate: manual școlar și auxiliar didactic. Caietele de Religie își împlinesc și astăzi rolul și rostul, pe fondul inexistenței manualelor autorizate. La clasele mici conțin multe ilustrații, desene, icoane de colorat.

Îndrumătoare pentru elevi. Sunt auxiliare care conțin îndrumări și informații cu caracter metodic, explicații la anumite lecții, oferite elevului, dar dirijate de către profesor. Sunt utile, în special, în activitățile independente ale elevilor.

Caietele de activitate independentă pentru elevi.

Rebusuri și jocuri didactice cu conținut religios-moral.

Culegeri de texte, repertorii de cântece religioase.

Literatură religioasă pentru copii.

Materiale auxiliare cu specific religios.

Activități de suport: pelerinaje, vizite la colecții de obiecte bisericești, piese și programe religioase.

Seturi multimedia și pachete de învățare, alte materiale și produse curriculare.

3. Materialele didactice și mijloacele tehnice - suport pentru manualul de Religie

În activitatea de predare-învățare-evaluare, folosirea materialelor didactice a constituit întotdeauna o formă prin care se facilitează transmiterea și preluarea cunoștințelor.

Sintagma „materiale didactice”, care are o utilizare mai îndelungată decât cea de mijloace de învățământ, se referă la ansamblul materialelor intuitive care ajută direct și imediat la realizarea procesului de predare-învățare. Acestea pot fi mijloace de învățământ **naturale**, obiecte din realitatea înconjurătoare, folosite în forma lor naturală precum și materialele **realizate intenționat**, în scopul de a sprijini atingerea obiectivelor activităților instructiv-educative. (Radu, T.T., Ezechil, L., 2006, p.245).

În funcție de criteriul istoric sunt identificate patru categorii de mijloace curriculare (după Wilbur Schramm, 1981), la care cercetătorii din vremea noastră mai adaugă încă două (vezi tabelul IV. 1), (după M. Ionescu, 2005, p. 265).

Tabelul IV. 1*Clasificarea mijloacelor de învățământ după criteriul istoric*

<i>Categoria de mijloace de învățământ</i>	<i>Exemple de suporturi pentru vehicularea cunoștințelor</i>	<i>Scurtă descriere a suporturilor pentru vehicularea cunoștințelor</i>
Generația I	Tabla, manuscrisele, obiectele de muzeu	- sunt utilizate numai direct, prin acțiunea comună a profesorului și a elevilor, ele precedând apariția tehnicilor de informare propriu-zisă
Generația a II-a	- Tiparul (inventat de Gutenberg) - „Vehiculele de cunoștințe”, purtătoare de informații gata elaborate: manuale, texte imprimate, etc.	- nu mai este necesară prezența fizică a profesorului/ a celui care le-a scris; acțiunea mediată a profesorului asupra elevului se realizează prin intermediul unui cod - scrisul
Generația a III-a (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)	Fotografia, diapozitivul, înregistrările sonore, filmul și televiziunea, deci mijloacele audiovizuale	- comunicarea interumană se realizează prin intermediul mașinilor
Generația a IV-a	Tehnicile moderne, mașinile de instruire	- se realizează un dialog direct între elev și mașina de instruire
Generația a V-a	Computerul	- se realizează o comunicare directă între elev și computer
Generația a VI-a	Noile Tehnologii de Informare și Comunicare (NTIC) bazate pe computer, navigatoare Internet și componente plugins	- se realizează o comunicare directă între elev, computer și mediul Internet

3.1 Materiale auxiliare cu specific religios

În continuare vom prezenta exemple de materiale didactice folosite în mod frecvent ca suporturi curriculare pentru manualul de Religie, în următoarea clasificare:

a) *Materiale ajutătoare în forma naturală*: acestea pot fi minerale: tămâia, smirna, roci, pământ (de la locuri sfinte), apă (din Iordan) etc.; plante: busuioc, isop, finic, salcie etc.

b) *Obiecte de cult*: icoane, chivot, potir, disc, steluță, cruce, candelă,

sfeșnic, veșminte preoțești, lumânări, cădelniță, cărți liturgice etc. În folosirea acestora ca material didactic, profesorul va face elevilor specificarea că în momentul în care aceste obiecte sunt sfințite ele sunt consacrate cultului și au un regim special, în sensul că nu pot fi folosite de către oricine și oricum. Ca material didactic se folosesc fie neconsacrate cultului (nu sunt sfințite), fie prezentate de profesorul cleric, sau observate în locașul de cult.

c) *Materiale realizate intenționat cu rol didactic educațional*: modele obiectuale, figurative și/sau simbolice, planșe, hărți, tablouri, alte materiale grafice, manuale, cărți, fișe de lucru, chestionare, teste, portofolii, jocuri didactice, costume și obiecte necesare instrumentării unor piese religioase.

3.2. Mijloace tehnice folosite ca suport curricular la ora de Religie

Sintagma „mijloace tehnice de instruire” definește acea categorie a mijloacelor de instruire care au un suport tehnic în îndeplinirea scopurilor educaționale. Lecțiile de dobândire a cunoștințelor prin intermediul mijloacelor tehnice își au particularitățile lor: fie întreaga temă este oferită pe această cale, după care au loc discuții, fie doar anumite aspecte ale lecției sunt prezentate prin intermediul mijloacelor tehnice, iar altele prin alte căi și metode (M. Tonescu, 2009, p.13). După analizatorul solicitat, vizual, auditiv sau ambele, mijloacele tehnice se împart în:

a) *Mijloace tehnice de transmitere și receptare vizuală*: diaproiector - diapozitive; epiproiector - fotografii, planșe; retroproiector - folii; videoproiector - CD-uri, DVD-uri, alte produse de stocare a imaginii;

b) *Mijloace tehnice de transmitere și receptare auditivă*: casetofon-casete audio; CD-player - CD-uri; radio-emisiuni educative, posturi de radio (Trinitas, Reîntregirea, Renașterea, etc.);

c) *Mijloace de comunicare audio-vizuală*: aparate de proiecție (video-proiector, DVD-player), videocasete, DVD-uri; complexe de aparate video-audio;

d) *Mijloace bazate pe dialogul elev - aparatură electronică*: computerul, programe de lucru (software educațional), internetul.

4. Literatura de suport pentru predarea Religiei

Odată cu reintroducerea Religiei în școală, după anul 1989, s-a făcut simțită nevoia elaborării unor lucrări de pedagogie și didactică a Religiei în care problemele legate de activitatea de predare-învățare- evaluare la această disciplină să fie prezentată într-o concepție modernă, sistematizată,

articulată, atât în ansamblu, cât și tematic. Literatura de specialitate apărută în această perioadă poate fi structurată astfel:

5. Lucrări privind rolul Religiei ca disciplină școlară.

Cunoașterea acestei categorii de suporturi curriculare este necesară în pregătirea profesorului de Religie pentru care reprezintă, în primul rând, o sursă de informare și formare. Aceste lucrări au totodată și o importanță practică în pregătirea lecțiilor la clasă, ca suport curricular la manual. În general, acest gen de lucrări sunt structurate pe următoarele probleme:

- necesitatea educației religioase, Religia în școală la diferite niveluri: preșcolar, preuniversitar, universitar; integrarea valorilor religioase în curriculumul educațional;

- educația religioasă din perspectivă istorică, modele educaționale din perspectivă diacronică; valorile religioase în prefigurare contemporană și valențele educaționale ale acestora;

- aspecte strategice și metodice ale educației religioase;

- îndrumări și direcții cu caracter teoretic și metodic (a se vedea C.Cucoș, 1996; idem, 2009).

O abordare utilă și interesantă asupra însușirii și aplicării preceptelor religioase în context școlar ar putea fi oferită în următoarea structurare:

- rolul Religiei în școală și integrarea Religiei în procesul de învățământ;

- obiectivele educaționale specifice disciplinei Religie;

- aplicarea noului curriculum la disciplina Religie;

- forme de organizare a procesului didactic, strategii de predare

- învățare-evaluare;

- competențe de comunicare în scris;

- utilizarea platformelor informatice și a softurilor educaționale (I. Gheorghe, F. Nicola, 2006).

Cercetarea pedagogică asupra educației religioase și a predării Religiei în școală este ilustrată de un important produs curricular necesar profesorului, lucrarea „Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase” (M. Opriș, D. Opriș, M. Bocoș, 2004). Lucrarea introduce profesorul de Religie în activitatea de cercetare pedagogică, în general, și de cercetare pedagogică în domeniul educației religioase, în special. Capitole legate de proiectarea, desfășurarea și valorificarea cercetării pedagogice, metodologia cercetării și strategiile de culegere și prelucrare a datelor,

interdisciplinaritatea, modele și teme practice de cercetare, elaborare și redactare a unei lucrări metodico-științifice în domeniul Religiei, conferă cărții o valoare teoretică și aplicativă.

Între lucrările consacrate motivării necesității și utilității predării educației religioase în școală sunt cunoscute: „Cum să-i învățăm pe copii

Religia” (Popescu, A., 1995) și „Cum să comunicăm copiilor credința ortodoxă ” (Magdalena, M., 2001, trad. C. Pop și diac. Ioan I. Ică jr.). Realizate sub formă de interviu, lucrările oferă importante informații și reflecții despre pedagogie, predarea Religiei în școală, metode pedagogice de predare și modele de lecții.

Tot în contextul unei prezentări analitice asupra predării Religiei se înscrie lucrarea „Misiunea Bisericii și Educația. Atitudini. Convergențe. Perspective” (V. Timiș, 2004). În conținutul lucrării se analizează și se dă răspuns unor teme esențiale în dinamica predării Religiei din perspectiva didacticii moderne: profesorul de Religie între mentor și ucenic; Religie și caracter; consiliere educațională de factură duhovnicească. O importantă parte în structura cărții este destinată prezentării programei școlare a disciplinei și a lecției, în desfășurarea acestora din perspectivă metodică și metodologică.

Alte lucrări apărute, consacrate predării-învățării Religiei, recomandate și folosite ca suporturi curriculare pentru manual, întrucât oferă cadrului didactic posibilitatea informării asupra pedagogiei creștine și a predării Religiei, având ca model pe Iisus Hristos învățătorul este și cea intitulată: „Pedagogie creștină. Să educăm după modelul lui Iisus” (Moldovan, I., 2007). Este interesantă și utilă deoarece abordează metode de pedagogie educațională modernă, raportate la viața și activitatea Mântuitorului,

Spre o aprofundare a valorilor educației religioase și a utilizării și promovării interdisciplinarității conduce și lucrarea intitulată: „Filosofia educației creștine în context școlar” (Dr. Pop, P., 2004). Capitole ca: *Educația creștină și integrarea, Concepția despre lume și viață, Integrarea la nivelul vieții personale, la nivelul profesiei, a relațiilor, culturii*, prezintă repere legate de actul educării în context contemporan, în școală, Biserică, familie etc.

Desigur, acestor lucrări li se pot adăuga și altele. De asemenea, articolele publicate în revistele de specialitate sau în publicațiile teologice sunt recomandate a fi consultate de către profesor și folosite ca suport

curricular la manual. O trăsătură comună a acestor lucrări este aceea că pot fi folosite în scop educațional, în procesul de predare-învățare a Religiei, atât în context curricular, cât și extracurricular.

6. Metodici de predare a Religiei, ca suporturi curriculare.

Manuale ale profesorilor, metodicile se constituie în „didactici de specialitate” pe care cadrul didactic își sprijină activitatea la clasă. Sub aspectul conținutului, metodicile sunt structurate la disciplina Religie pe următoarele capitole:

- modulul pedagogic al disciplinei;
- tabloul complet al finalităților și obiectivelor disciplinei; standardele de performanță pe ani de studiu, semestre, capitole (unități de învățare, module);
- proiecte pedagogice model pentru toate activitățile didactice esențiale;
- teste docimologice (predictive, formative, sumative); considerații teoretico-pedagogice și recomandări. Între lucrările consacrate metodologiei predării Religiei, apărute după anul 1989, cele mai cunoscute sunt: *Metodica predării religiei*, autori: S. Șebu, M. Opriș, D. Opriș, 2000, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea; A. Danciu, 1999, *Metodica predării Religiei*, București, Ed. Anastasia; R. Șendroi, 1997, *Metode și procedee de predare a Religiei în școală*, București; I. Popescu, M. Năstase, E. Popescu, 1997; *Metodica predării Religiei*, București; N. Iordăchescu, G. Alexandru, A. Vâlcu, 2000, *Metodica predării Religiei în învățământul preuniversitar*, București, Ed. G. Alexandru).

Aceste lucrări obiectivează capitole privind specificul educației religioase, al predării Religiei ca obiect de învățământ din perspectiva cadrului didactic ce o predă și a elevului, considerații asupra conținutului programei. Metodicile sau Metodologiile pentru disciplina Religie dezvoltă și explicitează capitole esențiale ale predării, scopurile și obiectivele predării, principiile educației, metodele de predare-învățare, mijloacele de învățământ, formele de organizare și evaluare a lecției.

Studierea din perspectivă analitică și evaluativă a diferitelor lucrări de metodica predării Religiei conduce spre formularea unui posibil cuprins al acestui tip de lucrare, structurat pe următoarele capitole:

1. Religia în cadrul Curriculumului Național; cadrul legal. Religia

în alte sisteme educaționale; Importanța, specificul educației religioase; raportul cu celelalte discipline; obiectul metodicii predării Religiei;

2. Principiile și scopul educației religioase: Principiile didactice și catehetice aplicate studiului Religiei; interdependența dintre principii; scopul educației religioase; obiectivele Religiei: cadru, de referință, operaționale...; profesorul; elevul; procesul de predare-învățare-evaluare;

3. Metode de predare-învățare adaptate predării Religiei;

4. Suporturi curriculare pentru ora de Religie: programa școlară, manualul de Religie, manualele alternative; mijloace de învățământ și tehnologia didactică utilizată în predarea-învățarea Religiei; produsele curriculare auxiliare și folosirea lor în cadrul orei de Religie;

5. Forme de organizare a procesului de predare-învățare: proiectarea didactică; evaluarea în predarea-învățarea Religiei.

7. Ghidurile pentru cadrele didactice.

Ca suporturi curriculare, ghidurile metodice se constituie în primul rând în puncte de sprijin pentru cadrul didactic din diferite etape ale activităților procesului educațional, în special, în activitățile de proiectare și evaluare. Rolul ghidului este acela de a evita improvizația în demersul didactic.

Spre deosebire de metodici, care au un caracter general, tratând în mod abstract teoretic, metode și strategii didactice utilizate în predare, învățare, evaluare, ghidurile se concentrează, în principal, asupra unor aspecte concrete ale programei școlare și ale fiecărei lecții din manual.

Deoarece urmărește formarea de comportamente religios-morale, schimbarea unor deprinderi defectuoase etc., lecția de Religie are nevoie de o proiectare atentă, riguroasă și totodată o evaluare corectă. Pe aceste motivații s-a pus accent la elaborarea ghidurilor metodice existente, suporturi la manualul de Religie apărute după anul 1989. Asemenea auxiliare curriculare existau și în perioada interbelică, fiind concepute cu scopul de a-l ajuta pe profesor în eficientizarea transmiterii cunoștințelor și deprinderilor.

a) Ghidul de proiectare didactică

Acest produs auxiliar este conceput să răspundă unor nevoi reale legate de activitatea de predare la clasă. Proiectarea didactică este elementul central în activitatea educațională și va trebui să interrelaționeze în produsul

final, *lecția*, toate componentele acestui domeniu curricular: principii, obiective, conținuturi, strategii de predare- învățare-evaluare, resurse materiale și umane, tipuri de itemi, metode complementare, etc.

Astăzi, conceptul de proiectare didactică „are conotații mult mai ample ca în trecut; el stă în corelație cu alte concepte educaționale cum ar fi „designul educațional”, definit ca acțiunea de a anticipa, a prefigura întregul demers didactic și de a-l traduce în practică” (Gagne, R.M., Brigg, L.J., 1.977, p. 83). Astfel, ghidul de proiectare didactică va putea fi structurat în capitolele:

- Planificarea școlară, care va cuprinde modele orientative de planificare calendaristică a programei școlare și de proiectare a unităților de învățare;

- Proiecte de lecții pentru temele cuprinse în programa școlară;

Tipuri de itemi, produse curriculare auxiliare întrebuințate, mijloace tehnice folosite;

- Glosar de termeni, bibliografie selectivă;

- Anexe; planșe etc.

b) Ghidul de evaluare

După cum rezultă din denumire, ghidul de evaluare urmărește orientarea cadrului didactic în realizarea cu succes a evaluării performanțelor elevilor; utilitatea acestui tip de ghid metodic rezultă din scopurile pe care le vizează:

- să familiarizeze cadrul didactic cu metodele și tehnicile de evaluare folosite în practica școlară curentă;

- să explicitizeze instrumentele și metodele de evaluare utilizate;

- să deruleze metodologia proiectării diferitelor tipuri de itemi cu care cadrul didactic va opera;

- să ofere exemple de itemi, teste, bareme și alte forme de evaluare și modul de corectare a acestora;

- să prezinte informații asupra problematicei generale a elaborării, impactul acesteia asupra întregului sistem educațional;

Un ghid de evaluare performant va putea fi structurat pe următoarele capitole:

- I. Probleme specifice evaluării: metode de evaluare, instrumente de evaluare;

- II. Tipuri de itemi;

III. Metode complementare de evaluare: observația, investigația, proiectul, referatul, portofoliul, autoevaluarea;

IV. Modele orientative de evaluare.

Dacă la capitolul „Metodici” încă mai există surse (vechi și noi) de documentare, la capitolul „Ghiduri de proiectare-predare-evaluare”, la disciplina *Religie* situația, atât în literatura străină cât și în cea autohtonă, este destul de deficitară. Cu puține excepții, inclusiv cu ajutorul internetului, profesorul de religie face cu greu față operaționalizării temelor circumscrise domeniului său de activitate.

c) Ghidul pentru activități și mijloace curriculare conexe la manual

Activitățile conexe lecțiilor din manual, fie că se desfășoară în spațiul școlar, fie în afara acestuia (biserică, familie, locuri de pelerinaj, etc.), au rolul de a fixa și consolida cunoștințele și deprinderile dobândite prin lecțiile din manual. La Religie aceste activități sunt o prelungire a actului educațional desfășurat la clasă. Pentru a veni în sprijinul profesorului sunt editate ghiduri de activități, ghiduri ce conțin și mijloacele materiale de suport pentru aceste activități. Sunt utile, în special, în organizarea serbărilor religioase, a pieselor cu conținut religios, concertelor de colinde etc. Fie că sunt tipărite sau sunt tehnoredactate în format electronic, aceste auxiliare curriculare constituie pentru profesorul de Religie un ajutor real.

8. Softurile educaționale și seturile multimedia - suporturi curriculare în predarea Religiei

Progresele tehnice au făcut posibilă o dezvoltare nemaîntâlnită a mijloacelor tehnice de instruire, facilitând evidențierea unor procese, fenomene, evenimente etc., greu accesibile sau chiar inaccesibile percepției directe. Instrumentele, aparatura electronică, nu pot fi folosite în absența unor **produse intelectuale**, a unor programe de lucru gândite, concepute de om - resursele software (Ionescu, M., 2005, p. 268).

8.1 Softurile educaționale

Sub denumirea de software educațional se înțelege orice produs software, în orice formă (exe. sau nu) care poate fi utilizat pe orice calculator și care reprezintă un subiect, o temă, un experiment, o lecție, un curs etc., și se constituie astfel într-o alternativă (sau unică soluție) față de metodele

educaționale tradiționale (tabla, creta etc). Sfera de cuprindere a conceptului de software, în domeniul pedagogic, este extinsă și la unele materiale intuitive, prezentate elevilor odată cu utilizarea mijloacelor de învățământ. În acest sens, pot fi considerate softuri pentru tipărituri, manualele, ghidurile, caietele de muncă individuală, hărțile, fișele etc, sau tot așa, discurile, cd-urile, dvd-urile, diapozitivele pentru aparatele respective.

Sub genericul de soft didactic/educațional această întregă gamă de programe și produse electronice este dezvoltată pentru a constitui un suport procesului educațional. După utilitățile la care răspund, pot fi clasificate în:

- *soft de învățare interactivă* - își propune să asigure pentru utilizator anumite obiective educaționale etapizate, oferind permanent posibilitatea autocontrolului, a feedbackului și o individualizare a parcursului, în funcție de nivelul de pregătire al subiectului;

- *soft de investigare* - oferă elevului un mediu, un fel de „bancă de date”, de unde acesta își extrage informația, fără a i se arăta traseul sau etapele pe care trebuie să le parcurgă în vederea rezolvării sarcinii, ci doar un set de reguli. Sunt determinante în rezolvarea situației/problemei de către elev, nivelul de cunoștințe și stilul de învățare;

- *soft de testare/evaluare* - reprezintă gama cea mai utilizată, fiind adaptat la aspecte concrete de evaluare a rezultatelor școlare;

- *soft de simulare* - permite reprezentarea controlată a unei activități reale, a unui fenomen, a unui model de comportament analog. Oferă posibilitatea introducerii unor date noi, modificării unor parametri, în scopul de a observa rezultatei experimentului și de a le cuantifica. Are bune rezultate în experimentul pedagogic;

- *soft tematic* - care abordează anumite teme din programa școlară al căror orizont profesorul îl lărgeste, oferind informații pe baza unei strategii didactice elaborată de către profesor;

- *softuri utilitare* - care conțin: dicționare, tabele, editoare, tutoriale, enciclopedii, filme didactice etc și sunt necesare fie documentării, fie stimulării activității creative;

- *soft de administrare și management educațional* - un produs suport curricular pentru întregul câmp al activităților educaționale;

- *jocuri didactice* - concepute pentru a simplifica procesul de educație, în special în învățământul primar.

8.2 Seturile multimedia

Termenul „multimedia” este întâlnit și utilizat tot mai des în sistemul educațional. Este definit ca fiind un ansamblu de softuri și harduri, capabile de a utiliza în același timp, surse media ca: film, video, muzică, etc., îmbinate cu text și numere, simulări, comunicări electronice etc. (Ionescu, M., 2005, p. 296). Seturile sau pachetele de învățare, ca, de altfel, întreaga tehnologie media, pentru care în educație se utilizează tot mai des termenul NTIC (Noile Tehnologii de Informare și Comunicare), sunt privite cu o oarecare rezervă de către specialiștii în educație, aceștia considerând, pe bună dreptate că o întrebuintare exagerată a acestor suporturi curriculare, numai de dragul tehnicii, când aceleași rezultate pot fi obținute prin tehnici simple, scade calitatea predării și învățării, îngreunează procesul educațional și are efect negativ asupra dezvoltării psihofizice a școlarului. În acest context, și la disciplina Religie, seturile multimedia trebuie folosite după o prealabilă pregătire și informare a profesorului. După cum remarcă un cunoscut pedagog, nu atât mesajul audiovizualului are influențe educative benefice, cât mai ales integrarea lui eficientă într-o strategie de instruire și autoinstruire pe care o face cadrul didactic, a cărui prezență rămâne absolut necesară. În învățarea multimedia nu vorbim, așadar, despre o simplă tehnicizare a procesului de învățământ, cât mai ales despre asigurarea unității dintre aspectele tehnic și cel didactic-informațional al activității instructiv-educative.

Învățarea multimedia are avantajul de a permite accesul la cunoaștere fără a face necesară medierea profesorului (care are rol doar de ghid). Seturile multimedia au la bază utilizarea informației din medii virtual. Elevul devine, astfel, unul dintre constructorii propriei cunoașteri. Acest rol nu vine doar cu avantajele evidente, ci și cu responsabilitățile care decurg din acest tip de învățare, elevul fiind învățat nu numai **ce** ci și **cum** să învețe (dezvoltarea metacogniției).

9. Concluzii

O investigație asupra curriculumului de suport oferă posibilitatea cunoașterii resurselor umane, materiale și tehnice implicate în procesul educațional și o documentare asupra caracterului aplicativ al acestora în diferite ipostaze, între care și acela de suporturi curriculare la manualul de Religie.

Problematica specifică a manualului de Religie trebuie raportată la problematica generală a manualelor școlare, așa cum este abordată astăzi, în cadrul Curriculumului Național. Cunoștințele și deprinderile transmise elevului, referitoare la un anumit domeniu, în acest caz, cel religios, structurate, esențializate și concretizate logic și pedagogic în manual, nu ating eficiența așteptată, decât în corelație cu transmiterea metodică, sistematizată, tehnicizată, exprimată prin suporturile curriculare. Valorificarea tot mai complexă a numeroaselor produse curriculare (tipărituri, materiale în forma naturală sau anume confecționate) și a tehnologiei de suport (audio, video etc.) în obținerea randamentului școlar devine evidentă.

Deși, caracterul adevărilor religioase este neschimbat, transmiterea și receptarea acestora, în formă didactico-educatională se conformează evoluțiilor pedagogiei contemporane. Suporturile curriculare pentru acestea sunt chemate în cadrul acestui creuzet educațional să exprime performanță, abordare modernă și atractivă, având ca suport material și tehnică similară cu a celorlalte discipline. Numai în acest fel, putem face referire la rolul și locul Religiei în școală, la caracterul integrator și integrativ al acesteia.

Bibliografie:

- Babanski, I. K., (1979), *Optimizarea procesului de învățământ*, Ed. Didactică și Pedagogică, București.
- Bocoș, M., (2007), *Didactica Disciplinelor Pedagogice. Un cadru constructivist*, Ed. Presa Clujeană, Cluj-Napoca.
- Bocoș, M., Jucan, D., (2008), *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculum-ului. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*, Ed. Paralela 45, Pitești.
- Cucoș, C., (2009), *Educația Religioasă. Repere teoretice și metodice*, ediția a II-a, Ed. Polirom, Iași.
- Duproix, P., (1923), *Kant și Fichte și Problema Educației*, trad. I. Mihailescu, Ed. Socec, București.
- Gagne, R. M., Brigg, L.J., (1977), *Principii de design al instruirii*, Ed. Didactică și Pedagogică, București.
- Gheorghe, I., Nicola, F., Rădoi, A., (2006), *Didactica aplicată. Religie*, Ed. Arves, Craiova.
- Huberman, A.M., (1978), *Cum se produc schimbările în educație. Contribuție*

- la studiul inovației*, Ed. Didactică și Pedagogică, București.
- Ionescu, M., (2000), *Demersuri creative în predare și învățare*, Ed. Științifică, București.
- Ionescu, M., (2007), *Instrucție și educație*, ediția a III-a, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad.
- Ionescu, M., (2009), *Probleme speciale ale lecției, în Fundamentări teoretice și abordări praxiologice în științele educației*, M. Ionescu, V. Chiș, coord., Ed. Eikon, Cluj-Napoca.
- Ionescu, M., Bocoș, M., (2009), *Tratat de didactică modernă*, Ed. Paralela 45, Cluj-Napoca.
- Moldovan, I., (2007), *Pedagogie creștină. Să educăm după modelul lui Iisus*, ediția a II-a, Ed. Logos94, Oradea.
- Opriș, M, Opriș, D., Bocoș, M., (2004), *Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia.
- Pop, P., (2004), *Filosofia educației creștine în context școlar*, Ed. Cartea Creștină, Oradea.
- Radu, T.I., Ezechil, L., (2006), *Didactica. Teoria instruirii*, Ed. Paralela 45, Pitești.
- Shramm, W., (1981), *Big Media, Little Media*, Sage Publications, Londra.
- Țîrcovnicu, V., (1975), *Pedagogia Generală*, Ed. Facla, Timișoara

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ÎN COLINDELE DE CRĂCIUN

- partea a II-a -

Cristian BUTNĂRAȘU

III. Valoarea colindelor românești

Partea integrantă a folclorului religios, colindele reprezintă o valoare neprețuită mai întâi prin originea și vechimea lor, fiind parte integrantă a cântecului nostru strămoșesc și una din formele de manifestare a folclorului religios românesc. Că sunt foarte vechi o demonstrează prezența în textul colindelor și-n plugușoarele noastre a numelui „Bădicii Traian”, ceea ce amintește de perioada formării noastre ca popor și de strămoșii noștri. Apoi refrenul „Lerui Doamne, ler”, păstrat în colinde, provine - așa cum demonstrează academicianul Al. Rosetti¹ - din latinescul „Holeluiah Domine”, adică din aleluia, vechi cuvânt bisericesc des întâlnit în cărțile noastre de cult.

Colindele s-au păstrat din generație în generație ca și ceva scump ființei neamului nostru, răsunând an de an în preajma sfintei sărbători a Nașterii Pruncului Iisus, în ajunul sărbătorii Sfântului Vasile și a Anului Nou, reprezentând acel clasic „sine qua non” al acestor sărbători. De sute și sute de ani, copii, flăcăi sau adulți, în funcție și de zona geografică a țării, se pregătesc din timp și cu multă sârguință pentru a vesti celorlalți concetățeni minunea din peștera Betleemului unde s-a născut Iisus Hristos, Mântuitorul lumii. În versurile lor duioase și pline de căldură descoperim sensurile adânci ale unei trăiri religioase autentice, bazată pe mărturia nezdruclinată a dreptei credințe. Prezentând dogma ortodoxă îmbrăcată în stratul idilic al colindei, colindătorii împlinesc o frumoasă operă de catehizare, gustată mai

---

1. Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*, București, 1920, p. 5.

ales în rândul credincioșilor de la sate².

Sub raportul măiestriei artistice, a versului și a melodiei, colindele noastre ocupă un loc de seamă în creația poporului român, formând un tot unitar cu doinele, baladele și cântecele de vitejie, cu basmele, proverbele și zicătorile noastre³. Puține popoare ale lumii au însoțit „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută” a Întrupării Fiului lui Dumnezeu cu o prezentare atât de caldă și duioasă, cum s-a realizat în poporul român.

În ceea ce privește conținutul lor, colindele sunt deosebit de importante datorită învățăturilor de credință pe care le expun. Una din primele dogme prezentată de colinde este aceea a păcatului strămoșesc care a determinat Întruparea Mântuitorului. Rând pe rând, plângerea lui Adam, tânguirea sa amară, zapisul încheiat de acesta cu diavolul, reproșul făcut Evei, toate sunt redată cu sentimentul uman și creștin al părerii de rău față de greșeala primului om. Dumnezeu izgonește pe om din rai pentru că i-a încălcat voia, mâncând din pomul oprit.

Una din cele mai importante dogme creștine – Întruparea Mântuitorului - este prezentată în toată complexitatea ei, într-un limbaj splendid, corespunzător sărbătorii. Acțiunea se petrece în Betleemul Iudeii, în Țara Sfântă și începe cu pelerinajul Sfintei Fecioare în sânul naturii, căutând loc să nască și aflându-l în ieslea boilor. Nașterea trupească a lui Iisus este confirmată de apariția stelei, care călăuzește pe magi, de închinarea păstorilor, de bucuria îngerilor, dar și de tulburarea lui Irod și de uciderea pruncilor determinând fuga în Egipt a Sfintei Fecioare cu Pruncul pentru a-i salva viața.

Din dorința de a-l face pe Pruncul-Hristos mai al nostru, la un moment dat acțiunea se petrece la noi, Sfânta Fecioară căutând loc să nască lângă Mureș, lângă Tisa. Mai apoi, pentru a scăpa de furia lui Irod, Sfânta Fecioară nu mai fuge în Egipt ci în munții noștri falnici:

„Pruncu-n brațe că-și lua
Cărruia-și de-apuca
Cărruia drept în munți
Drept în munți, la munți cărunți...”⁴

2. Magistrand Gheorghe Alexe, *Colindele românești, comori de spiritualitate*, în „Glasul Bisericii”, XII (1953), nr. 12, p. 729.

3. *Valoarea colindelor românești*, în „Lumina Credinței”, nr. 1, decembrie 2001.

4. Pamfiliu Bîlțiu, Gheorghe Gh. Pop, *op. cit.*

Ce frumoasă asemănare putem face între fuga românilor în codrii lor seculari în vremuri vitrege, atât de minunat prezentată în doine și-n balade, și textul colindului mai sus citat.

Noaptea sfântă a Nașterii lui Hristos este o noapte de taină, plină de mișcare, freamăt și mister, încât pare că însuși Dumnezeu se amestecă printre veselii colindători, vestind, odată cu glasurile copiilor – cu inimile ca potirele de trandafiri – cea mai tainică dintre taine – Întruparea Fiului lui Dumnezeu. În versuri care merg la inimă, colindele vorbesc de cerul deschis, de îngerii care vestesc Nașterea, de coborârea lui Dumnezeu pe-o scară de lumină pentru a binecuvânta lumea. Micii colindători, cu obraji rumeni de ger, dar cu căldură-n glas și în priviri, trezesc gazdele anunțându-le că:

„Noi umblăm și colindăm
Și pe Domnul căutăm
Din seara ajunului
Până-ntr-a Crăciunului
Că s-a născut Domn frumos
Numele lui e Hristos...”⁵

Minunea nașterii Pruncului din Fecioara Maria găsește în versul popular al colindei o exprimare sinceră și neforțată, cu sentimentul celei mai adânci credințe și înțelegeri⁶. Poezia cerească a colindelor prin gingașe imne de preamărire aduce pe Hristos, pe Sfânta sa Maică, pe îngerii și pe sfinți printre noi.

Rând pe rând colindele prezintă evenimentele din viața pământească a Mântuitorului – pătimirea, răstignirea, moartea și învierea din morți – divinitatea și mesianitatea sa, pentru a ajunge la altă dogmă importantă, aceea a răscumpărării din robia diavolului.

Colindele prezintă, de asemenea, date privind evenimentele de la sfârșitul lumii și viața viitoare.

Alături de Mântuitorul Hristos, un loc central în colinde îl ocupă Maica Domnului. Dogma ortodoxă despre Prea Sfânta Fecioară este

5. *Datini...*, p. 82

6. Gheorghe Alexe, *Idei dogmatice în colinde*, în „Studii Teologice”, II (1950), nr. 9-10, p. 606.

înfățișată în colinde, fiind numită „Curată”, „Preacurată”, „Preanevinovată”, „Lumină preasfântă” ș.a.m.d. Astfel, în nemuritorul colind de stea autorul anonim afirmă:

„Că astăzi Curata
Preanevinovata
Fecioara Maria
Naște pe Mesia...”

În versuri de o rară frumusețe Sfânta Fecioară este prezentată ca Maica lui Iisus, ca mijlocitoare între cer și pământ, ca rugătoare a întregului neam omenesc.

Valoarea colindelor românești constă și în rolul important pe care l-au jucat în apărarea credinței noastre ortodoxe în vremurile când prozelitismul eterodox căuta să rupă unitatea noastră de credință pentru a încerca, apoi, și dezmembrarea celei naționale. Colindele au fost și au rămas mijloacele populare cele mai eficace pentru apărarea Ortodoxiei strămoșești pe întreg cuprinsul patriei noastre⁷.

III.1. Idei morale în colindele românilor

Literatura populară cuprinde – alături de basme, doine, ghicitori, proverbe, zicători – și colindele noastre românești, îndrăgite de toți, indiferent de vârstă.

Colindele s-au născut aproape concomitent cu poporul nostru, vechimea lor pierzându-se în negura timpului. Iar în legătură cu vechimea lor, cercetătorii au emis diferite ipoteze⁸.

Colindele exprimă înalte idei morale și sociale. În unele din colinde se face o adevărată apologie a virtuții, iar în altele se condamnă cu vehemență toate patimile lumești. Deși virtuțile nu sunt expuse în colinde în mod sistematic, ca într-un tratat de morală, ci apar doar sporadic, ele sunt mereu preamărite.

De aceea, urmărind ideile morale și sociale cuprinse în colinde, ne vom opri mai mult asupra unor virtuți ca: dragostea, bunătatea, cinstea,

7. Valorea colindelor..., p. 3.

8. Gh. Alexe, *Colindele românești comori de spiritualitate creștină*, în „Glasul Bisericii, XII (1953), nr. 12, p. 733.

cumpătarea, dărnicia, răbdarea etc., care se bucură de o deosebită prețuire din partea credincioșilor, stăruind și asupra felului în care spiritul poporului a înfierat viciile și patimile omului. Vom scoate în evidență, de asemenea, felul în care înțelepciunea poporului a văzut unele probleme sociale, cu referire specială la ideile de pace, de muncă, de dreptate și de jertfă pentru patrie, atunci când țara este atacată de dușmani.

Preamărirea virtuților.

Dragostea – Bucuria Nașterii Fiului lui Dumnezeu, se poate observa aproape în fiecare colind. Omenirea și cosmosul iradiază de dragoste față de Cel care „s-a pogorât din cer pentru noi și pentru a noastră mântuire” spre a alunga întunericul, blestemul și osânda veșnică.

Dumnezeu, care este iubire (I Ioan IV, 8), a mers cu bunătatea și iubirea Lui până acolo încât a acceptat ca Fiul său să se facă om pentru a sta permanent cu fața către oameni, comunicându-le toate virtuțile și-n special virtutea dragostei care le cuprinde pe toate.

Superioritatea creștinismului față de religiile păgâne care, stă în faptul că „Dumnezeul creștin se coboară la om prin Întruparea Fiului, dezvăluindu-și toată splendoarea Ființei sale pe calea iubirii, adică făcând și pe creaturi părtașe la bine.

O dată cu Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, se năștea pe pământ o nouă religie, religia iubirii, anunțată de îngeri păstorilor din preajma Betleemului (Luca II, 14). Mântuitorul nostru a adus din cer medicamentul tămăduitor al tuturor relelor de care suferea omenirea și acest medicament nu este altul decât „iubirea”.

Prin iubire „s-a săpat calea cea mai directă și mai sigură spre inima omului, spre a trezi și spori în sufletul său iubirea mântuitoare”. Iubindu-ne cel dintâi, Dumnezeu ne-a dat prin aceasta puterea de a iubi și noi” (I Ioan IV, 19).

Colindele ne cer și ele să iubim pe Dumnezeu și în același timp să detestăm toate relele care știrbesc această iubire sau chiar o neagă:

„Cei ce iubiți pre Domnul
Urâți relele, tot omul”⁹

Deci nu putem iubi pe Dumnezeu fără a alunga de la noi toată

9. *Ibidem*, p. 4-7.

răutatea „fiindcă iubirea omului față de Dumnezeu implică străduința de a realiza pe cât posibil un acord deplin cu Dumnezeu: un acord intelectual prin virtutea credinței, un unison afectiv prin virtutea iubirii, iar un acord voluntar prin supunerea voinței omului la voința divină”. „Cine împlinește poruncile acela este care mă iubește” (Ioan XIV, 21). Dumnezeu cere ca omul să-și iubească semenul „fiindcă acel care nu iubește pe fratele său, pe care l-a văzut, nu poate iubi pe Dumnezeu pe care nu l-a văzut” (I Ioan IV, 20).

Această iubire față de aproapele nostru pe care-l numim frate, chiar dacă nu-l cunoaștem și nu l-am văzut niciodată, se arată prin săvârșirea binelui, iar colindele țin să confirme aceasta:

„Pân-ce-ai fost în ceea lume	Toți la tin-s-or abătut.
Ți-ai pus stâna lângă drum	Cu brânză te-ai hrănit
Câți drumari că și-or trecut,	Cu lapte i-ai adăpat” ¹⁰ .

Iubirea activă, manifestată prin faptele îndurării, o întâlnim des în colinde:

„Cesta-i Domnul Bun	Casa lângă drum
Doamne Ieo!	Masa-i peste drum.
Bun gând și-o gândit	Câți drumari trecea
Când el și-a făcut	Pe toți îi prânzea” ¹¹ .

Mai departe, colindul ne spune că acel care a făcut aceste fapte bune ale îndurării trupești, n-a ospătat pe niște trecători sau cerșetori oarecare, ci chiar pe Dumnezeu și pe Sfântul Petru:

„Și-apoi și-o văzut,	Că-i domn Dumnezeu
Că nu-s cerșetori,	Cu Pătru-Sânpetru” ¹² .

10. Gh. Breazu, *Colinde, Culegere, cu desene de pictorul Demian*, București, 1938, p. 298.

11. Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal, datini de Crăciun și credințe populare, Culegere cu adnotațiuni și glosar*, București, 1914, p. 83.

12. *Ibidem*, p. 64.

Colindătorii actualizează în fiecare an minunea Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ducând cu ei la casele credincioșilor „voia bună, cinstea și dragostea”, atunci când urează gazdei:

„Troscotel pe lângă drum	Troscotel pe lângă cale,
Voie bună cui închin”	cinste și dragoste-n fața Dumitale! ¹³

Bunătatea românului se reflectă în colinde ca într-o oglindă. Credinciosul român îl are ca exemplu de bunătate pe însuși Dumnezeu, care este bun (Matei XIX, 17; Ps. CXXXV, 3 și CXLV, 9) și din bunătate a creat pe om și lumea pe care i-a dat-o în stăpânire Creatorul; știind acest lucru, caută să se împărtășească din bunătatea Creatorului, devenind el însuși bun cu alții după cum Dumnezeu este bun cu el.

Acela care avea să dea orbilor vederea, leproșilor curățirea, bolnavilor tămăduirea și tuturor celor robiți de păcat eliberarea este înfățișat de colinde încă de la Nașterea Sa ca Domn „prea bun”, plin de bunătate și milă față de omenire:

„Sus în curtea lui Crăciun	Căci mila Ta, O, prea Bune,
S-a născut un Domn pre bun” ¹⁴	Cine o va putea spune?
„Doamne Iisuse Cristoase,	Ai luat chip de-omenire,
Tu ești zori prea luminoase	Pentru a noastră mântuire,
Și lumin-adevărată.	Ca să ne scapi de pieire” ¹⁵ .

Dacă Domnul nostru Iisus Hristos a dat dovadă de atâta bunătate față de omenire, renunțând la slava dumnezeiască (Filip. II 5 – 11), pentru a veni în lume ca s-o împace cu Dumnezeu-Tatăl, așa omul trebuie să renunțe la egoism și răutate pentru a fi un om bun, plăcut de semenii și de Dumnezeu. Colindele cer credinciosului să fie bun mai ales acum când s-a născut „Păstorul cel Bun”:

„Acum pe la Crăciun	Omul cât trăiește-n lume
---------------------	--------------------------

13. *Ibidem*, p. 65.

14. *Ibidem*, p. 180.

15. Gh. Breazu, *op.cit.*, pp. 59-61.

Tot omul să fie bun¹⁶.

Cu toți să se aibă bine¹⁷.

Bucuria adusă la Nașterea Domnului cuprinde nu numai pe om ci și natura și viețuitoarele ei. Porumbeii, care stau pe lângă casa omului colindă la fereastra omului stăpân, vestindu-i Nașterea Domnului:

„Vine-un cârd de porumbei	Pe acest om bun ni-l sculară
Cu glasuri de fecioarei,	Scoală, om bun, de vezi tu,
Și-mi cântară, -mi colindară,	Pruncul Sfânt cum se născu ¹⁸ .

Colindătorii sunt primiți cu bucurie la orice oră târzie din noapte, ca niște oaspeți aleși și buni, eliberați de orice răutate. Ei sunt buni pentru că în grupul lor este și Dumnezeu, binele absolut. Cu astfel de oaspeți nu poți fi decât bun, lucru pe care de altfel îl știi colindătorii:

„Ia te scoală, tu domn bun,	Că nu-ți vine cine-ți pare,
Și-mi fă focu cât mai mare	Și-ți vin juni colindători,
Și-mi aprinde-o lumânare,	Printre ei și Dumnezeu ¹⁹ .

Pentru creștin, virtutea bunătății izvorăște din iubirea față de Dumnezeu și față de semenii. Fiecare deschisă a românului, proverbia lui bunătațe, binecunoscută atât în țară cât și-n afara granițelor țării sub numele de „ospitalitate” o întâlnim mereu în colinde. „Casele credincioșilor noștri sunt totdeauna dornice de oaspeți. Cine nu primește, oare, pe colindători?”. Colindele „de gazdă bună” ne descriu, cu accente mișcătoare, primirea frumoasă care se face nu numai colindătorilor ci și tuturor străinilor. Urările de la sfârșitul colindelor, ca: „rămâi, gazdă, sănătoasă” și „dar nu uita cât ești creștin, române să fii bun”, sunt deplin justificate. Dumnezeu este așteptat de credincioși ca să intre în fiecare casă pentru a o sfinți și binecuvânta. Pentru aceasta el este poftit la masă și ospătat cu tot ce credinciosul are mai bun:

16. N.I. Dumitrașcu, *Cântări de stea și colinde*, București, 1940, p. 17.

17. *Ibidem*, p. 89.

18. Gh. Cucu, *200 colinde populare, culese de elevii Seminarului Nifon între anii 1924-1927*, (ediție postumă îngrijită de Constantin Brăiloiu), București, 1936, p. 33.

19. Colindul *Din an în an*, auzit din gura colindătorilor.

Când o fi mâine la prânz	Scoală, scoală, gazdă bună
Așteptăm pe Dumnezeu,	Că nu-i vremea de dormit,
Să-l prânzim, să-l ospătăm	Că-i vremea de-mpodobit
Și pe Domnul să-l petrecem	Că buni oaspeți că vă vin,
Pân-la poarta raiului,	Oaspeți buni colindători
Pân-la poarta cerului” ²⁰	Și cu dânșii Dumnezeu” ²¹ .

Credinciosul știe că dacă face bine semenului său, hrănindu-l și adăpându-l când este flămând și însetat, îmbrăcându-l când este gol și adăpostindu-l când este trecător, acest bine îl face în primul rând lui Dumnezeu, așa după cum El însuși a afirmat: „Adevăr zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut” (Matei XXV, 40).

Cinstea – Înțelepciunea poporului nostru care a dat naștere proverbului: „Mai bine sărac și curat, decât bogat și rușinat”, n-a omis această virtute din colinde, ci a căutat s-o scoată mereu în evidență. Omul cinstit este plăcut, atât de Dumnezeu, cât și de semenii, iar cugetul îi este împăcat, nefiind întinat de viermele păcatului. Prin purtarea sa cinstită, omul influențează în bine pe cei din jurul său și pe toți cei care ajung în legătură cu el.

Cinstea, ca de altfel și celelalte virtuți, izvorăște din marea virtute a iubirii. Omul care are dragoste față de semenii săi, care-i iubește așa cum se iubește pe sine, acela este într-adevăr cinstit. El nu caută să-și însușească ceea ce este altora, ci se mulțumește numai cu ce este al său și pe drept îi revine lui.

Pentru poporul român cinstea este tot atât de prețioasă ca și dreptatea și libertatea. În trecutul uneori întunecat al istoriei, în vreme de stăpâniri străine care încălcau aceste virtuți scumpe prin exploatare crâncenă, colindul care se cânta la geamul și-n casa românului creștin, îi cerea ca măcar el să dea dovadă de cinste și de dragoste față de semenii săi.²²

Colindele arată că acei care n-au fost cinstiți în viața aceasta și au trăit în necinste înșelând pe semenii sunt pedepsiți de Dumnezeu în viața

20. Gh. Alexe, *op.cit.*, p. 734.

21. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 39.

22. *Ibidem*, pp. 25-26.

viitoare. Credința poporului nostru că Dumnezeu va pedepsi fără părtinire pe cei care n-au fost cinstiți este foarte mare în colinde.

Astfel, un colind înfățișează în paralel de o parte, pe mama Sfântului Apostol Petru – care a fost o femeie cinstită și a făcut toată viața fapte bune: a frecventat biserica și s-a îngrijit de cele necesare pentru Sfânta Jertfă, primind intrarea în rai -, și, de altă parte pe tatăl Sfântului Petru – un om lacom și asupritor al aproapelui, pedepsit de Dumnezeu pentru faptele sale necinstite:

„Tată, loc ți-aș face-n rai,	De la alții tot tăiai
Însă loc aicea n-ai,	Și la tine-adăugai,
Domnul nu mi-te primește,	Celor ce-ți munceau cu chin,
Din rai el te izgonește,	Plata nu le-ai dat deplin,
Că pe lume cât stătuși,	Depărtatu-te-ai mereu
Ca plugar tu ce făcuși?	Tată scump, de Dumnezeu” ²³ .

Mai departe, același colind arată că aceeași soartă o are și sora Sfântului Apostol Petru, care nici ea nu s-a purtat cinstit cu oamenii, ci i-a înșelat la tot pasul fără a avea nici o remușcare a conștiinței. Intervenția la fratelui său este zadarnică fiindcă acesta, cunoscându-i faptele trecutului, îi spune:

„Soro, loc ți-aș face-n rai,	Apă tu în vin puneai,
Însă loc aicea n-ai,	Făptuit-ai numai rele,
Domnul nu mi te primește,	Făr-a te căi de ele,
El din rai te izgonește,	Mi te-ai depărtat mereu,
Crâșmăriță-n sat erai,	Sora mea, de Dumnezeu.” ²⁴

Trebuie menționat faptul că în acest colind nu poate fi vorba de părinții trupești ai Sfântului Apostol Petru, deoarece se știe că tatăl său era pescar, nu agricultor. Mama, tatăl și sora Sfântului Apostol Petru din acest colind reprezintă pe fiecare credincios sau credincioasă care a săvârșit binele sau răul în viața aceasta și care va primi de la Dumnezeu răsplata în viața de dincolo.

Reținem faptul că, atât Dumnezeu, cât și colindătorii cer ca fiecare

23. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 180.

24. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 206.

om acolo unde se află, la locul său de muncă, să fie cinstit, să nu păgubească pe nimeni și să nu-și însușească bunurile semenilor săi.

Cumpătarea – „Instinctul de conservare, prin senzațiile de foame și sete, îndeplinește rolul de a garanta satisfacerea acestor nevoi continui ale organismului. Dar în timp ce majoritatea viețuitoarelor sunt cumpătate, acest instinct funcționând la ele fără devieri și exagerări, la om, ca un efect al libertății sale, foamea și setea pot degenera în pofte nesățioase în lăcomie a pântecelui și în beție”²⁵.

Postul pe lângă scopul religios-moral a mai fost rânduit de Biserică și spre disciplinarea stomacului²⁶ pentru ca prin el omul să devină cumpătat în toate. Biserica Ortodoxă acordă Postului o deosebită importanță reușind ca prin el să formeze la credincioșii noștri virtutea cumpătării.

Credincioșii mai vârstnici de la sate își aduc aminte de obiceiul ca în Post să nu se mai folosească vesela dinaintea începerii Postului, necum să mănânce de dulce. „Această rigurozitate corespunde concepției ortodoxe despre gravitatea patimei lăcomiei pântecului, ca izvor al mai tuturor păcatelor.”²⁷

Având în vedere toate acestea, colindele laudă pe cei ce postesc. Credinciosul care postește este un om cumpătat, iar răsplata cumpătării lui o primește nu numai pe pământ, ci și-n cer:

„Ferice de cei postelnici,	Ei voioși că mi s-or duce
Care-mi postesc posturile	Înaintea Sfântului
Și-mi ajună – ajunurile	Cu grăunțul grâului” ²⁸

Necumpătarea se transformă adesea în patimă, foamea devenind din mijloc scop, când este considerată și urmărită ca un bun suprem. Așa încât, despre omul necumpătat se spune că „trăiește ca să mănânce și nu mănâncă doar ca să trăiască”.

Colindele consideră pe cei ce postesc, pe cei cumpătați, ca fericiți,

25. *Ibidem*, p. 207.

26. Prof. dr. Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești*, în „Studii Teologice”, VII (1955), nr. 7-8, p. 471-472.

27. *Ibidem*, p. 476.

28. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 107.

iar pe cei care nu postesc îi compătimește pentru că vor avea de suferit.

„Care nu-și postesc posturile,	Dinaintea Sfântului
Nu-și ajună ajunurile.	Ca pleava părângului
Ei mânăniți că vor merge	Înaintea vântului!” ²⁹

Prin comparația făcută între cei ce postesc și cei care nu postesc, colindul atrage atenția credincioșilor să ducă viață cumpătată deoarece cu cât „trupul este mai îmbelșugat, cu atât sufletul este mai subțiat „după cum spunea Sfântul Nil că începutul fructului este floarea, iar începutul virtuții e cumpătarea.”

Dărnicia. – Spiritul într-ajutorării aproapelui, a celui lipsit de ajutor, atunci când este în suferință și necaz, face parte din însăși ființa românului. Dărnicia față de cei săraci și lipsiți este mereu subliniată în colindele românești: Domnul bun, Cest domn bun, Om bun:

„Câți flămânzi îmi trec	Câți goli îi venia,
Pe toți îi satură;	Toți îi îmbrăca;
Câți setoși îmi trec,	Câți desculți venia,
Pe toți îi adăpa	Pe toți îi încălță” ³⁰

Colindele țin să sublinieze deci că noi ne dăruim altora prin fapte, renunțând la închiderea în sine, care este o formă a egoismului posesiunii, cea mai mare pricină a neînțelegerilor dintre oameni.

Colindele arată că Dumnezeu pedepsește pe omul care se închide în egoismul său și nu se gândește și la cei lipsiți: „Văd casa bogatului / În mijlocul iadului”³¹.

Colindele arată că omul care are mai mult devine egoist; omul sărac este mai darnic decât cel bogat. Bogatul este lacom, vrând să aibă tot mai mult și de aceea cu greu se hotărăște să dăruiască cuiva ceva din ceea ce este al său.

Sfântul Petru și Dumnezeu în călătoria pe pământ, fiind flămânzi, poposesc la casa bogatului, dar acesta nu vrea să-i primească la masă,

29. *Ibidem*, p. 107.

30. Alexiu Viciu, *op.cit.*, pp. 92-93.

31. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 393

motivând că nu mai are loc și pentru ei. Îndreptându-se însă spre marginea satului, își încercară norocul la casa săracului, unde sunt bine primiți, bucurându-se de dărnicia săracului:

„Se luară, se duseră,	Sănătoși, voinici, frumoși?
Dumnezeu cu Petre-a Lui,	Gata-i prânzu -, să prânzim?
La casa săracului,	Gata-i, gat, îi puținel:
În capătul satului.	Și cu cât nu ne-or ajunge
- Bună veste, gazdă-n casă?	Sunt vecini și ne-or aduce.” ³²

Bărbăția și răbdarea. – Spiritul poporului a ținut să prindă în colinde virtutea curajului și a răbdării în fața greutăților, a nedreptăților și a suferințelor. Poporul român a fost binecuvântat de Dumnezeu ca un popor viteaz, căruia nu „i-a dat duhul temerii, ci al puterii, al dragostei și al înțelepciunii” (II Tim. I, 7).

Poporul înfățișează chipuri pilduitoare de bărbăție mai ales în colindele vitejești: *Lupta voinicului cu leul*³³, *Junelul*³⁴, *Calul lui Ion*³⁵, *Colinda cătanei*³⁶ etc., în care se descrie lupta voinicului cu leul pe care-l învinge fără a se folosi de arme sau săgeți:

„Cine-n lume îl vedea,	De-aduce leul legat,
Cu mirare își zicea:	Ne-mpușcat, nesăgetat,
- O, ce maică l-a îmbăiat	Numai viu, nevătămat!”

Un creștin bun trebuie să fie asemenea acestui voinic, el având de luptat nu împotriva leului, ci „împotriva demonilor, împotriva stăpânilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății” (Efes VI, 12); sau ostașului din Colinda cătanei, luptător înarmat cu armele lui Dumnezeu, având chipul unui ostaș viteaz, mijlocul încins cu adevărul, îmbrăcat în platoșa dreptății, cu picioarele încălțate, gata fiind pentru Evanghelia păcii, cu pavăza credinței, cu coiful mântuirii și cu sabia duhului care este cuvântul lui Dumnezeu, cu rugăciunea, cu privegherea și răbdarea, vestind plin de curaj taina Evangheliei (Efes VI, 10-19).

32. *Ibidem*, p. 392.

33. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 138.

34. *Ibidem*, pp. 139-140.

35. *Ibidem*, pp. 141-142.

36. *Ibidem*, p. 137.

Virtutea bărbăției se arată și în răbdare, una dintre cele mai alese virtuți creștine, iar în colinde răbdarea de care au dat dovadă martirii și toți bunii creștini este cerută de credincios de la Dumnezeu: „Să mă-ntărești în răbdare / Dându-mi bună cugetare”.³⁷

Virtuțile morale întâlnite în colinde, ca de altfel toate virtuțile sunt legate laolaltă. Nu se poate concepe dragoste fără bunătate și nici bunătate fără dragoste. Bărbăția este legată de înțelepciune, iar înțelepciunea fără bărbăție cade în frică; iar bărbăția fără înțelepciune nu este decât îndrăzneală nehibzuită.

La fel și despre cinste se poate spune că are la bază frica față de Dumnezeu pentru a nu-L supăra și iubirea aproapelui bazată pe respectarea regulii de aur a Legii creștine, precizată în cuvintele: „Ceea ce voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea” (Matei VII, 12)

III.2. Condamnarea patimilor și a păcatelor

Avariția – Înțelepciunea poporului a prins în colinde toată gama patimilor omenești pe care le condamnă, arătând mai ales urmările lor nefaste.

Lăcomia de avuție sau avariția este înfățișată în colinde prin chipul acelor bogați preocupați continuu de „a-și spori mereu averea și prin zelul lor de a păstra cu tenacitate cele adunate numai pentru scopuri egoiste, fie pentru simpla plăcere de a avea, fie pentru satisfacerea plăcerilor personale, și refuzul de a ajuta pe cei lipsiți”.³⁸ Pentru omul stăpânit de patima avariției bunurile pământești sunt zeul lui. Acestui idol îi aduce un adevărat cult religios: îi consacră toate preocupările și gândurile, toate dorințele și eforturile, sudoarea frunții lui și chiar sufletul și veșnicia.

Dar ce folos de toată această plăcere vremelnică a lui când tot ce a agonisit nu-i ajută la nimic în viața de dincolo, deoarece tot ce a posedat avarul de prisos pe pământ constituia bunul necesar al săracului. „Când posedăm de prisos, posedăm bunul altuia”; „Prisosul bogaților este necesarul săracilor” afirmă Fericitul Augustin³⁹. Colindele arată că bogații

37. *Ibidem*, p. 139.

38. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 300.

39. Constantin C. Pavel, *Tragedia omului in cultura moderna*, Anastasia, 1997, pp. 49-50.

avari nu se aleg adesea cu nimic de pe urma averii lor, ba chiar ei înșiși sunt uitați de cei vii:

„Că bogatul încă moare, Ca tot omul de sub soare Și averea lui rămâne, De o iau rude streine,	Când se vor muta din lume, Li s-a uitat a lor nume. Li s-a uitat și mormântul, Că i-a-mpresurat pământul” ⁴⁰
--	--

Avarul comite multe păcate ca: fraudă, înșelătoria, viclenia, minciuna, trădarea persoanelor, trădarea secretului⁴¹ etc., scopul urmărit de el scuzând toate mijloacele întrebuintate pentru îmbogățirea lui. Colindele arată că bogații avari care nu s-au gândit la săraci sunt pedepsiți de Dumnezeu cu pedepse mari:

„Când stătui și mă uitai Ce văzui, mă spăimântai. Văzui arzând în viitori,	Băgații neîndurători, Carii tot s-au veselit Și săraci n-au miluit” ⁴²
--	---

Prin colinde, înțelepciunea poporului a ținut să condamne pe bogații avari, care nu se gândesc la moarte, ci-și pun toată nădejdea în idolul lor înșelător:

„Că-nșeală și amăgește Și pe toți îi prilosește. Ales pe cei bogați foarte Care nu gândesc la moarte. Că vorbesc de avuție Și țin de semeție,	Parcă tot o să trăiască Și lumea să moștenească. Mor întocmai ca tot omul, Și bogatul ca și robul, Că moartea nu vrea să știe De averi, de bogăție” ⁴³
--	--

Așa după cum Mântuitorul a ținut să osândească pe bogații avari, atunci când a zis că „mai repede va trece cămila prin urechile acului, decât să intre bogatul în împărăția cerurilor” (Luca XVIII, 25), rezervându-le partea

40. *Ibidem*, p.50.

41. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 293.

42. Prof. dr. Const. C. Pavel, *op.cit.*, p.51.

43. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 316.

cea de-a stânga Sa pentru că s-au închis în egoismul lor și n-au făcut fapte de milostenie (Matei XXIV – XXV); tot așa și gândirea poporului a ținut ca acelora care i-au exploatat deținând bunuri care le-ar fi revenit lor de drept, - să le rezerve în mintea lor iadul, cu muncile lui: „*Văd casa bogatului, / La mijlocul iadului / Arde-n para focului*”⁴⁴.

Minciuna – Un alt păcat întâlnit și condamnat în colinde este minciuna, ca unul dintre păcatele și semnele „omului vechi”, ținând să sublinieze ca și Sfânta Scriptură că tatăl minciunii este diavolul (Ioan VIII, 44).

Minciuna este folosită de oamenii invidioși ca instrumentul cel mai potrivit pentru planurile lor josnice. De acest instrument s-a folosit și diavolul atunci când a tulburat sufletul protopărinților noștri îndemnându-i la călcarea poruncii lui Dumnezeu. Părerea de rău pentru ascultarea de „tatăl minciunii”, precum și blestemarea lui reiese din următoarele versuri ale colindului.

„O, vai, șarpe din pustie,	C-ai băgat lumea-n păcat,
Ce-mi făcuși acum mie?	Unde te-o găsi dormind,
Fire-ai, șarpe, blestemat,	Capul să-ți fie zdrobit” ⁴⁵

Diavolul, folosindu-se de minciună, a adus cel mai mare rău omenirii, aruncând-o în negura morții. Urmările minciunii de cele mai multe ori aduc un lanț de nenorociri. Pentru acest motiv mincinosul este considerat de Mântuitorul, la fel de vinovat ca și ucigașul (Ioan VIII, 44).

Poporul a ținut ca prin colinde să înfiereze acest păcat, atrăgând atenția celor ce-l practică să se lepede de el și să devină oameni cinstiți. Colindele mai arată că mincinoșii sunt lipsiți de dragostea lui Dumnezeu⁴⁶ și că își vor primi pedeapsa:

„Îngerul morții acum	Văzui draci cu cângi, trăgând
Mă însoțește la drum	Niște muieri și strigând:
Mergând dacă mă uitai,	„Aste tot minciuni spunea

44. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 224.

45. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 64.

46. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 74.

Ce văzui, mă spăimântai,

Pe mulți îi belea la pungi⁴⁷.

Înșelătoria – Această patimă – una dintre formele multiple ale furtului – este urâtă atât de oamenii cinstiți, cât și de Dumnezeu. „Urâciune este Domnului cântarul îndoit și cumpăna vicleană nu este bună înaintea Lui” (Prov. XX, 23).

Poporul nostru a reacționat împotriva înșelătoriei și prin colindele cu caracter social. Înșelat de „bogații neîndurători”⁴⁸ de „răpitori și pungași”⁴⁹ de „primarul satului”⁵⁰ precum și de „negustori”, poporul a ținut ca prin colinde să le arate că Dumnezeu îi va pedepsi în viața de dincolo. Pedepsele trădează câte o dată ironia și zeflemeala poporului când colindul descrie pe acești locuitori ai iadului:

„Văzui negustori în rând
Care-nșel și lipsă vând;
Unii, cu măsuri de gât,
Se tânguiau amărât
Alții, cu cântare-n nas,
Se văieta cu mare glas;

Alții, cu foarfeci și cot,
Îi duceau până în foc”.⁵¹

„Văzui... hoți, răpitori și pungași,
Văitându-se amărât
În văpae până-n gât”⁵²

Forma aceasta de furt prin înșelarea celor săraci, sau mai bine-zis, această stare de exploatare poate fi întâlnită în versurile a numeroase colinde românești:

„Tot lucrul ți l-ai lucrat
Cu săracele din sat
Și plata nu li-o ai dat.

.....
Făr- zăpșitele din site
Și-ai zis, că-s plătite”.⁵³

Beția și desfrâu. – Patima beției, care nu este altceva decât „abuzul,

47. Gh. Cucu, *op.cit.*, pp. 210-211.

48. *Ibidem*, pp. 209-211.

49. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 316.

50. *Ibidem*, p. 314.

51. Alexiu Viciu, *op.cit.*, pp. 82-83 și Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 206.

52. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 211.

53. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 314.

cu voință, de băuturi alcoolice, numai din plăcere, până la suspendarea violentă a uzului rațiunii, cu neputință imediată de a-l redobândi”⁵⁴ este condamnată de colindele noastre românești.

Poporul a ținut să condamne această patimă pentru că el știe că ea este izvorul altor patimi și păcate. Așa, de pildă, din beție se naște desfrâul. Colindele arată că bețivii și desfrânații care au fost nedespărțiți pe pământ vor fi nedespărțiți și-n viața viitoare, dar în iad:

„Iarăși dacă mă uitai	Văzui alt cârd de bărbați,
Ce văzui, mă spăimântai,	De bețivi și desfrânați” ⁵⁵

Dacă înțelepciunea poporului n-a trecut cu vederea această patimă, ci a căutat s-o înfierceze în colinde atrăgând atenția asupra urmărilor ei înseamnă că poporul și-a dat seama de gravitatea ei atât față de individ, cât și față de societate.

Desfrâul – care izvorăște adesea din beție și care consta în îndeplinirea în afară de lege a poftei trupesti, oprită de porunca a șaptea: „Să nu fii desfrânat” (Ieș. XX, 14), este interzis atât celor necăsătoriți, cât și celor căsătoriți. Pentru a întări familia și a o feri de imoralitate, colindele românești țin să arate că urmările desfrânării sunt dintre cele mai nefericite chiar aici pe pământ:

„Ce folos îi este cinst	Nu cunoaște că-l va duce
Omului fără de minte!	Dezmierdarea lui cea dulce,
Ce-și dă firea omenească	De-o cădea ca oaia-n râpă,
Pe firea dobitocească.	Și-l va sorbi moartea-n pripă” ⁵⁶

Potrivit cuvintelor: „Pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu (Evr. XIII, 4), colindele arată că aceia care au fost stăpâniți de această patimă vor fi judecați de Mântuitorul, care le va zice la Judecata cea de apoi:

„Duceți-vă de la mine,	Desfrânatelor le sunt gătite
În locul cel de vecie,	Sbiciuni de foc împletite,

54. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 84 .

55. Prof. dr. Const. C. Pavel, *op.cit.*, p.52.

56. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 211.

C-acolo sunt munci gătite
De tot felul de păcate.

Desfrânaților sunt gătite,
Paturi de foc înroșite.”⁵⁷

Împotriva desfrâului colindele duc o adevărată luptă pentru combaterea și alungarea lui din societate:

„Pân-ai fost pe ceea lume,
Desfrânată mare fostu-ți-ai

Garduri mari săritu-ți-ai,
Loc în rai pierdutu-ți-ai!”⁵⁸

III. 3. Idei sociale în colindele românești

Ideea de pace – Poporul nostru, care a avut parte de atâtea nenorociri de pe urma războaielor, aducătoare întotdeauna de prăpăd, de foamete, de distrugerea atâtor vieți, a bunurilor materiale și culturale, și-a dorit pacea, ca pe bunul cel mai scump și indispensabil vieții sale. El a căutat ca mesajul adus din cer pe pământ de către cetele îngerești la Nașterea Fiului lui Dumnezeu să fie transpus în viață. Este adevărat că minunea Betleemului este slăvită în colinde pentru că a adus lumii împăcarea cu Dumnezeu, dar aceleași colinde o slăvesc și pentru faptul că Pruncul din peșteră este „Domn al Păcii” (Isaia IX, 6), care dorește ca pe pământ să domnească pacea: „Slavă întru cei de sus și pace pân-la Apus”.⁵⁹

Această pace „pân-la Apus” este dorită de colinde nu pentru un timp limitat – pentru că în acest caz ea n-ar asigura propășirea și bunăstarea poporului -, ci pentru unul nelimitat:

„Și pe pământ păciuire
La toți oamenii să fie,
De acum până-n vecie”.⁶⁰

În alt colind, poporul cere aceeași pace veșnică de la Dumnezeu, pentru a ne scăpa de „durere”, care desigur se datorește tot lipsei de pace:

„Tu ești o mare putere,   Și pe pământ nici-un rău;

57. Gh. Breazu, *op.cit.*, pp. 293-294.

58. *Ibidem*, pp. 293-294.

59. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 18.

60. *Ibidem*, p. 32.

*Ca să ne scapi din durere...
Slavă, sus, lui Dumnezeu,*

*Ba pre pământ pace fie,
De acum până-n vecie”.⁶¹*

Evangelia Domnului este „Evangelia păcii” (Matei V, 25), condamnând pe cei ce folosesc sabia (Matei XXVI, 52) și fericind pe „făcătorii de pace” (Matei V, 9). Dacă această Evanghelie este urmată și îndeplinită întocmai, ea poate servi drept „veriga de aur” a omenirii prin stabilirea unei păci trainice pe pământ. Că acest lucru e posibil ni-l dovedesc din plin colindele noastre românești în special cele vânătoarești, care atrag atenția vânătorilor că o dată cu Nașterea Mântuitorului s-a născut o nouă lume – lumea profețită de Isaia -, în care oamenii și animalele trăiesc în pace fiindcă nu-și mai au aici rostul:

*„Ho, ho-ho! Nu vă-narmați,
Că pe cer, azi s-a ivit
Un luceafăr strălucit,
Că astăzi Fiul cel Sfânt,
Pace-aduce pe pământ.*

*Sânge, astăzi să nu curgă,
Lacrimi, azi să nu se scurgă.
Vânătorii îmi cădeau
În genunchi și se rugau...
Din săgeți, cruce făceau”.⁶²*

Iată un colind care, într-o măreață viziune poetică, redă frumoasa cântare îngerească din Sfânta Evanghelie de la Nașterea Domnului:

*„Mărire între cele-nalte
Toate stelele să salte
Saltă cerul și pământul
Să lăudăm tot cuvântul.*

*.....
Pe pământ să fie pace
Și-ntre cei de sus mărire
La oameni bună-voire”.⁶³*

Cel care a fericit pe „făcătorii de pace”, ca pe niște fii ai lui Dumnezeu (Matei V, 9), este descris în colinde întocmai așa cum l-a înfățișat și Isaia (IX, 5), ca „Domn al păcii” de la care omenirea așteaptă ca „pacea Lui cea fără hotar” (Isaia IX, 6), să fie dată lumii: „Mărire Ție, tânăr crai, / Tu pacea

61. N.I. Dumitrașcu, *Cântări de stea și colinde...*, pp. 52-53.

62. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 188.

63. Ștefan Coman, *Leru-i Doamne, colinde adunate din satul Margine-Bihor*, Cluj, 1938, p. 87 (la Gh. Alexe, *op.cit.*, p. 730).

*lumii să o dai”.*⁶⁴

Unele colinde ne înfățișează pe Domnul nostru Iisus Hristos ca pe unul care a instaurat pacea pe pământ și a împăcat lumea rea:

„Pruncule dumnezeiesc,	Ș-ai pus pace pe pământ.
Fiul Tatălui ceresc.	Și cu bunătatea Ta
Ai întins darul Tău cel sfânt	Ai împăcat lumea rea”.

Colindătorii în noaptea Crăciunului sunt mesagerii păcii, care la fiecare casă adresează bunele urări de pace și sănătate pentru viitor:

„Să trăiți	Viețuind în pace
Să vă veseliți	Cum și lui Dumnezeu îi place”.

Un alt colind adresează aceeași urare de pace pentru toți creștinii și oamenii care sunt în prezent și care se vor naște:

„Și de-acum până-n vecie	.....
Mila Domnului să fie,	La creștini de veselie
La mulți ani cu bucurie,	Pace tuturor să fie”.

Credincioșii au știut că pacea condiționează bunăstarea lor spirituală și materială și de aceea ei doresc pace la toată lumea. Ei au transpus imperativul creștin al păcii, cu toată sinceritatea, în colinde, răspândindu-l o dată cu ele, în toate casele iubitoare de Dumnezeu și de pace. Trebuie subliniat faptul că „bucuria Nașterii Domnului este însoțită cu bucuria de pace, de belșug, de sănătate și de fericire în casă. Colindele au marele merit de a aduce aminte, în fiecare an, credincioșilor de aceste îndemnuri, sfaturi și norme de viață creștină, pe care sfânta noastră Biserică Ortodoxă le propovăduiește de veacuri.”⁶⁸

64. *Ibidem*, p. 94.

65. Gh. Cernea, *Colinde de Crăciun*, din regiunea Cohalmului, jud. Târnava Mare, București, ed. IV-a, 1937, p. 4 (la Gh. Alexe, *op.cit.*, p. 730).

66. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 173.

67. Gh. Cernea, *op.cit.*, p. 7.

68. Gh. Alexe, *op.cit.*, p. 733.

Munca – Prin muncă omul câștigă „bunuri pentru împlinirea sistematică a nevoilor firești, a hranei, a îmbrăcăminte, a locuinței și își satisface năzuințele lui spirituale”.⁶⁹ Munca este o poruncă dumnezeiască, de când există și omul și este în același timp o condiție a existenței lui. Colindele arată că credinciosul nostru socotește munca nu ca un blestem, ci ca pe ceva superior și moral care-l face pe om independent din punct de vedere material, care-i dezvoltă puterile și-l apără de orice ispită care provine de pe urma lenei, putând să creeze bunuri spirituale și materiale. De aceea în versurile colindelor, care se adresează tuturor categoriilor de vârstă și diverselor ocupații omenești, sunt cântate toate însușirile ce trebuie să împodobească pe un bun creștin; destoinicia la muncă, îndemânarea, cuminența, bunătatea, bărbăția, grija pentru vite și pentru uneltele de muncă etc.⁷⁰

Munca pământului, atât de dragă țaranului român, este redată în mai multe colinde dintre care amintim doar următoarele: *Scoală, gazdă bună*⁷¹, *De sculare*⁷², *Sculați boieri*⁷³; *Cocoș galbin*⁷⁴, etc., în care, țaranii români sunt îndemnați cu insistență să iasă la muncă câmpului:

„Sculați voi, români plugari,	Să mergem la sămănat,
Vă sculați și slugile	Să arăm, să sămănăm
Să-ntindă plugurile,	Brazdă neagră să- nturnăm” ⁷⁵

Alături de pământ, românul și-a iubit uneltele și animalele sale, fără de care nu putea să muncească pământul. De aceea și colindele arată că pentru țaranul român nimic nu e mai bun pe lume decât unealta și animalul său de muncă. La întrebarea lui Dumnezeu: „Ce-i mai bun pe acest pământ?”, românul prin glasul Sfântului Apostol Petru răspunde:

69. Hr. Andrușos, *Sistem de morală*, trad. Sibiu, 1946, p. 211.

70. Gh. Alexe, *op.cit.*, pp. 730-731.

71. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 27.

72. *Ibidem*, p. 28.

73. *Ibidem*, p. 106.

74. *Ibidem*, p. 28.

75. *Ibidem*, p. 106.

„Nu-i mai bun ca plugul bun, Că răstoarnă brazdă neagră, Și pe brazdă grâu răsare Ca la paiu îi trestios	Și la spic îi luminos” ⁷⁶ „Nu-i mai bun ca boul bun El își trage brazdă neagră Și ne face pâine dalbă”. ⁷⁷
---	---

În afară de agricultură, românul s-a ocupat cu creșterea vitelor, îndeosebi a oilor, îndeletnicire care necesită îndemânare și hărnicie – la tuns, la muls, la prepararea cașului și-a brânzei -, adevărat prilej de întrecere în muncă:

„Supt aripa cerului Este strunga oilor. Dar la muls, cine s-a pus?	- Ionică făt-frumos, Iar în strungă, cine-și mână? Mărioara, fată mare”. ⁷⁸
--	--

În alt colind se arată cum Dumnezeu binecuvântează turma păstorului „Oanea”, făcând ca oile să se înmulțească întocmai ca brândușele și brebeneii:

„Oanea ăl voinic De când ciobănește Multe oi prășește.	Dar și mielușele, Câte brândușele Dar și mielușeii Cât și brebenei”. ⁷⁹
---	---

Pe lângă agricultură și păstori, poporul român s-a ocupat și cu vânătoarea, care este minunat descrisă de colindele românești. Îndeosebi colindele de vânătoare sunt adresate tinerilor. Numele eroului care pleacă să vâneze este acela al flăcăului din casa la care urează.⁸⁰

Trebuie remarcat ca pozitiv în colindele vânătorești, noua concepție potrivit căreia Nașterea Domnului a adus o împăcare între om și animale. Vânătorul este stimat în mod deosebit pentru că el a prins vânatul în

76. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 212.

77. *Ibidem*, p. 18.

78. *Ibidem*, p. 180.

79. Gh. Alexe, *op.cit.*, p. 733; colindele de vânătoare: *Lupta voinicului cu leul; Calul lui Ion; Lupta junelui cu leul etc.*, la Alexiu Viciu, *op.cit.*, pp. 137-142.

80. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 139.

viață nefăcând uz de armele sale⁸¹, iar când un vânător nemilos vrea să-și îndrepte săgeata asupra vânatului (cerbul de exemplu), acesta îi spune să nu întrebuițeze săgeata fiindcă venind Hristos pe pământ a adus pacea și prin urmare nu mai trebuie să curgă sânge.⁸²

Alături de munca agricultorului, a păstorului și a vânătorului, în colinde se mai fac referiri și la alte îndeletniciri specifice românului ca: „albinăritul”⁸³, „cărăușitul”⁸⁴, „pescuitul”⁸⁵, „morăritul”⁸⁶ etc., dar colindele nu insistă prea mult asupra acestor îndeletniciri – excepție făcând doar pescuitul.

Colindele laudă în mod deosebit atât pe tânăra fată ajunsă în pragul căsătoriei, cât și pe femeia căsătorită, scoțând în evidență frumusețea chipului lor, dar mai ales frumusețea spirituală la care se adaugă și frumusețea cusăturilor, și fericește pe cine are parte de asemenea tovarășă de viață. De exemplu:

„Doamna Dumnealui
A acestui domn bun,
Coase, - nghindezește,
Fir de aur-mpletește.
.....
Fericea-n de mine
Și de-ai mei părinți,
De doamnă frumoasă
Mult mi-e cuvioasă”.⁸⁸

„Dar în leagăn cine-mi șade?
Șade Leana cu ochi negri;
Nu-mi șade, ci chindisește,
D-un brâu rar și de-o batistă
Pentru frate pentru soră”⁸⁷
„Coase, coase chindisește,
Și de nuntă se gătește.
Coas-batista ginerului
Și cămașa socrului”.⁸⁹

Dreptatea este „recunoașterea cu fapta a tuturor drepturilor ce se cuvin apelului și ocrotirea lor cu sfințenie, cerându-ne să dăm fiecăruia ce

81. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 188.

82. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 114.

83. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 157.

84. *Ibidem*, pp. 189-193.

85. *Ibidem*, p. 204.

86. *Ibidem*, pp. 130-131, (chindisește – brodează, de la verbul chindisi-a broda).

87. *Ibidem*, p. 145.

88. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 87.

89. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 425.

este al său și să nu păgubim pe nimeni cu nimic”⁹⁰ Iar dreptatea socială cere o repartizare echitabilă a bunurilor materiale, o participare justă a oamenilor muncii la beneficiul muncii lor; drepturi și datorii egale în viața publică și față de binele comun, care se răsfrânge de altfel asupra binelui individual. Ea aduce ordine și siguranță, încredere și pace în viața colectivităților umane, pentru activitate sistematică în vederea satisfacerii trebuințelor individuale și colective, pentru o viață socială roditoare de progres în diversele forme de manifestare ale spiritului uman.

Înțelepciunea poporului a înfierat în colinde pe toți cei care au călcat în picioare dreptatea, păgubindu-l pe semen într-un chip sau altul prin furt, înșelăciune ș.a.

Așa de exemplu, „bogații neîndurători”, „primarul satului”, „crâșmărița și birăul sătesc”, „domnii și boierii”, „marele jurat” etc. sunt înfățișați de colinde ca unii care au nesocotit dreptatea, lezând demnitatea umană. Colindele au fost folosite de popor ca un instrument de luptă împotriva nedreptății sociale prin înfierarea faptelor comise de acești suspuși.

Poporul fiind convins că „nedreptii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu” (1 Cor. VI, 9) și știind că „cu aceeași măsură cu care ai măsurat, ți se va măsura” (Luca VI, 38), au crezut cu fermitate în pedepsirea asupritorilor de către Dumnezeu. Colindele ne arată că Dumnezeu, fiind drept, nu este de partea celor bogați, ci de partea săracilor.

Întocmai ca-n parabola despre „bogatul nemilostiv și despre săracul Lazăr” (Luca XVI, 19-21), Dumnezeu nu primește la sine pe cei ce „au avut cele bune în viața aceasta” (Luca XVI, 25) și n-au dat semenilor ceea ce le-a aparținut:

„Birău mare fostu-ți-ai,	El din rai te izgonește,
Banii cu strâmbu luat-ți-ai,	Că pe lume cât ai stat
Pe săraci hulitu-ți-ai	Ca primar tu ce-ai lucrat?
Loc în rai pierdutu-ți-ai” ⁹¹	Cu bogații-n crâșme beai
„Domnul nu mi te primește	Strâmbe legi în sat făceai”. ⁹²

90. Diac. Prof. Orest Bucevschi, *Învățătura creștină, despre iubire și dreptate*, în „Studii Teologice”, VII (1953), nr. 9-10, p. 585.

91. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 83 (birău (reg.) de la magh. Biro – primar (la sat).

92. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 207.

Colindele arată că poporul de jos n-a primit niciodată ceea ce este al său și nu s-a bucurat de aceleași drepturi egale cu cei bogați. Felul în care erau tratați de cei care se îmbogățeau pe spinarea poporului se întâlnește astfel:

„Până ce-ai fost pe pământ,	.....
Loc în rai nu ți-ai găsit,	Tot vin roșu piperat
Că mi-ai fost tot crâșmăriță	Iar la săraci că le-ai dat
Și la bogați că le-ai dat	Vin cu apă amestecat”. ⁹³

La un moment dat colindul spune că Dumnezeu văzând starea dureroasă în care se zbătea poporul împilat de „orânduirea cea crudă și nedreaptă”, părăsește slava cerească pentru a veni pe pământ ca să facă dreptate:

„Scoborât-a, scoborât	Și bogații cu săracii” ⁹⁴
Dumnezeu pe-acest pământ,	„Cu toiag de judecată
Tot să vadă și să creadă	Da-voi dreptii la dreptate
Ce fac domnii cu iobagii	Și strâmbii la strâmbătate”. ⁹⁵

În colinde, pe lângă exploatorii satelor sunt zugrăviți și stăpânitorii țării, care de cele mai multe ori, după cum se știe, depindeau și ei de „Marea Poartă”. Aceștia, pentru a-și asigura și consolida domnia, impuneau dări poporul ca să-și achite haraciul datorat turcilor. Și cum membrii clasei stăpânitoare erau scutiți – sau chiar dacă plăteau, plăteau foarte puțin –, greul cădea pe umerii poporului. Colindele arată că așa cum stăpânitorii tirani și-au bătut joc de cei mulți, tot așa și diavolii își vor bate joc de ei:

„Văzui împărați tirani	În văpaia cea de foc
În gâturi cu bolovani,	Dracii bătându-și de ei joc”. ⁹⁶

Din exemplele date mai sus se poate observa în mod limpede cum

93. Alexiu Vixiu, *op.cit.*, p. 82 și 86.

94. *Ibidem*, p. 61.

95. Gh. Cucu, *op.cit.*, p. 73.

96. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 314.

colindele n-au trecut cu vederea dreptatea socială. Prin colinde, poporul, prețuind la reala ei valoare funcțiunea socială a dreptății, a luptat continuu împotriva abuzurilor și nedreptății. Tot din colinde se mai poate observa că în trecut n-a existat o egalitate în drepturi a tuturor membrilor societății.

Jertfirea pentru patrie – În colinde, pe lângă ideile sociale arătate mai sus, poporul și-a cântat și eroismul în lupta pentru apărarea patriei de dușmani. Colindele amintesc de lupta poporului împotriva „împăraților pe care lumea nu putea să-i mai încapă”, și-n special împotriva turcilor cu care au avut atâtea de pățimit:

„Când cu turcii ne-am bătut,
Bulzu mării ne-o-mbulzit
Mulți voinici s-or prăpădit”.⁹⁷

În altă parte, pe lângă turci, colindele amintesc de lupta românilor cu frâncii:

„Dar adu-ți amine,	Turcii ne tăiară
Noi când ne băteam	Frâncii ne frângia-ră
Cu turcii cu frâncii	Mulți cai, mulți voinici”. ⁹⁸

Aceste din urmă colinde l-au făcut pe marele istoric român Nicolae Iorga să spună că în colinde „se află lucruri așa de vechi ca ivirea la Constantinopol a „Frâncilor din Marea Neagră” (Genovezii și Venețienii)”.⁹⁹

Din istoria contemporană a patriei colindele amintesc lucruri „dintre cele nouă, ca duiosul cântec al soldatului care-și cară pe mormânt:

„Busuioc, mărgăritar	În desimea brazilor,
C-a murit pentru Ardeal,...	În mijlocul florilor,
Pe plaiul munților,	Apărând un tricolor”. ¹⁰⁰

Când pământul strămoșesc era atacat de dușmani, românul care cu

97. Alexiu Viciu, *op.cit.*, p. 137.

98. Gh. Breazu, *op.cit.*, p. 216.

99. Nicolae Iorga, prefață la *Cântări de stea și colinde*, *op. cit.*, p. 3.

100. *Ibidem*, p. 4.

brațele lui tari, în timp de pace ținea coarnele plugului, (același român) în timp de război știa să mânuiască cu vitejie armele pentru a-și apăra acest pământ scump, lăsându-l liber pentru fiii și nepoții săi.

Colindele țin să scoată în evidență vitejia românului, care lăsând totul acasă, pornea la război pentru a apăra tot ce are mai scump și pentru a-l alunga și învinge pe dușman:

„Vifor la război pornea
Pe dușmani mi-i prăpădea...

...De-a mers vestea-n țară nouă
Cum vă colindarăm vouă”.¹⁰¹

Vrednic de amintit este faptul că în colindele românești nu găsim nicăieri ideea unui război de agresiune, ci ele vorbesc doar de rezistența poporului împotriva cötropitorilor, glorificând pe cei care și-au vărsat sângele pentru patrie.

Din cele înfățișate se observă că în colinde sunt cuprinse și elogiuate virtuțile creștine mai însemnate, iar patimile și păcatele sunt condamnate cu vehemență. În colinde s-a păstrat ceva din creștinismul apostolic când în comunitățile creștine era întemeiată împărăția iubirii, a bunătății, a cinstei, a ajutorării aproapelui, a răbdării și a comuniunii în cele materiale și duhovnicești.

Colindătorii – mari și mici – săvârșesc fără să-și dea seama în noaptea Nașterii dumnezeiescului Prunc o adevărată activitate misionară rostind la casele credincioșilor colindele lor care sunt adevărate predici de morală creștină prin care se face o pastorație directă și eficace din casă în casă.

Un alt merit al colindelor constă în faptul că n-au trecut cu vederea problemele sociale care au frământat omenirea. Colindele au fost folosite de popor ca instrument de luptă împotriva nedreptăților sociale.

Subliniem și faptul că în colinde întâlnim dragostea nețărnută pentru patrie care adesea merge până la jertfă precum și o anumită „tentă socială de luptă împotriva tiraniei. În multe regiuni ale țării, colinde ca *Irozii* se terminau cu spectacole vesele, care mult timp au ridiculizat moravurile clasei stăpânitoare. Se cunosc câteva cazuri când, în epilog, se făceau îndemnuri directe la răscoală”.¹⁰²

101. N. I. Dumitrașcu. *De sărbători – Colinde*, Sibiu, 1920, p. 39.

102. Cristian Bălan, *Obiceiuri folclorice de iarnă*, în „România literară”, Anul II, nr. 52 (64) din 25 decembrie 1969, pp. 2-4.

Pentru toate acestea, colindele s-au bucurat și se bucură mereu de o deosebită atenție și prețuire atât din partea credincioșilor și teologilor, cât și din partea celor ce se ocupă cu cercetarea folclorului și tezaurului nostru literar.

„Colindele se cântă în cor, împreună, în stare de comuniune pentru că persoanele care le cântă, copiii, tinerii sau vârstnicii reprezintă cetele de îngeri care au cântat la nașterea Mântuitorului în Betleem: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ pace, între oameni bunăvoire” (Luca 2, 14). Colindele se cântă în cor, în comuniune, pentru că ele reprezintă credința Bisericii, iar Biserica este adunarea oamenilor în iubirea Preasfintei Treimi.

Dar colindele se cântă în cor nu numai împreună cu oamenii din vremea noastră, ci și în cor cu strămoșii, cu generațiile trecute. Cu alte cuvinte, colindele sunt deodată eveniment contemporan, nou și tradiție veche.

Colindele sunt statornicie și prospețime. Ele reprezintă legătura vie a credinței Bisericii și a iubirii ei față de Hristos-Domnul, ca răspuns al oamenilor la iubirea lui Dumnezeu Cel veșnic Care S-a făcut om.

Colindele sunt ecoul popular și artistic al cântărilor bisericești liturgice. În colinde se arată familiaritatea oamenilor cu Dumnezeu-Copilul, cu Pruncul Iisus. Apropierea maximă a lui Dumnezeu de oameni, prin întruparea Fiului veșnic, îi face pe aceștia să se apropie de Dumnezeu. În colinde se cântă taina lui Dumnezeu Care coboară din ceruri și vine pe pământ. Se naște din Fecioară într-o peșteră, pentru că Dumnezeu dorește să sfințească și să mântuiască lumea din interiorul ei, cu acordul libertății ei. Fiul lui Dumnezeu Se face Fiul Omului, Se sălășluiește între oameni. El vine la noi, pe pământ, în casa și sufletul nostru, pentru ca noi să putem intra în casa cea cu multe locașuri a Tatălui din ceruri.

Colindele ne arată pe Dumnezeu ca fiind călător, pelerin. El ne caută și ne cere să-L primim. Iată de ce colindătorii merg din casă în casă, vin spre noi și ne întreabă dacă îi primim: Primiți colinda? Primiți colindătorii? Această întrebare însemnează de fapt: Primiți taina iubirii lui Dumnezeu pentru voi? Într-adevăr, atât trăim de intens cât iubim pe Dumnezeu și pe semenii noștri. Iubirea lui Dumnezeu este deodată spațiul libertății noastre și așteptarea răspunsului nostru. Hristos Pruncul pe Care-L cântă colindele este darul lui Dumnezeu Tatăl pentru viața lumii (cf. Ioan 3, 16). De aceea, colindătorilor li se răspunde cu daruri, bunătății i se răspunde cu

binefacere, iubirii lui Dumnezeu i se răspunde cu bucuria recunoștinței, în mod liber: „Ne dati, ne dați, ori nu ne dați? - ne întreabă colindătorii la sfârșitul popasului lor în casa noastră. De ce este colindul sfânt și bun?

Colinda sau colindul de Crăciun este sfânt, pentru că sfântă este taina minunată pe care o vestește, și anume taina mântuirii lumii. Taina colindelor este taina iubirii sfinte a Stăpânului Atotputernic și Veșnic Care se face rob și gustă moartea, pentru ca pe oameni să-i elibereze din robia păcatului și a morții. Colindul este sfânt, pentru că este glasul sfânt al Sfintei Evanghelii și al Sfintei Biserici extins sau adus în casele și în sufletele oamenilor, auzit pe străzi și în familii, în școli, în spitale, în orfelinate, în cămine de bătrâni, în unități militare, în penitenciare, în instituții de cultură, la posturile de radio și de televiziune.

Colindul este sfânt, pentru că el ne binevestește taina sfântă a iubirii ca fiind temelia și lumina vieții. Colindul este bun, pentru că ne aduce în suflet mult bine iubire și pace, speranță și bucurie. Dar colindul este bun și pentru că ne îndeamnă să fim buni, să fim milostivi, să iubim pe Dumnezeu și pe semenii noștri. De aceea, colindul ne cheamă zicând:

„Acum te las, fi sănătos
Și vesel de Crăciun,
Dar nu uita, când ești voios,
Române (creștine), să fii bun!”

Putem spune că totdeauna colindul sfânt și bun este un mare dar și o frumoasă lucrare de întărire a credinței, de sporire a iubirii față de Hristos și față de oameni, de înmulțire a bucuriei și a speranței. Colindul sfânt și bun este veșmânt de sărbătoare pentru sufletele celor ce cântă și luminează caldă pentru inimile celor care îl ascultă.¹⁰³

Creștinismul este mai întâi de toate taina iubirii lui Dumnezeu pentru lume, precum și strădania și bucuria omului de a răspunde acestei iubiri. Taina Dumnezeului Cel Veșnic devenit Om din iubire de oameni dă sens întregii existente, întrucât Iisus Hristos a adus omului nu doar

103. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Hristos- Domnul, pelerinul și colindătorul, Pastorală de Crăciun*, în revista *Teologie și Viață*, VIII (LXXIV), 1998, nr.5-12 pp. 5-10.

o învățătură nouă, ci și o viață nouă - viața veșnică: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unicul Său Fiu L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16). Dumnezeu coboară spre om în Iisus Hristos ca omul să se înalțe spre Dumnezeu; venirea lui Dumnezeu pe pământ și locuirea Lui printre oameni are ca scop îndreptarea omului spre cer, pentru ca omul să viețuiască împreună cu Dumnezeu și potrivit voii Sale.

Această minune a iubirii nesfârșite a lui Dumnezeu pentru oameni a fost prevestită de prooroci, mărturisită de apostoli, apărută de Sf. Părinți în sinoade ecumenice, cântată de imnografi, pictată de iconografi și trăită cu fior sfânt și bucurie de către orice credincios care caută sfințenia și viața adevărată: „Cu adevărat mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat într-o slavă” (I Timotei 3, 16). Această iubire nesfârșită și mai presus de înțelegere a lui Dumnezeu pentru oameni a inspirat opere de artă, literatură muzică, atât cultă, cât și populară. Una dintre expresiile cele mai vii ale felului în care poporul a teologhisit și cântat poetic taina iubirii lui Dumnezeu pentru om se regăsește în colinde.

La români, colindele se remarcă prin profunzimea teologiei și simplitatea formei. În ele nu este uitată omenitatea Lui: „Astăzi S-a născut Cel fără de-nceput cum au spus proorocii”; „Mititel și-nfășățul, în scutec de bumbăcel / Neaua ninge, nu-L atinge, vântul bate, nu-L răzbate”.

Colindele reprezintă expresia cea mai vie a culturii teologice și duhovnicești populare a românului creștin ortodox. Ele sunt un memorial și o prelungire a Liturghiei și a slujbelor de Crăciun auzite în biserică. Ele sunt ecou și rodire a slujbei și sfințeniei Bisericii în sate și orașe, în casele creștinilor, întrucât inimile credincioșilor au devenit biserică, peșteră din Betleem transformată în sălaș primitiv pentru cer, casă de oaspeți în care Pruncul este preamărit de magi înțelepți.

Poezie și cântare sfântă, evlavie și bucurie, colindele românești sunt aur, smirnă și tămâie în sens spiritual, izvorâte din inimi și purtate pe buze, ca daruri și ofrande aduse Pruncului Iisus, ca răspuns la iubirea Sa pentru noi. Colindele noastre sunt bunătate izvorâtă din împlinirea poruncii iubirii față de Dumnezeu și față de semenii. Una dintre aceste colinde ne îndeamnă astăzi îndeosebi să păstrăm dreapta credință și să cultivăm dragostea față de semenii noștri, ca pe o dumnezeiască liturghie a iubirii lui Dumnezeu din

neam în neam, din generație în generație:

„Azi cu strămoșii cânt în cor
Colindul sfânt și bun,
Tot moș era și-n vremea lor
Bătrânul Moș Crăciun.
E sărbătoare și e joc
în casa ta acum,
Dar sunt bordeie fără foc
Și mâine-i Moș Ajun.
Și-acum te las, fii sănătos
Și vesel de Crăciun,
Dar nu uita, când ești voios,
Române să fii bun”.

Pe pământul României, creștinii ortodocși sunt cei care au conștiința vie că în fiecare an colindele le cântă nu numai cu contemporanii lor, ci și într-o neîntreruptă legătură duhovnicească cu moșii și strămoșii, începând cu secolul al doilea după Hristos. „Azi cu strămoșii cânt în cor colindul sfânt și bun». Acest cor tainic care leagă generațiile între ele de-a lungul veacurilor întru mărturisirea credinței lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, nu este un simplu cor muzical, ci este comuniunea sfântă a dreptei credințe, mai tare decât moartea.

Astăzi, cine rămâne în dreapta credință strămoșească și nu rătăcește pe drumuri noi și înșelătoare cântă cu strămoșii în cor, este părtaș la tăria spirituală a strămoșilor mărturisitori ai lui Hristos în timpul prigoanelor păgâne sau în vremea năvălitorilor străini. Cei statornici în dreapta credință a strămoșilor noștri creștini sunt părtași la bucuria sfinților cuvioși, nevoitori în munți și văi, în sate și cetăți, sfințind pământul românesc cu pocăința și rugăciunile lor, coborând cerul în inimi și înălțând inimile în ceruri. Cine nu cinstește astăzi pe Maica Domnului, urmând pilda Sfântului Arhanghel Gavriil, care i s-a închinat ei când i-a vestit că va naște pe Iisus (Luca 1, 28) nu înțelege taina iubirii smerite a lui Dumnezeu și deci nu mai cântă cu îngerii și cu strămoșii în cor colindul sfânt și bun. Cine nu cinstește pe sfinți și nu înalță rugăciuni către ei nu înțelege rostul venirii în lume a lui Hristos Cel Sfânt și nici puterea Duhului Sfânt care a spus prin

psalmist: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui” (Psalm 67, 36). Cine nu pomenește în rugăciuni pe părinții și strămoșii credincioși adormiți întru Domnul cu nădejdea învierii nu mai simte cum, tainic, colindul sfânt și bun al strămoșilor, prin puterea rugăciunii, unește cerul cu pământul, prezentul cu trecutul și le deschide viitorul împărăției lui Dumnezeu, căci „Hristos, ieri și azi și în veci, este același” (Evrei 13, 8).

Să se păstreze credința părinților, moșilor și strămoșilor noștri, care ne-au transmis-o ca pe un odor sfânt de Crăciun, ca pe o făclie curată de Paște, nefalsificată și nemicșorată. Nici banii și nici promisiunile deșarte, nici câștigul de moment, nici ranguri și nici fericiri trecătoare, nimic nu este mai de preț decât dreapta credință, credința ortodoxă și statornică a sfinților, care ne unește din veac în veac în Biserica strămoșească numită de marele nostru poet Mihai Eminescu „Mama spirituală a poporului român”. Să rămânem, așadar, neclintiți, noi și urmașii noștri, în Biserica Ortodoxă care a plămădit, cultivat, păstrat și transmis de la inimă la inimă, din veac în veac, colindul sfânt și bun, pentru ca azi, mâine și în Ziua de Apoi să-l putem cânta cu sfinții și strămoșii în cor! Dacă dragostea față de Hristos și față de sfinții Săi se arată mai întâi prin păstrarea drepte credințe transmise din neam în neam, dragostea față de semenii noștri de azi se arată prin bunătate, prin facerea de bine, prin milostenie, prin opera de caritate vie, prin cuvântul și fapta bună a dragostei frățești.

Hristos vine tainic în inimile noastre prin credință și pocăință, prin rugăciune și cântări, ca să schimbe peștera inimii noastre în sălaș primitor de lumină și căldură sfântă, să aducă pace cerească în mijlocul tulburării. Dar Hristos vine tainic spre noi, în fața noastră, la ușa noastră, în drumul nostru, prin fiecare om în suferință care are nevoie de dragostea și ajutorul nostru frățesc, așa cum ne spune Evanghelia Sa (Matei 25, 31-46). Concret, aceasta înseamnă ca în fiecare parohie, cu dărnicie și fără întârziere, să fie adunate ajutoare pentru copiii orfani, pentru bolnavi, bătrâni, văduve, săraci, pentru ca la darul iubirii lui Dumnezeu față de noi să răspundem cu darul iubirii noastre față de Hristos Cel smerit și sărac, bolnav și singur, tainic prezent în cel care așteaptă ajutorul nostru.

Pentru păstrarea și promovarea drepte credințe în sufletele tinerilor și ale credincioșilor, în general, și pentru ajutorarea celor bolnavi și suferinzi. Biserica noastră a înmulțit numărul școlilor teologice sanitare și a sporit activitățile filantropice sau de caritate. Noi binecuvântăm pe acei

credincioși ai noștri care arate dărnicie și jertfelnicie pentru Biserica-mamă și pentru lucrarea ei, în aceste vremuri în care trebuie să folosim libertatea pentru a păstra dreapta credință strămoșească și pentru a întări omenia și frățietatea ortodoxă românească. Dacă în anii de grea încercare venită din partea comunismului ateu, poporul român a păstrat totuși credința în Dumnezeu, acum și în fața multor ispite de dezbinare și confuzie, suntem chemați să păstrăm dreapta credință împreună cu unitatea de cuget și simțire românească și creștinească prin iubirea față de semenii noștri care se află în nevoi. Sfinții ne spun că fiecare dintre noi este liber în măsura în care poate iubi pe Dumnezeu și pe aproapele său. Să rugăm pe Dumnezeu să ne dăruiască și mai mult libertatea inimii de a săvârși binele.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu tot.” (II Corinteni 13, 13).¹⁰⁴

Concluzii

Sintetizând cele de mai sus, apar evidente câteva concluzii importante, atât pentru a arăta identitatea fiecărei tradiții, identitate care în rugăciunea liturgică se exprimă în chip desăvârșit, cât și pentru dialogul interteologic care trebuie orientat spre cunoașterea modului în care fiecare tradiție creștină se roagă și spre identificarea posibilităților de a ne întâlni în rugăciune, care unește pe om cu Dumnezeu și pe oameni din timpuri și locuri diferite, aparținând diferitelor tradiții, întreolaltă. Sărbătoarea Nașterii Mântuitorului a constituit și constituie un patrimoniu liturgic și dogmatic al celor două mari tradiții creștine: ortodoxă și romano-catolică. Instituirea unor sărbători și generalizarea lor au fost determinate de motive pastoral-misionare, apologetice, duhovnicești etc. Este important să menționăm faptul că în primele secole creștine între centre bisericești, a căror autoritate s-a impus în anumite zone, ca și între zonele mari ale lumii creștine au existat influente reciproce, schimburi de experiențe duhovnicești, de sărbători și de manifestări liturgice, și ele au fost posibile și ziditoare. Un exemplu concludent este sărbătoarea Nașterii Mântuitorului Hristos ținută de la începuturile ei în Apus la 25 decembrie și însușită în ceea ce

104. Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei – Explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Editura Trinitas, Iași, 2007.

privește data și de creștinătatea răsăriteană care, pentru o perioadă, a serbat acest eveniment la 6 ianuarie, odată cu Botezul. În ceea ce privește modul de manifestare liturgică în cadrul unei sărbători atât de importante cum este Nașterea Domnului, în cele două tradiții creștine la care ne-am referit, sesizăm diferențe majore care dau mărturie despre direcții de dezvoltare liturgică independente. Imnografia de inspirație pur creștină, foarte bogată, încă din secolele IV-V înainte este, pe de o parte, expresia faptului că ereziile au confruntat direct Biserica primelor secole din Răsărit, iar pe de altă parte scoate în evidență bogăția vieții duhovnicești. În tradiția romano-catolică simplitatea serviciilor divine din ziua de Crăciun lasă să se vadă sărăcia vieții duhovnicești ca și lipsa de consistentă a textului liturgic. Accentul excesiv pus pe funcția anamnetică lasă prea puțin loc reactualizării evenimentului așa încât în cadrul sărbătorii se contemplă ceea ce s-a întâmplat, nu ceea ce se întâmplă în interiorul fiecărei generații și pentru fiecare generație. Imnele ortodoxe prezintă evenimentul Nașterii Domnului la dimensiuni cosmice. Făcătorul cerului și al pământului își face sălaș în sânul creației. Toată făptura se aduce dar Pruncului născut spre izbăvirea tuturor. În sfintele slujbe descoperim nu numai frumusețea poeziei liturgice, ci și adevăruri mântuitoare de o profunzime teologică deosebită. Prin aceste imne mintea și inima celui ce participă la sfintele slujbe de Crăciun sunt înălțate până în cerurile din care S-a coborât Pruncul Iisus.

Colindele sunt cele care păstrează vie tradiția și care a sădit în sufletele oamenilor valori adevărate, pline de sensibilitate. Ele aduc mereu o liniște interioară și o stare aparte. Prin ele ni s-a transmis Adevărul Absolut, rămânând o amprentă categorică în ceea ce privește lucrarea dumnezească și harică de mântuire.

Privind modul în care Sărbătoarea Nașterii Domnului au evoluat în fiecare din cele două tradiții, putem afirma că modelul oferit de primele secole creștine rămâne actual. Prin aceasta vrem să spunem că afirmarea propriei identități liturgice nu înseamnă numai protejarea și conservarea a ceea ce avem, ci și restaurarea a ceea ce a pierdut legătura cu tradiția. În acest sens, cel puțin în ceea ce privește Praznicul Nașterii Domnului, tradiția ortodoxă poate să ofere în schimb, ca un schimb-răspuns, celei apusene, tezaurul liturgic al acestei sărbători, ca Hristos, Cel ce Se naște spre mântuirea tuturor, să fie slăvit pretutindeni la fel.

Bibliografie

Izvoare:

- BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 1988.
- ****Dicționarul enciclopedic ilustrat*, „Cartea Românească”, București, 1931.
- ****Dicționar explicativ al limbii române*, București, 1975.
- ****Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952
- Sfântul Simeon al Tesalonicului „Tractat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe...”, trad. de Toma Teodorescu, București, 1865.
- Liturghierul Roman*, Arhiepiscopia Romano-catolică de București, 1993.

Cărți:

- Braniște Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica Generală*, ediția a II-a București, 1993.
- Brie Arhid. Prof. Ioan, *Cuvânt introductiv*, Pr. Dr. Ioan Bizău, Editura Patmos, Cluj Napoca, 2000.
- Brătulescu, Monica *Colinda românească*, București, 1981.
- Băbuț Diacon Gheorghe, *Domnului să ne rugăm*, Oradea, 1993.
- Breazu George, Carmen Parium, *Contribuții la studiul muzicii românești*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1941.
- Breazu Gh., *Colinde - Culegere, cu desene de pictorul Demian*, București, 1938.
- Bițiu Pamfil, Gheorghe Gh. Pop, *Sculați, sculați boieri mari. Colinde din județul Maramureș*, Ed. Dacia, Cluj- Napoca, 1996.
- Cernea Gh., *Colinde de Crăciun, din regiunea Cohalmului, jud. Târnava Mare*, București, ed. IV-a 1937.
- Ciobanu Gheorghe, *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. 2, Editura Muzicală, București, 1979.
- Coman Ștefan, *Leru-i Doamne, colinde adunate din satul Margine-Bihor*, Cluj, 1938.
- Cucu Gh., *200 colinde populare, culese de elevii Seminarului Nifon între anii 1924-1927*, (ediție postumă îngrijită de Constantin Brăiloiu), București, 1936.
- Cucu Gheorghe, *Colinde populare*, București, 1932.
- Culea Apostol D., *Datini și muncă*, București, 1943.
- Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei*

- *Explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Editura Trinitas, Iași, 2007.
- Dumitrașcu, N.I. *Cântări de stea și colinde*, București, 1940.
- Dumitrașcu N.I., *De sărbători – Colinde*, Sibiu, 1920.
- Drăgoi Sabin V., *303 Colinde (cu text și melodie)*, Craiova, 1925.
- Ioan, Bocșa *Colinde Românești*, Media Muzica, 2003.
- Hr. Andrușos, *Sistem de morală*, trad. Sibiu, 1946.
- Petrescu Pr. I. D., *Condacul Nașterii Domnului*, I. Partenoa Simeron. Studiu de muzicologie comparată, București, 1940.
- Petru Caraman, *Colindatul la români, slavi și la alte popoare*, Editura Minerva, București, 1983.
- Prodan David, *Răscoala lui Horea*, vol. 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- Rosetti Al., *Colindele religioase la români*, București, 1920.
- Pavel Coord. Lucian, *Datini de Crăciun și Anul Nou*, Editura Casa Editorială Regina, Iași, 1996.
- Popovici V., *Triptic de Crăciun pentru cor mixt*, București, 1941.
- Vasilescu Diac. Profesor dr. Emilian, *Istoria Religiilor*, București, 1975.
- Vintileseu Pr. prof. Petre, *Liturghia în viața poporului român*, în volumul colectiv „Ortodoxia”.
- Vintilescu Pr. Prof. Petre, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântare bisericească*, București, 1937.
- Viciu Alexiu, *Colinde din Ardeal, datini de Crăciun și credințe poporane. Culegere cu adnotațiuni și glosar*, București, 1914.

Studii și articole:

- Alexe Magistrand Gheorghe, *Idei dogmatice în colinde*, în „Studii Teologice”, anul II (1950), nr.9-10, p.603.
- Alexe Magistrand Gheorghe, *Duhul creștin al colindelor românești*, în „Glasul Bisericii”, XV (1965), nr. 12, p. 708.
- Alexe Magistrand Gh., *Maica Domnului în colindele religioase românești*, „Studii Teologice”, anul V (1953), nr.9-10, p.662.
- Alexe Magistrand Gheorghe, *Colindele românești, comori de spiritualitate*, în „Glasul Bisericii”, XII (1953), nr. 12, p. 729.
- Bălan Cristian, *Obiceiuri folclorice de iarnă*, în „România literară”, Anul II, nr. 52 (64) din 25 decembrie 1969, pp. 2-4.

- Bucevschi Diac. Prof. Orest, *Învățătura creștină, despre iubire și dreptate*, în „Studii Teologice”, VII (1953), nr. 9-10, p. 585.
- Cireș Lucia, *Colinde din Moldova*, Cercetare monografică, Caietele arhivei de folclor, Iași, 1984, nr.179, p.186.
- Cezar Lector dr. Vasiliu, *Atitudinea Sfinților Trei Ierarhi față de societatea vremii lor*, în „Studii Teologice”, XXXII (1980), nr. 1-2, p. 51.
- Coman Pr. Ioan G., *Nașterea Domnului în colinde*, conferință ținută la Concertul de Crăiun dat de corala Capitalei, în Biserica Sf. Spiridon, Joi 22 decembrie 1949, – cf. Gh. Alexe, „Idei dogmatice”, p.603
- Cornițescu Pr. Prof. Emilian, *Originea biblică a colindelor religioase*, „Chemarea Credinței”. București. 1995, nr.12, p. 25
- Ciobanu Prof. Gheorghe, *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. 2, Editura Muzicală, București, 1979, pp. 94-111.
- Ciobanu Prof. Gheorghe, *Colindele și muzica religioasă*, în revista „B.O.R.”, 1954, nr 1-3, *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, București, 1974.
- Dumitru Pr.Prof. Stăniloae, *Sfânta Tradiție. Definirea noțiunii și întinderea ei*, în revista „Ortodoxia” XVI (1964), nr.1, p.68.
- Eduard Pr. Drd. Doroșincă, *Nașterea Domnului reflectată în colindele religioase*, în revista „Teologie și Viață”, X (LXXIV), 1998, nr. 5-12, p. 5.
- Șoima Pr. conf. Gheorghe, *Folclorul religios muzical*, în „Studii Teologice”, 1950, nr. 3, p. 89.
- Pavel Prof. dr. Const. C., *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești*, în „Studii Teologice”, VII (1955), nr. 7-8, pp. 471-472.
- Vioarel Sava, *Sărbătoarea Nașterii Domnului în tradiția liturgică ortodoxă și în cea romano-catolică, perspectivă istorico-liturgică*, în revista „Teologie și viață”, X (LXXVI), nr. 7-12, 2000 pp. 139-149.
- Vintilescu Pr. prof. Petre, *Liturghia în viața poporului roman*, în volumul colectiv „Ortodoxia”.
- Valoarea colindelor românești, în „Lumina Credinței”, nr. 1, decembrie 2001.

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

CHEMAREA MONAHALĂ ȘI DUHUL ACESTEI LUMI

Prof. Dr. **Pavel Radu LALA**

Lumea este lucrarea lui Dumnezeu, dar stricăciunea din lume este lucrarea păcatului. Călugării fug de stricăciunea din lume, pentru că aceasta desface pe oameni de Dumnezeu. Dar pentru că stricăciunea este așa de tare cu lumea, călugării se leapădă de aceasta¹.

Când se pune problema alegerii unui mod de viață vine firesc și întrebarea despre scopul acestuia. Poate fi însă apropiat modul de viață creștin, monastic în special, de anumite aspecte ale păgânismului? Marii autori creștini nu au ezitat să dea răspunsul, asociind creștinismul cu filosofia.

Sfântul Ioan Gură de Aur se străduiește să arate primatul valorilor spirituale asupra celor materiale, fapt de natură să sensibilizeze pe orice păgân cultivat și iubitor de înțelepciune și îl consideră pe călugăr „un suveran al pământului și mărilor” care se simte pretutindeni ca acasă și care știe că va găsi mereu cu ce să-și astâmpere foamea și setea. Lipsit de cele mai elementare lucruri solitarul este totuși un om fericit. Spre deosebire de acesta omul bogat din punct de vedere material duce permanent grija avuției sale, care stârnește invidii².

Încă de la începuturile sale, monahismul a folosit ca metodă, pentru aflarea vieții duhovnicești și a vieții veșnice și fuga de lume, de lumea păcătoasă. Aici este de fapt punctul în care drumurile monahilor se despart

---

1. Părintele Arsenie Boca, *Trepte spre viețuirea în monahism*, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2003, p. 11.

2. Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, volumul I, f. 1., Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1993, p. 57.

de cele ale credincioșilor de rând. Socotim că este impropriu ca un mirean să facă pe monahul, iar călugărul pe omul lumesc. Dacă monahismul părăsește lumea, face aceasta ca să o binecuvinteze din mănăstire și să o poarte în rugăciune neîncetat. Căile fiecăruia se pot întâlni, dar fără confuzie, fără amestecare. Mireanul și monahul pot parcurge împreună drumul credinței, al temerii de Dumnezeu, al ascezei. Dar aceasta se face de pe poziții sociale diferite și pe căi diferite. Părăsind o lume de umbre, ei gustă adevărurile lumii divine, arătând prin aceasta tuturor calea întoarcerii spre Împărăție³.

Scopul urmărit de monah prin renunțarea la bunurile acestei lumi este eliberarea de griji - *amerimnos*, în limba greacă; ceea ce caută este fericita *amerimnia* - *lipsa grijilor*, ce-i va permite să se pună pe sine în întregime în slujba lui Dumnezeu⁴.

Veacurile ce au trecut, precum și experiența noastră de zi cu zi, arată neschimbat că orice om, oricât de neștiutor ar fi în cele duhovnicești, se consideră competent în a judeca și a osândi pe monahi⁵.

Tot ceea ce trebuie să ne preocupe este curățirea, sfințirea și unirea noastră cu Dumnezeu. Pentru aceasta trebuie să ne lăsăm în voia lui Dumnezeu, fiindcă apropierea noastră de Dumnezeu se face pe măsura lepădării noastre de sine, de lume. Sfântul Nectarie de Eghina vedea, de asemenea, că monahii, dacă nu sunt cu luare aminte și nu se nevoiesc, pătrunși fiind de duhul cel lumesc, pot ajunge să fie morți sufletește, ruinând monahismul și Biserica. De aceea el cerea de la călugări să ducă o viață desăvârșită, curată și sfântă, căutând neîncetat la Dumnezeu, respirând rugăciunea, iubindu-i pe vrăjmași, omorând trupul și viețuind în Domnul nostru Iisus Hristos cu iubire fierbinte⁶.

La fel spunea și părintele Paisie Olaru: „dacă ucenicii și urmașii noștri nu vor iubi Biserica, nici sfintele slujbe după rânduială, nici rugăciunea, postul și milostenia, și vor trăi în neunire, în robia grijilor pământești și în uitarea de Dumnezeu, atunci viitorul mănăstirilor noastre va fi din ce în ce

3. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, episcop vicar, *Monahismul, chivotul neamului românesc*, Editura Omniscop, Craiova, 1995, p. 6.

4. Antoine Guillaumont, *Originile vieții monahale. Pentru o fenomenologie a monahismului*, trad. Constantin Jinga, Editura Anastasia, București, 1998, p. 299.

5. Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, trad. Pr. Prof. Ion Buga, ediția a II-a, Editura Christiana, București, 2003, p. 76.

6. Monahul Teoclit Dionisiatul, *Sfântul Nectarie din Eghina, făcătorul de minuni*, trad. Zenaida Anamaria Luca, Editura Sophia, București, 2007, p.333.

mai întunecat și viața duhovnicească va decădea tot mai mult. Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne binecuvinteze mănăstirile noastre și pe viitor cu stareți, duhovnici și călugări din ce în ce mai buni”⁷.

Apostolul Pavel spune: „Omul cel trupesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu; că nebunie sunt și nu le poate înțelege, căci duhovnicește se judecă. Dar cel duhovnicesc judecă toate, pe el însă nu-l judecă nimeni” (I Cor. 2, 14-15). În realitate se întâmplă contrariul: cei neduhovnicești, cu toată îndrăzneala judeca pe cei duhovnicești, atunci când cei care, fie și în parte, s-au atins de facerea duhovnicească nu îndrăznesc să-și deschidă gura înaintea celor neduhovnicești.

Oamenii și mediul social așteaptă să vadă în cei care fac parte din Biserică, mai ales din mediul monahal, un exemplu, nu un prilej de poticneală și de sminteală. Lor le sunt analizate toate detaliile vieții și de multe ori sunt supuși unor judecăți sociale mai aspre decât restul celor care nu practică în mod regulat nici un fel de credință sau religie și nici nu frecventează Biserica.

Omul contemporan are nevoie de model, de concret. Acest model poate să-l găsească în monahul îmbunătățit. Referitor la aceasta, Părintele Dumitru Stăniloae scrie: „în România nu există pustiiuri, ci numai mănăstiri. Dar cu cât un călugăr dintr-o mănăstire este mai duhovnicesc, adică se roagă mai mult, cu atât el este mai căutat de către popor. Un asemenea călugăr își împlinește nu numai propria nevoie de rugăciune, dar și setea spirituală a celor ce-l caută”⁸.

Strămtorându-se până la limita putinței, ascunzându-se în crăpături și în gauri, nearătându-se ochiului, trăind în sărăcie și în tot felul de lipsuri, nevoitorul prin aceasta „nu dă loc mâniei”, își făurește împrejur un oarecare „vid”, prin care loviturile nu îl ating pe el. Prin neagonisire și defăimarea slavei și puterii omenești, devine „subțire”, ca foița de aur pe care iconografii o întrebuințează pentru aureole. În astfel de condiții nici un „teasc”, oricât ar strivi el, nu îl ajunge pe nevoitor. Pentru a se izbăvi de prigoană, nevoitorul își devine însuși prigonitor, într-o mai mare măsură decât ar putea vrăjmașii

---

7. Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, vol. 2, Editura Episcopiei Romanului, Roman, 1988, p. 523.

8. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*, Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 39.

să-l prigonească. Și numai atunci va afla odihnă⁹.

Celui ce se comportă astfel aproape că nu i se poate face vreun rău. Dar abia pronunță un cuvânt pe linia slujirii altora și îndată se pun în mișcare strânsorile. Țelul prigoanei este surparea zidirii oamenilor, ascunsă însă sub chipul intențiilor contrare. Dat fiind acestea, tot cuvântul spus de prooroci, de Apostoli sau în general de slujitorii Cuvântului, oricât de bun sau de adevărat ar fi el, se răstălmăcește mai întâi de toate împotriva lor și se întrebuintează ca pretext pentru a-i prizoni.

De aici legea duhovnicească: ori să te asemeni proorocilor și Apostolilor și, propovăduind, să nu te temi de ură, nici de prigoane, nici de moarte; ori altminteri să te îndepărtezi într-o nelucrare, în netulburare în pustie, pentru a te ascunde de oameni (In. 4, 1-3). Nelucrarea nevoitorului în cele din afară devine inevitabil cea mai puternică lucrare în planul nevăzut. Rezultatele ei se vor vedea în timp.

În viața monahului aceasta nelucrare este dictată de năzuința de a nu trezi în sufletele oamenilor proteste dureroase, de a nu le pricinui răni adânci; și așa, petrecând aproape exclusiv în rugăciune, totuși a sluji mântuirii lor fără să pricinuiască vătămare nici lor, dar, în același timp, nici lui¹⁰.

Contemporanii, auzind din gura celor vii aceleași cuvinte pe care le citesc în Sfânta Scriptură, nu îi rabdă, îi socotesc nebuni și mândri, îi gonesc cu deplină conștiință a propriei lor dreptăți, ba chiar sincer gândesc că aduc slujbă lui Dumnezeu (In. 16, 2). Astfel de pilde ni s-au arătat în viețile sfinților, precum Cuviosul Simeon Noul Teolog și Cuviosul Serafim din Sarov, spre exemplu, care au suferit prigoane din partea tuturor, chiar și de la episcopi, stareți, chiar și din partea fraților mănăstirii. Desigur, dacă ani de zile s-au ascuns în pădure, hrănindu-se cu lobodă, oare nu este limpede că mănăstirea nu le dădea nici de mâncare? Nu puteau să apere netulburarea, nu puteau să apere libertatea decât pe calea îndepărtării și a înfrânării la culme¹¹.

Întotdeauna cel care a dorit să facă ceva în ale credinței a fost prigonit. Sfântul Apostol Pavel spune că toți care voiesc cu bună-cinstire a

9. Monahul Teoclit Dionisiatul, *op. cit.*, p. 79.

10. Nichifor Crainic, *Sfințenia, împlinirea umanului*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 57.

11. Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 84.

viețui întru Hristos Iisus vor fi prizoniți (II Tim. 3, 12).

Tot ce pășește pe această cale duhovnicească trebuie să aibă în vedere nu numai aspectul ei negativ, adică prigoana, dar și cel pozitiv, ca manifestarea unei anumite dreptăți a lui Dumnezeu, ca o pronie plină de purtarea de grijă pentru robii și slujitorii lui Dumnezeu, ca ceva de absolută trebuință pentru înșiși cei prizoniți. Sfântul Isaac Sirul spunea că dacă lui Pavel îi trebuia un „îmbolditor trupului” (II Cor. 12, 7), ca să-l „bată peste obraz”, atunci ar trebui să tăcem cu toții căci nouă tuturor ne trebuiesc acei îmbolditori, acele prigoane, ca niște condiții pentru înălțarea către cunoașterea lui Dumnezeu și a dragostei Lui; ca niște condiții neocolite nouă, pentru a păstra harul primit de sus¹².

Monahismul pustnicesc este cel mai puțin pe înțelesul lumii. Numai cei care privesc superficial pot gândi că monahismul ar putea fi cumva înălțat din afară în ce privește nivelul său duhovnicesc, printr-o intervenție administrativă. Monahismul este darul Sfântului Duh¹³.

Dacă ar fi să ne gândim la duhul veacului în care trăim, l-am putea asemăna cu un duh al stăpânirii, al egoismului, al necredinței, al uitării de Dumnezeu. Acum am putea să ne punem întrebarea: ce legătură poate să fie între un monah aflat într-o mănăstire, care trăiește în ascultare, în tăierea vocii și duhul acestei lumi?

Însă dacă vom privi lucrurile în profunzime vom observa că acest duh se răsfânge și asupra mănăstirii, sau se strecoară și în sufletul unui monah. Referitor la acesta, Părintele Paisie Aghioritul scrie: „din păcate, duhul lumesc a intrat și în multe mănăstiri, pentru că unii părinți canalizează monahismul pe fâgașul lumesc și nu mai povățuiesc pe ucenici în duhul patristic. Nu vor să trăiască patristic, ci caută să niveleze înălțimile duhovnicești în numele ascultării, al tăierii vocii, ca să-și facă voile lor lumești care le convin. De aceea nu sporesc duhovnicește pentru că au închinoviat cu ei ispita duhului lumesc”¹⁴.

Lumea celui de-al treilea mileniu, dominată de dorința de a cunoaște tot, încearcă să pătrundă prin intermediul rațiunii într-un domeniu în care

---

12. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, trad. Monahul Maxim, Editura Amacord, Timișoara, 1995, p. 142.

13. Nicolae Steinhardt, *op. cit.*, p. 81.

14. Paisie Aghioritul, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, trad. Ieroschim. Ștefan Lacoschiotul, Editura Evanghелиsmos, București, 2003, p. 132.

aceasta și-a dovedit dintotdeauna limitele. Monahismul nu poate fi înțeles deplin prin simpla rațiune, iar dacă omul nu se oprește cuvios în fața tainei, riscă să ajungă să acuze ceea ce, de fapt, nu cunoaște decât parțial.

Poate acesta este unul din motivele pentru care lumea contemporană privește deseori cu scepticism monahismul sau îl interpretează în funcție de propriile mentalități, ajungând la înțelegerea greșită a acestui mod de a sluji lui Dumnezeu.

Întrebarea „De ce intră cineva în monahism?” este absolut normală căci oricine este tentat să privească cu mirare faptul că niște oameni destoinici, sănătoși și culți, renunță de bunăvoie la părinți, prieteni, cinste, succes, confort și la tot ceea ce le poate oferi viața lumească, pentru a veni la singurătate, la osteneli, la robie de bunăvoie, la anonimat, la o viață de renunțări continue, iar aceasta poate chiar atunci când încă sunt tineri, prea tineri pentru așa ceva.

Ce caută tânărul, în definitiv, când se retrage la mănăstire, ca avva Arsenie, când se înstrăinează sau se izolează, ca Isaia, sau când se urcă în vârful unui stâlp, ca Simeon?

Caută ceea ce în limba greacă se numește *hesychia*, cuvânt greu de tradus, pentru că desemnează în același timp *liniștea*, *pacea*, *singurătatea*, *meditația*. În Orient mai ales, călugărul a rămas prin excelență un isihast, un om pentru care toate demersurile precedente - lepădarea, anahoreza, înstrăinarea sau izolarea - nu au avut decât un singur scop: dobândirea *hesychia*-ei, a libertății, a disponibilității necesare celui care vrea să trăiască cu gândul numai la Domnul, păzind mereu în sine, după cum se spune, „pomenirea lui Dumnezeu”¹⁵.

Cel ce vine la mănăstire vine fiindcă simte o chemare monahală care contopește în sine dulceața iubirii și suferința dorului, ce revarsă asupra omului un ocean de iubire sub care inima se topește, un dor dumnezeiesc care arde sufletul și-l duce pe aripile îngerilor spre izvorul rece și cristalin al mănăstirii, singurul care poate potoli setea sufletului îndragostit de Hristos.

Chemarea monahală este îndemnul adresat de Mântuitorul Apostolilor, fără promisiuni, fără cuvinte inutile, căci inima simte dulceața și renunță la toate pentru o robie de bunăvoie: robia iubirii. Chemarea monahală este o taină cu neputință de a fi înțeleasă de mintea omenească.

Dezlipirea de lume este absolut necesară pentru viața monahală,

15. Antoine Guillaumont, *op. cit.*, pp. 303-304.

căci fără aceasta nu este posibilă o regăsire, o zidire a omului în har. În lume, din cauza grijilor lumești, efortul nostru de a înainta spre cele duhovnicești, de a urca treptele desăvârșirii, este îngreuiat. De aceea monahul va căuta însingurarea, trăirea doar cu Dumnezeu, rugându-se pentru toată lumea. O va cultiva sau, între ceilalți fiind, va purta – perceptibil dincolo de căile obișnuite ale percepției – însemnul singurătății. Deși deseori nimic aparent nu-l face deosebit de ceilalți, diferența celui străin și singur se impune celorlalți, va fi recunoscută și tratată de către ei într-un mod aparte. Aparentă sau inaparentă, însingurarea-înstrăinare va fi considerată ca un act de violență față de condiția obișnuită a omului – aceea de *zoon-politikon*, de ființă socială – și de aceea membrii grupului o vor sancționa ca pe o condiție alterată, anormală. Ceea ce este valabil pentru anormalitate în general, va fi valabil și pentru acest caz particular al ei. Anume că însingurarea-înstrăinare poate fi valorizată negativ – mergând de la considerarea ei ca o simplă abatere, în esență rapid recuperabilă, de la normele sociale implicite, naturale, până la transformarea ei în simptom al unei deficiențe grave și greu recuperabile – dar și pozitiv – ca o condiție de la sine înțeleasă a celor care trec dincolo de granițele obișnuite ale capacităților omenești¹⁶.

Dacă de la viață dorim privilegii și putere, tot la cel solitar le vom găsi cu adevărat. Dacă prin privilegiul puterii suverane se înțelege posibilitatea de a te putea răzbuna asupra inamicului și de a recompensa pe amici, atunci acest privilegiu nu poate fi aflat în întregime nici la împărat. Solitarul este mai presus de toate. El nu are nevoie să dea lovituri, pentru că nu poate fi lovit: „În zadar l-ai amenința cu exilul, el nu are patrie și fiindcă nu aspiră la glorie nu se teme de necinstire”. Nu se teme nici de moarte, pentru că ea este un liman izbăvitor. El singur are curajul să înfrunte autoritatea statului, însă atitudinea sa consecventă este de iubire a întregii omeniri¹⁷.

Chiar dacă de multe ori simțim în noi fiorii unei iubiri curate față de oameni și, în general, față de tot ce ne înconjoară, realizarea în chip practic a acestei simțiri ne arată că nu știm să iubim. Iubirea noastră e legată de pământ, de interese care au la bază de multe ori un aspect utilitarist și de aici provin raporturile noastre subiective cu lumea. Prin iubirea de Dumnezeu se poate realiza un duh de iubire obiectivă a lumii înconjurătoare, iubire care

16. Horia Pătrașcu, *Sentimentul și practica înstrăinării în monahism*, în „Cercetări filosofico-psihologice”, nr. 2, anul III, iulie-decembrie, 2011, București, p. 86.

17. *Ibidem*, p. 59.

știe să privească natura și pe aproapele în chip duhovnicesc. Prin departare și înstrăinare de lume ne putem apropia de Dumnezeu, Care ne învață ce înseamnă a iubi¹⁸.

Cel care se înstrăinează de cele de aici o face tocmai pentru că situația lui ontologică este înstrăinarea. Cel care l-a pierdut pe Dumnezeu este un străin, iar lumea în care se află este locul exilului său. De aceea, înstrăinându-se de cele ale lumii, se apropie de cele ale lui Dumnezeu, înstrăinându-se de el însuși se regăsește pe sine. Înstrăinarea pustnicului sau a monahului este de fapt, pe plan metafizic, opusul înstrăinării. Este apropierea de ceea ce îi este propriu în cel mai înalt grad¹⁹.

Casa monahului nu este „acasă” lui. Sau, altfel spus, adevăratul monah vrea să-și așeze casa în locul unde se simte cel mai străin. „Simeon Noul Teolog îl sfătuiește pe un monah să fie ca o pasăre singuratică pe acoperiș, ca pelicanul din pustie să-și înstrăineze sufletul de tot lucrul din mănăstire, ca și de cel din lume²⁰”.

Sunt unii ce acuză monahismul că distruge unul dintre drepturile fundamentale ale persoanei umane și anume libertatea. Ei nu înțeleg ca de fapt ascultarea distruge falsa libertate și dă omului libertatea deplină, căci această tăiere a vocii nu duce la desființarea omului ca persoană, ci dimpotrivă, la întruparea lui într-o personalitate îngerească.

Binecuvântata ascultare ascunde în sine o măreție de negrăit, ea învrednicindu-l pe umilul și simplul ucenic să devină sălaș al Sfintei Treimi. Ceea ce-l împiedică pe om să fie unit cu Dumnezeu este propria sa voință și încrederea în sine însuși. Ascultarea înlătură aceste obstacole fiindcă presupune o dăruire în întregime, iar Dumnezeu nu poate rămâne insensibil față de supunere și umilință. De aceea, Sfinții Părinți consideră în unanimitate că ascultarea este cea mai scurtă cale spre unirea cu Dumnezeu și spre nepătimire²¹.

---

18. ****Iubirea nebună de aproapele – Viața și învățăturile Maicii Maria Skobțova (1891-1945)*, biografie spirituală: Helene Arjankovsky-Klepinine, trad. Maria-Cornelia și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 21.

19. Horia Pătrașcu, *art. cit.*, p. 89.

20. Antoine Guillaumont, *op. cit.*, p. 150.

21. Vladimir Lossky, *Vederea lui Dumnezeu*, trad. Prof. Dr. Remus Rus, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 16.

Unora li se pare că monahii nu au iubire, prin faptul că se retrag singuri și îi lasă deoparte pe toți cei dragi sau care poate ar fi avut nevoie de ei. Trebuie știut faptul că inima monahului tinde spre o îmbrățișare iubitoare a semenului, dorește să-l mângâie și să-l ajute, după pilda lui Hristos, dar în viața monahală cea mai bună expresie a acestei iubiri este rugăciunea, prin care se cuprinde întreaga creație în iubire deplină.

Rugăciunea pentru lumea întreagă, pentru „Adamul total”, abate însă în multe cazuri monahul de la o anume slujire a oamenilor. S-ar putea naște întrebarea dacă o astfel de abținere de la o slujire precisă nu este refuzul unui ajutor concret în numele unui lucru abstract? Răspunsul nu poate fi decât negativ, fiindcă „Adamul total” nu este ceva abstract, ci plenitudinea cea mai concretă a existenței umane, iar credința monahului în Dumnezeu prefăce iubirea lui în rugăciune, întrucât, în virtutea calității lui de monah, nu poate să facă altfel²².

Dacă rugăciunea pentru lume este principala faptă bună a monahului, ea nu exclude însă ajutorul concret oferit aproapelui aflat în nevoie, ajutor care este făcut în tăcere și neobservabil de cele mai multe ori, îmbrăcat în haina smereniei potrivit cuvintelor Mântuitorului „Să nu știe stânga ta ce face dreapta ta!” (Mt. 6, 3)

Alții sunt de părere că monahii nu fac misiune, nu răspândesc cuvântul evanghelic fiindcă stau numai în mănăstire. Dar monahii au datoria să conlucreze la mântuirea lumii nu prin acțiunea lor, ci prin desăvârșirea lor. Astfel, ei propovăduiesc Evanghelia prin modul cel mai eficient - cel al exemplului - lucru de care însetează lumea mai ales astăzi, deoarece toți, mai mult sau mai puțin, s-au cultivat în epoca noastră și pot spune adevăruri mari din cele ce au citit. Monahismul, în schimb, își împlinește rostul spiritual prin disciplinarea firii după sfaturile evanghelice, prin trăirea creștinismului până la desăvârșire.

Prin prezența lor în mijlocul secularismului acestui veac, monahii dau oamenilor o pildă vie a felului cum poate fi interpretată viața, altfel decât raportând-o exclusiv la rosturi pământești. Simpla lor existență și modul lor de viață autentică în Hristos reprezintă cel mai bun apostolat, cel mai util misionarism. Neieșind în lume pentru a propovădui cuvântul lui Dumnezeu, ei deschid însă ușa chiliei și primesc cu dragoste pe toți cei care

---

22. *Ibidem*, p. 19.

vin să le ceară un sfat sau un strop de liniște și speranță²³.

Monahii sunt reprezentanți ai unei lumi suferinde înaintea Celui Preaînalt. Ei se oferă în fiecare zi ca jertfă, care se unește cu jertfa lui Hristos. Cu sufletul lor aprins prin lumina cea de sus, purificată prin rugăciune și jertfă, cheamă cu glas de arhanghel toată suflarea creștinească la iubire, modestie, dreptate, înnoire și la ascultare de voia Celui Atotputernic²⁴.

---

23. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, ediție îngrijită de Monica Dumitrescu, Editura Anastasia, București, 1993, p. 27.

24. *Ibidem*, p. 29.

DESPRE EVLAVIA EUHARISTICĂ ÎN VIZIUNEA SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

Drd. Stelian GOMBOȘ

I. Pregătirea pentru primirea Sfintelor Taine

Trebuie subliniat de la început faptul că „de la Sfântul Ioan Gură de Aur nu ne-a rămas o scriere mică și metodică despre dumnezeiasca Euharistie, ci fragmente de o rară frumusețe și de o adâncă simțire creștină în mai toate scrierile sale”¹. Înainte de a vorbi despre păcatele care ne împiedică de la o participare activă și conștientă la Sfânta Liturghie, trebuie să știm de ce anume avem nevoie de o astfel de pregătire (valabilă atât pentru mireni cât și pentru clerici). De ce trebuie să fim atât de atenți cu noi înșine? Înaintea cui trebuie să ne înfațișăm? Cu cine ne vom împărtăși?

La toate aceste întrebări, Sfântul Ioan Gură de Aur ne dă un răspuns pe măsură. El ne atrage atenția asupra faptului că participarea noastră la Sfânta Liturghie nu se poate face oricum, ci doar pregătiți trupește și sufletește (duhovnicește), fiindcă noi Îl vom vedea și chiar ne vom hrăni cu Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Cel care pe drept cuvânt a fost numit „Doctor Eucharistiae” a încercat din răputeri să ne conștientizeze asupra faptului că Trupul și Sângele pe Care noi îl primim în cadrul Sfintei Liturghii sunt chiar cele ale Domnului Iisus Hristos istoric, deci nu sunt simboluri ori închipuiri, ci prin intermediul și cu ajutorul elementelor fizice palpabile și văzute, pâinea și vinul (dar care se sfințesc la Epicleză) ne împărtășim cu (adică mâncăm) Însuși Trupul și Sângele Fiului lui Dumnezeu², Persoana a

1. Dr. Marius Telea, *Sfânta Euharistie în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur*, în „Revista Teologică”, anul IV (1994), nr. 1, p. 32

2. Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan G. Coman, *Sensul Ecumenic al Sfintei Euharistii la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în „Ortodoxia”, anul XVII (1965), nr. 4, p. 521; precum și Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, *Taina Euharistiei – izvor de viață spirituală în Ortodoxie*, în

doua a Sfintei Treimi, Care „S-a pogorât din ceruri... și din fecioara Maria S-a făcut om”³; „Corpul Domnului din Cinea cea de Taină... întru nimic nu se deosebește de Corpul Lui. Se înțelege că noi, care ne împărtășim din Corpul și din Sângele Lui, ne împărtășim din Corpul Aceluia ce este în ceruri și închinat de îngeri”⁴.

Ceea ce a surprins întotdeauna pe cei care s-au aplecat asupra scrierilor Sfântului Ioan Hrisostom a fost realismul cu care acesta vorbește despre prezența reală a lui Iisus Hristos în Sfânta Euharistie. Lecturând aceste pasaje, nu mai rămâne nici o urmă de îndoială că în cadrul Sfintei Liturghii, Iisus Hristos este jertfa și jertfitorul („Cel ce se împarte...”), că există o singură jertfă și un singur Jertfitor (aceeași și Același de la Cina cea de Taină)⁵. „Astăzi tot El este cel care lucrează și Care Se predă, ca și atunci”⁶. „Masa aceasta este aceea de la Cina cea de Taină, întru nimic mai prejos. N-a făcut-o pe aceea Hristos, iar pe aceasta un om. Nu, ci și pe aceasta tot El. Acesta este foișorul acela unde era El cu ucenicii lui atunci”⁷. „Domnul, Care le-a săvârșit atunci la cina aceea, același le săvârșește și le preface”⁸. „Credeți, dar, că și acum este Cina cea de taină la care Domnul a mâncat. Întru nimic nu se deosebește aceea de aceasta. Pe aceasta n-o săvârșește un

---

„Ortodoxia”, anul XXXI (1979), nr. 3 – 4, pp. 343 - 344

3. Articolul 3 din Simbolul de Credință

4. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia III, în Comentariile sau explicarea Epistolei către Efeseni a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Chrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei*, traducere din limba greacă, ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasie – Egumenul Bisericii Sfântul Spiridon, Tipografia Editoare „Dacia” P. Iliescu & D. Grossu, Iași, 1902, p. 29

5. Idem, *Omilia XVII, în Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Chrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei*, traducere din limba greacă, ediția de Oxonia, 1862, de Theodosie Romanul, Episcopul Romanului, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1923, p. 230

6. Idem, *Omilia XXVII, în Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corinteni a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Chrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei*, traducere din limba greacă, ediția de Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Atanasie – Egumenul Mănăstirii Precista Mare din Roman, Atelierele grafice Soce & Co, București, 1908, p. 371

7. Idem, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Omilia 46, traducere din limba franceză de Diac. Gheorghe Băbuț, Editura „Pelerinul Român”, Oradea, 1997, p. 223

8. Idem, *Omilia LXXXII, în Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*, traducere, introducere și note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești (PSB), vol 23, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994, p. 935.

om, iar pe cealaltă Hristos, ci El o săvârșește și pe aceasta și pe aceea. Când îl vezi pe preot că-ți dă trupul și sângele Lui, nu socoti că preotul face aceasta, ci că mâna lui Hristos se întinde spre tine”⁹.

Dacă noi ne dăm seama de realitatea acestor lucruri, atunci nu mai putem sau nu ar trebui să ne mai apropiem oricum și oricând de Sfintele lui Hristos Taine, ci mai înainte de a face aceasta trebuie să urmărim să ne curățim atât trupește cât și sufletește. Sfântul Ioan Gură de Aur cere tuturor acelor care doresc să se împărtășească un singur lucru: o conștiință curată. Pentru ca noi să dobândim o astfel de conștiință, trebuie „să ne eliberăm de obiceiurile cele lumești și păgânești, să ne depărtăm mult de ele, ca să vedem pe Hristos”¹⁰. Obiceiurile păgânești de care vorbește Sfântul Ioan Gură de Aur sunt păcatele, atât sufletești cât și trupești. Amândouă ne țin departe de Iisus Hristos, dar pot fi abandonate prin conlucrarea și colaborarea dintre voința noastră și harul dumnezeiesc (care ajută doar pe cel care își dorește cu adevărat să părăsească păcatul)¹¹. Cu toții știm și recunoaștem că eșantionul păcatelor este foarte larg și foarte variat, însă având în vedere participarea noastră la Sfânta Euharistie, Sfântul Ioan Hrisostom condamnă în primul rând acele păcate care l-au făcut atât pe Iuda, cât și pe cei ce-i urmează acestuia, să se lepede de Iisus Hristos. În acest fel, orice creștin trebuie să se ferească în primul rând de iubirea de argint – arghirofilia (care se opune virtuții milosteniei). Dar nu doar această patimă ne pătează conștiința, ci în general tot păcatul, bine știind că „păcatele sunt pricina tuturor relelor”¹². Astfel că și prefăcătoria, răutatea, înșelarea aproapelui, fățărnicia, răpirea (furtul și hoția), hulirea, învrăjbirea, zgârcenia, desfrânarea¹³ sunt piedici și obstacole în urcușul nostru duhovnicesc, cu alte cuvinte, păcate care nu îl recomandă pe creștin în fața Domnului nostru Iisus Hristos.

Creștinul, conform spuselor Sfântului Ioan Gură de Aur, este omul

9. Idem, *Omilia L*, p. 582

10. Idem, *Omilia IV*, p. 96

11. Idem, *Omilia LXXXII*, p. 933. „Strădania omului nu este îndestulătoare, dacă omul nu se bucură de ajutorul cel de sus; și iarăși: nu se câștigă nimic de pe urma ajutorului de sus dacă nu ne dăm și noi silința. Din acestea două se împletește virtutea: din ajutorul cel de sus și din strădanie”

12. Idem, *Omilii despre pocăință, Omilia VII*, traducere, introducere și note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., Buurești, 1998, p. 142

13. Idem, *Omilia I la vânzarea lui Iuda, 6*, în *Predici la Sărbători Împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 56

înălțimilor¹⁴, de aceea, „cel ce păcătuiește, acela este un om pur și simplu, pe când cei ce fac fapte virtuozice aceia sunt oameni spirituali”¹⁵. Pentru a ajunge la înălțimile duhovnicești, creștinul este dator să lucreze pământul virtuții. În lupta omului cu păcatul, virtutea care îl însoțește pe om pe tot parcursul urcușului său către Dumnezeu este pocăința. Pocăința este virtutea căreia Sfântul Ioan i-a acordat o atenție deosebită și o preocupare specială, așa încât a fost pe drept cuvânt numit dascăl al pocăinței. De ce este atât de mult prețuită de Sfântul Ioan aceasta? Răspunsul ni-l dă chiar el însuși:

„– Pentru ce te înfricoșezi, diavole, când este lăudată pocăința? Pentru ce te jelești, pentru ce te cutremuri?

– Da, pe dreptate mă jlesc și mă tângui, răspunde diavolul, pentru că mari trofee mi-a răpit mie pocăința asta!

– Cre trofee?

– Pe desfrânată, pe vameș, pe tâlhar, pe hulitorul și marele prigonitor Pavel!”¹⁶.

Prin urmare, mare este virtutea pocăinței! Cel ce o îmbrățișează pe aceasta poate scăpa foarte ușor de cursele vrășmașului și capcanele diavolului, chiar de ar fi cel mai mare păcătos. Drept dovadă ne stau exemplele enumerate mai sus. Însă pocăința nu este doar o sforțare de moment, ci ea implică (ca toate celelalte virtuți) un efort permanent și continuu din partea omului, efort susținut totdeauna de Dumnezeu, prin harul Său cel sfânt și sfințitor. Dumnezeu, ne spune Sfântul Ioan Hrisostom, i-a dat omului multe feluri de pocăință, astfel că nimeni nu poate spune că este o virtute imposibil de îndeplinit. Dacă Dumnezeu ne-ar fi dat o singură modalitate și cale de pocăință, n-am fi primit-o, ci am fi spus: „Nu putem să mergem pe această cale, nu putem să ne mântuim”. Dar așa, Dumnezeu ți-a tăiat cuvântul acesta, că nu ți-a dat numai o cale de pocăință, nici două, nici trei, ci multe și felurite, ca, prin mulțimea lor, să-ți facă lesnicioasă suirea la cer”¹⁷. Dintre „multele și feluritele” căi de pocăință oferite nouă de

14. Pr. Gheorghe Tilea, *Evlavia Euharistică după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în „Studii Teologice”, nr. 9 – 10/1957, p. 635

15. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia IX, 1, Omilii la Facere, vol. I*, traducere, introducere și note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 90

16. Idem, *Omilii despre pocăință, Omilia II*, traducere, introducere și note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 27

17. Idem, *Omilii despre pocăință, Omilia III*, traducere, introducere și note de Pr. Dr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 45

Dumnezeu, Sfântul Ioan Gură de Aur ne pune înaintea conștiinței noastre cinci feluri sau modalități de a ne întoarce dinspre păcat spre Dumnezeu: recunoașterea păcatului în fața lui Dumnezeu (ori de câte ori păcătuim)¹⁸, plângerea păcatelor săvârșite (care spală prin lacrimi de căință sinceră)¹⁹, smerenia²⁰, milostenia²¹ (numită și „marea și principala pocăință, în stare să rupă lanțul păcatului” și fără de care „pocăința este moartă și lipsită de aripi”)²² și rugăciunea²³ (care poate mult la Dumnezeu pentru iertare)²⁴.

Pocăința trebuie făcută așadar în Biserică (fiindcă Biserica-i spital nu tribunal)²⁵, ori de câte ori este nevoie, fără a ne pierde nădejdea în mila și ajutorul lui Dumnezeu: „Ai păcătuț? Intră în Biserică și șterge-ți păcatul!

18. „Ai păcătuț? Intră în Biserică și spune-I lui Dumnezeu: Doamne, am păcătuț! Dumnezeiasca Scriptură zice: „Spune tu păcatele tale întâi, ca să te îndreptezi”. Spune păcatul, ca să scapi de păcat!” Idem, *Omilia II*, p. 28. Sfântul Ioan Gură de Aur obișnuiește să dea două exemple: unul pozitiv și altul negativ. În cazul de față ni-l arată pe Cain care nu s-a pocăit și a murit în păcatul lui, dar și pe David, care, datorită faptului că a mărturisit păcatul săvârșit, a dobândit iertare de la Dumnezeu (pp. 29 – 33)

19. „Ai și o altă cale de pocăință! Care-i aceea? Să-ți plângi păcatul! Ai păcătuț? Plângi, și astfel ți-ai șters păcatul! (Ex. Ahab cu Ilie, Iona, pp. 34 – 38); Idem, *Omilia II*, p. 34. „Plânge-ți, dar, și tu păcatul tău! Nu de mântuială, nici de formă, ci plângi cu amar ca Petru! Idem, *Omilia III*, p. 59

20. „Ai și o a treia cale de pocăință! Care este aceasta, a treia cale de pocăință? Smerenia. Smereste-te și ți-ai șters mulțime de păcate”. Idem, *Omilia II*, p. 39. (Ex. Pilda Vameșului și Fariseului, pp. 39 – 42)

21. „Vă pun în față a patra cale de pocăință. Care-i aceasta? Milostenia, împărăteasa virtuților, aceea care duce iute pe oameni în bolțile cerului, apărătoarea noastră prea bună” (Ex. Sutașul Corneliu). Cuvintele „înaintea lui Dumnezeu” înseamnă: „De-ai avea multe păcate, nu te teme, că ai milostenia apărătoare!”. Nici una dintre puterile cele de sus nu-i va sta împotrivă. Milostenia își cere datoria, stând cu polița în mână. Însuși Stăpânul ne-o spune: „Adevăr vă zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut” (Mat. 25, 40). Milostenia, deci, ușurează toate păcatele tale, oricâte ai avea. (Ex. Pilda celor 10 fecioare, Ilie cu văduva din Sarepta Sidonului) *Omilia III*, pp. 47 – 52

22. Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, pp. 636 - 637

23. „Dar mai o cale, tot atât de lesnicioasă, prin care poți scăpa de păcate. Rugăciunea! Roagă-te în fiecare clipă! Nu pregeta a te ruga, nici nu cere cu trândăveală iubirea de oameni a lui Dumnezeu! Dumnezeu nu-ți întoarce spatele de-L rogi cu stăruință, ci-ți iartă păcatele și-ți împlinește cererea”. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, *Omilia III*, p. 57

24. Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, p. 637

25. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, *Omilia III*, p. 57

Nu-i așa că de câte ori cazi când mergi pe drum tot de atâtea ori te și ridici? Fă tot așa, de câte ori păcătuiești, pocăiește-te de păcat, nu deznădădui!”²⁶. Însă, pentru că nu dorim să extindem doctrina hrisostomică despre pocăință, ne vom opri în chip deosebit asupra unui aspect al ei: cel al milei ori al binefacerii. Pentru a înțelege valoarea și importanța acestei virtuți în gândirea și concepția Sfântului Ioan Gură de Aur, trebuie să arătăm modul în care acest Sfânt Părinte al Bisericii înțelege semnificația Trupului lui Iisus Hristos. În lucrările și scrierile sale, Sfântul Ioan Hrisostom ne arată și ne demonstrează că Mântuitorul nostru Iisus Hristos se identifică atât cu Trupul Euharistic, totodată și cu fiecare membru și mădular al Bisericii. De aceea, cel ce vrea să se împărtășească de Trupul și Sângele Său – Euharistic, trebuie ca mai întâi să-și îndrepte atenția asupra aproapelui său, oricare și oricine ar fi acesta.

Domnul nostru Iisus Hristos dorește să Îl cinstim precum voiește El, nu precum vreau ori cred oamenii că ar trebui cinstit. De aceea, Sfântul Ioan condamnă obiceiul unora de a aduce daruri sfinte la Biserică în detrimentul aproapelui lor, care rămâne în continuare gol, flămând și însetat. Un astfel de gest, de a împodobi biserica construită, nu îl curățește pe creștin, pe când celelalte fapte de milostenie, da. „Biserica nu este un loc unde se adună vase de aur și de argint, ci un loc de adunare a îngerilor; de aceea trebuie să aducem la biserică sufletele noastre. Dumnezeu se apropie de darurile noastre de aur numai dacă și sufletul nostru este de aur. Nu era de argint masa aceea de la Cina cea de taina, nici nu era de aur potirul din care a dat Iisus Hristos ucenicilor Sângele Său! Dar toate erau de preț, toate înfricoșătoare, pentru că erau pline de Sfântul Duh! Vrei să cinstești trupul lui Hristos? Nu-L trece cu vederea când este dezbrăcat! Nu-L cinsti aici în biserică cu haine de mătase, iar afară îl lași să degere de frig, că n-are cu ce se îmbrăca! Cel ce a spus: „Acesta este Trupul Meu”, și prin cuvânt a întărit lucrul, Același a spus și „Flămând M-ați văzut și nu M-ați hrănit” și „Întrucât n-ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut”. Trupul lui Hristos de pe altar nu are nevoie de acoperăminte prețioase, ci de suflet curat; dar cel gol, cel flămând are nevoie de multă îngrijire. Să învățăm, dar, să filozofăm și să cinstim pe Hristos, așa cum vrea El. Cea mai plăcută cinste pentru Cel pe Care Îl cinstim este să-L cinstim așa cum se cuvine, cum vrea El, nu cum socotim noi. Și Petru socotea că-L cinstește,

26. *Ibidem*, p. 58

oprindu-L să-I spele picioarele. Dar ceea ce voia să facă nu era cinste, ci cu totul dimpotrivă. Tot așa și tu, cinstește-L pe Hristos cu cinstea pe care El ți-a poruncit-o, cheltuind cu săracii avuția ta. Dumnezeu n-are nevoie de vase de aur, ci de suflete de aur”²⁷. „Noi trebuie să-L hrănim pe Hristos, să-L adăpăm și să-L îmbrăcăm. Acestea sunt vrednice de această masă sfântă”²⁸. Acestea sunt motivele pentru care Sfântul Ioan Gură de Aur cere tuturor credincioșilor să se aplece cu stăruință asupra acestei virtuți, fiindcă: „Cel ce miluiește pe sărac, împrumută pe Dumnezeu” (Pilde 19, 17). Multe sunt lucrurile care caracterizează creștinismul, dar, mai mult decât toate și mai bine decât toate, iubirea reciprocă dintre oameni și pacea”²⁹.

Potrivit Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan (I Ioan 4, 20 – 21) iubirea este capul virtuților, acest lucru fiind temelia tuturor poruncilor lui Dumnezeu, căci „prin iubirea față de Dumnezeu intră și iubirea față de aproapele”³⁰. În fața Dumnezeieștii Euharistii, ne învață Sfântul Ioan Hrisostom, trebuie să se vină cu iubire de Dumnezeu. Trupul și Sângele Domnului trebuie mâncat și băut numai de iubitorii Lui, și iubitori ai Lui nu pot fi cei care urăsc și trec cu vederea pe aproapele lor³¹. Cei care doresc să călătorească cu această faptă bună spre Împărăția lui Dumnezeu, trebuie să fie ferm convinși de faptul că: „Nu există păcat pe care să nu fie în stare să-l curețe milostenia, pe care să nu-l poată ea stinge... ea este un leac prielnic pentru orice rană... Este cu drept cuvânt, desăvârșire”³²; „Mila este baie a

27. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia L*, în *Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*, p. 584: „Nici un Iuda să nu se apropie de această Masă, nici un Simon Magul! Că și unul și altul au pierit din pricina iubirii de argint! Să fugim de această prăpastie; nici să socotim că ne este de ajuns pentru mântuire dacă facem dar acestei sfinte mese un potir de aur bătut în pietre scumpe, dezbrăcând pe văduvă și pe orfani. Dacă vrei să cinstești jertfa, adu-i sufletul pentru care S-a jertfit. Sufletul fă-ți-l de aur. Care ți-i câștigul dacă sufletul ți-i mai rău decât plumbul și lutul, iar potirul dăruit, de aur? Nici unul!”

28. Idem, *Omilia XXVII*, în *Comentariile sau explicarea Epiostolei I către Corinteni...*, p. 375

29. Idem, *Omilia XXXI*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei*, p. 53

30. Idem, *Omilia LV*, 3 în *Omilii la Facere*, vol. II, traducere din limba greacă veche și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, pp. 284 - 285

31. Idem, *Omilia XXVII*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corinteni...*, Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile LXXXII (2) și L (4)*, în *Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*

32. Idem, *Omilia XXV*, în *Comentariu la Faptele Apostolilor*, vol. II, lucrare de licență de Ioan Goje, Sibiu, 1986, p. 7

sufletului. De aceea, așa cum în fața ușilor bisericii sunt vase de spălat pline cu apă, ca să-ți speli mâinile, la fel, afară din biserică stau jos săracii, ca să-ți speli de pete mâinile sufletului”³³; „Oricât de mare ar fi păcatul, mila este în stare să-l spele”³⁴. Pentru a ne atrage și mai mult spre a înfăptui acte de milostenie, Sfântul Ioan Gură de Aur ne dovedește că Împărăția Cerurilor poate fi „cumpărată” de aici de pe pământ, prin faptele noastre de milostenie față de aproapele nostru, oricine și oricare ar fi el: „Cerul este neguțătorie și afacere bună, iar noi o neglijăm. Dă o bucată de pâine și ia Raiul; dă lucruri mici și ia lucruri mari; dă cele pieritoare și ia pe cele nepieritoare; dă pe cele stricătore și ia cele nestricătore”³⁵. Totuși faptele noastre bune trebuie săvârșite din toată inima, pentru că „fapta făcută de silă nu are plată, ci fapta făcută de bunăvoie”³⁶.

Așadar, toată viața noastră trebuie să „fim aplecați spre săvârșirea binelui”³⁷. Dacă ne întrebăm care este timpul cel mai potrivit pentru pocăință (sub toate cele cinci aspecte prezentate de Sfântul Ioan), tot el ne dă răspunsul: postul³⁸. Postul trebuie să fie îndrăgit și îmbrățișat de fiecare creștin, deoarece acesta alungă și învinge dușmanii mântuirii noastre³⁹. La fel ca în cazul oricărei alte virtuți „postul iubește pe cei ce îl iubesc și urăște pe cei ce îl urăsc”⁴⁰.

În altă ordine de idei, am văzut și constatat că atât păcatele cât și virtuțile sunt deopotrivă sufletești și trupești. Sfântul Ioan Gură de Aur acordă o importanță deosebită (și) păcatelor săvârșite prin intermediul

33. Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, pp. 636 - 637

34. *Ibidem*, 637

35. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, *Omilia III*, p. 49

36. *Ibidem*, p. 51

37. Mitropolit Srafin Joantă, *Deasa sau rara împărtășire*, în Sf. Nicodim Aghioritul, Neofit Kavsohalivitul, *Deasa împărtășire cu Preacuratele lui Hristos Taine*, Editura „Reîntregirea”, ediția a II – a, Alba Iulia, 2001, p. 21

38. „Și care timp poate fi, oare, mai potrivit pentru pocăință decât timpul postului?” Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia V, în Omilii despre pocăință*, p. 84

39. „Când postul alungă așa pe dușmanii mântuirii noastre, când este atât de înfricoșător vrăjmașilor vieții, nu trebuie, oare, să-l iubim și să-l îmbrățișăm, și să nu ne temem de el?... Când postul cu dușmanii noștri, când ne scapă de robie și ne duce din nou la libertate, ce altă dovadă mai cauți de prietenia postului, de prietenia lui pentru neamul omenesc?”..., *idem*, *Omilia V*, p. 79

40. *Ibidem*, p. 80

trupului. El are în vedere mai cu seamă, acele organe ale trupului care intră în contact nemijlocit cu Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, fără însă a le exclude pe celalte. Astfel, dintre toate măduarele noastre, limba este organul prin care creștinul greșește și păcătuiește cel mai mult și cel mai des, fapt ce ni-l relatează și confirmă și Sfântul Apostol Iacov în Epistola sa și care spune că: „Limba, mic mădular este și cât codru aprinde...”. „Gura se murdărește cu defăimări, blasfemii, ocări, cuvinte pline de mânie, cuvinte de rușine, râs și glume”⁴¹. Împotriva acestor păcate care se săvârșesc prin intermediul limbii, Sfântul Ioan Hrisostom este foarte categoric: „Păziți-vă, dar. Limba mai mult decât lumina ochilor! Limba este cal împărătesc; dacă-i pui frâu și o înveți să meargă frumos, împăratul se va odihni pe ea și va sta pe ea; dar dacă o lași să umble fără frâu și să zburde, ajunge căruța diavolului și a demonilor”⁴². Cu toate că nouă ni se pare că păcatele săvârșite prin intermediul ei sunt ne semnificative, Sfântul Ioan este de altă părere și anume că: ocara și insulta sunt păcate ce ne aruncă în iad⁴³. Trebuie să știm că nu este suficient a ne spăla gura înainte de a merge la Biserică⁴⁴, ci trebuie, mai înainte de aceasta să ne împodobim limba cu blândețe, smerenie, binecuvântare, cuvintele legilor dumnezeiești, milostenie⁴⁵.

Același lucru trebuie să facem și cu mâinile, ochii și urechile noastre, și în general tot trupul nostru trebuie deprins cu virtutea. În ajutor ne vine tot Sfântul Ioan Gură de Aur care ne arată și modul în care putem săvârși aceasta: „Cercetează-ți cu luare aminte mâna dreaptă, limba, buzele, care au devenit porțile de intrare ale lui Iisus Hristos. Gândște-te la timpul în care te apropii de Sfintele Taine și întinzând o masă văzută, îndreaptă-ți cugetul spre acea masă, adică vreau să zic, spre Cina Domnului, spre privegherea

---

41. Idem, *Omilia L*, în *Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*, pp. 595 - 596

42. *Ibidem*, p. 596

43. *Ibidem*, pp. 596 - 597

44. Idem, *Omilia V, la Epistola I către Timotei*, în *Comentariile sau explicarea Epistolelor Pastorale I și II Timotei, Tit și Filimon a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Chrisostom, Arhiepiscopul Constantinopolei*, traducere din limba greacă, ediția de Oxonia, 1861, de Arhiereul Theodosie Athanasie Ploieșteanu, Vicariul Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei și Locotenent de Mitropolit Primat, Atelierele grafice SOCE&CO, București, 1911, pp. 51 - 52

45. *Ibidem*, p. 52

ucenicilor din acea noapte sfântă”⁴⁶; prin urmare „atunci când vei cugeta ce a pățit pentru tine Stăpânul, vei fi mai cu băgare de seamă și mai filozof”⁴⁷.

În concluzie, Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă pe tot credinciosul care dorește să se unească cu Domnul Iisus Hristos în cadrul Sfintei Liturghii, să facă eforturi pentru a dobândi o conștiință curată (eforturi susținute de Harul lui Dumnezeu). Acest efort implică o parte negativă și una pozitivă. Cea negativă presupune părăsirea păcatului (indiferent de natura lui, trupesc ori sufletec), iar partea pozitivă înseamnă colaborarea și împreunălucrarea noastră cu Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos la cultivarea și (de) săvârșirea virtuților (care implică și trupul, după cum am arătat mai sus. Toate virtuțile au drept scop transformarea noastră launtrică, astfel încât noi să devenim deopotrivă cu îngerii (blânzi, milostivi, rugători), atunci când ne apropiem de înfricoșătoarele lui Hristos Taine. Ca atare, toate acestea sunt posibile cu condiția ca noi „să nu ne lenevim spre mântuirea noastră”⁴⁸. Starea și dispoziția de evlavie euharistică, ca de altfel starea de evlavie în general, nu poate rezulta numai dintr-un efort și solicitare spirituală de moment, ori una mai îndelungată, ci dintr-un permanent exercițiu spiritual, dintr-o continuă deprindere a inimii și gândului de la cele pământești, spre o viață filosofică, adică în Iisus Hristos, cum ne îndeamnă Sfântul Ioan Gură de Aur în încheierea fiecăreia din predicile sale⁴⁹.

Am afirmat și susținut că noi suntem ajutați în permanență de Harul lui Dumnezeu, însă acest Har ni se comunică nouă cu prisosință atunci când ne împărtășim. Mai mult, noi nu putem ajunge la unirea cu Dumnezeu (după har) decât prin primirea lui Iisus Hristos Euharistic. Prin aceasta noi dobândim încă de pe acum siguranța că vom trăi veșnic împreună cu El. Este o legătură tainică între partea omului și cea a lui Dumnezeu în lucrarea virtuții. Nu se poate ajunge la aceasta fără participarea ambelor părți, însă trebuie să subliniem că ajutorul lui Dumnezeu (dat nouă prin intermediul Sfintei Împărtășanii) este covârșitor: „Virtutea nu se agonisește fără lucrarea poruncilor, iar porunca nu se săvârșește fără dragoste, și nici dragostea nu

46. Idem, *Omilia XXVII, în Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corinteni...*, p. 375

47. *Ibidem*, p. 376

48. Idem, *Omilia V, la Epistola I către Timotei, în Comentariile sau explicarea Epistolelor Pastorale...*, p. 51

49. Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, p. 636

se reînnoiește fără Sfânta Împărtășire. Astfel că fără Sfânta Împărtășire este zadarnic să ne ostenim”⁵⁰.

II. Participarea la Cultul divin public

1. Venirea la Biserică și ținuta în cadrul Sfintei Liturghii

Pentru ca cineva să se poată împărtăși cu Sfintele Taine, trebuie ca mai întâi de toate să vină la Biserică. Din perspectiva Sfântului Ioan Hrisostom, orice creștin care vine la Sfânta Liturghie este dator să se și împărtășească la momentul potrivit și cuvenit. Sfântul Ioan nu împarte credincioșii în două categorii: cei care doar asistă la slujbă și cei care se împărtășesc. Nu! Ci odată ce ai venit la biserică, trebuie să fii pregătit să te și împărtășești. Ca stare sufletească, noi trebuie să păstrăm o liniște totală, fiind atenți la desfășurarea Sfintei Slujbe, fiind convinși că ne aflăm în prezența lui Iisus Hristos Însuși. De asemenea, în timpul Sfintei Liturghii credinciosului i se cere o participare activă și conștientă⁵¹. Mai mult decât atât, toți trebuie să fim înflăcărați și entuziasmați, să avem sufletele clocotitoare, să fim cu mințile treze și să nu ne apropiem cu scârbă sau cu pași șovăitori⁵². Aceasta nu este un lucru imposibil ori cu neputință de îndeplinit, mai ales dacă ținem seama că „din cele o sută șazeci și opt de ceasuri ale săptămânii, măcar unul să fie dat lui Dumnezeu în întregime”⁵³. Vom fi înflăcărați și entuziasmați, vom avea mințile treze doar dacă, mai dinainte de a veni la biserică, ne-am cercetat pe noi înșine (potrivit Cuvântului Sfântului Apostol Pavel: „Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din Pâine și să bea din Pahar.” – I Cor. 11, 28). Drept urmare, cercetarea de sine este obligatorie pentru a nu ne împărtăși cu nevrednicie, căci, cel ce face aceasta, vinovat este față de Trupul și Sângele Mântuitorului (I Cor. 11, 23 – 31).

Am văzut că Sfântul Ioan Hrisostom consideră păcatul (oricare ar fi el – cu fapta, cu gândul sau cu lucrul) un obstacol și o piedică în vederea unirii

50. Sf. Nicodim Aghioritul, Neofit Kavsokalivitul, *Deasa împărtășire...*, p. 49

51. Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, p. 645

52. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia LXXXII*, în *Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*, pp. 934 - 935

53. Idem, *Omilia IX*, în *Omilii despre pocăință*, p. 178

cu Iisus Hristos în Euharistie. De aceea, pentru a scăpa de ele, trebuie mai întâi să le (re)cunoaștem pe fiecare în parte (fiindcă doar conștiința noastră proprie le știe pe toate), iar cunoscându-le să ne debarasăm și îndepărtăm de ele. Trebuie să ne înfățișăm înaintea Domnului nostru Iisus Hristos nu doar cu trupul curat, ci mai ales cu sufletul, în alt fel fiind vrednici de toată osânda: „Să cunoaștem, dar, care sunt cele ce spurcă pe om! Să le cunoaștem și să fugim de ele! Văd că mulți au un astfel de obicei în biserică; se sârguiesc să vină la biserică cu haine curate, cu mâinile spălate; dar ca să se înfățișeze cu sufletul curat înaintea lui Dumnezeu nu suflă nimeni vreun cuvânt! Și spun lucrul acesta nu ca să vă opresc să vă spălați mâinile sau gura, ci că vreau să vă spălați așa cum se cuvine, nu numai cu apă, ci, în loc de apă, cu virtuți. Gura se murdărește cu defăimări, blasfemii, ocări, cuvinte pline de mânie, cuvinte de rușine, râs și glume. Dacă te știi că nu rostești nici una din acestea, nici nu ești murdărit cu această murdărie, îndrăznește de vino la biserică; dar dacă te-ai întinat de nenumărate ori cu aceste pete, pentru ce te ostenești degeaba clătindu-ți gura cu apă, dar purtând pe ea această murdărie vătămătoare și ucigătoare”⁵⁴.

2. Problema deseii sau rarei împărtășiri

În privința acestei probleme, Sfântul Ioan Hrisostom este la fel de neșovăitor, ca și până acum. El spune că nu trebuie să vorbim de deasa sau rara împărtășire, ci doar dacă noi avem ori nu o conștiință curată. Aceasta este cea care ne îndeamnă să ne împărtășim, ori nu. Cel care are o conștiință curată este vrednic și dator – potrivit convingerilor Sfântului Ioan Gură de Aur – să se împărtășească ori de câte ori participă la Sfânta și Dumnezeasca Liturghie. Dimpotrivă, cel ce nu s-a îngrijit să-și curățească sufletul, deci cel cu o conștiință pătată, murdară și necurată, nu se poate împărtăși nici măcar o singură dată pe an, întrucât timpul nu este dictat de vreo sărbătoare (deși există concepția aceasta în timpul Sfântului Ioan, idee care mai persistă și astăzi), fie ea chiar Sfintele Paști. „Apoi, acesta este răul cel mare, că tu hotărăști vrednicia apropierei de Sfintele Taine nu după curăția cugetului, ci după intervalul de timp, și crezi că aceasta este evlavie, de a nu te apropia de multe ori în cursul anului de Sfânta Împărtășanie, neștiind, se vede, că dacă te apropii cu nevrednicie, fie chiar numai odată, aceasta îți

54. Idem, *Omilia L, în Scrieri partea a treia, Omilii la Matei...*, p. 595

pătează și înfierează sufletul; iar dacă te-ai apropiat cu vrednicie, fie chiar și numai odată, ți l-ai mântuit”⁵⁵. „Știu că mulți dintre noi ne apropiem de această Sfântă Masă, pentru că este obiceiul ca la această sărbătoare să ne împărtășim. Ar trebui, însă, așa precum v-am spus de multe ori și mai înainte, să nu ținem seama de sărbătoare când avem să ne împărtășim, ci să ne curățim cugetul, și atunci să ne apropiem de Sfânta Jertfă. Cel pângărit și necurat nici în sărbători nu are dreptul să se împărtășească cu acest Trup sfânt și înfricoșător; cel curat însă, cel care și-a sters bine, prin pocăință, păcatele, acela are dreptul, și în sărbători, și oricând, să se împărtășească cu dumnezeieștile Taine, acela merită să se bucure de darurile lui Dumnezeu. Dar nu știu cum se face că unii nu țin seama de lucrul acesta, și mulți creștini, plini de mii și mii de păcate, când văd că vine sărbătoare, ca și cum ar fi împinși chiar de sărbătoare, se apropie de Sfintele Taine, pe care niște oameni ca aceștia nici n-au dreptul să le vadă; pe cei pe care îi cunoaștem îi oprim, iar pe cei pe care nu-i cunoaștem îi lăsăm în seama lui Dumnezeu, Cel ce știe ascunzișurile inimii fiecăruia”⁵⁶.

Așadar, Sfântul Ioan Gură de Aur condamnă falsa evlavie a unora de a se împărtăși doar în sărbătorile mari de peste an, cum ar fi: Nașterea Domnului, Botezul Domnului și Învierea Domnului, ca și cum această împărtășire rară i-ar îndreptăți și justifica ori scuza în fața lui Dumnezeu. „Văd pe mulți împărtășindu-se cu trupul lui Iisus Hristos, cum s-ar întâmpla, mai mult ca obicei și ca lege, decât ca impus de cuget. Când va sosi, zice, timpul sfântului mare post, sau când va sosi ziua Arătării Domnului (Teofania sau Epifania) mă voi împărtăși cu Sfintele Taine, deși timpul de câștig nu este Epifania, nici Postul Mare, ci sinceritatea și curățenia sufletului. Cu acestea apropie-te, fără acestea, însă, niciodată”⁵⁷. Nu sunt de laudat nici cei ce se împărtășesc de multe ori pe an, chiar de este la fiecare Sfântă Liturghie, dacă fac aceasta având o conștiință pătată, alterată, degradată. Noi trebuie să urmăm exemplul celor care se unesc cu Iisus Hristos, fiind sfătuiți și îndrumați la aceasta doar de conștiință, care nu-i judecă pentru faptele lor. „Mulți dintre voi se împărtășesc din jertfa aceasta o singură dată în cursul

55. Idem, *Omilia V, la Epistola I către Timotei*, în *Comentariile sau explicarea Epistolelor pastorale...*, p. 50

56. Idem, *Cuvânt la Botezul Domnului, IV*, în *Predici la Sărbători Împărătești și Cuvântări de laudă la Sfinți*, p. 42

57. Idem, *Omilia III*, în *Comentariile sau explicarea epistolei către Efeseni...*, p. 30

anului, alții de două ori iar alții de mai multe ori. Deci cuvântul nostru este îndreptat spre toți, nu doar către cei de față, ci și către cei ce stau prin pustii, căci aceia mai cu seamă o singură dată în an se împărtășesc, de multe ori și la doi ani. Deci ce? Pe care, oare, vom aproba noi? Pe cei ce se împărtășesc o dată, sau pe cei de mai multe ori, ori pe cei de mai puține ori? Nici pe cei de o dată, nici pe cei de mai multe ori, nici pe cei de puține ori, ci pe cei cu cuget curat, pe cei cu inima curată, pe cei cu viață fără de prihană. Unii ca aceștia, apropiindu-se pururea, iară de nu sunt așa, să nu se apropie niciodată. De ce? Fiindcă își iau cu sine judecata și osânda și pedeapsă nespusă. Și să nu te minunezi de aceasta, căci precum mâncarea, care prin natura sa este hrănitore, cade într-un stomac bolnav și bicisnic și vatămă și strică totul, devenind cauza bolilor, întocmai așa se petrece și cu împărtășirea Sfintelor și dumnezeieștilor Taine⁵⁸.

Toate acestea ni le spune Sfântul Ioan Hrisostom nu pentru a ne împiedica pe noi să ne apropiem de Sfintele Taine, chiar și numai în sărbători, ci dimpotrivă, el dorește să ne apropiem continuu de Ele⁵⁹, dar nu oricum; pentru că cel ce se împărtășește cu nevrednicie, fie și numai o singură dată în an, este la fel de vinovat ca și cei care L-au răstignit pe Iisus Hristos: „Îndrăsneala nu este a te apropia de mai multe ori în cursul anului, ci de a te apropia cu nevrednicie, fie chiar și doar o singură dată în tot timpul anului. Noi, însă, ne găsim într-o asemenea stare de ticăloșie și îndobitocire, că deși în cursul anului facem mii de rele, totuși pentru îndepărtarea de acele rele nu avem nici o grijă, ci credem că ne este de ajuns de a nu îndrăzni ca să ne apropiem des de trupul lui Iisus Hristos, sau ne apropiem cu batjocură, neînțelegând pare-se, că cei ce au răstignit pe Domnul nostru Iisus Hristos, o singură dată l-au răstignit. Dar oare, fiindcă o singură dată l-au răstignit, păcatul lor este mai mic? Încă și Iuda, o singură dată l-a vândut pe Iisus Hristos. Dar ce? Oare faptul acesta l-a scăpat de răspundere? De ce faptul acesta să-l îndeplinim numai o dată, și la un anumit timp în cursul anului? Timp de curăție să ne fie nouă curăția cugetului⁶⁰. Credinciosul prăznuiește Sfintele Paști doar atunci când se împărtășește, iar aceasta o face nu doar o

58. Idem, *Omilia XVII*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei...*, p. 231

59. „Aceasta o spun, nu împiedicându-vă de la apropierea de cele Sfinte o dată în cursul anului, ci pentru că voiesc să vă apropiați permanent de ele”, Ibidem, pp. 231 - 232

60. Idem, *Omilia V, la Epistola I către Timotei*, în *Comentariile sau explicarea Epistolelor Pastorale...*, p. 50

singură dată pe an (atunci când sărbătorim Sfintele Paști, din punct de vedere istoric), ci de fiecare dată când mâncăm și bem Trupul și Sângele Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cei care nu se împărtășesc, ci doar postesc, se aseamănă catehumenilor, pentru că ei fac acest lucru și astfel nu simt bucuria Paștilor fiindcă nu se unesc cu Domnul Iisus Hristos: „Sfânta și marea Patruzecime este o singură dată pe an. Dar paștile le facem (cu alte cuvinte, ne împărtășim) de trei sau de patru ori pe săptămână; și ca să zic mai bine, ori de câte ori dorim. Fiindcă nu Postul face Paștile, ci comuniunea și împărtășirea care se face la fiecare Liturghie. Și că lucrul acesta este adevărat, auzi pe Pavel, care zice: „Paștile nostru Hristos S-a jertfit pentru noi” (I Cor. 5, 7). Deci ori de câte ori te împărtășești cu conștiința curată, faci Paștile cele luminate. Nu pentru că ai postit Patruzecimea, ci pentru că te-ai împărtășit cu Dumnezeuiștile Taine”⁶¹. De aceea, cel ce nu este încă botezat, adică catuhumenul, niciodată nu face Paștile (chiar dacă postește Patruzecimea), deoarece nu se împărtășește. Precum și dimpotrivă, creștinul care nu postește, face Paștile când se împărtășește. Precum și dimpotrivă, creștinul care nu postește, face Paștile atunci când se împărtășește, fie azi, fie mâine și în orice timp se va cumineca. Fiindcă pregătirea cea mai bună și aleasă pentru împărtășire nu se judecă după respectarea timpurilor, adică după trecerea celor opt sau patruzeci de zile, și atunci ne împărtășim. Nu, ci se judecă după curăția conștiinței⁶².

Așadar, cei care nu se apropie de Sfântul Altar spre a se împărtăși dau dovada faptului că duc o viață duhovnicească nestatornică: când fac păcate, când se îngrijesc să cultive virtuți (știind că trebuie să se împărtășească), pentru ca mai apoi să revină la cele dintâi. Însă această periodicitate, păcat – virtute nu este decât „o glumă cu Hristos”⁶³. S-a ajuns la periodicitatea trăirii noastre cu Iisus Hristos, la periodicitatea unirii noastre reale cu El, când, de fapt, această unire trebuie să fie permanentă⁶⁴. În vremea Sfântului Ioan Gură de Aur, Sfânta Liturghie se săvârșea de mai multe ori pe săptămână: vineri, sâmbătă, duminică, precum și în zilele de prăznuire ale

---

61. Sf. Nicodim Aghioritul, Neofit kavsokalivitul, *op. cit.*, p. 52

62. *Ibidem*, p. 53

63. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XVII*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei...*, p. 224

64. Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, p. 636

mucenicilor⁶⁵. Existau, așadar (ca și astăzi), numeroase prilejuri și ocazii de a reînnoi unirea noastră cu Dumnezeu, de a ne întări și consolida în virtute și de a părăsi cât mai deplin păcatul.

Referitor la modul cum trebuie să primim Sfintele Taine și când trebuie să facem aceasta, reținem din cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom următoarele: timpul primirii Sfântului Trup și Sânge al lui Iisus Hristos este condiționat de modul în care trebuie să facem acest lucru, și anume acela de a ne apropia de aceste Sfinte Taine având mereu o conștiință curată (cu tot ce include și implică ea). Aceasta este singura condiție pe care trebuie să o respectăm și fără împlinirea ei să nu îndrăznim să ne apropiem de Domnul Iisus Hristos Euharistic, niciodată: „Precum v-am spus adesea, s-ar cuveni ca pentru împărtășit să țineți seama nu de sărbători, ci de curăția conștiinței și atunci să vă atingeți de Sfânta Jertfă. Căci cel vinovat și pătat nu se cuvine să se împărtășească nici în sărbătoare cu acest Sfânt și Înfricoșător Trup, căci cel care este curat și spălat de păcatele sale, prin căință desăvârșită, acela este vrednic să se împărtășească cu dumnezeieștile Taine și să se bucure de darurile lui Dumnezeu, atât în zi de sărbătoare, cât și în oricare alt timp”⁶⁶. Cel ce nu ține cont de aceste lucruri, nu își dă seama cu Cine se împărtășește (și nici măcar pentru ce face aceasta; este doar o obligație, pe care se simte dator, din pricina obișnuinței, să o îndeplinească).

3. Scopul pentru care ne împărtășim

Nimic din cele spuse mai sus nu pot avea o rezonanță în viața credinciosului dreptmăritor creștin dacă acesta nu știe care este scopul primirii Sfintelor Taine, mai precis de ce este neapărat nevoie să se împărtășească cu Iisus Hristos (și după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, este ideal ca acest lucru să se întâmple la fiecare Sfântă Liturghie). Îl vom lăsa și de data aceasta tot pe Sfântul Ioan să ne explice care este acest scop, de ce Iisus Hristos ni se comunică nouă astfel și de ce trebuie să ne unim cu El ori de câte ori participăm la Cina Sa. El ne reamintește un adevăr recunoscut de toți oamenii, acela că fiecare dintre noi prețuim cel mai mult viața, o viață care însă dorim să fie veșnică. Acest lucru a constituit

65. Sfântul Ion Gură de Aur, *Omilia V, la Epistola I către Timotei*, în *Comentariile sau explicarea Epistolelor Pastorale...*, p. 50

66. Idem, *Cuvânt la Botezul Domnului, IV*, în *Predici la Sărbători Împărătești...*, p. 42

tema și subiectul central din propovăduirea Mântuitorului: „Iisus Hristos vorbește adesea despre înviere pentru a imprima în sefletele ascultătorilor acest adevăr. Căci acela era punctul cel mai important din învățătura Sa, să stabilească și să întărească credința în aceste lucruri: învierea și viața veșnică. Viața este ceea ce cer oamenii mai mult; nimic nu este mai dulce, nici mai plăcut, ca a nu muri deloc”⁶⁷. Trebuie să ne aducem aminte, continuă Sfântul Ioan, că, în Vechiul Testament, El le promitea o viață lungă însă în Noul Testament ne promite una fără de sfârșit; astfel, comparativ cu mana, care a prelungit viața de pe pământ, Euharistia are scopul și menirea de a ne ține în viață și dincolo de moarte (ne va înveșnici și îndumnezei)⁶⁸, întrucât această „mâncare și băutură duhovnicească” nu este un aliment trimis de Dumnezeu, ci Însuși Trupul Stăpânului.

Este un lucru bineștiut că viața veșnică nu se poate dobândi de către om doar prin propriile sale puteri, fiindcă omul nu poate face și mișca nici măcar un singur fir de păr (Matei 5, 36). Atunci, cum putem noi să dobândim acest dar de neprețuit? Răspunsul, pe cât este de simplu, pe atât este de ferm: doar prin participarea noastră la viața Mântuitorului Iisus Hristos, Singurul Care are viață întru Sine. Iar această participare, deoarece vorbim despre o relație între persoane, trebuie să fie una reală, dorită de amândouă părțile. Mântuitorul nostru Iisus Hristos a făcut primul pas, acela de a se întrupa (de a lua firea noastră umană) și de a o ridica în sferele Sfintei Treimi. Mai mult decât atât, El continuă această operă, de înveșnicire a noastră, prin faptul că acordă, de bunăvoie, fiecăruia dintre cei care doresc, posibilitatea de a-I mânca Trupul și a-I bea Sângele Său cel Sfânt. Acestea constituie semnul unei iubiri veșnice și desăvârșite. Ca noi să devenim părtași acestei iubiri, în mod real, trebuie să ne unim cu acest Trup divin. Este efectul pe care îl produce alimentul pe care Mântuitorul Iisus Hristos ni l-a dat pentru a ne face să cunoaștem căldura și prinosul iubirii Sale. Iată pentru ce a unit El, pentru ce a amestecat Trupul Său cu al nostru, ca noi să fim toți un singur Trup, legat de un singur Cap. Acesta este semnul unei iubiri fierbinți. Iov arăta acest adevăr, atunci când spune despre slujitorii săi că el îi iubea atât de mult, încât ei ar fi dorit să-l mănânce. Căci, pentru a arăta atașamentul lor viu și frumos, ei ziceau: „Unde s-ar fi găsit unul care să nu se fi saturat la masa lui?” (Iov 31, 33). „Iată ce a făcut Iisus Hristos pentru noi; El ne-a

67. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 46*, în *Comentariu la Evanghelia de la Ioan*, p. 226

68. *Ibidem*, p. 227

oferit carnea Sa să o mâncăm pentru a ne angaja ca să avem pentru El o iubire din cele mai mari și a ne-o arăta pe aceea pe care o are El pentru noi; El nu s-a făcut numai văzut celor ce doreau să-L contemple, ci S-a lăsat atins, S-a dat să fie mâncat, să fie înfipti dinții în el, absorbind în așa fel încât să mulțumească cea mai ferbinte iubire”⁶⁹. „Eu am vrut să fiu fratele vostru din iubire față de voi, eu am luat trupul și sângele vostru ca și unul și altul să fie comun între voi. Eu vă dau acest trup și acest sânge, prin care Eu am devenit de aceeași natură cu voi. Tuturor a dat acest trup spre împărtășire, ca astfel hrănindu-se cu dânsul, și lepădând de la noi moartea cea dinainte, să ne amestecăm cu dânsul, prin această masă sfântă, și să intrăm în această viață veșnică și nemuritoare”⁷⁰. Noi ne-am născut cu un dor nespus după veșnicie, dar Sfântul Ioan Gură de Aur ne atrage atenția de atâtea ori asupra faptului că acest dor nu își poate găsi satisfacerea deplină decât atunci când se alimentează și se adapă permanent la Izvorul veșniciei, care este unul singur, adică Împărtășirea cu Însuși Sfântul Trup și Sânge al Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Împărtășania nu este așadar, o chestiune de alegere, pentru că nu ai posibilitatea să alegi între două lucruri bune, ci trebuie să alegi fie viața (adică a fi mereu cu Iisus Hristos), fie moartea (prin gestul de a-L refuza constant pe El). El nu se poate rezuma nici la o obișnuință, căci dacă ne împărtășim (fie doar o singură dată) fără a avea o conștiință care să nu ne condamne, nu tragem nici un folos din aceasta⁷¹, ci dinpotrivă, îl mâniem și mai mult pe Dumnezeu prin obrăznicia și impertinența noastră. Țelul și scopul Sfintei Euharistii este însă unul îndoit: nu doar acela de a se uni Iisus Hristos personal cu fiecare dintre cei ce mănâncă și beau Trupul și Sângele Său, ci și ca cei ce se împărtășesc să se unească între ei. Această unire a lui Dumnezeu cu oamenii și a acestora întreolaltă este scopul pentru care Iisus Hristos se aduce și se împarte la fiecare Sfântă și Dumnezeaiscă

69. Idem, p. 222, precum și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXIV*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corinteni...*, p. 329

70. Idem, *Omilia XXIV*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei I către Corinteni...*, p. 323

71. „că astfel de apropiere nu poate fi împărtășire, cu toate că de nenumărate ori ne vom atinge de acest Sfânt Trup, ci osândă, chin și adăugire de pedeapsă” – Sfântul Ioan Gură de Aur, *Puțul*, care s-a tălmăcit din limba elinească de Arhiepiscopul și Mitropolitul a toată Ungrovlahia kir Grigorie Dascăluș, pentru folosul neamului nostru, Colecția „Luminătorii Lumii”, Editura „Anastasia”, București, 2001, p. 219

Liturghie. Dar unirea aceasta (sub ambele aspecte) nu se poate săvârși dacă omul nu își dă tot interesul, efortul și toată osteneala de a face primul pas în această direcție și privință, mai înainte de a veni la biserică, prin împlinirea poruncilor (cu ajutorul cărora omul se apropie de Dumnezeu, dar și de aproapele, oricine și oricare ar fi acesta). Împărtășirea trebuie doar să consfințească și să desăvârșească efortul omului de a fi împreună în iubire, atât cu Dumnezeu, cât și cu oamenii. Această unire între oameni, prin intermediul lui Dumnezeu primit în Sfânta și Dumnezeiasca Euharistie, formează Biserica⁷² – aceasta a fost și este înțelesul ei autentic. Odată cu primirea Sfințelor Taine, noi devenim (fiecare în parte) membre, organe și mădulare ale Corpului lui Iisus Hristos, al Cărui Cap și este.

III. Despre urmările și efectele primirii Sfințelor Taine

Ținând seama de cele enunțate mai sus, înseamnă că Sfânta și Dumnezeiasca Euharistie primită de cei dreptmăritori și dreptcredincioși are drept urmare, în primul rând, unirea acestora cu Iisus Hristos, dar și a lor între ei, laolaltă. „Ce spun eu împărtășire? Zice, căci noi suntem una cu Trupul acela. Ce este Pâinea din proaducere? Trupul lui Iisus Hristos. Deci ce ajung cei care se împărtășesc din ea? Trupul lui Iisus Hristos și numai multe trupuri, ci un singur trup. După cum pâinea, fiind compusă din mai multe boabe de grâu, este unită într-un singur întreg, fără să se vadă ori să se observe undeva boabele de grâu, cu toate că sunt, de fapt, în ființă, în acest fel și noi ne unim unii cu alții și cu Iisus Hristos. Tu nu te hrănești din alt trup, iar acela din altul, ci din același ne hrănim cu toții”⁷³. Acesta este cel mai important și mai de seamă efect al Sfintei Împărtășanii, care înseamnă și împlinirea ori îndeplinirea scopului ei inițial și prim. Acesta este efectul general pe care Iisus Hristos, prin împărtășirea cu El, îl produce de fiecare dată când ne unim cu El. Dar trebuie din nou subliniat (chiar dacă poate fi obositor și obsedant) faptul că acest lucru se produce doar în cazul celor

72. „Născută din Trupul și Sângele Domnului, Biserica nu poate fi vie în afara Trupului și Sângelui Său. Neputând fi vie în afara dumnezeiștii Euharistii, Biserica lui Iisus Hristos trebuie să se alimenteze continuu din taina ei înșiși, din dumnezeiasca euharistie” – Pr. Gheorghe Tilea, *op. cit.*, p. 648

73. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXIV*, în *Comentariile sau explicarea epistolei I către Corinteni...*, p. 323

ce se împărtășesc cu Domnul Iisus Hristos, având o conștiință purificată și curată.

Venirea lui Iisus Hristos în sufletul și în trupul nostru are însă și un efect special sau o consecință deosebită în viața fiecăruia (concret vorbind, în manifestări și în faptă). De ce? Pentru că unii se apropie cu credință (față de Cel cu Care Se împărtășește) și bucurie (de a se uni cu Cel pe Care Îl doresc), iar alții cu nepăsare și cu îndoială. Și în primul și în al doilea caz, primirea Trupului și a Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos se alege și rămâne cu consecințe, atât sufletești cât și trupești. Astfel, cei ce l-au primit pe Iisus Hristos cu inimă deschisă îl simt pe Iisus Hristos, în întreaga lor ființă, care îi copleșește cu pace și cu bucurie. Aceasta îi face să-și dorească prelungirea acestei trăiri în mod permanent, fiind pe deplin conștienți că, pentru a se realiza acest fapt, se cere și se impune din partea lor o și mai mare râvnă în realizarea virtuților⁷⁴. Pentru a înțelege și mai bine efectele unei Sfinte Împărtășanii primite cu toată credința, nădejdea și dragostea, va trebui să-l lăsăm tot pe preaiscusitul nostru Părinte Ioan să ne descrie această stare, ca unul ce a făcut întotdeauna experiența aceasta. „Acest sânge se răspândește imediat în suflet imediat ce ste băut, el îl adapă și îl hrănește. Acest sânge, când este primit cu vrednicie, îi pune pe fugă pe diavoli, îi face și-i cheamă să vină la noi pe îngeri și chiar pe Domnul îngerilor Îl face să vină la noi. Căci imediat ce văd diavolii sângele Domnului, ei fug, dar îngerii vin. Acest sânge, prin spălarea lui a curățit lumea întreagă”⁷⁵. „Acest sânge este sfințirea și mântuirea sufletului. Acesta îl spală, îl curăță, îl împodobește, îl lărgeste: el face inteligența noastră mai strălucită decât focul, sufletul mai luminos decât aurul”⁷⁶. „Prin acest sânge împodobește și înfrumusețează cu totul Biserica Sa”⁷⁷. „Cei ce iau parte la acest sânge trăiesc împreună cu îngerii, cu arhanghelii și cu puterile cerești; ei sunt îmbrăcați cu haina regească a lui Iisus Hristos și echipați cu arme duhovnicești. Dar este prea puțin spus; ei sunt îmbrăcați chiar cu Regele Însuși”⁷⁸. „Sfintele

74. „Să ieșim de la această masă, frații mei, ca niște lei umpluți de căldură și de foc, grozavi pentru demoni, plini de amintirea capului nostru, și de această iubire fierbinte despre care El ne-a dat semne așa de vizibile” – Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 46*, în *Comentariu la evanghelia de la Ioan*, p. 222

75. *Ibidem*, p. 223

76. *Ibidem*, pp. 223 - 224

77. *Ibidem*, p. 224

78. *Ibidem*, precum și Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *Aspectul hristologic și pnevmatologic*

Taine din fața noastră sunt medicament și leac vindecător al rănilor noastre, sunt bogăție neîmpuținată, pricinuitoare a Împărăției Cerurilor”⁷⁹.

Există, din păcate, și oameni care fac parte din a doua categorie, adică aceia care se apropie de Sfintele Taine ale lui Iisus Hristos „așa cum s-ar întâmpla”, fără o pregătire corespunzătoare. Primirea Sfintei Împărtășanii de către aceștia are urmări și în viața lor. Ele sunt numeroase, Sfântul Ioan Gură de Aur obișnuind să apeleze la cuvintele Sfântului Apostol Pavel, pentru a descrie toate aceste urmări: „Pentru aceasta sunt mulți dintre voi neputincioși, bolnavi și mulți au murit, că dacă ne-am judeca noi înșine, nu am fi judecați” (I Cor. 11, 30 – 31). Însă Sfântul Ioan Hrisostom ține să remarce și să sublinieze un lucru foarte important, și anume: toate aceste urmări, percepute ca fiind nefaste de către oameni, nu se datorează Sfintelor Taine în sine (deci nu Dumnezeu este cauza lor, căci cum ar putea El să dorească răul oamenilor, din moment ce el ne cheamă la sfințenie), ci ele sunt rodul împărtășirii unor oameni care nu s-au pregătit pentru aceasta. Ei își atrag prin aceasta osânda lui Dumnezeu (care nu dorește moartea păcătosului, necazurile fiind o pedeapsă în vederea întoarcerii celui ce a greșit ori păcătuț), asemănându-se lui Iuda, datorită faptului că, deși au fost învredniciți de o atât de mare cinste (aceea de a lua parte la Masa Dumnezeiască și chiar de a se împărtăși de rolul ei), n-au cules nici un folos duhovnicesc, rămânând pe mai departe în starea lor de păcătoșenie. „Vai, cât de mare este orbirea vânzătorului! S-a împărtășit cu Tainele și a rămas același; s-a desfătat de masa cea prea înfricoșătoare și nu s-a schimbat”⁸⁰. „Păcatul lui Iuda a ajuns mai mare din două pricini. Și pentru că s-a apropiat de Taine cu asemenea gând, și pentru că apropiindu-se n-a ajuns mai bun, nici datorită fricii, nici datorită binefacerii primite, nici datorită cinstei ce i s-a făcut”⁸¹; iar toate aceste lucruri se văd în viața lor de zi cu zi: „plecați de la cult, nu se observă la ei nici o îmbunătățire de viață, încât de multe ori era mai bine ca felul acesta de creștini să rămână acasă, spre a nu insulta măcar

---

al Bisericii după Sfântul Ioan Gură de Aur, în „Studii Teologice”, anul XX (1968), nr. 9 – 10, p. 719

79. Idem, *Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, VII*, în *Predici la Sărbători Împărătești...*, p. 22

80. Idem, *Omilia LXXXII*, în *Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*, p. 926

81. *Ibidem*, p. 927

pe Dumnezeu, căci de felul lor de viață între oameni nu mai pomenim”⁸².

IV. Datoria credinciosului după primirea Sfintelor Taine

1. De asta până la sfârșitul Sfintei și Dumnezeieștii Liturghii

Aproape toate cuvintele pe care Sfântul Ioan le adresează credincioșilor săi referitor la problema evlaviei euharistice, îi are în vedere pe cei slabi în credință, cei care dau dovadă, prin faptele lor, că nu sunt pe deplin lămurii asupra importanței pe care o constituie participarea la Sfânta Liturghie și mai ales împărtășirea cu Cereștile și Dumnezeieștile lui Hristos Taine. De o asemenea indiferență și nepăsare ori aroganță față de Cele Sfinte dau dovadă nu doar cei ce nu se împărtășesc, sau cei care fac aceasta fără a fi pregătiți, ci și cei care pleacă de la Sfânta Slujbă, înainte ca aceasta să fi ajuns la sfârșit. Împotriva unora ca acestora Sfântul Ioan Gură de Aur are doar cuvinte de mustrare: „Ce faci tu, omule? În vreme ce Iisus Hristos este de față, în vreme ce îngerii stau de față, în timp ce această înfricoșătoare Masă stă întinsă, în vreme ce frații ți se instruiesc mai departe în Taine, tu, părăsindu-L, pleci? Dar, până și la o masă oarecare, sigur, de vei fi fost chemat, chiar de te vei fi săturat tu mai întâi, nu cutezi să pleci înaintea prietenilor tăi. Aici însă, în vreme se săvârșesc tainele lui Iisus Hristos, în vreme ce sacrificiul acela este încă pe cale de săvârșire, tu lași totul la mijloc și pleci? Cu ce apărare te vei apăra? Vreți să vă spun a cui faptă împlinesc cei ce pleacă mai înainte de săvârșirea Tainelor, și de sfârșit, și nu aduc cântări de mulțumire după sfârșitul Mesei Euharistice? Vi se părea poate spus cu asprime ceea ce am să zic, dar este necesar să zic, din pricina neglijenței celor mai mulți: când Iuda s-a împărtășit din ultima Cină, în noaptea cea din urmă, când toți ceilalți ședeau mai departe la masă, acela, repezindu-se, a ieșit afară. Pe el îl urmează aceștia care pleacă înainte de ultima rugăciune de mulțumire”⁸³.

82. Idem, *Omilia XXIX*, 3, în *Comentariu la Faptele Apostolilor*, vol. II, p. 40

83. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Botezul Domnului*, IV, în *Predici la sărbători împărătești...*, pp. 43 – 44, precum și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia IX*, în *Omilii despre pocăință*, p. 179

2. De a mulțumi, cu recunoștință, pentru Sfintela Taine primite

Pentru ce este atât de important de a sta până la Sfârșitul Sfintei Liturghii, mai ales dacă ne-am împărtășit? Există o regulă în acest sens, sau este doar râvna unora care au mai multă răbdare decât ceilalți? La toate aceste întrebări și nelămuriri, Sfântul Ioan ne dă un singur răspuns, însă foarte exact și precis. Importanța rămânerii la Sfânta Liturghie (deci implicit și această „regulă”, care nu trebuie respectată doar de unii, ci de către toți cei ce participă la cultul divin public) până la sfârșit (mai ales după ce ne-am învrednicit să-L primim pe Iisus Hristos), reiese din exemplul dat de Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos Apostolilor Săi, după terminarea Cinei celei de Taină. Pornind de la cuvintele Sfintei Scripturi: „Iar după ce au cântat laude, au ieșit la Muntele Măslinilor” (Matei 26, 30), Sfântul Ioan spune că: „Trebuie să se ridice de la masă, mulțumind și cântând lui Dumnezeu laude. Ascultați aceste cuvinte toți câți nu așteptați să se citească cea din urmă rugăciune făcută de Domnul Iisus Hristos după terminarea Cinei cele de Taină. Domnul Hristos a mulțumit înainte de a da ucenicilor Săi Sfintele Taine, ca și noi să mulțumim; a mulțumit și a cântat laude și după ce le-a dat, ca și noi să facem la fel”⁸⁴.

V. Liturghia de după Liturghie

După terminarea Sfintei Liturghii, creștinul este dator să facă dovada faptului că a participat la o masă atât de bogată în daruri duhovnicești, și mai ales ca-L poartă în el pe Domnul Iisus Hristos. Iar aceasta o face nu atât prin cuvinte, cât mai ales prin fapte⁸⁵. Ei vor dori întotdeauna să se împărtășească de Dătătorul păcii și al bucuriei, dar sunt pe deplin conștienți că pentru aceasta este nevoie de împlinirea pe mai departe a poruncilor Sale. Însă tocmai această unire cu Iisus Hristos îi întărește pe unii ca aceștia să îndeplinească cu mai multă ușurință orice este nevoie pentru a nu cădea de la iubirea Lui. Ei se pun în slujba aproapelui, în care Îl văd în permanență pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

84. Idem, *Omilia LXXXII*, în *Scrieri partea a treia, Omilii la Matei*, p. 929

85. „Să-I mulțumim, să-L slăvim nu numai prin credință, ci și prin fapte” – Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 46*, în *Comentariu la Evanghelia de la Ioan*, p. 224

Nu poate exista în viața unui creștin adevărat o pauză între o Sfântă Liturghie și alta, ci acest timp trebuie puternic cultivat și fructificat, în vederea săvârșirii binelui (și) în lupta noastră cu păcatele și cu patimile (deoarece, prin Sfânta Euharistie, nouă ni se iartă păcatele, dar pornirile spre păcat nu pot fi șterse, fiindcă depinde de noi cum ne folosim de puterile și resursele sufletești: rațiune, dorință, voință, vigoare, dinamism). Iar acest lucru devine ușor pentru cel ce se gândește cu Cine s-a unit, și că va trebui să-l întâmpine în curând, la fel de curat și cinstit: „Să ne gândim atunci în noi înșine la binefacerile cu care ne-a cinstit Mântuitorul Iisus Hristos, ca să ne amintim cât este de minunat duhul pe care l-am primit. Acest gând va îndepărta, înlătura și va potoli patimile noastre”⁸⁶.

Dimpotrivă, cei care după primirea unor atât de multe și mari daruri duhovnicești se întorc la aceleași fapte rușinoase, sunt la fel de vinovați ca cei ce s-au împărtășit cu nevrednicie, întrucât și ei (ca și ceilalți) își atrag mânia lui Dumnezeu, ostenindu-se în zadar: „Te bucuri de masa cea duhovnicească, de masa cea împărătească, și tu îți umpli gura cu lut? Ești uns cu mir și te mânjești cu putoare? Căci, spune-mi te rog, după un an de zile, primind Sfânta Împărtășanie, crezi tu că cele aptruzeci de zile îți sunt de ajuns spre curățirea păcatelor din trecut? Și după trecerea unei săptămâni, te dedai iarăși celor dintâi? Spune-mi te rog: dacă după trecerea a patruzeci de zile de la însănătoșirea ta de o boală lungă, te dedai iarăși acelor mâncări aducătoare de boli, oare nu ai pierdut și munca ta dinainte?... patruzeci de zile întrebuințezi pentru sănătatea sufletului, și poate că nici patruzeci, și aștepți ca să îmblânzești pe Dumnezeu? Te joci, o omule?”⁸⁷

Pentru a fi și mai convingător, Sfântul Ioan Hrisostom recurge din nou la exemplul celui ce a fost Apostolul Iuda, arătându-se cruda realitate (dar într-o totul adevărată) că precum acestuia nu i-a fost de nici un folos faptul de a fi fost mereu în preajma lui Iisus Hristos, întrucât nu a părăsit păcatul (și prin aceasta a dobândit nu Împărăția Cerurilor împreună cu Învățătorul Său, ci Iadul, pentru că deși era totdeauna cu Domnul Iisus Hristos, inima sa era închinată diavolului), aceeași soartă o vor avea toți cei ce se împărtășesc cu nevrednicie, cât și cei ce se împărtășindu-se cu vrednicie, îi întorc spatele lui Dumnezeu, complăcându-se în propriile plăceri: „Că aceste adevăruri ne fac foarte atenți și totdeauna veghetori.

86. *Ibidem*, p. 225

87. *Idem*, *Omilia XVII*, în *Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei...*, p. 231

Dacă cel ce era ales în ceata Apostolilor, care a primit un așa de mare dar, care a făcut minuni; căci el a fost trimis cu ceilalți pentru a învia morții și a-i vindeca pe leproși; dacă, zic eu, un ucenic, pentru că s-a lăsat biruit de cruda și trista boală a lăcomiei, L-a vândut pe Stăpânul său, dacă atâtea binefaceri și daruri, dacă nici petrecerea, nici familiaritatea cu Iisus Hristos, nici spălarea picioarelor, nici însoțirea de la masă, nici păstrarea pungii, nu i-au folosit la nimic, sau dacă aceste lucruri lui i-au deschis mai repede prăpastia în care s-a aruncat, să tremurăm și să ne temem noi înșine, să nu imităm într-o zi pe acest urât și perfid lacom. Voi nu-L trădați pe Iisus Hristos? Dar atunci când îl disprețuiești pe sărac care se usucă de foame, sau care îngheață de frig ori moare de sete, voi meritați soarta și pedeapsa lui. Și atunci când luăm parte cu nevrednicie la Sfintele Taine, cădem în același adânc în care s-au aruncat cei ce L-au omorât pe Domnul Iisus Hristos”⁸⁸.

Enunțând, în cele din urmă, câteva concluzii, vom afirma și sublinia că viața în Iisus Hristos o dobândim prin Sfintele Taine, care își au baza în Taina originară sau Taina Tainelor care este Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos; dar recunoaștem cu toții, că cea mai plină de mister dintre toate Tainele este Dumnezeu – Omul, Iisus Hristos și după El este Euharistia și Biserica. Prin Botez, Mirungere și Euharistie ne încorporează în Sine în Trupul Său tainic – Biserica, ne ridică la comuniunea cu Sine așezându-ne în intimitatea Sa, dăruindu-ne infinita și nemărginita Sa bogăție duhovnicească prin care putem să creștem neîncetat „până la măsura bărbatului desăvârșit, a vârstei deplinătății lui Iisus Hristos” (Efeseni 4, 13).

În fiecare Taină, Iisus Hristos ni se dăruiește cu o lucrare a Sa, în Euharistie, însă, ni se dăruiește cu Însuși Trupul și Sângele Său, deplin penetrate de Duhul Lui și prin care ne spiritualizează și pe noi, având acordul voinței noastre libere. Euharistia este Taina care-L extinde pe Hristos în noi, sau prin care suntem noi asimilați la umanitatea Sa preamărită prin Înviere și Înălțare. Această extindere a lui Hristos în noi constituie Biserica – o comunitate de persoane unite între ele prin același Trup și Sânge al lui Hristos, pline de Duhul Sfânt. Biserica care este astfel constituită ca o comunitate concretă, vizibilă, a oamenilor cu Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt, are la rândul ei puterea sacramentală de a-L extinde mai departe pe Hristos în alți oameni, prin organele alese și sfințite de Hristos Însuși în ea și pentru ea, prin Duhul Lui cel Sfânt, adăugând

88. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 46*, în *Comentariu la Evanghelia de la Ioan*, p. 231

Trupului Său noi mădulare. De asemenea, puterea sacramentală, sfințită și sfințitoare a Bisericii izvorăște tot prin puterea lui Hristos Cel sălășluit în ea prin Duhul Sfânt. Euharistia și Biserica sunt două realități nedespărțite, într-o continuă și indisolubilă legătură, una implicând-o pe cealaltă, una fiind condiție a celeilalte, iar în amândouă este prezent Același Hristos prin Trupul Lui, deplin pnevmatizat, atrăgând toate mădularele și membrele Sale spre înălțimea la care se află El.

Așadar, importanța și semnificația Euharistiei sunt fundamentale și maxime pentru viața omului, pentru viața lumii, căci ea este unirea cea mai înaltă care se poate realiza între om și Domnul nostru Iisus Hristos, cu Dumnezeu, în Împărăția Sa. Dumnezeiasca Împărtășanie din cadrul Sfintei Liturghii care se săvârșește în Biserică pentru credincioși, ne unește cu Hristos și pe noi unii cu alții, deoarece toți credem în Unicul Hristos – Care este ieri, azi și în veci Același și prin Care ne împărtășim cu aceleași Sfinte Taine. Ea este Taină a Bisericii și a unității Bisericii fiindcă în ea se pecetluiește unitatea de credință încununând Liturghia Cuvântului. Ea susține creșterea permanentă a creștinilor în Iisus Hristos, în Trupul Său tainic – Biserica – în comuniunea iubirii cu Iisus Hristos și între ei, Euharistia fiind prin aceasta un sacrament al împăcării⁸⁹, al iubirii și a unității profunde a oamenilor în Hristos, a mântuirii în El și prin El, așa după cum am mai spus în acest studiu. Unitatea creștină trebuie să se răsfrângă asupra lumii întregi, pentru ca să se pregătească în acest chip unitatea eshatologică pe care Sfânta Împărtășanie o prefigurează, Împărăția lui Dumnezeu cea veșnică pe care o pregustăm încă din viața această terestră și care nu este o comuniune umană, ci o unitate în Dumnezeu, în plenitudinea adevărului și în bucuria Împărăției⁹⁰ - această concepție ar trebui să asigure ecumenicitatea sau gândirea și mișcarea ecumenică Bisericii cea una după cum și Iisus Hristos – Adevăratul Dumnezeu – doar Unul este!....

Încheiem cu constatarea că Euharistia actualizează într-un dinamism convergent, spre plenitudinea existenței, marile potențialități umane care semnifică și simbolizează ceea ce trebuie să devină lumea, adică o dăruire

89. Pr. Dr. Gheorghe Petraru, *Euharistia – Taina Unității Bisericii și a mântuirii în Hristos*, în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Anul LIX, Nr.10-12, Octombrie-Decembrie (1983), p. 642.

90. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura între Euharistie și iubirea creștină...*, p. 33.

și un imn de laudă adus, neîncetat, Creatorului; o comuniune universală în Trupul lui Hristos, o împărăție a dreptății, a iubirii și a păcii în Duhul Sfânt, pentru unitatea și mântuirea tuturor în Hristos Domnul și prin Hristos, ajungând, astfel, la desăvârșirea noastră cu ajutorul Sfintei Euharistii, căreia îi descoperim, în acest fel, valoarea ei duhovnicească de neprețuit.

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREASFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALACTION

01 ianuarie - 30 iunie 2015

Secretar Eparhial, Pr. **Vasile NEACȘU**

Joi, 01 ianuarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și Te Deum în biserica Sfântului Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului – Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 02 ianuarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie, împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Ieronim Sinaitul în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 03 ianuarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 04 ianuarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc și Înaintemergătorului Ioan Botezătorul Domnului din parohia Baciș și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 05 ianuarie 2015 – săvârșește slujba Ceasurilor Împărătești și Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 06 ianuarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și slujba de Sfințire a apei (Aghiasma Mare) în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 07 ianuarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în

biserica Sfântului Ioan Botezătorul din parohia Copăceanca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 08 ianuarie 2015 – participă la deschiderea expoziției omagiale „165 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu” la sala de expoziții Constantin Brâncuși de la Palatul Parlamentului din București și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 09 ianuarie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede.

Sâmbătă, 10 ianuarie 2015 – participă la deschiderea Expoziției omagiale Mihai Eminescu la Cercul Militar Național din București și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 11 ianuarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 14 ianuarie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 17 ianuarie 2015 – săvârșește tunderea în monahism a fraților Vasile Țifui și Gabriel Alexandru Diaconu (Damian și Cosma monahii), slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 18 ianuarie 2014 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Măldăeni și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 23 ianuarie 2015 – participă la deschiderea Expoziției aniversare – 24 ianuarie 1859 – 24 ianuarie 2015, la Muzeul de Istorie din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt ocazional.

Duminică, 25 ianuarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 27 ianuarie 2015 – prezidează ședința Consiliului Eparhial de analiză a Rapoartelor de activitate ale Sectoarelor Episcopiei Alexandriei și Teleormanului pe anul 2014. Săvârșește Sfânta Liturghie și Te Deum în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena

din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și prezidează lucrările Adunării eparhiale privind Darea de seamă pentru activitatea desfășurată în anul 2014.

Miercuri, 28 ianuarie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 30 ianuarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 31 ianuarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Participă la ședința Societății Numismatice Române la sediul acestei Societăți din București.

Duminică, 01 februarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului – Adămești și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba de sfințire a apei și Molitvele Sfântului Trifon la troița Sfântului de la Cernetu, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 02 februarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din parohia Calomfirești, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul paroh Damian Silviu George și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 04 februarie 2015 – participă la ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești în sala de conferințe a Centrului Național pentru Formare Continuă „Dumitru Stăniloae” din București.

Joi, 05 – marți, 06 februarie 2015 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede.

Duminică, 08 februarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 10 februarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în Catedrala Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 11 februarie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 14 februarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria.

Duminică, 15 februarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 17 februarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mare Mucenic Teodor Tiron din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 21 februarie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Gheorghe Murgoci.

Duminică, 22 februarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil I din Zimnicea, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Gheorghe Murgoci și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 25 februarie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 27 februarie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 28 februarie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 01 martie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 04 martie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 06 martie 2015 – Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 07 martie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Costică Gherman.

Duminică, 08 martie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Costică Gherman și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 09 martie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 11 martie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Trei Ierarhi – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 14 martie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mucenic Fanurie din Mănăstirea Sfântului de la Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Ioan Chițu și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 15 martie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca din parohia Brânceni, hirotonește diacon pe tânărul Alexandru Gheorghiță Stochiță și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe Ierodiaconul Ioan Chițu. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 18 martie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Trei Ierarhi – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 21 martie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas (pomenirea de șapte ani pentru mama Preasfinției Sale) în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Constantin Brâncoveanu – Ialomița.

Duminică, 22 martie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește diacon pe monahul Lavrentie Dănilă și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Alexandru Gheorghiță Stochiță. Adresează

credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 24 martie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Bunei Vestiri din Tulcea și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 25 martie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie, în sobor cu alți doi ierarhi, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Teodosie al Tomisului în biserica Bunei Vestiri din Tulcea și rostește cuvântul de învățătură. Participă la manifestările prilejuite de aniversarea a șapte ani de la întronizarea celui dintâi episcop al Episcopiei Tulcii, Preasfințitul Părinte Episcop Visarion.

Vineri, 27 martie 2015 – este primit și are o întrevedere cu Preafericitul Părinte Patriarh Daniel la Palatul Patriarhal din București. Săvârșește Sfântul Maslu și Denia Acatistul Bunei Vestiri a Maicii Domnului în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 28 martie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 29 martie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Frumoasa și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 01 aprilie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 03 aprilie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 04 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 05 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 09 aprilie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei

Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Slujește la Denia zilei în același sfânt locaș rostind un cuvânt de învățătură.

Vineri, 10 aprilie 2015 – slujește la Denia Prohodului Domnului în biserica Schimbării la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 11 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 12 aprilie 2015 – săvârșește Slujba Învierii și Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba Vecerniei (a doua Înviere) în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 13 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Siliștea Gumești I și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 14 aprilie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Cernetu, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 17 aprilie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și slujba de sfințire a apei în biserica Izvorului tămăduirilor Maicii Domnului din Mănăstirea Sfântul Trifon – Cernetu și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 18 aprilie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 19 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 20 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Arhagheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 21 aprilie 2015 – prezidează ședința Permanenței Consiliului Eparhial cu participarea părinților protoierei privind organizarea manifestărilor prilejuite de târnosirea Altarului de vară cu hramul Schimbarea la Față din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Acordă un interviu pentru realizarea unui reportaj cu această Mănăstire, televiziunii Trinitas a Patriarhiei Române.

Joi, 23 aprilie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în Catedrala Adormirii Maicii Domnului și a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din Giurgiu și participă la manifestările prilejuite de această sărbătoare, la sediul Episcopiei Giurgiului.

Vineri, 24 aprilie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 25 aprilie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și întâmpină Racla cu Sfintele Moaște ale Sfântului Ioan Gură de Aur adusă de la Sfânta Patriarhie pentru evenimentul din 26 aprilie.

Duminică, 26 aprilie 2015 – săvârșește târnosirea Altarului de vară cu hramul Schimbarea la Față a Domnului și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și cu Preasfințitul Părinte Ieronim Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal și adresează un cuvânt ocazional la finalul ceremoniilor.

Marti, 28 aprilie 2015 – participă la a XVI-a ediție a Festivalului concurs județean Te Deum laudamus, la Clubul copiilor din Roșiorii de Vede și acordă premii participanților.

Miercuri, 29 aprilie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 01 mai 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 02 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 03 mai 2015 – săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Mare Mucenic Gheorghe purtătorul de biruință din parohia Drăcșenei și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 04 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 05 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir și a Sfântului Mucenic Efrem cel Nou din Mănăstirea Coșoteni și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 06 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe purtătorul de biruință din Mănăstirea Țigănești și rostește un cuvânt de învățătură. Participă la lansarea proiectului „Alege școala” în Episcopia Alexandriei și Teleormanului la Restaurantul Onix din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 08 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Răzvan Lucian Sisea și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în același sfânt locaș.

Sâmbătă, 09 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 10 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din parohia Crângu, hirotonește diacon pe tânărul Cristian Cotoia, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Răzvan Lucian Sisea, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Valentin Alexandru Negrescu și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 11 mai 2015 – slujește, în sobor, cu Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, cu Preasfințitul Părinte Ambrozie, Episcopul Giurgiului și cu Preasfințitul Părinte Ieronim Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova la aniversarea a 80 de ani de viață ai Părintelui Arhimandrit Nicodim Dimulescu.

Marti, 12 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Joi, 14 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Sfintei Parascheva din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Florian Ivașcu. Prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare cu tema

„Misiunea parohiei și a mănăstirii azi” la protoieria Alexandria.

Vineri, 15 mai 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 16 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Florian Ivașcu. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Participă la deschiderea evenimentului „Noaptea Muzeelor 2015” și la vernisajul Expoziției „Monede și medalii din colecții particulare” organizată de colecționari din cadrul Secției Alexandria a Societății Numismatice Române la Muzeul de Istorie Petre Voivozeanu din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt ocazional.

Duminică, 17 mai 2015 – săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Stejaru și sfințirea clădirii Centrului Social din această parohie și slujește Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 19 mai 2015 – face o vizită pe șantierul de construcție a bisericii Mănăstirii Cernetu.

Miercuri, 20 mai 2015 – participă la ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Joi, 21 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 22 mai 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 23 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas (pomenirea de șapte ani a Ierodiaconului Visarion Iugulescu și pomenirea de doi ani a Arhimandritului Clement Popescu) în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din Mănăstirea Cernica și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 24 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica

Sfântului Mare Mucenic Gheorghe Purtătorul de Biruință din parohia Vârtoape de Jos și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 mai 2015 – participă la examenul de competențe profesionale susținut de absolvenții Seminarului Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele.

Marti, 26 mai 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare cu tema „Misiunea parohiei și a mănăstirii azi”, la protoieria Roșiorii de Vede. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești.

Miercuri, 27 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești, hirotonește diacon pe tânărul Marin Ionel și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 28 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Sfântului Sfințit Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele, hirotonește diacon pe tânărul Mihăiță Cătălin Zarcu și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Marin Ionel. Prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare cu tema „Misiunea parohiei și a mănăstirii azi”, la protoieria Turnu Măgurele.

Vineri, 29 mai 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 30 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Constantin Brănescu și rostește un cuvânt de învățătură. Participă la ședința Societății Numismatice Române, la sediul acestei Societăți din București. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 31 mai 2015 – slujește Sfânta Liturghie și Vecernia specială a zilei în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Constantin Brănescu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 01 iunie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului

Mare Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Zarcu Mihăiță Cătălin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 03 – joi, 04 iunie 2015 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 05 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și săvârșește slujba de sfințire a sediului protoieriei Videle în urma lucrărilor de restaurare și extindere a acestuia. Prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare cu tema „Anul omagial al misiunii parohiei și mănăstiri azi” la protoieria Videle. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 06 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 07 iunie 2015 – săvârșește târnosirea bisericii Sfintei Treimi din parohia Măgureni-Cătun și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Sebastian al Slatinei și Romanașilor. Hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Cârnu Mihai și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 09 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Damian Țifui și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 10 iunie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 11 iunie 2015 – participă la vernisajul Expoziției omagiale Mihai Eminescu, organizată de Gruparea colecționarilor de medalii și insigne Mihai Eminescu a Societății Numismatice Române la Sala de expoziții de la Palatul Parlamentului din București și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 12 iunie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea

Pantocrator – Drăgănești Vlașca și Sfântul Maslu în același sfânt locaș.

Sâmbătă, 13 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Participă la vernisajul Expoziției omagiale Mihai Eminescu, organizată la Centrul Militar Național din București și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 14 iunie 2015 – săvârșește tunderea în monahism a fratelui Alexandru Ioan Popa – Simeon monahul și Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 18 iunie 2015 – face o vizită la protoieria Roșiorii de Vede și la parohia Nicolae Bălcescu din protoieria Turnu Măgurele.

Vineri, 19 iunie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 20 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 21 iunie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Mucenic Iulian din Mănăstirea Năsturelu și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 26 iunie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 27 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 28 iunie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din parohia Zâmbreasca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Slujește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 29 iunie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților

Apostoli din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 30 iunie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și slujba de binecuvântare a statuii Voievodului Alexandru Dimitrie Ghica, realizată la inițiativa Catedralei Episcopale, cu sprijinul Primăriei municipiului Alexandria și amplasată în curtea Catedralei. Participă la lansarea monografiei „Alexandru Dimitrie Ghica – domnitorul nostru” și la sesiunea de comunicări din Catedrala Episcopală și rostește un cuvânt ocazional.

BISERICA ȘI SOCIETATEA

DIMENSIUNEA CALITATIV-APRECIATIVĂ A DEMERSULUI EVALUATIV ÎN EDUCAȚIA RELIGIOASĂ*

- partea a III-a -

Pr. dr. Emil M. LAZĂR

Partea a II-a

Demersul investigativ al cercetării privind dimensiunea calitativ-apreciativă a evaluării în educația religioasă

Capitolul I

Proiectul investigativ al (designul) cercetării privind latura apreciativ-calitativă a evaluării în educația religioasă

2.1.1. Evaluare în educația religioasă prin niveluri date de rezultatele învățării (părerii critice, de ce?, cum?)

2.1.1.1. De ce evaluare în educația religioasă prin niveluri date de rezultatele învățării?

Plus-valoarea este dată de *supraordonarea sistemului liniar al evaluării tradiționale*, al cauzei și efectului, o viziune mecanicistă asupra evaluării, *cu unul de diferențiere*, o viziune cuprinzătoare, integratoare.

Trecerea s-ar putea înțelege în termeni de transformare și proces, de transfer de la inerția evaluării ca măsurare și control al unor achiziții de cunoștințe memorate, la emergența evaluării ca metacogniție.

---

* Teză de doctorat susținută în cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale educației, Universitatea din București, sub coordonarea științifică a prof. univ. dr. Marin Manolescu

Evaluarea în educația religioasă prin niveluri date de rezultatele învățării oferă posibilitatea transferului de la un *model monocolor, de control și centralizare*, un context uniformizat, conform, spre *unul sistemic, al nivelurilor cognitive și afectiv-atitudinale*, cu un alt limbaj și mesaj, de participare a elevului în actul evaluării (cooperare și cointerесare), de responsabilizare a lui, în care elevul poate fi diferit, nu cu riscul etichetei.

Prin atingerea nivelurilor date de rezultatele învățării *elevul* poate trece de la ambiție, competiție și interes personal la motivație, colaborare, consens, capacitate, dezvoltare personală. Va fi atras de contexte în care să se implice. Contextul de învățare va surveni mai repede deoarece acesta va fi condusă *prin viziunea* acestuia și nu doar *de viziunea* cadrului didactic. Va gestiona cunoașterea oferită prin predare-învățare, dar va putea fi creativ, autonom, competent, inovator.

Evaluarea prin niveluri se centrează pe persoana elevului, nu doar pe sarcinile de învățare date acestuia. Ea evidențiază punctele tari ale învățării realizate, nu doar greșeli sau puncte slabe.

2.1.1.2. Cum evaluare în educația religioasă prin niveluri date de rezultatele învățării?

Este propusă o supraordonare acelor două modele - unul al siguranței date de supunerea elevului, de paternalismul cadrului didactic, și altul al vizunii și creativității elevului și al facilitării cadrului didactic - în sensul unui echilibru și al unei adecvări la situație: de la corect/greșit, adevărat/fals, bine/rău, la responsabilitate, de la a face *ceea ce trebuie*, la a face lucrurile *cum trebuie*.

Cadrul didactic al disciplinei poate adopta diverse roluri în evaluarea prin niveluri: colaborator al demersului, facilitator, referențial al transformării elevului prin învățarea realizată de acesta.

Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării este una de proces, presupune, așadar, timp, iar transformarea conștientă a elevului prin educația religioasă este unul dintre scopurile acestui act educațional.

Asistăm la un „mix” în care elevul „administrează” cunoștințele, alege ceea ce îi este necesar și își „construiește” viziunea asupra realității, dezvoltându-și competențele pe care și le dorește.

La nivelul fiecărei clase, programele școlare prezintă o ofertă curriculară dezvoltată în jurul unor teme majore (oferta curriculară): Dumnezeu este cu noi prin descoperire și iubire (la clasa pregătitoare);

Omul este cu Dumnezeu prin credință și rugăciune (la clasa I); Dumnezeu este iubire (la clasa a II-a); Despre credința creștină (la clasa a IV a); Mântuitorul Hristos, Învățătorul desăvârșit (la clasa a V a). Având ca scop familiarizarea copiilor cu domeniul religios, aceste teme orientează formularea competențelor specifice, precum și construirea situațiilor de învățare într-un mod flexibil și creativ, în raport cu particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor. Astfel, *conținuturile învățării se subordonează atât domeniilor, cât și temelor majore.*

Sugestiile metodologice facilitează reușita demersului didactic în educația religioasă:

- demers didactic personalizat,
- formarea competențelor prevăzute de programă în contextul specific al fiecărei clase și al fiecărui elev,
- dezvoltarea progresivă a competențelor prin experiența specifică vârstei elevilor, prin accentuarea dimensiunilor afectiv-atitudinale și acționale ale formării personalității elevilor („emoțional-afective, moral-social-caracteriale, psihomotrice”, I. Neacșu, 2010, p. 275),

(Programa școlară pentru disciplina Religie, cultul ortodox, Clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, aprobată prin ordin al ministrului Nr. 3418/19.03.2013)

2.1.2. Scopul și obiectivele cercetării

Cercetarea își propune identificarea beneficiilor aduse de dimensiunea calitativ-apreciativă a demersului evaluativ în educația religioasă:

- religie sau educație religioasă?
- note sau calificative în evaluarea educației religioase?
- evaluare pe niveluri - componente, rezultate ale învățării - ale educației religioase?)
- corelație cu precizările privind procesul evaluativ din LEN/ 2011 (Art. 345).
- Cercetarea a fost realizată în profunzime, mai degrabă *intensivă*, decât *extensivă*:
- centrată pe procese,
- urmărind să pună în evidență „cum” acționează elevii,

- plasată mai mult în contextul *descoperirii*, pornind de la contextul verificării.

A fost valorizată subiectivitatea, urmărindu-se înțelegerea, interpretarea comportamentelor observate.

Ca obiective au fost urmărite:

O.1 analiza funcției formativ-integrative a educației religioase pentru evidențierea importanței accentuării laturii apreciativ-calitativă a evaluării în cadrul acestei discipline de învățământ

O.2 chestionarea opiniei cadrelor didactice ale disciplinei religie cu privire la proiectarea și desfășurarea demersului didactic (scop, valențe formative, conținut evaluat, eficiența formelor/instrumentelor de evaluare) în perspectiva evidențierii laturii calitativ-apreciative a demersului evaluativ în educația religioasă

O.3 identificarea opiniilor populației chestionate (cadre didactice, părinți, elevi) cu privire la oportunitatea evaluării pe niveluri date de rezultatele învățării în educația religioasă ca alternativă la cuantificările clasice (calificative, note) ale progresului școlar al elevilor (aprecierea eficienței instrumentului de evaluare propus)

O.4 formularea unui set de observații capabile să conducă la ameliorarea demersului evaluativ la disciplina de învățământ religie și la dezvoltarea competențelor evaluative ale cadrelor didactice ale disciplinei urmare a utilizării matricei de evaluare prin niveluri date de rezultatele învățării

O.5 obiective practice/aplicative (elevii să realizeze progrese prin conștientizarea propriilor sentimente, trăiri, valori și atitudini, creșterea empatiei, a toleranței la părerile altor, îmbunătățirea încrederii în ceilalți și a sincerității, optimizarea responsabilității emoționale, optimizarea abilităților de cunoaștere, de comunicare și de interacțiune cu ceilalți).

2.1.3. Variabile prezumate în cercetarea domeniului

În cadrul proiectului investigativ variabilele de cercetare au avut la bază experiențe didactice, personale sau împărtășite. Acestea au fost definite de realitatea educațională în care cei chestionați își desfășoară activitatea și necesitau, iar astăzi aceasta se impune, o analiză pertinentă și amănunțită.

S-a dorit o exprimare mai concretă, operațională a unor realități/factori socio-educationali care concură nemijlocit și intrinsec la realizarea

demersului didactic al educației religioase:

- variabile de eșantionare (mediul rezidențial, nivelul de învățământ al unității școlare, particularități ale subiecților: gen, vârstă, vechime),
- variabile dependente: valori, convingeri, atitudini, motivații, comportamente, efecte (judecăți, consecințe),
- variabile independente: genul (cadrelor didactice, părinților elevilor care participă la orele de religie, elevilor), mediul rezidențial (al cadrelor didactice, al părinților, al elevilor), vârsta elevilor (în funcție de clasă: 9 ani, 10 ani, 11 ani, 12 ani - cu posibilitatea analizei răspunsurilor respondenților aflați la vârste suprapuse), gradul didactic al cadrelor didactice ale disciplinei, vechime în învățământ, studiile absolvite ale părinților elevilor care participă la ora de religie, nivelul de învățământ în care sunt cuprinși copiii acestora.

Tabelul 2.1.3

Variabilele cercetării

Variabile independente/standard	Variabile dependente
Gen	Valori (puncte de vedere)
Vechime în predarea disciplinei la catedră	Convingeri
Grad didactic	Atitudini
Nivelul de învățământ	Motivații
Mediul de rezidență sau unde se află unitatea școlară	Comportamente
Studiile absolvite	Aspirații, perspective
Vârsta elevilor	Efecte (judecăți, consecințe)

2.1.4. Ipotezele cercetării, elemente de reper în realizarea investigației

Ipoteze primare:

I.1. *Dacă în educația religioasă evaluarea urmărește rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe), atunci demersul evaluativ este mai eficient.*

Vor fi apreciate calitatea achizițiilor, procesul prin care acestea se realizează, valorile și atitudinile formate și promovate de către fiecare elev.

În educația religioasă, evaluarea prin atingerea nivelurilor (domenii cognitive, afectiv -atitudinale) este mai eficientă - în sensul de obiectivitate și utilitate în planul formării personalității elevului - decât evaluarea prin acordarea de calificative sau note.

Dacă formele și instrumentele de evaluare folosite în aprecierea pregătirii școlare a elevilor la orele de religie urmăresc rezultate ale învățării din domeniul afectiv-atitudinal și comportamental, atunci evaluarea este cu adevărat consistentă (fidelă), concordantă (obiectivă), aplicabilă (ca administrare și interpretare) în raport cu acestea.

1.2. Dacă în educația religioasă, alături de achiziția cunoștințelor religioase, vor fi încurajate autonomia, dezvoltarea competențelor emoționale (conștientizări, trăiri, definiri religioase autentice) și social-civice ale elevilor, atunci calitatea motivației participării acestora la orele de religie va crește, iar gradul de satisfacție și apreciere al părinților acestora va fi mai mare.

Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării arată beneficiile aduse de reflexivitatea asupra procesului de evaluare, dar și asupra produselor realizate de elevi, atât în domeniu cognitiv, cât și afectiv (obiectivări comportamentale).

Ipoteze secundare:

1.3. Cu cât proiectarea activităților este centrată pe obiective, cu atât este ignorată dimensiunea personală a elevului.

Dacă se urmărește dimensiunea personală, individualitatea, atunci educația religioasă (aplicarea principiilor creștine în viața proprie și a comunității) se prelungește dincolo de perioada școlarității, devenind principii de viață.

1.4. Punerea în evidență a naturii individuale a fiecărui elev, evidențierea valorilor personale ale acestuia, este de preferat evaluării standardizate în educația religioasă.

Educația religioasă ar putea avea valori observate în funcție de îndeplinirea condițiilor specifice (niveluri de exprimare apreciativ-calitativă) și personale ale fiecărui elev.

2.1.5. Eșantion, caracteristici

Categoriile chestionate au fost alese din două perspective:

- posibilitatea ulterioară a transferului concluziilor (replicabilitatea, apud E. Stănciulescu, 1998/ 2002, pp. 31-32 și

Stănciulescu, 2002, pp. 104-105 „astfel încât să putem spune, pornind de la ele, dacă e util și posibil să reproducem respectiva experiență în altă parte”),

- dimensiunile teoretice ale obiectului cercetării („concluziile nu se referă la o populație, ci la un model de acțiune”, eadem, ibidem)

Așadar, eșantionarea are valoare teoretică, cercetarea fiind îndreptată spre scopul acesteia, nu spre populația chestionată. Cu toate acestea, reprezentarea în spațiul educațional, înrâurirea pe care categoriile chestionate o au în procesul educației religioase, conferă cercetării valențe de generalizabilitate sub aspect teoretic, fiind concomitent și o practică utilă ce poate fi „replicată” în alte contexte.

Din perspectiva mărimii eșantionului/reprezentativitate, considerăm că cercetarea are coerență și consistență în dimensiunile categoriilor eșantionate, aceasta dacă analizăm categoriile de eșantioane chestionate (patru), răspândirea/proveniența (două medii rezidențiale), locul unde activează (incidența asupra cercetării: elevii - mediul urban/ o unitate școlară, mediul rural - trei unități școlare, cadrele didactice - mediul urban/15 unități școlare, mediul rural - 20 de unități școlare, părinți (două medii de rezidență).

Structura eșantioanelor chestionate se prezintă astfel:

Tabelul 2.1.5

Structura/caracteristicile eșantioanelor chestionate

Categoria chestionată	Mărimea grupului chestionat	Caracteristici
Cadre didactice ale disciplinei din învățământul preuniversitar	31 cadre didactice	15 predau în mediul urban în 15 unități de învățământ, 16 predau în mediul rural în 20 unități de învățământ
Părinți ai căror copii participă la orele de religie	100 părinți	cu domiciliul în mediul urban și rural
Elevi de clasa a IV a	110 elevi	60 urban (o unitate școlară), 50 rural (din trei unități școlare)
Elevi de clasa a V a	110 elevi	52 urban (o unitate școlară), 58 rural (din trei unități școlare)

2.1.6. Metode, tehnici și instrumente de cercetare

Metodele utilizate (directive, semidirective și nondirective) au vizat stabilirea relațiilor dintre variabile și testarea ipotezelor.

Studierea grupurilor mici, paliere diferite- *chestionare de opinie* aplicate la clasa a IV de învățământ primar și a V a de învățământ gimnazial din mediul urban și rural, *chestionare de opinie* aplicate cadrelor didactice ale disciplinei religie, *chestionare de opinie* aplicate părinților elevilor cărora li se predă disciplina religie.

Prin acestea s-a urmărit deopotrivă consistența opiniilor exprimate și intensitatea acestora.

Aplicarea convergentă a mai multor modalități de investigare (combinarea dintre chestionare de opinie și focus grup), alături de observația participativă și analiza documentelor, s-a făcut, pentru a identifica problemele și întrebările care să fie incluse în chestionarele de anchetă):

2.1.6.1. Metode de investigare și colectare a datelor

Metode cvasiexperimentale (chestionare de opinie aplicate, focus grupuri)

Chestionarele de opinie au întrebări precodificate cu răspunsuri precodificate multiplu.

Ultimul item din fiecare chestionar de opinie aplicat categoriilor chestionate (elevii de clasa a IV a și a V a) sunt întrebări deschise, în ale căror răspunsuri pot fi înțelese deopotrivă, gradul de cunoaștere al problemei cercetate, motivația și gradul de intensitate al opiniilor măsurate (apud S. Chelcea, Metodologia cercetării sociologice, 2007, p. 217).

Chestionarul aplicat cadrelor didactice ale disciplinei (CHCD) cuprinde, cadrul penultimului item, o întrebare deschisă care implică reproducerea, în vreme ce Chestionarul aplicat părinților (CHP) cuprinde, în cadrul ultimului item, o întrebare care implică recunoașterea.

În structura chestionarelor aplicate sunt cuprinse *întrebări introductive* (cu rol de identificare și clasare): gen, vârstă, mediu (CH4 și CH5), vechime, grad didactic, nivelul de învățământ, nivelul studiilor absolvite (pentru CHCD și CHP); *întrebări de trecere* (pentru setarea cadrului de referință al cercetării efectuate); *întrebări de control* (pentru asigurări asupra faptului că subiecții au înțeles sensul întrebărilor).

În privința metodologiei și tehnicii de structurare a chestionarelor,

pentru chestionarele aplicate elevilor (CH4 și CH5), s-a pornit de la general la particular (Tehnica Pâlniei), iar pentru chestionarele aplicate părinților și cadrelor didactice ale disciplinei religie s-a ajuns la particular de la general (Tehnica Pâlniei Răsturnate) (S. Chelcea, 2007).

În formularea întrebărilor au fost operaționalizate șapte concepte:

Tabelul 2.1.6.1

Conceptualizarea chestionarelor aplicate

Compoentele observabile și măsurabile	Chestinar	Itemul nr.	Observații
1. Scopul orelor de religie (cunoștințe religioase, personalitate în concordanță cu valorile creștine, (con)viețuire după acestea)	chcd chp ch4 ch5	6 1,2,3,7 3 3	
2. Aspectele practice ale conținuturilor, aspecte de îmbunătățit, priorități, stil de învățare, număr de ore alocate conținuturilor	chcd ch4 ch5	1,2,3,4,5,12 1,2 1,2	chcd, 12 item cu răspuns deschis
3. Alte competențe (încurajarea autonomiei, gestionarea emoțiilor) urmărite a fi dezvoltate	chcd	7,8	
4. Percepția asupra notelor/calificativelor, motivația, utilitatea acestora	chp ch4 ch5	4,5,6 4,5 4,5	
5. Calificativele și notele nu reflectă cunoștințele și trăirile elevilor	chcd ch4 ch5	9 6 6	
6. Forma de evaluare fidelă pentru pregătirea elevilor (utilitate, frecvență)	chcd chp ch4 ch5	11 8 8 7	chcd, 11 item cu răspuns deschis chp, 8 item cu răspuns deschis
7. Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării/aprecierea este mai eficientă	chcd	10	

Fundamentarea chestionarelor aplicate elevilor și factorilor educogeni

În secolul al XVII, Comenius vorbea în cartea sa „Școala maternă” despre acțiunea educativă a familiei (I. T. Radu și L. Ezechil, 2002, p. 99).

Importanța educațională a familiei rezidă, din punctul de vedere al educației religioase în, „proximitatea afectivă și morală” a acestora pentru copilul-elev.

Nu trebuie uitate aspectele importante ale faptelor pedagogice, „faptele și situațiile educației” de care vorbea Gaston Mialaret, valențe ale mediului informal cu care se întâlnește - și din care învață - elevul.

Școala promovează „un învățământ în concordanță cu valorile morale”, are o „orientare valorică (axiologică)”, care decurge din „caracterul finalist (teleologic)” al educației (idem, pp. 101-115).

În demersul procesual, intenția redactării unor enunțuri bune, în fața cărora repondenții să se simtă familiari și confortabil cu cuvintele și să poată răspunde eficient, am utilizat limbajul acestora, cu structură simplă, respectând nivelul de înțelegere, nu unul puternic, specializat, ci clar pozitiv sau clar negativ, care să producă informație.

În același timp, am vrut să constat prezența sau absența (subînțeleasă) a unor caracteristici, abilități, atitudini, comportamente generale, dar integrative, fără ca respondentul să emită o judecată de valoare oricât de simplă.

Nu în ultimul rând, au fost incluse în chestionare, (fie sub formă investigativă, pentru elevi, fie sub forma frecvenței și a utilității, pentru părinți și cadre didactice), elemente care să presupună înțelegerea sarcinilor de lucru (prescriptiv sau de explorare), identificarea procedeelelor și a instrumentelor de colectare a informațiilor și de rezolvare (o soluție, așteptare), motivarea opțiunii.

În privința calității chestionarelor ca instrumente de investigare - validitate, fidelitate, obiectivitate, aplicabilitate - au fost urmărite nu numai semnificația prelucrării datelor pentru cercetare, ci și pentru cei chestionați.

Astfel, validitatea, faptul că „se măsoară ceea ce este destinat să măsoare” (Ausubel și Robinson, 1981, p. 678) a urmărit să exprime cu acuratețe anumite constructe (motivație, interes pentru un domeniu de cunoaștere, implicare, relaționare), concentrându-se pe ceea ce a interesat respondenții și căutând să prognozeze rezultatele cercetării (chestionarea elevilor înainte și după evaluarea cu ajutorul instrumentului propus prin niveluri date de rezultatele învățării). În acest sens, am ținut cont de caracteristicile eșantionului chestionat, de nivel de dificultate al itemilor, de calitatea acestora. (A. Stoica, 2001, p. 49).

Fidelitatea s-a dorit a fi ridicată, pornind de la miza intrinsecă:

utilitatea instrumentului de evaluare propus. S-a utilizat metoda echivalenței (dată de observarea activității și comportamentului elevilor în perioadă post-aplicării instrumentului propus, N. Gronlund, 1981, p. 96, apud A. Stoica, idem)

Calitatea de aplicabilitate a chestionarelor s-a reușit prin concordanța dintre forma și conținutul acestora și nivelul de înțelegere al respondenților (în special al elevilor), relevanța itemilor în raport cu cercetarea, ușurința administrării (respondenți din două medii de rezidență, cadre didactice din două tipuri de unități de învățământ), cu oarece costuri.

Chestionarele au fost confidențiale și au fost administrate de cadrele didactice ale disciplinei din școlile menționate în eșantion, pe baza unui instructaj anterior realizat (manual tehnic). Chestionarele s-au distribuit în format tehnoredactat și listate pentru fiecare respondent.

Itemii chestionarelor au puncte tari și puncte slabe, funcție de anumite criterii:

- Reprezintă un eșantion larg de obiective (+)
- Reprezintă un eșantion larg de conținuturi (+)
- Arată abilitatea de a organiza, integra sau sintetiza (-)
- Arată gradul de originalitate sau inovativ (-)
- Asigură o potențială bază de diagnoză (+)
- Necesită un timp scurt de răspuns (+)
- Nu permit interpretarea răspunsului (+)

(Walberg, Haertel, 1998, p. 44, apud A. Stoica, 2001, p. 66)

Prezentarea chestionarelor aplicate:

Chestionar aplicat la clasa a IV-a:

Chestionar despre percepția elevului, oferă posibilitatea de reflecție asupra a ceea ce este interesant și plăcut la ora de religie.

- Variabile:

Vârstă: 10, 11 ani-standard; 9-ocazional

Gen: masculin/feminin

Mediu: urban/rural

- 8 Itemi:

Item 1 (conținuturi/comportamente):

3 variante de răspuns corespunzătoare unităților de conținut din programa școlară care trimit la ideea de ceea ce le place elevilor (sau de care sunt interesați) dintre temele generale tratate în clasa a IV a, la ideea

de calitatea de creștin (ce înseamnă, cum se comportă, ce trebuie să facă un creștin), momente cunoscute din viața și activitatea lui Iisus Hristos, personaje din Vechiul Testament cu valoare de exemplu de comportament, dar și la ideile de atitudini și comportamente conforme cu poruncile divine cuprinse în Decalog sau din Noul Testament: echivalentul proceselor intelectuale inferioare și de rang superior.

Item 2 (cunoștințe teoretice/cunoștințe faptice):

2 variante de răspuns care vizează cunoștințele teoretice și faptice, dar și comportamentele dezirabile ca și creștin sau în societate.

Item 3 („frica” notei/calificativului sau dorința de a ști):

3 variante de răspuns care oferă posibilitatea de a înțelege motivația învățării.

Item 4 (învăț pentru școală/pentru viață):

3 variante de răspuns pentru a înțelege ce crede că vrea să fie în viață respondentul.

Item 5 (autoritate/interes-perspectivă):

5 variante de răspuns pentru a înțelege motivația calificativului obținut și raportarea acestuia la diferite surse de autoritate pentru elev.

Item 6:

3 variante de răspuns pentru a înțelege care este opinia referitoare la ce ar trebui apreciat.

Item 7:

3 variante de răspuns pentru a înțelege opinia referitoare la cunoștințe teoretice, faptice sau comportamente.

Item 8:

Răspuns deschis, argumentarea alegerii ca evaluarea să urmărească comportamentul, atitudinile, valorile respondentului, dar și posibilitatea de evaluare a capacităților formate până la momentul chestionării (ideea de a fi apreciat, motivația de ști mai mult și din alt context).

Chestionar aplicat la clasa a V-a:

Chestionar despre percepția elevului, oferă posibilitatea de reflecție asupra a ceea ce este interesant și plăcut la ora de religie.

- Variabile:

Vârstă: 10, 11 ani-standard; 12 ani-ocazional

Gen: masculin/feminin

Mediul: urban/rural

- 7 Itemi:

Item 1:

5 variante de răspuns care abordează temele generale ale programei școlare și care fac referire la ideea generală de creștin/apartenența la Biserică, cunoștințe faptice, cunoștințe teoretice desprinse din Pildele rostite de Iisus Hristos, aspecte istorice ale creștinismului, norme de comportament religios și social.

Item 2:

2 variante de răspuns despre interesul față de cunoștințe religioase sau norme de comportament creștin.

Item 3:

4 variante de răspuns pentru a înțelege scopul respondentului din perspectivă socială și religioasă, cu posibilitatea asocierii ambelor perspective sau exprimării lipsei de interes (de opinie).

Item 4:

3 variante de răspuns (dintre care una fără opinie) pentru a arăta motivația notei obținute la ora de religie.

Item 5:

5 variante de răspuns pentru a arăta importanța notei obținute la ora de religie prin raportare la diferite surse de autoritate, dar și la perspectiva ulterioară școlii.

Item 6:

3 variante de răspuns pentru a specifica pentru ce se obține nota la ora de religie.

Item 7:

Argumentarea posibilității de a fi evaluat pentru comportamentul (manifest) de creștin (acoperire mai mare a capacităților și achizițiilor, posibilitate de prognoză, orientare spre trăire și context).

Chestionar de apreciere a preocupărilor cadrelor didactice pentru pregătirea și desfășurarea orei de religie:

Chestionar despre percepția și satisfacția cadrelor didactice ale disciplinei, oferă posibilitatea reflecției asupra diferențelor, „verigii lipsă”.

- Variabile:

Gen: masculin/feminin

Vechime în predarea religiei: 1. între 1-3 ani; 2. între 4-8 ani; 3. între

9-15 ani

Gradul didactic: 1. definitiv; 2. gradul didactic II; 3. gradul didactic I

Instituția de învățământ: 1. nivel primar; 2. nivel gimnazial

Mediul de rezidență unde se află unitatea de învățământ: 1. mediu urban; 2. mediu rural.

- 12 itemi:

Item 1:

5 variante de răspuns (niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a afla importanța acordată de cadrul didactic al disciplinei aspectului practic al conținuturilor predate elevilor, în faza de proiectare a demersului didactic (profesorul reflexiv).

Item 2:

5 variante de răspuns (niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a aprecia exercițiul de evaluare și îmbunătățire a demersului didactic realizat de către cadrul didactic.

Item 3:

5 variante de răspuns (niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a aprecia practica demersului didactic adaptat, personalizat după stilul de învățare al fiecărui elev din perspectiva respondentului (profesor inductiv).

Item 4:

5 variante de răspuns (dezacord total, dezacord, acord moderat, acord, acord total) pentru a aprecia demersul didactic realizat ca oportunitate de schimbare și rezultatele slabe ale elevilor ca provocare pentru o altă abordare, mai eficientă pentru cadrul didactic (autoevaluare obiectivă și putere de schimbare).

Item 5:

5 variante de răspuns (deloc, într-o mică măsură, nivel moderat, într-o mare măsură, într-o foarte mare măsură) pentru a afla gradul de preocupare a respondentului pentru tratarea exhaustivă a temelor programei școlare și înțelegerea corectă a acestora de către elevi (profesorul holistic, imaginativ).

Item 6:

5 variante de răspuns (dezacord total, dezacord, acord moderat, acord, acord total) pentru a aprecia gradul de înțelegere al cadrului didactic în privința laturii moral-social-caracteriale ca scop al educației religioase.

Item 7:

5 variante de răspuns (niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a afla gradul de preocupare al cadrului didactic în privința dezvoltării autonomiei elevilor săi („formarea conduitei cu orizont vizionar, transformativ, motivațional, al gestionării”, apud I. Neacșu, 2010, p. 294).

Item 8:

5 variante de răspuns (niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a aprecia preocuparea cadrului didactic în direcția unității între gânduri, trăiri și acțiuni a elevilor (gestionarea trăirilor emoționale, cunoașterea consecințelor acțiunilor, comportamentelor).

Item 9:

5 variante de răspuns (deloc, într-o mică măsură, nivel moderat, într-o mare măsură, într-o foarte mare măsură) pentru a afla punctul de vedere al respondentului în privința a ceea ce se evaluează la disciplina religie prin calificative și note.

Item 10:

5 variante de răspuns (dezacord total, dezacord, acord moderat, acord, acord total) pentru a afla părerea respondentului despre evaluarea după niveluri date de rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe) (de bază, independent, competent).

Item 11:

6 variante de răspuns (nu știu/fără opinie, niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a afla, din grila prezentată, forma (instrumentul) evaluare utilizat și frecvența în demersul evaluativ. Alături de aceste forme de evaluare propuse - unele complementare, se lasă posibilitatea menționării altora, nementionate în grilă, dar folosite de respondent.

Item 12:

Urmărește ierarhizarea pe 8 ranguri a rezultatelor învățării (corespunzătoare nivelurilor de apreciere propuse) - (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite) - în funcție de frecvența urmăririi lor în practica evaluării. Oferă posibilitatea respondentului de a menționa o altă categorie de rezultate urmărite.

Chestionar aplicat părintelui elevului care participă la ora de religie:

Chestionar despre percepția și satisfacția părinților asupra

progresului școlar și utilității participării elevilor la ora de religie

- Variabile:

Gen: 1. masculin; 2. feminin;

Studii: 1. medii; 2. superioare;

Mediul de rezidență: 1. mediu urban; 2. mediu rural;

Ciclul de învățământ urmat de copil: 1. primar; 2. gimnazial; 3.

liceal.

- 8 itemi:

Item 1:

5 variante de răspuns (dezacord total, dezacord, acord moderat, acord, acord total) pentru a aprecia părerea respondentului în legătură cu *scopul formativ* (moral-caracterial-atitudinal-axiologic) al educației religioase pentru copilul său.

Item 2:

5 variante de răspuns (deloc, într-o mică măsură, nivel moderat, într-o mare măsură, într-o foarte mare măsură) pentru a cunoaște părerea respondentului în legătură cu *valorile spiritual-religioase* promovate prin ora de religie (indicatori formativi).

Item 3:

5 variante de răspuns (deloc, într-o mică măsură, nivel moderat, într-o mare măsură, într-o foarte mare măsură) pentru a cunoaște punctul de vedere al respondentului despre *competențele sociale, civice și culturale* dezvoltate prin ora de religie.

Item 4:

5 variante de răspuns (niciodată, rareori, uneori, frecvent, foarte frecvent) pentru a cunoaște părerea respondentului în legătură cu confortul și utilitatea în perspectivă a cunoștințelor dobândite de copilul său la ora de religie.

Item 5:

5 variante de răspuns (deloc, într-o mică măsură, nivel moderat, într-o mare măsură, într-o foarte mare măsură) pentru a afla importanța acordată de copilul respondentului calificativelor/notelor obținute în urma evaluării la ora de religie.

Item 6:

5 variante de răspuns (deloc, într-o mică măsură, nivel moderat, într-o mare măsură, într-o foarte mare măsură) pentru a afla importanța

acordată rezultatelor învățării de către copilul respondentului, din perspectiva respondentului.

Item 7:

5 variante de răspuns (dezacord total, dezacord, acord moderat, acord, acord total) pentru a aprecia părerea respondentului în legătură cu axiologia (valori, atitudini) pe care ora de religie o formează copilului acestuia.

Item 8:

6 variante de răspuns (fără opinie/nu știu, dezacord total, dezacord, acord moderat, acord, acord total) pentru a afla forma de evaluare considerată de respondent a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului său la ora de religie. Oferă posibilitatea menționării altor forme de evaluare decât cele din grila prezentată.

Metoda Focus grup

Oferă posibilitatea participanților să se implice în „evaluarea semnificației informației obținute” și, ulterior, în efortul de intervenție și schimbare propus de problematica discutată.

A fost utilizată ca metodă de cercetare calitativă pe tema demersului educațional al disciplinei religie din perspectiva „transformării, devenirii” launtrice a elevului și a evaluării prin niveluri date de rezultatele învățării (cunoștințe, abilități și competențelor dobândite).

Utilizarea acestei metode a fost ulterioară aplicării chestionarelor de opinie, în sprijinul întăririi/verificării conceptelor cercetate și pentru dinamizarea cercetării. Aplicarea metodei a avut două abordări: din perspectiva „problemei” cercetate și din perspectiva „soluției/soluțiilor” oferite.

Dincolo de colectarea/consemnarea unor răspunsuri spontane și personale, au putut fi observate comportamente nonverbale, care au sporit calitatea și cantitatea informațiilor coroborate.

S-a pus accent pe interacțiunea dintre participanți, urmărindu-se:

- atitudinile pozitive schimbate ca rezultat al opiniilor prezentate de un singur participant sceptic
- spontaneitatea
- dezvăluirile oneste
- conflictul sau competiția pentru a afla puncte de vedere opuse
- input-ul necenzurat al participanților

- elemente situaționale care: permit/nu permit generalizarea formarea unei impresii directe despre atitudinile și convingerile participanților (Hy Miriampolski în S. Chelcea, 2007)

- examinarea valorilor
- evaluarea consecințelor, avantajelor și dezavantajelor alegerilor făcute (apud P. Iluț, 1997, p. 95).

Moderator: propunătorul

Colectare și analiză a datelor: alte două persoane

Timp alocat: 1-1,30 ore

Număr participanți: 8-9 (participanți cu back-ground raportat la domeniul de discuție diferit, aparținând contextelor conexe educației religioase - perspectiva beneficiarului, a practicianului, a celui care monitorizează și decide)

Lista: nume, adresa, număr de telefon

Criterii de alegere: cunoștințe adecvate, familiarizarea cu domeniul și problematica (criteriul utilizării), putere de decizie în domeniu, implicare (ca părinte, în calitate de cadru didactic, alte interese).

Număr de subgrupuri de discuție: 3

Indicatori: motivație, interes, implicare/proactivitate, grabă

Analiza: în baza notițelor/înregistrărilor

Tematică/Ghid de interviu focalizat:

- probleme în discuție: șapte (conceptele operaționalizate în Chestionarele de opinie aplicate)
- zone de interes major (cel al educației religioase, al dezvoltării complexe a elevului/copilului)
- întrebările puse în ordine logică
- întrebări de tatonare
- întrebări-cheie, „sensibile”
- naivitatea moderatorului
- abilități de moderare (comunicare eficientă, ascultare activă, nonverbal stăpânit)
- nu opinii personale
- sortarea informațiilor în vederea analizei conținutului

(R. A. Krueger și M. A. Casey, Metoda focus grup, 2005, p. 126)

Metode de observație (observația participativă/participatorie,

observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor)

Ca metodă complementară de cercetare, a fost utilizată și „investigarea sistematică pe baza unui plan anterior elaborat, cu ajutorul unor instrumente adecvate, a acțiunilor și interacțiunilor, atitudinilor și comportamentelor, relațiilor și proceselor dintre și prin care trec elevii în scopul obținerii de informații relevante cu privire la modificările personale și progresul școlar înregistrate de aceștia” (comportamente concrete comparabile, măsurabile și observabile, E. Stănciulescu, Metode calitative, Curs 2005-2006, p. 7).

S-a avut în vedere și „evaluarea justificării, sensului, semnificațiilor pe care participanții le-au atribuit interacțiunilor și evenimentelor” (J. R. Rentsch, 1990, Climate and culture: Interaction and qualitative differences in organizational meanings, apud A. T. Roach și Th. R. Kratochwill, art. cit)

Scop:

Producerea de date de cercetare prin analiza comportamentelor elevilor de clasa a IV-a și a V-a înainte și după aplicarea matricei de evaluare prin niveluri date de rezultatele învățării.

Metodologie:

- tabel de analiză comportamentală (apud P. Iluț, 1997, p. 77)
- corelarea directă a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate de programa școlară/urmărite de aplicarea instrumentului propus;
- valorizarea rezultatelor învățării prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev,
- recunoașterea, la nivelul evaluării, a experiențelor de învățare și a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale;
- constatarea interpretărilor, așteptărilor, normelor, convingerilor religioase, credințe de fundal, „orientări împărtășite, norme , valori, asumptii tacite care mențin coeziunea unității” (W. K. Hoy, C. J. Tarter, R. B. Kottkamp (1991) Open schools/healthy schools: Measuring organizational climate apud A. T. Roach și Th. R. Kratochwill, Evaluarea climatului și culturii școlii, articol publicat în TEACHING Exceptional Children, Vol. 37, No. 1, pp. 10-17) care ghidează comportamentele elevilor în cadrul contextului școlar;
- utilizarea unor metode variate de comunicare a rezultatelor școlare;
- „tendențe majore, pattern-uri, stiluri comportamentale” (op. cit., p. 80)

Strategii:

- ghidaj teoretic al observației (ce, cum?)
- observarea caracteristicilor clasei
- stabilirea momentelor desfășurării cercetării
- câți elevi observ?
- în care acțiuni, context, împrejurări?
- interacțiuni așteptate, ce tipuri de relații, atitudini?
- comunicare verbal/non-verbală
- valori, atitudini
- eventuale cazuri atipice, marginale
- un eventual caz specific
- interacțiunea cu elevii

(M. Q. Patton, apud E. Stănciulescu, op. cit.)

- selectarea informațiilor consemnate
- prioritatea descrierilor în fața impresiilor
- codarea și conturarea unor ipoteze (P. Iluț, 1997, p. 82).

Instrumente utilizate atât pentru evaluarea proceselor (prin obiectivări comportamentale), cât și a rezultatelor intelectuale (A. Stoica, Ghid, 2001, pp. 32-35):

- fișe de evaluare (date factuale, lista orientativă a comportamentelor stabilite a fi observate, interpretare, concluzii)
- listă de verificare (prezența sau absența unui comportament, a unei atitudini)
- scară de clasificare (comportamente descrise de enunțuri la care elevii răspund cu opinii diverse: acord total-dezacord total, clar pozitiv-clar negativ)
- descrieri narrative („descriptiv, concret și detaliat, interpretativ, specific”)
- surprinderea „incidentelor critice” (momente din viața persoanelor/ elevilor, justificarea, înțelesul, semnificația acordate acestora, P. Angelides și M. Ainscow, Making sense of the role of culture in school improvement, 2000, în A. T. Roach și Th. R. Kratochwill, art. cit., p.12).

2.1.6.2. Analiza calitativă a documentelor curriculare oficiale pentru definirea valorilor-țintă: planuri-cadru de învățământ, Curriculum național pentru învățământul obligatoriu, Ghiduri metodologice a relevat *tendențele* din interiorul documentelor și *evoluția comparativă* a unor teme, realități

cu valoare normativă.

Focalizările metodologice au facilitat aprecierea atitudinilor, dispozițiilor, intereselor, motivației, aspirațiilor și comportamentului elevilor (teste inițiale, de parcurs (pentru stabilirea stadiului realizării), finale (pentru identificarea stadiului nerealizat) aplicate elevilor cu ajutorul instrumentului propus, observarea comportamentului și a activității elevilor înainte și după aplicarea instrumentului propus, prezență, disciplină).

Ele au fost completate de aprecierea părerii și punctului de vedere al actorilor educaționali implicați (cadre didactice ale disciplinei și elevi) și al beneficiarilor indirecti ai schimbării propuse (părinți, reprezentanții Cultului, manageri ai unităților de învățământ), coroborată cu înțelegerea exprimărilor de conștiință și de identitate.

2.1.6.3. Metode statistice de prelucrare și interpretare a datelor

Legătura dintre datele obținute și scopurile/obiectivele cercetării a presupus corelare, supraordonare și abordare din perspective diferite cantitative și calitative.

Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor s-a făcut „iterativ”: citire și adnotare, clasificare și categorizare (stabilirea categoriilor și atașarea datelor), legarea și conexarea datelor, judecarea de ansamblu a datelor și a relațiilor dintre ele, elaborarea raportului de cercetare care validează ipotezele) (P. Iluț, 1997, p. 162).

Pentru variabilele nominale, au fost utilizați indicatorii statistici uzuali (distribuția și structura răspunsurilor). Pentru itemii cantitativi au fost urmărit indicatorii statistici care oferă informații despre tendința caracteristicilor (medii, grad de împrăștiere).

În cazul itemilor cu variante multiple de răspuns (codificate multiplu) s-a urmărit numărul mediu de răspunsuri (E. Noveanu, D. Potolea et al., 2008, pp. 71-72).

Tabelul 2.1.6.3

Tipurile de analiză propuse și procedurile SPSS folosite

Nr. crt.	Obiectivul analizei	Procedura/procedurile SPSS	Observații
1	Statistica descriptivă a eșantionului: - distribuția scorurilor față de medie - variabilitatea scorurilor	tabele de frecvență diagrame (d. circulare, d. cu bare, histograme) descrierea numerică a variabilelor (medie, mediană, modul, asimetrie, boltire, diferență numerică)	
2	Evaluarea relației dintre două variabile	coeficientul de corelație regresia	
3	Analizarea unui chestionar	analiza factorială coeficientul alpha de validitate metoda half-split recodificarea procesarea variabilelor noi	

De ce?

Pentru estimarea valorii evaluării prin niveluri în raport cu evaluarea tradițională; Pentru a vedea cum contribuie propunerea la redefinirea disciplinei de învățământ educație religioasă.

2.1.6.4. Monitorizare și evaluare (indicatori):

Indicatori de realizare (ceea ce s-a obținut prin activitățile derulate independent sau interdependent): progres școlar

Indicatori de rezultate (efectele produse-avantajele sau dezavantajele-imediate): schimbări atitudinal-comportamentale

Indicatori de impact (consecințe): interiorizare, transformare lăuntrică, exprimarea convingerilor

Procedura de colectare a datelor:

Ce informații?

Păreri, convingeri, afirmații explicite sau subînțelese transmise prin răspunsurile la chestionare, la întrebarea legată de evaluarea prin apreciere și prin consemnările din fișele de observații.

Tabelul 2.1.6.4
Matricea proiectului de cercetare

Obiective	Ipoteze	Variabile
O.1 analiza funcției formativ-integratoare a educației religioase pentru evidențierea necesității accentuării laturii apreciativ-calitative a evaluării în cadrul acestei discipline de învățământ	I.1. Dacă în educația religioasă evaluarea se urmăresc rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe), atunci demersul evaluativ este mai eficient.	Valori, convingeri, credințe
O.2 înțelegerea atitudinii elevilor care participă la orele de religie față de impactul pe care îl are educația religioasă în viața lor și cum afectează relațiile interpersonale	I.2. Dacă în educația religioasă, alături de achiziția cunoștințelor religioase, vor fi încurajate autonomia, dezvoltarea competențelor emoționale (conștientizări, trăiri, definiții religioase autentice) și social-civice ale elevilor, atunci calitatea motivației participării acestora la orele de religie va crește, iar gradul de satisfacție și apreciere al părinților acestora va fi mai mare.	Valori creștine promovate, conștientizarea și gestionarea emoțiilor, practicarea virtuților religioase, influențele familiilor
O.3 chestionarea opiniei cadrelor didactice ale disciplinei religie cu privire la proiectarea și desfășurarea demersului didactic (scop, valențe formative, conținut evaluat, eficiența formelor/instrumentelor de evaluare) - evidențierea laturii calitativ-apreciative a demersului evaluativ în educația religioasă	I.3. Cu cât proiectarea activităților este centrată pe obiective, cu atât este ignorată dimensiunea personală a elevului.	Cunoașterea opiniilor cadrelor didactice cu referire la procedura de organizare și desfășurare a orelor de religie (conținut, scopuri, obiective)
O.4 identificarea opiniilor populației chestionate (cadre didactice, părinți, elevi) cu privire la oportunitatea evaluării pe niveluri date de rezultatele învățării în educația religioasă în detrimentul cuantificărilor clasice (calificative, note) ale progresului școlar al elevilor (aprecierea eficienței instrumentului de evaluare propus)	I.4. Punerea în evidență a naturii individuale a fiecărui elev, evidențierea valorilor personale ale acestuia, este de preferat evaluării standardizate în educația religioasă.	Cunoașterea punctului de vedere al respondenților cu privire la utilitatea participării elevilor la orele de religie, limite, perspective de îmbunătățit
O.5 formularea unui set de observații capabile să conducă la ameliorarea demersului evaluativ la disciplina de învățământ religie și la dezvoltarea competențelor evaluative ale cadrelor didactice ale disciplinei urmare a utilizării matricei de evaluare prin niveluri date de rezultatele învățării		

Metode	Eșantion	Indicatori
Chestionare de opinie, Focus grup Observarea activității și comportamentului elevilor	Cadre didactice ale disciplinei, personal clerical, factori educogeni, părinți, elevi clasele a IV a și a V a	Valențe formative ale educației religioase Educația religioasă, ca disciplină școlară: planuri-cadru de învățământ, Curriculum Național
Chestionare de opinie, Focus grup	Elevi, cadre didactice, Părinți	Schimbări comportamentale, frecvența atitudinilor pozitive
Chestionare de opinie	Cadre didactice ale disciplinei	Aprecieri ale cadrelor didactice, bordări desprinse din răspunsuri
Chestionare de opinie, Observații	Cadre didactice de specialitate, Părinți, Elevi	Aprecieri din chestionare, corelații cu valorile religioase
Chestionar de opinie, Focus grup	Cadre didactice, Părinți, Factori educogeni	Perspective ale beneficiarilor și actorilor educaționali implicați

De unde?

Populația chestionată, medii conexe celui educațional (învățământ confesional), factori educogeni (personal clerical, cu influențe decizionale în demersul educațional religios).

De către cine?

Personal, cadre didactice.

Pentru o viziune sintetică, este prezentată în Tabelul 2.1.6.4. Matricea proiectului de cercetare.

2.1.7. Diagrama Gantt a Proiectului de cercetare (perspectiva temporală)

Principalul obiectiv al diagramei Gantt este stabilirea timpului necesar desfășurării unui proiect și stabilirea ordinii în care trebuie să se desfășoare activitățile.

Pentru a programa, organiza și coordona sarciniile/secvențele Proiectului de cercetare s-au avut în vedere următorii pași:

- Identificarea activităților specifice și a milestone-urilor (punctelor semnificative de început și sfârșit ale activităților)
- Determinarea secvenței de activități
- Construirea unei diagrame a rețelei (folosind informațiile despre ordinea activităților, diagrama rețelei arată ordinea activităților paralele și a celor care urmează unele după altele, fiecare activitate reprezintă un nod în rețea, iar săgețile arată legăturile dintre activități)
- Estimarea timpului necesar fiecărei activități în parte
- Determinarea drumului critic (prin însumarea timpilor necesari activităților din fiecare secvență durată maximă necesară proiectului, cu întârzierile admisibile)
- Aducerea la zi a diagramei Gantt, pe măsură ce proiectul de cercetare a avansat.

2.1.7.1. Secvențele de activități

Secvențele de activități au fost corelate cu elementele de conținut importante ale proiectului de cercetare: intenționalitățile (scopul și obiectivele) cercetării, ipotezele și variabilele, metodologia cercetării, constatările preliminare, validarea acestora, rezultatele cercetării, posibilitatea replicării și transferabilității acestora.

Secvențele activităților cuprinse în Proiectul de cercetare au fost:

A – Fundamentarea teoretică (repere conceptuale cu relevanță pentru tema cercetată, interogații, probleme identificate)

A1 - Formularea concretă a temei de cercetare

A2 - Stabilirea scopului/obiectivelor/ipotezelor Proiectului de cercetare

B – Stabilirea categoriilor și eșantioanelor ce vor fi chestionate, selecția metodelor și procedeele de cercetare

B1 - Orientarea spre cazuri/subiecți

B2 - Selectarea metodelor/procedeele de cercetare

C – Ancheta pe bază de chestionare

C1 - Conceptualizarea chestionarelor

C2 - Pretestarea chestionarelor și stabilirea formelor finale

C3 - Aplicarea chestionarelor

C4 - Analiza și interpretarea rezultatelor

D – Focus grup

D1 - Realizarea Ghidului de interviu

D2 - Desfășurarea focus grupului

D3 - Analiza și interpretarea datelor consemnate

E – Revizuirea Proiectului de cercetare

F – Redactarea tezei

F1 - Introducere (importanța și actualitatea temei, stadiul tratării problemei)

F2 - Abordări conceptuale (puncte de vedere din literatura de specialitate, contexte generale și conexe ale abordării temei, specificități, abordări, tratări personale)

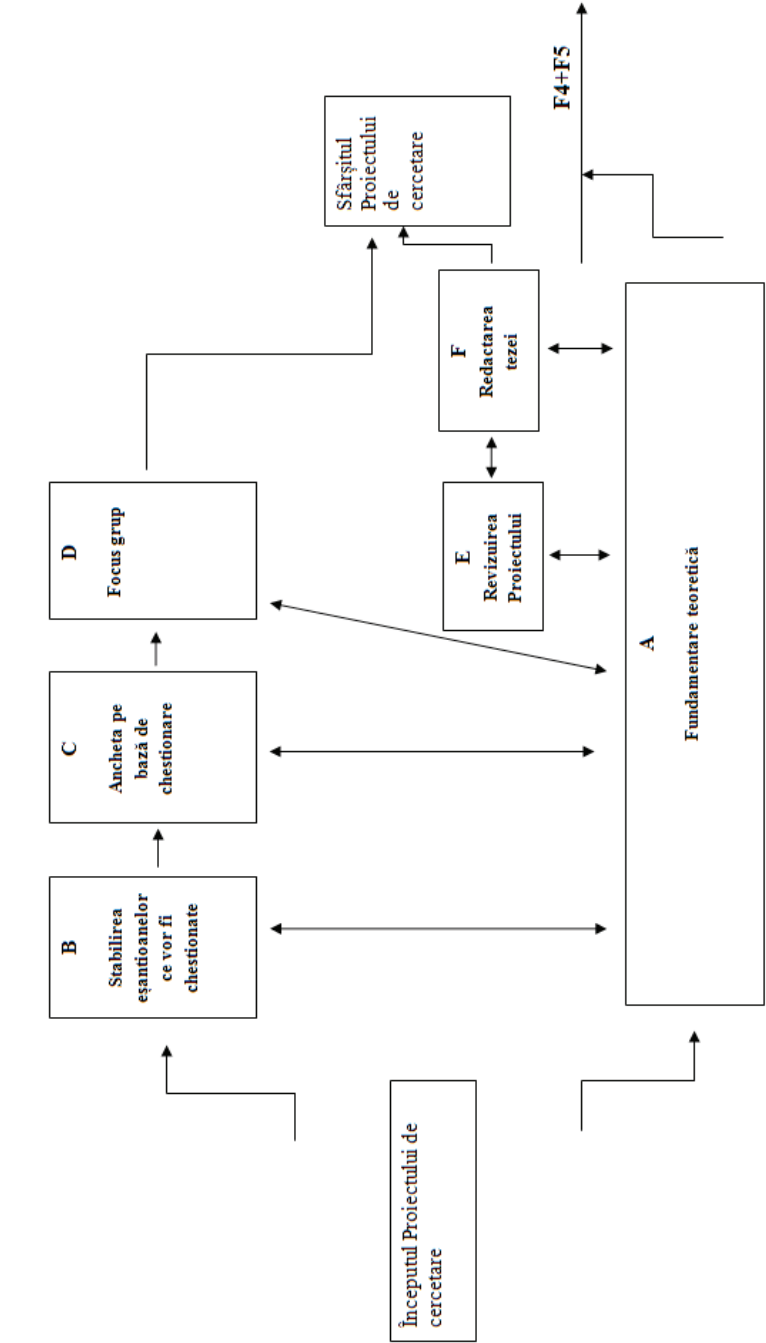
F3 - Proiectul investigativ (metodologia cercetării)

F4 - Rezultate, analize, concluzii, contribuții personale, noutatea adusă de cercetare

F5 - Probleme deschise, transferabilitate

2.1.7.1

Diagrama secvențelor de activități (raportare temporală)

2.1.7.2

Diagrama Gantt a Proiectului de cercetare

(Corelații între activități și perioadele de realizare)

Nr. crt.	Secvența	Activitatea	Descrierea activității	Depinde de	Durată
1.	A – Fundamentarea teoretică	A1 - Formularea concretă a temei de cercetare	Identificarea unei probleme, pozitivarea sa, formularea unei soluții		Întregul parcurs al cercetării
2.		A2 - Stabilirea scopului/obiectivelor/ipotezelor Proiectului de cercetare	Impactul soluției propuse, felul cum se va ajunge la ea, posibilele variabile în contextul cărora se verifică ipotezele stabilite		Primele 6 luni ale cercetării
3.	B – Stabilirea categoriilor și eșantioanelor ce vor fi chestionate, selecția metodelor și procedeele de cercetare	B1 - Orientarea spre cazuri/subiecți	Stabilirea categoriilor populației asupra cărora se efectuează cercetarea, alegerea variabilelor acestora (gen, vârstă, mediu rezidențial)	A	Lunile 7 - 12 ale cercetării
4.		B2 - Selectarea metodelor/procedeele de cercetare	Analiza metodelor și procedeele de cercetare eficiente și specifice genului ce cercetare efectuat		Lunile 7 - 12 ale cercetării
5.	C – Ancheta pe bază de chestionare	C1 - Conceptualizarea chestionarelor	Conceptele urmărite prin chestionar, reflectarea lor în itemii chestionarelor	A, B	Lunile 13 - 18 ale cercetării
6.		C2 - Pretestarea chestionarelor și stabilirea formelor finale	Testarea chestionarelor în scopul calibrării consistenței itemilor, a lungimii chestionarelor, stabilirii obiectivității și aplicabilității acestora		Lunile 19 - 24 ale cercetării
7.		C3 - Aplicarea chestionarelor	Chestionarea populației eșantionate pe categorii și medii de rezidență		Lunile 19 - 24 ale cercetării
8.		C4 - Analiza și interpretarea rezultatelor	Introducerea în SPSS și analiza răspunsurilor		Lunile 19 - 24 ale cercetării
9.	D – Focus-grup	D1 - Realizarea Ghidului de interviu de grup	Preluarea conceptelor verificate prin chestionare și transformarea lor în întrebările-cheie ale discuției facilitate a focus-grupului	A, B, C	Lunile 19 - 24 ale cercetării

10.		D2 - Desfășurarea focus grupului	Organizarea-invitarea participanților, crearea mediului, înregistrarea discuțiilor		Lunile 19 - 24 ale cercetării
11.		D3 - Analiza și interpretarea datelor consemnate	Extragerea concluziilor, părerilor, punctelor de vedere ale participanților la focus-grup și analiza în contextul concluziilor anterioare		Lunile 25 - 30 ale cercetării
12.	E – Revizuirea Proiectului de cercetare		Actualizarea formei Proiectului de cercetare	A, B, C, D, F	Lunile 30 - 36 ale cercetării
13.	F – Redactarea tezei	F1 - Introducere (importanța și actualitatea temei, stadiul tratării problemei)	Structurarea în forma stabilită a tratării temei lucrării	A, B, C, D, E	Lunile 30 - 36 ale cercetării
14.		F2 - Abordări conceptuale (puncte de vedere din literatura de specialitate, contexte generale și conexe ale abordării temei, specificități, abordări, tratări personale)	Stadiul problemei în contextul cercetărilor de specialitate și generale		
15.		F3 - Proiectul investigativ (metodologia cercetării)	Aspectele tehnice (procedurale, materiale, temporale) ale cercetării		
16.		F4 - Rezultate, analize, contribuții personale, concluzii	Observații pe baza rezultatelor validate		
17.		F5 - Probleme deschise, direcții de aplicabilitate, transferabilitate	Elementele de noutate aduse de cercetarea efectuată		

2.1.7.3. Calendarul desfășurării demersului investigativ

Secvența	Lunile 1-12												Lunile 13-24												Lunile 25-36												
Activitatea	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	
A – Fundamentarea teoretică																																					
A1 - Formularea concretă a temei de cercetare																																					
A2 - Stabilirea scopului/obiectivelor/ipotezelor																																					
Proiectului de cercetare																																					
B – Stabilirea categoriilor și eşantioanelor ce vor fi chestionate, selecția metodelor și procedeele de cercetare																																					
B1 - Orientarea spre cazuri/subiecți																																					
B2 - Selectarea metodelor/procedeele de cercetare																																					
C – Ancheta pe bază de chestionare																																					
C1 - Conceptualizarea chestionarelor																																					
C2 - Pretestarea chestionarelor și stabilirea formelor finale																																					
C3 - Aplicarea chestionarelor																																					
C4 - Analiza și interpretarea rezultatelor																																					

2.1.8. Limitele cercetării

Limitele cercetării sunt în legătură cu:

- Rolul cercetării (scopul/obiectivele acesteia)
  - necesitatea de a soluționa o problemă critică („Ce se evaluează la disciplina religie?”)
  - oportunitatea de a valorifica paradigma europeană a evaluării prin niveluri date de rezultatele învățării
  - pionieratul unei asemenea cercetări
  - incapacitatea didacticii specialității să integreze componente din alte domenii de cercetare
- Procesualitatea cercetării (metodologia de cercetare)
  - activitățile corelate/intercorelate care presupun specificarea, măsurarea, culegerea datelor, interpretarea și comunicarea - informațiilor ca și concluzii
  - empirismul generalizat al factorilor educogeni (reprezentanții cu atribuții didactice ai Cultului)
- Obiectivitatea rezultatelor cercetării (influențată de metodele/ tehnicile/procedeele de cercetare)
  - alegerea celor mai bune metode/procedee de cercetare de cercetare
  - distorsiuni apărute în colectarea datelor
  - subiectivitatea /absolutizarea experiențelor personale
  - lipsa preciziei/confuzia între familiar și cunoscut
  - erori ce provin din fenomene banale ordinea prezentării informațiilor/oamenii consideră că perspectiva lor asupra realității socio-umane este singura corectă, rezultate generalizate la nivelul populației chestionate
- Utilizarea rezultatelor cercetării
  - caracter facultativ
  - caracter descriptiv (urmărește doar descrierea aspectelor cercetate)
  - caracter explicativ și nu instrumental (prezintă cauzele neajunsurilor formelor și instrumentelor actuale de evaluare și doar propune utilizarea unui instrument ce nu este validat la nivel macro), apud Ghe. Orzan, Coordonatele definitorii ale cercetării de marketing
- Limite temporale
  - perioada scurtă (șase luni) de pretestare și aplicare a chestionarelor,

aplicarea de două ori a matricei de evaluare prin niveluri date de rezultatele învățării

- Limite funcționale și de spațiu (factuale)
  - elevi din patru unități școlare (una din mediul urban și trei din mediul rural)
  - cadre didactice din 35 de unități de învățământ (15 din mediul urban și 20 din mediul rural).

2.1.9. Impactul oferit de rezultatele cercetării (presumat/așteptat, realizat)

Proiectul de cercetare și-a propus verificarea/validarea unui instrument de evaluare ce corespunde paradigmei europene de evaluare într-un domeniu (cel al educației religioase) în care îl vede propriu și specific pornind de la specificațiile sale multinivelare (cogniție, afectivitate) și integrative (cunoștințe, convingeri, valori, atitudini).

Din această perspectivă, impactul așteptat este urmărit la nivelul beneficiarilor direcți (elevii), sub aspectele legate de eficiență, autenticitate, integrare, creșterea gradului de încredere și satisfacție (interiorizare).

Perspectiva practicienilor (cadrele didactice) aduce în discuție rezultate așteptate precum reducerea biasurilor/erorilor în evaluare, armonizare, proceduri simplificate, operaționalizare, adecvare la specificul și teleologia educației religioase.

Cercetarea punctului de vedere al părinților elevilor și al personalului de cult sau cu înrâurire asupra procesului educației religioase din perspectivă extrașcolară urmărește gradul de satisfacție/apreciere asupra eficienței participării elevilor la ora de religie, dezvoltarea competențelor civice, sociale și de comunicare culturală prin orele de religie, transformarea ulterioară a cunoștințelor religioase în norme de conduită (inter)personală și de axiologie a vieții.

Sub aspectul realizat al impactului, cercetarea a reliefat, din perspectiva elevilor, complexitatea evaluării la disciplina educație religioasă, dar și oportunitățile multiple de schimbare, direcțiile valoroase de dezvoltare a demersului evaluativ al acestei discipline școlare:

Impactul cel mai semnificativ/important este adus de răspunsul la întrebarea „Ce se evaluează la disciplina religie: cunoștințe, atitudini/comportamente, credința?”.

Încercările de răspuns au reliefat utilitatea (și necesitatea) propunerii forme de evaluare prin nivelurile date de rezultatele învățării, înțelegere stratificat ca acumulări de cunoștințe, manifestări ale atitudinilor și dezvoltare a competențelor. Instrumentul propus și testat la nivelul claselor a IV-a și a V-a a evidențiat progresul școlar al elevilor, față de situația tradițională a evaluării în conformitate cu obiectivele și competențele propuse de curricula în uz. Progresul școlar a fost însoțit de „naturaletă” și „confortul” exprimării, de o altă „înțelegere”, în sensul trăirii, a ceea ce au expus.

Diferențele „ante” și „post” aplicare a instrumentului propus au constatat în lipsa ierarhiei, în raportarea la valori, în „interiorizare”.

Din punctul de vedere al practicienilor, impactul realizat ține de „conștientizarea” complexității demersului evaluativ al educației religioase și simplitatea/sărăcia metodelor, tehnicilor, procedeele evaluative, realitate în care instrumentul propus aduce - integrativ - abordarea multinivelară și pusă în relație cu toate faptele pedagogice ale elevilor (ce învață, cum învață?).

Afirmațiile anterioare pot fi argumente pentru originalitatea și noutatea instrumentului de evaluare propus (matricea nivelurilor date de rezultatele învățării), rezultat validat al cercetării care poate fi punct de lansare pentru alte analize și dezvoltări, posibilitate a integrării ca sugestie metodologică în curricula educației religioase.

2.1.10. Efectele de multiplicare, posibilități de continuare a cercetării

Un proiect de cercetare pedagogică „bine făcut” presupune un grad de adecvare ridicat, oportunitate și eficiență, simplitatea și precizia activităților, flexibilitatea procedurilor, sistematizarea și operaționalizarea datelor/conceptelor, dar și posibilitatea continuității/replicării/multiplicării rezultatelor prin integrarea acestora în alte contexte/cercetări pedagogice.

Corelațiile ce pot fi făcute între evaluarea prin nivelurile date de rezultatele învățării și alte domenii ale cercetării pedagogice din cadrul educației religioase sunt la fel de interesante și utile: pornind de la succesul unei asemenea forme de evaluare este logic și necesar să fie regândit curriculum-ul la religie din perspectiva afectivă (a taxonomiei interiorizării), cu o proiectare/proiectare integratoare (dimensiunea structurală și cea

procesuală), „care ține cont de integralitatea personalității elevilor” (M. Manolescu), cu perspective transdisciplinare (nondisciplinare, D’Hainaut), care poate fi aplicat interactiv (interacțiunea simetrică dintre cadru didactic și elev) după „posibilul acțional didactic” (D. Potolea) și în perspectiva dezvoltării unor competențe generice.

Posibilitățile de continuare și integrare a rezultatelor Proiectului de cercetare își pot găsi utilitatea într-un curriculum al disciplinei educație religioasă centrat „pe cerințele societății”, conceput inductiv, cu adresabilitate la personalitatea elevilor și, în perspectivă, integrator pentru formarea complexă, pentru viață, a acestora.

ROLUL CÂNTĂRII LITURGICE ORTODOXE ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII RELIGIOASE A TINERILOR*

- partea I -

Valentin VĂCĂRELU

Introducere

În sufletul omenesc, sentimentul binelui, plăcerea și dragostea de frumos, sub orice formă s-ar prezenta, sunt sădite de la început. Pentru acest motiv și frumusețea sunetelor a atras de demult atenția omului. Și întrucât între calitățile și harismele cu care Creatorul l-a înzestrat este și vocea, era normal ca el să o folosească nu numai pentru a vorbi și a se înțelege cu ceilalți ci și pentru a-și satisface sentimentul lui artistic. Astfel, s-a format cântarea.

Este cunoscut faptul că, la toate popoarele și în toate perioadele Istoriei Universale, cântarea a fost tovarășul de nedespărțit al vieții omului. Este limba universală, deosebit de expresivă, de patetică și de plăcută, cu care omul vădește lumea lui interioară și caută să reprezinte și să transmită dispozițiile lui sufletești, sentimentele lui, idealurile și dorințele lui.

Deoarece în om este sădit și sentimentul religios, era normal ca el să simtă nevoia să-l slujească și cu cântarea și, astfel, vorbim astăzi despre cântarea religioasă. Aceasta provine din credința față de Creator și exprimă evlavlia, recunoștința, ruga călduroasă, speranța, rugăciunea, respectul etc.

În special, însă, pentru Biserica noastră Ortodoxă, muzica bizantină

---

* Lucrare metodico-științifică susținută pentru obținerea gradului didactic I la Universitatea București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul”, coordonator științific: Pr. Lect. Dr. Zaharia Matei

constituie, pe de o parte, conductorul polisonor al căutărilor ființiale și nevoilor latreutice ale credinciosului iar, pe de altă parte, se caracterizează și se prezintă ca organ central terapeutic încorporat direct în trupul lui Hristos, Biserica Lui. Muzica bizantină este o muzică omofonă și prin excelență vocală, bazată pe niște moduri, pe niște particularități ale ei de construcție. Ea a apărut în spațiul eclesial și trebuie să aibă funcția de vehicul către Dumnezeu.

Scopul ei nu este să veselească numai auzul ci și să ridice plîmna, comunitatea Bisericii, de la cele pămîntești la cele cerești. Să respingă „toată grija cea lumească” și să întîmpine la fiecare întrunire de mulțumire pe Împăratul slavei.

Mîntuitorul și Apostolii au cântat. În creștinism, cîntarea a constituit, încă de la început, un mijloc de preamărire a lui Dumnezeu. Asemenea îngerilor din ceruri, care neîncetat Îl slăvesc pe Dumnezeu prin cîntări de laudă, și creștinii au folosit de la început cîntarea religioasă ca pe o formă de rugăciune.

Cîntarea este o însușire specifică ființei omenești și comună oamenilor din toate timpurile și locurile. Ea este arta cea mai expresivă, mai comunicativă din toate timpurile și locurile și, totodată, cea mai plină de influență asupra sufletului omenesc. Prin cîntare, omul își exprimă și bucuria și durerea și dorurile, avînturile și idealurile lui. Mai ales pentru omul simplu, rămas mai aproape de natură, cîntarea este nedespărțită, ca mijloc de exprimare a sentimentelor, de ușurare și de consolare. Nu este surprinzător, deci, dacă muzica a fost pusă și ea, ca toate celelalte arte, în serviciul sentimentului religios și al cultului. În temple, în sinagogi, în biserici, în locașuri de adunare și de rugăciune, credinciosul a lăudat și a cîntat pe Dumnezeu sub forma psalmilor, a imnurilor religioase și a cîntărilor de orice fel.

În concepția creștină, prin darul cîntării religioase, omul se aseamănă cu îngerii și cu sfinții, care și ei dau neîncetat slavă lui Dumnezeu (Isaia 6, 1-4; Iov 38, 7; Luca 2, 13; Apocalipsa 4...). E firesc deci, ca în cultul creștin cîntarea religioasă să ocupe, încă de la început, un loc destul de important. Cu deosebire cultul ortodox folosește o bogată, variată și prețioasă producție de cîntări și imnuri sacre, dintre care unele de origine biblică (psalmii și unele cîntări, ca cea a Maicii Domnului de la Evanghelia după Luca 1, 46-55), iar altele, cele mai numeroase, alcătuite de diferiți imnografi și melozi

(poeti și compozitori), creștini din secolul al IV-lea înainte, ca de exemplu Roman Melodul (sec. VI), Sfântul Ioan Damaschinul (sec. VIII), Sfinții Iosif și Teodor Studitul (sec. VIII-IX) și alții.

Ludwig van Beethoven spunea: „Muzica este mediatorul între viața spirituală și cea trupească”.

Există o relație profundă între muzică și elementul religios, dovadă că muzica este prezentă în toate marile rituri în spațiul ortodox, fără îndoială, muzica este o constantă, alături de cuvânt. Fără muzică, deci, aproape că nu se poate accede la o realitate superioară spirituală profundă. De multe ori, la cântări în biserică, dar nu numai, se simte o putere extraordinară care vine din ceruri. Există, așadar, o dimensiune transcendentă nevăzută a muzicii, iar cei cu o cultură muzicală și teologică au șanse mari ca să trăiască această relație a văzutului cu nevăzutul, a binecuvântării care vine din ceruri prin muzică, prin sensul nonverbal. Muzica este iconografia sonoră a inefabilului, a nevăzutului, a inexprimabilului.

I. Cântarea religioasă în Sfânta Scriptură

1.1. Cântarea religioasă în Vechiul Testament (temeiuri biblice)

Sfânta Scriptură mărturisește clar că pământul împreună cu cerul laudă pe Domnul și-I cântă Lui. În multe locuri din Biblie se arată că slăvirea lui Dumnezeu trebuie însoțită de cântarea religioasă, acest lucru fiind nu numai un drept, ci mai ales o datorie pentru toți credincioșii.

Vechiul Testament cuprinde cea mai mare colecție de cântări religioase scripturistice, adunate în cartea Psalmilor.

Sfântul Vasile cel Mare mărturisea că „psalmul pune pe fugă pe demoni și aduce pe îngeri într-ajutor; este armă pentru frica de noapte, odihnă pentru ostenele zilei; este întărirea pruncilor, podoabă celor în floarea vârstei, mângâiere bătrânilor, găteală foarte potrivită femeilor. Psalmul populează pustiurile, cumințește piețele; este carte elementară de învățătură pentru cei ce intră în viață, creștere pentru cei ce înaintază în vârstă, întărire pentru cei maturi. Psalmul este glas al Bisericii; psalmul înveselește sărbătorile; psalmul creează tristețea cea după Dumnezeu.”¹

În primul rând, Psalmii îndeamnă pe credincioși la preamărirea lui Dumnezeu prin cântare în cadrul sfintelor slujbe din lăcașele de cult:

1. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*, în PSB 17, p. 184.

— „Aduceți Domnului slavă numelui Său; închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui... și în locașul Lui, fiecare va spune: Slavă!” (Psalmul 28, 2, 9);

— „În adunări binecuvântați pe Dumnezeu... împărățiile pământului cântați lui Dumnezeu, cântați Domnului.” (Psalmul 67, 27, 33);

— „Intrați pe porțile Lui cu laudă și în curțile Lui cu cântări lăudați-L pe El. Cântați numele Lui!” (Psalmul 99, 3-4);

— „Lăuda-Te-voi, Doamne, cu toată inima mea, în sfatul celor drepti și în adunare.” (Psalmul 110, 1);

— „Lăudați numele Domnului, lăudați slugi pe Domnul, cei ce stați în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru. Lăudați pe Domnul, că este bun Domnul; cântați numele Lui, că este bun.” (Psalmul 134, 1-3);

— „Lăuda-Te-voi, Doamne, cu toată inima mea, că ai auzit cuvintele gurii mele și înaintea îngerilor Îți voi cânta. Închina-mă-voi în locașul Tău cel sfânt și voi lăuda numele Tău...” (Psalmul 137, 1-2)

— „Cântați Domnului cântare nouă, cântați laudele Lui în adunarea credincioșilor!” (Psalmul 149, 1);

— „Lăudați pe Domnul în locașul Său cel sfânt.” (Psalmul 150, 1);

În al doilea rând, în psalmi se regăsește îndemnul de a ne exprima sentimentele religioase de respect, recunoștință și adorare față de Dumnezeu prin cântare, nu numai în lăcașele de închinare, ci și în orice loc:

— „Cântați Domnului, Celui ce locuiește în Sion, vestiți între neamuri faptele Lui.” (Psalmul 9, 11);

— „Cânta-voi Domnului, Celui ce mi-a făcut bine și voi cânta numele Domnului Celui Preaînalt.” (Psalmul 12, 6);

— „Cântați Domnului cei cuvioși ai Lui și lăudați pomenirea sfințeniei Lui.” (Psalmul 29, 4);

— „Ca slava mea să-ți cânte ție și să nu mă mâhnesc; Doamne, Dumnezeul meu, în veac Te voi lăuda!” (Psalmul 29, 12);

— „Lăudați pe Domnul în alăută, în psaltire cu zece strune cântați-I Lui. Cântați-I Lui cântare nouă, cântați-I frumos, cu strigăt de bucurie.” (Psalmul 32, 2-3);

— „Cântați Domnului cântare nouă, cântați Domnului tot pământul. Cântați Domnului, binecuvântați numele Lui, binevestiți din zi în zi mântuirea Lui.” (Psalmul 95, 1-2);

— „Cântați Domnului cântare nouă, că lucruri minunate a făcut

Domnul.” (Psalmul 97,1);

— „Strigați lui Dumnezeu tot pământul; cântați și vă bucurați și cântați... Să se zguduie marea și plinirea ei, lumea și cei ce locuiesc în ea.” (Psalmul 97, 6, 9);

— „Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi.” (Psalmul 103, 33).

Exemple despre folosirea cântării religioase se găsesc nu numai în Psalmi, ci în majoritatea cărților Vechiului Testament:

— „Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit!” (Ieșirea 15, 1, 21).

— „Și Iudeii s-au bucurat când au văzut pe preoți și pe leviți la slujba lor, îndeplinind toate cele pentru slujba dumnezeiască și pentru curățire. Cântăreții și portarii și-au îndeplinit datoria lor după porunca lui David și a lui Solomon, fiul lui; încă de demult, din zilele lui David și Asaf se hotărâseră căpeteniile cântăreților și cântările cele de laudă și de mulțumire în cinstea lui Dumnezeu. În zilele lui Zorobabel și Neemia, tot Israelul dădea parte cântăreților și portarilor pentru fiecare zi...” (Neemia 12, 44-47).

— „Și când toți leviții care erau cântăreți... au stat în partea de răsărit a jertfelnicului și împreună cu ei au stat o sută douăzeci de preoți care trâmbițau din trâmbițe, și îndată ce aceia care sunau din trâmbițe și cei care cântau, uniți într-un singur glas ca să slăvească și să laude pe Domnul, au făcut să răsunе trâmbițele, chitarele și celelalte instrumente muzicale, și au slăvit pe Domnul, zicând: „Căci El este bun, că în veac este mila Lui!”, atunci templul Domnului s-a umplut de norul slavei Lui”. (II Paralipomena 5, 12-13);

— „Cântare voi cânta Domnului. Cânta-voi Domnului Dumnezeului lui Israel.” (Judecători 5, 3).

De aceea, la iudei, s-a practicat într-o mare măsură cântarea religioasă în comun. La toate ocaziile și manifestările de cult (sărbători, procesiuni, jertfe, ocazii solemne), coruri sau grupuri mari, formate din bărbați, femei și copii, cântau la unison psalmi sau alte cântări de laudă din cărțile sfinte, acompaniați de cele mai multe ori de diferite instrumente muzicale. Primii creștini, care erau dintre iudei, au adus cu ei în Biserica primară și cântarea religioasă a psalmilor cu care erau familiarizați din cele două instituții religioase ale timpului, Templul din Ierusalim și Sinagoga.²

2. Pr. Prof. Ene Braniște, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea în comun a credincioșilor*, în S.T., București 1954, nr. 1-2, p. 19.

Pe lângă rolul cultic, Sfânta Scriptură îi atribuie muzicii și o funcție terapeutică și liniștitoare. Cartea I Regi arată că regele Saul era chinuit de duhul cel rău. El a găsit un remediu prin a-l asculta pe David, care-i intona la psalterion diferite cântări liniștitoare, alinând astfel chinurile regelui posedat de diavol: „Iar când duhul cel rău era trimis peste Saul, David lua harpa și cânta; Saul răsufla atunci mai ușor, se simțea ușurat și duhul cel rău se depărta de el.” (I Regi 16, 23) Și astăzi, în medicină, s-au făcut experiențe, tratându-se aceeași boală la diferiți bolnavi, prin muzică (dar nu orice fel de muzică) și s-a constatat că la anumite melodii organismul bolnavului receptează mai ușor cura și asimilează mai bine medicamentele administrate.³ Simțul prin care se receptează muzica este, de bună seamă auzul. Știința medicală atestă că acesta este ultimul simț care dispare la deces și că el încă mai receptează, după ce toate celelalte simțuri dispar. Poate așa se explică obiceiul de a se boci la cei vechi, existând încredințarea că decedatul încă mai poate înregistra cele adresate lui. Și astăzi, în unele regiuni ale țării, în afară de jelirea curentă și obișnuită, se respectă obiceiul bocitoarelor.

Sfânta Scriptură a Vechiului Testament precizează și cine să cânte imnuri de laudă lui Dumnezeu: „Strigați către Dumnezeu toți locuitorii pământului. Cântați slava numelui Său! Aduceți-I Lui slavă și laudă.” (Psalmul 65, 1); „Cântați Domnului toți locuitorii pământului.” (I Paralipomena 16, 23); „Mărturisească-se Ție, Doamne, toți împărații pământului și să cânte slavă lui Dumnezeu.” (Psalmul 67, 33); „Cântați Domnului toți locuitorii pământului.” (Psalmul 95, 1) „Tot pământul să se închine și să-Ți cânte Ție! Să cânte numele Tău, Preaînalte!” (Psalmul 65, 3). Profeții Agheu și Zaharia îndeamnă că nu numai omul să-L laude pe Dumnezeu, ci întreaga Sa zidire, văzută și nevăzută, însuflețită și neînsuflețită: „Lăudați pe El toți îngerii Lui! Lăudați-L pe El soarele și luna, stelele cele luminoase ... Lăudați-L pe Domnul, cele de pe pământ ... munții și toate dealurile ... fiarele și dobitoacele.” (Psalmul 148, 2-10); „Toată suflarea să laude pe Domnul.” (Psalmul 150, 6).

Sfânta Scriptură arată și cum să fie cântarea: „plăcută,” „frumoasă,” alcătuită „cu pricepere”, îngrijită și plină de evlavie și umilință. Sfântul Ioan Cassian relevă acest adevăr când afirma că „uneori un verset din

---

3. Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, *Cântarea de cult în Sfânta Scriptură și în cântările Bisericii Ortodoxe*, în S.T., București, 1988 nr. 5 p. 88.

psalm ne dă ocazia unei rugăciuni înflăcărate, în timp ce cântăm. Altădată, modularea armonioasă a vocii unuia dintre frații noștri provoacă în sufletul nostru, surprins, o rugăciune fierbinte.”⁴ De aceea, psalmistul David spune: „Cântați-I frumos, cu strigăt de bucurie.” (Psalmul 32, 3); iar în alt loc, spune: „Plăcută să-I fie Lui cântarea mea și eu mă voi veseli de Domnul.” (Psalmul 103, 34). Și fiii lui Core subliniază aceeași idee: „Cântați lui Dumnezeu, cântați! Cântați Împăratului nostru, cântați! Cântați-I toți cu pricepere” (Psalmul 46, 6-7), iar regele David, reliefând alt aspect al cântării, spune: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur.” (Psalmul 1, 9).

1.2. Cântarea religioasă în Noul Testament (temeiuri biblice)

În creștinism, cântarea a constituit, încă de la început, un mijloc de preamărire a lui Dumnezeu. Noul Testament ne arată că Mântuitorul și Sfinții Apostoli s-au conformat întru totul obiceiului iudaic referitor la cântarea religioasă în comun.

Când Mântuitorul e aclamat ca Mesia în templu, de către mulțimea copiilor, care strigau: „Osana, Fiul lui David!”, mai marii preoților și ai cărturarilor s-au mâniat și au vrut să-i oprească. Mântuitorul însă, aprobând fapta copiilor, amintește cărturarilor versetul al treilea din Psalmul 8: „Oare n-ați citit că din gura pruncilor și a celor ce sug, ți-ai pregătit laudă?” (Matei 21, 15-16).

Și celelalte Evanghelii mărturisesc despre cântarea religioasă a Sfinților Apostoli și a Învățătorului lor: „Și după ce au cântat cântări de laudă, au ieșit la Muntele Măslinilor” (Matei 26, 30 și Marcu 14, 26).

Este cea mai importantă mențiune a cântării în Noul Testament. Mențiunea are o dublă semnificație. Mai întâi, pentru că Mântuitorul împreună cu Sfinții Apostoli au lăsat creștinilor exemplul rugăciunii cântate în cel mai important moment al slujbei liturgice. Apoi, pentru că prin cântecele alese se deschide calea spre prețuirea tradiției intonării psalmilor, a laudelor și a cântecelor de slavă către Dumnezeu, practicate de poporul iudeu. Conform precizărilor Sfinților Evangheliști Matei și Marcu, ritualul a respectat tradiția cinei pascale iudaice, încheindu-se cu cântarea psalmilor Aleluia: 113-118 și 125.

---

4. *Convorbiri cu Părinții deșertului*, IX, 26, cf. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică...*, p. 224.

Referindu-se la acest fapt, Sfântul Niceta de Remesiana, spune: „Cine se va mai îndoi chiar de o astfel de dovadă despre sfințenia psalmilor și a imnelor? Când Acela care este închinat și laudat de puterile cerești, El însuși e adus ca mărturie că a cântat imnuri cu ucenicii Săi?”⁵

Mântuitorul i-a învățat astfel pe Sfinții Săi Apostoli ca orice laudă către Cel Atotputernic să fie însoțită de cântări religioase. Iar Sfinții Apostoli, urmând exemplul Învățătorului, au continuat folosirea cântării bisericești. Un exemplu edificator este momentul în care, la miezul nopții Pavel și Sila, rugându-se, laudau pe Domnul în cântări, iar cei din temniță ascultau: „Pe la miezul nopții s-au rugat și au cântat laude lui Dumnezeu și cei legați ascultau.” (F.A. 16, 25).

La început, Sfinții Apostoli se adunau pentru rugăciuni și cântarea psalmilor și a imnurilor în templul din Ierusalim și în sinagogile iudeilor, ca locuitori vetero-testamentari ai serviciului dumnezeiesc: „Iar ei, trecând de la Perga, au ajuns la Antiohia Pisidiei și, intrând în sinagogă, într-o zi de sâmbătă, au șezut.” (F.A. 13, 14); „Și în Iconiu au intrat ei, ca de obicei, în sinagoga iudeilor și astfel au vorbit, încât o mare mulțime de iudei și de elini au crezut.” (F.A. 14, 1); „Și vorbea în sinagogă în fiecare sâmbătă și aducea la credință iudei și elini.” (F.A. 18, 4); „Și el, intrând în sinagogă, a vorbit cu îndrăzneală timp de trei luni.” (F.A. 19, 8).

Mai târziu, cântarea psalmilor și a imnurilor, citirea Sfintelor Scripturi, vestirea cuvântului dumnezeiesc, rugăciunea și aducerea sacrificiului nesângeros, erau, pe timpul Apostolilor, părți principale ale serviciului divin. Exemplul și poruncile Mântuitorului Hristos relative la cult se împlineau cu conștiință și fidelitate de Sfinții Apostoli, care au, la rândul lor, orânduiri în acest sens. Astfel, adresându-se corintenilor, Sfântul Apostol Pavel scrie: „Când vă adunați și unul din voi are o cântare, altul o învățătură, acestea să fie spre întărire.” (I Corinteni 14, 26). „Întăriți-vă sufletește prin psalmi, prin slavoslovii și prin cântări duhovnicești, cântând și laudând în inimile voastre pe Domnul.” (Coloseni 3, 16). Dând mărturie despre ascultarea și buna purtare a corintenilor, același Apostol le scrie: „Vă laud, fraților, că de toate ale mele învățături vă aduceți aminte și țineți predaniile precum vi le-am dat eu.” (I Corinteni 11, 2). Sfântul Apostol Iacov, în Epistola sa sobornicească, zice: „*De pătimește rău cineva dintre voi,*

5. Pr. Prof. Ene Braniște, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea în comun a credincioșilor*,... p. 19.

să se roage. Este vreunul cu inimă bună, să cânte cântări de laudă.” (Iacov 5, 13).⁶

Însoțirea rugăciunii cu cântarea, menționată încă din vremurile apostolice, era rostită de grupuri de creștini sau chiar individual. Primii creștini, proveniți dintre închinătorii templului și ai sinagogilor, au adus cu ei și au practicat mai departe, în adunările lor de cult, obiceiul cântării în comun, cu care erau deprinși. Acest lucru este confirmat de cartea Faptele Apostolilor în care scrie că membrii primei comunități creștine din Ierusalim „erau în toate zilele așteptând cu un cuget în templu și frângând prin case pâine, primind hrana cu bucurie și cu bunătatea inimii și laudând pe Dumnezeu.” (F.A. 2, 46-47). După ce Sfinții Apostoli Petru și Ioan sunt eliberați din prima închisoare și revin între credincioșii lor, care erau desigur adunați ca de obicei pentru rugăciune, aceștia, plini de bucurie, „toți împreună au ridicat glas către Dumnezeu” și au intonat o rugăciune care are caracterul unui adevărat imn de mulțumire, unul dintre cele mai vechi imnuri de inspirație creștină: „Stăpâne, Tu cel ce ai făcut cerul și pământul...” (F.A. 4, 24-31).⁷

În multe rânduri Sfântul Apostol Pavel i-a îndemnat pe primii creștini la întrebuintarea cântării religioase atât în adunările de cult cât și în alte împrejurări:

— „Iar Dumnezeuul răbdării și al mângâierii să vă dea vouă să gândiți la fel unii pentru alții în Hristos Iisus, pentru ca toți într-un gând să măriți cu o gură pe Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos.” (Romani 15, 5-6).

— „Umpleți-vă de Duhul, vorbind între voi în psalmi, în imnuri (laude) și în cântări duhovnicești, laudând și cântând Domnului în inimile voastre, mulțumind totdeauna pentru toate, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu și Tatăl...” (Efeseni 5, 18-20).

— „Cântați în inimile voastre lui Dumnezeu, mulțumindu-I, în psalmi, în laude și în cântări duhovnicești.” (Coloseni 3, 16).

— „Prin El, așadar, să aducem lui Dumnezeu totdeauna jertfă de laudă, adică roada buzelor care mărturisesc numele Lui.” (Evrei XIII, 15).

Sfântul Apostol Iacov adresează creștinilor același îndemn la cântare:

6. Prof. Dr. Sebastian Barbu - Bucur, *Cântarea de cult în Sfânta Scriptură*, ... p. 92.

7. Pr. Prof. Ene Braniște, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea în comun a credincioșilor*, ... p. 19.

„Este cineva dintre voi în supărare? Să se roage. Este cineva cu inimă bună? Să cânte psalmi.” (Iacov 5, 13).

În epistolele sale, Sfântul Apostol Pavel face referire la trei tipuri de cântări religioase: psalmi, imnuri și cântări duhovnicești.

II. Cântarea Bisericii în timpul Sfinților Părinți și în perioada primului mileniu

2.1. Organizarea cântării bisericești în primele patru secole (mărturii patristice)

2.1.1. Cântarea liturgică – formă a rugăciunii și comuniunii credincioșilor

Muzica, arta artelor, al cărei dulce grai este înțeles și de cei mai neștiutori și care întrece pe toate celelalte arte în exprimarea celor mai adânci sentimente ale sufletului omenesc, a fost întrebuințată încă de la începutul vieții creștine pentru înfrumusețarea cultului divin, căci „*nimic nu înalță așa de sus sufletul și nu-i dă aripi, nu-l dezlipește de pământ și nu-l desprinde din lanțurile trupului, nimic nu-l umple cu o înțelepciune dumnezeiască așa de mult și nimic nu-l face să uite de toate lucrurile lumii decât un cântec melodios. Copiii adorm în cântecul doicii; drumețul se simte mai întărit prin cântec de a-și urma lesne calea; plugarul doinește muncind și luntrașul stând la cârmă; chiar și femeile, singurate sau în cor, își îndulcesc greutatea torsului lor prin cântece. Și fiindcă acest fel de înveselire îi este așa de potrivit firii noastre, de aceea ne-a dăruit Dumnezeu psalmii, ca nu cumva demonii prin cântece desfătătoare să nimicească toate din temelie. Unde cântă oamenii cântece religioase, acolo zboară Duhul Sfânt, cel ce sfințește gura și inima.*”⁸ Pentru acest motiv chiar de la început cântarea a făcut parte întregitoare din cultul creștin.

Creștinismul a recunoscut necesitatea cântării religioase din momentul în care Mântuitorul Iisus Hristos, cu ceva timp înainte de Sfintele Patimi, după Cina cea de Taină, a cântat laude lui Dumnezeu, împreună cu ucenicii săi, după cum relatează Sf. Evanghelist Matei, când spune: „Și după ce au cântat laude, au ieșit la Muntele Măslinilor” (Matei 26, 30).

Noul Testament relatează în multe locuri că primii creștini, fie acasă, fie în adunările comune, foloseau cântarea religioasă. Fundamentele sunt și

8. Gheorghe Șoima, *Funcțiunile muzicii liturgice*, Sibiu, 1945, p. 11.

îndemnurile Sfântului Apostol Pavel către creștinii din diverse comunități: „*Vorbiți între voi în psalmi și în laude și în cântări duhovnicești*” sau „*cântați în inimile voastre lui Dumnezeu, mulțumindu-I în psalmi, în laude și în cântări duhovnicești*” (Efeseni 5, 19 și Coloseni 3, 16).

Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți și marii gânditori ai lumii demonstrează cu prisosință că muzica înalță sufletul omului către Dumnezeu. De aceea, cu stringență muzica participă la desfășurarea cultului divin cu funcții bine determinate.

Sfântul Apostol Pavel așează muzica de cult pe aceeași treaptă cu rugăciunea rostită, considerându-le ca fiind același lucru: „*Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga și cu mintea; voi cânta cu duhul, dar voi cânta și cu mintea.*” (I Corinteni 14, 15), formulare care este esențială pentru înțelegerea rostului cântării în biserică.

Și Sfinții Părinți atribuie muzicii puterea de a exercita asupra sufletului omenesc o influență binefăcătoare, favorabilă aspirațiilor celor mai nobile. „*Nimic nu reușește să înalțe într-atât sufletul, să-l înaripeze, să-l ridice deasupra pământului, să-l desfacă de legăturile trupului, ca o melodie vocală sau ca o cântare inspirată perfect, alcătuită ritmic.*”⁹ „Muzica mișcă sufletul și-l înalță către Cel ce l-a creat.”

În primele secole creștine cultul și implicit muzica de cult erau simple. Nu existau cântăreți bisericești, ci toată lumea din biserici cânta la Liturghie. Chiar și mai târziu, Sfântul Sava de la Buzău (sec. IV) „*cânta psalmi în biserică și cultiva cântarea psalmilor cu mare zel*”.¹⁰ Cântăreții au apărut ca reprezentanți ai credincioșilor din biserică atunci când, din cauza dezvoltării continue a cultului, a început să se simtă mai adânc nevoia disciplinării și a organizării cântării religioase în cultul creștin. Ei erau meniji nu să înlocuiască pe credincioși în executarea cântării rituale ci să-i ajute, să-i reprezinte și să-i conducă.

Imnografia bizantină constituie dialogul permanent al creștinului cu Dumnezeu. Sfintele slujbe constituie cadrul pentru întâlnirea cu Dumnezeu, pentru a vorbi cu El și despre El. În consecință, imnografia vorbește credinciosului despre Dumnezeu, i-L prezintă pe Dumnezeu pe

9. Gheorghe Șoima, *Funcțiunile muzicii liturgice*,... p. 12.

10. Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul XVIII și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone*, București, p. 7.

baza experienței Sfinților.

Împreună cu Sfânta Scriptură, imnografia inițiază creștinul în procesul cunoașterii lui Dumnezeu. Îl revelează pe Dumnezeu în toată slava Lui, pentru ca mai apoi, cunoscându-L ca Dumnezeu al slavei și al iubirii milostive, să-I ceară mila și ajutorul.

Însă, imnografia Îl face cunoscut pe Dumnezeu, în stare de rugăciune, cu ajutorul muzicii, adică în chip îngeresc, în sensul că, modul prin care cetele îngerești Îi slujesc lui Dumnezeu, este cântarea de slavă.

Între text și melodie există o legătură intimă. Se observă faptul că fiecărui text îi aparține o melodie specifică, dată de unul dintre cele opt glasuri bizantine. Corespondența dintre text și melodie s-a păstrat, începând cu Sfântul Ioan Damaschin și până în prezent. Melosul se îndreaptă mereu spre afectivitatea sufletului, de aceea cuvântul devine mai puternic, mai ziditor, dobândește o rezonanță duhovnicească aparte.

Datorită cântării în comun credincioșii prezenți la slujbă nu sunt simpli asistenți pasivi, ci participă deopotrivă interesați și angajați la ea, ca și preotul și cântărețul. Acest fapt est întărit și de formulele de răspunsuri și de dialog între liturghisitori și credincioși, precum și forma plurală a mai tuturor rugăciunilor și mai ales a ecteniilor: „Domnului să ne rugăm”, „Ca sub stăpânirea Ta totdeauna fiind păziți, Ție slavă să înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.”¹¹

De altfel, întregul cult al Bisericii Creștine este alcătuit în vederea participării active a credincioșilor. Cântarea liturgică este expresia rugăciunii și comuniunii credincioșilor, care se roagă și pentru ceilalți; fiecare este cuprins în rugăciunea celui alt; preotul se roagă pentru popor, iar poporul se roagă pentru preot. Acest lucru arată atât comuniunea și solidaritatea care leagă pe credincioși cu preotul lor, cât și participarea lor efectivă la slujbă. Rugăciunea se spune cu smerenie și stăruință, iar cântecul accentuează stăruința cererilor noastre.

Liturghia creștină este o imitație a Liturghiei Cerești adusă de îngeri și de sfinți lui Dumnezeu, iar credincioșii care participă la slujba religioasă simbolizează pe heruvimii și serafimii care aduc în ceruri cântări de slavă lui Dumnezeu. Această idee este exprimată în Imnul Heruvimic: „Noi care în chip tainic închipuim pe heruvimi și făcătoarei de viață Treimi întreit

---

11. *Liturghier*, EIBMBOR, București, 1995, p. 138.

sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească acum să o lepădăm!”¹²

Sfântul Niceta de Remesiana, în tratatul său „*Despre folosul cântării*,” după ce face o frumoasă apologie a psalmodiei, își încheie lucrarea cu următoarele îndemnuri și sfaturi, adresate credincioșilor din biserica lui, dar valabile și pentru preoții și credincioșii din vremea noastră și la fel de actuale:

„Așa stând lucrurile, fraților, să ne umplem de o și mai deplină încredere în importanta slujbă a cântărilor, având în vedere că vom căpăta de la Dumnezeu mare har, noi căroră ni s-a îngăduit să cântăm minunile veșnicului Dumnezeu, împreună cu atâția și așa de mari sfinți, adică cu proorocii și cu mucenicii. Împreună cu David să ne mărturisim Lui, că e bun. Împreună cu Moise să trâmbițăm prin acele mari cântări pe Duhul Sfânt, Domnul. Cu Ana, care poartă închipuirea Bisericii, cea altădată stearpă iar acum roditoare, să ne întărim inimile în lauda lui Dumnezeu. Cu Isaia să cântăm priveghind din noapte. Cu Avacum să cântăm psalmi. Cu Iona, cu Ieremia, cu preasfinții părinți să cântăm, rugându-ne. Cu cei trei tineri aruncați în cuptorul cel cu foc, chemând toată făptura, să binecuvântăm pe Ziditorul a toate. Cu Elisabeta, sufletul nostru să înalțe pe Domnul...”¹³

Însă, dacă în acea vreme mulți dintre cei ce primeau botezul creștin erau chemați numai de îndemnul curat al inimii lor dornice de izbăvire, erau și alții care se strecurau între membrii bisericii mai mult din imboldul josnic al intereselor pământești. Unii ca aceștia veneau cu toată zestrea păcatelor și obiceiurilor lor urâte fără „să se dezbrace de omul cel vechi împreună cu faptele lui și să se îmbrace cu cel nou, care se înnoiește spre deplină cunoștință după chipul celui ce l-a zidit.” (Coloseni III, 9-10). Astfel de creștini fără evlavie și frică de Dumnezeu tulburau de multe ori momentele cele mai solemne ale dumnezeieștii slujiri, fie prin urâte eforturi fizice, ori melodii străine de duhul bisericii, fie prin strigăte păgâne și lipsite de cuviință.

Sfântul Ioan Gură de Aur îi îndeamnă pe credincioși să se ferească de „cântarea manifestată prin țipete sau răcnete, însoțită de mișcări corporale, din care cauză ascultătorilor nu le mai sunt inima și mintea îndreptate spre

12. *Liturgier*,... p. 172.

13. Sfântul Niceta de Remesiana, *Despre folosul cântării*, în vol. „*Opere*”, Editura Sofia, București, 2009, p. 23.

Creator, ceea ce este în paguba Bisericii și a sufletelor lor.”¹⁴

De asemenea, unele Sinoade Ecumenice au formulat canoane care dau indicații importante în ceea ce privește modul cum trebuie să se practice cântarea bisericească. În primul rând să fie cuviincioasă, fără răcnete, strigări sau tonuri înalte, nepotrivite cu sfântul locaș. Să se facă „cu vrednicie” deoarece, ca orice act cultic, și cântarea contribuie la sfîntirea credincioșilor, după cum zice și Sfântul Apostol Pavel: „Când vă adunați împreună, fiecare din voi are psalm (cântare), are învățătură, ... toate spre zidire să se facă” (I Corinteni 14, 26). „De vreme ce cântând ne unim cu Dumnezeu, toți creștinii (sunt datori) a păzi lucrul acesta mântuitor. Iar mai ales cei îmbrăcați în ieratică vrednicie”, (canonul 2 al Sinodului al VII-lea Ecumenic). Și canonul 75 al Sinodului al VI-lea Ecumenic precizează: „Voim ca cei ce vin în biserică spre a cânta să nu întrebuințeze strigări necuviincioase, silind și firea spre răcnire, nici a pronunța ceva din cele nepotrivite și neînsușite în Biserică. Ci cu multă luare-aminte și cu umilință a aduce lui Dumnezeu, Privitorul celor ascunse, acest fel de psalmodie: „Cântarea să fie naturală: nici guturală (din gât), nici nazală sau alene”. Tonurile înalte sunt potrivite, dar adaptate la posibilitățile vocale ale cântărețului. Să se țină seama de volumul locașului: „Nu se potrivește o voce prea puternică într-un spațiu strâmt”¹⁵

Iar Sfântul Niceta de Remesiana adaugă: „Dar și glasul vostru al tuturor nu trebuie să fie disonant, ci unitar (ca unul singur). Nu unul s-o ia prostește înainte iar altul să rămână în urmă, sau unul să coboare glasul iar altul să-l ridice; ci să se silească fiecare să-și integreze glasul, cu smerenie, înăuntrul sunetului corului care cântă, iar nu să iasă în evidență în chip necuviincios, ridicând glasul sau luând-o înainte ca spre o prostească fală, și nici să nu caute a plăcea oamenilor... Noi toți, ca dintr-o singură gură, să scoatem deopotrivă același sunet de psalm și aceeași mlădiere a glasului. Iar cel ce nu-și poate contopi glasul cu al celorlalți, mai bine e pentru el să tacă, sau să cante cu voce înceată, decât să-i asurzească pe toți cu un glas țipător; căci astfel își va îndeplini și datoria slujbei și nici nu va tulbura adunarea fraților care cântă... Căci când se cântă, să cante toți, iar când ne rugăm, să ne rugăm toți, după cum atunci când se face citire (din Sfânta Scriptură),

14. Pr. Constantin Moisiu, *Să stăm bine, să stăm cu frică*, București, Tipografia cărților bisericești, 1941, cap. „Muzica în biserică”, p. 60.

15. Ioan D. Lungulescu, *Manual de practică liturgică*, București, 1926, p. 207.

facându-se tăcere, toți să asculte deopotrivă la citețul care citește... Căci tocmai de aceea diaconul cu glas limpede îndeamnă pe toți ca un crainic, ca fie în rugăciune, fie în plecarea genunchilor, fie în cântare, fie în ascultarea citirilor, toți să păstreze unitatea; pentru că pe toți cei ce sunt cu un cuget și o simțire îi iubește Domnul și îi face să sălășluiască în locașul Lui cel sfânt. În care cei ce sălășluiesc, fericiți li se spune în psalm (83, 5), pentru că ei vor lauda pe Domnul în vecii vecilor. Amin!”¹⁶

Cântările liturgice se caracterizează în general prin expresia profundă de dragoste a omului față de Dumnezeu, dar și de dragoste a lui Dumnezeu față de oameni. Scopul imnurilor creștine, ca și al rugăciunii, este stabilirea unei legături, unei comuniuni între oameni și între oameni și Dumnezeu.

Slujba liturgică ortodoxă este aproape în întregime cântată. „În biserica românească nu e întrebuințat decât cu totul rar, excepțional, cuvântul singur, ca element de expresie a fenomenului religios, ci mai totdeauna însoțit de sunetul muzical, îngemănat lui. Graiul românesc întrebuințat în cultul divin este o parte a cântării bisericești.”¹⁷

În ceea ce privește intonarea acestor cântări, Vechiul Testament face precizarea că invocarea lui Dumnezeu să se facă cu „**glas tare**”, cu „**strigare**”:

— „*Lăudați pe Domnul în alăută, în psaltire cu zece strune cântați-I Lui. Cântați-I Lui cântare nouă, cântați-I frumos, cu **strigăt** de bucurie.*” (Ps. 32, 2-3);

— „*Lăuda-voi pe Domnul **foarte** cu gura mea și în mijlocul multora Îl voi preaslăvi pe El*” (Ps. 108, 29);

— „*Lăudați-L pe El în glas de trâmbiță... Lăudați-L pe El în chimvale bine **răsunătoare**; lăudați-L pe El în chimvale de **strigare**. Toată suflarea să laude pe Domnul!*” (Psalmul 150, 3, 5, 6);

— „*Dați slavă numelui Său! Închinați-vă înaintea Domnului, în biserica cea sfântă a Lui... În biserica Lui, toate **strigă**: Slavă!*” (Psalmul 28, 1, 9);

— „***Strigați** Domnului tot pământul, slujiți Domnului cu veselie, intrați înaintea Lui cu bucurie... Intrați pe porțile Lui cu laudă și în curțile Lui cu cântări lăudați-L pe El. Cântați numele Lui!*” (Psalmul 99, 1, 3-4).

16. Sfântul Niceta de Remesiana, *Despre folosul cântării*,... p. 36.

17. G. Breazu în articolul „*Ion Popescu Pasărea*”, în Revista „Cultura”, 1936, nr. 9-11, septembrie – noiembrie, p. 7.

Cultul creștin preia această impresionantă tradiție iudaică de invocare a lui Dumnezeu, cu observația că Mântuitorul precizează: „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru.” (Luca 17, 21). Versetul atestă legătura omului cu Dumnezeu, statuată prin credință și exprimată în rugăciune.

Creștinul se roagă în umilință și în smerenie: „*Vorba voastră să fie totdeauna plăcută, cu sare dreasă, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia*”. (Coloseni 4, 6). Este un mare contrast față de relatarea din Isaia: „*Și strigau unul către altul, zicând: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui! Din pricina acestor strigăte, porțile se zguduiau din tâțânile lor, iar templul s-a umplut de fum.*” (Isaia 6, 3-4). Chiar dacă aici este vorba de strigatul heruvimilor, deseori în ritualurile invocate în Vechiul Testament se întâlnesc expresii precum: „*să vestească cu glas tare de bucurie*” (I Paralipomena 15, 16). Este imaginabilă sonoritatea pe care puteau să o realizeze „*strigătele de bucurie, strigătele de corn, strigătele de trâmbițe, de țimbale și de harpe*” (I Paralipomena 15, 28), sau cele două coruri mari, urcate pe zidurile Ierusalimului pentru a aduce cântări de laudă: „*Și am suit eu căpeteniile lui Iuda pe ziduri și am pus două coruri mari pentru cântarea de laudă*” (Neemia 12, 31) etc. Interesant este că în Noul Testament cartea Apocalipsa reia exprimări care sugerează o asemănătoare vehemență în cântare. Formularea „*striga cu glas mare*” este reluată cu oarecare insistență („*glasul ca de trâmbiță*” – 4,1; „*și strigau cu glas mare*” – 6,10; „*zicând cu glas puternic*” – 14,7; „*un glas puternic de mulțime multă zicând: Aliluia!*” – 19,1 etc.) și contrastează ca senzație sonoră cu „*ziceau*” („*ziua și noaptea, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt...*” Apocalipsa 4, 8; „*și aruncau cununile lor înaintea tronului, zicând: vrednic ești, Doamne*”... 4,10).

Formularea Sfântului Apostol Pavel: „*să fie totdeauna plăcută, cu sare dreasă...*” se potrivește perfect nu numai la vorbire, ci și la cântare, deoarece cântarea însoțește vorbirea, trebuind să exprime amândouă același lucru. Sfinții părinți au manifestat o constantă preocupare pentru cultivarea cântării liniștite, cucernice, cu detașare de la criteriile execuției tehnice și de virtuozitate, proprii cântării teatrale. Opinia Sfântului Ioan Gură de Aur în Omilia la Psalmul 145 este explicită în această privință. Cântarea bisericească poate și trebuie să ofere depline satisfacții duhovnicești. „*Cântă lui Dumnezeu, dar să nu cânti rău. Cântă bine, fratele meu. Tu tremuri atunci când ți se cere să cânti înaintea unui bun muzician, temându-te ca artistul să nu-ți reproșeze lipsa ta de cunoștințe: dar dacă tu cânti lui Dumnezeu trebuie*

să-i aduci o cântare tot atât de desăvârșită, ca să nu displace unor urechi atât de perfecte.” (Fericitul Augustin, Comentariu la Psalmul 32, 3).

Aceste sugestii converg spre ideea că intonația credincioșilor trebuie să fie corectă și cât mai compactă. Atunci și gândurile lor se vor concentra spre rugăciune, frumusețea cântărilor bisericești transmițând sentimentul evlaviei. Acesta este și scopul cântării în biserică.

Elementul definitoriu și peren al cântării bisericești este simbioza cu rugăciunea. În biserică, cântarea omofonă (colectivă) polarizează atenția celor prezenți la slujbă și îi face participanți activi la rugăciune. „Prin influențarea auzului s-a constatat că sufletul poate fi predispus mai ușor să primească adevărul cuprins în textul imnurilor religioase”, constata Sf. Vasile cel Mare.¹⁸ Cântarea colectivă unește pe oameni într-un singur mănunchi. „Cântatul împreună este ca un lanț care duce la unire; unește poporul în simfonia unui singur cor.”¹⁹

În Biserică, elementul artistic se subordonează necondiționat sensului duhovnicesc al textului liturgic. Modalitatea în care prevalează expresivitatea cuvântului face ca cei care cântă să modeleze intonația cântării în sensul întăririi înțelesului adânc al cuvântului rostit. Caracterul cântării este senin, solemn, dar lipsit de pericolul platitudinii, pentru că fiecare cuvânt trece prin inimă și este încălzit prin melodie.

Așadar, cântarea liturgică este înaintemergătoarea harului, ajută pregătirea momentelor solemne de religiozitate prin lepădarea „grijii celei lumești”, îndeamnă și ajută rugăciunea, dar în același timp este și un admirabil mijloc de educație religios-morală a celor mici și mari deopotrivă. Ea aduce înfrățire, bună înțelegere, armonie, fiind factor unificator și solidarizant.

---

18. Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri I (Omilii La Hexaemeron. Omilii La Psalmi. Omilii și Cuvântări)*, *Omilie la Psalmul I* în PSB 17, trad. Pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1986, p. 183.

19. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*,... p. 184.

amâni, deși ai fost învățat de profeți [...], ai fost sfătuit de psalmi [...], și s-a binevestit de apostoli [...] și ești chemat chiar de Domnul, care-și spune: Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni (Matei 11, 28), că toate aceste cuvinte au fost citite astăzi.”²²

Psalmii care aveau o dimensiune mesianică bine definită erau folosiți frecvent în cult, cu precădere în zilele de sărbătoare, pentru a sublinia învățătura hristologică. Așadar, se poate sesiza cu ușurință faptul că încă din primele veacuri creștine Psaltirea a fost cea mai utilizată carte în cadrul cultului, încât nu a existat niciun serviciu liturgic care să nu aibă în cuprinsul lui un psalm sau cel puțin câteva versete dintr-unul.

Grupăți în catisme sau luați separat, psalmii au îmbogățit consistent și au umplut de sens toate slujbele Bisericii. Utilizarea frecventă a psalmilor în cultul creștin poate să reiasă și din faptul că Psaltirea era una din cele mai prezente cărți scripturistice în Biserica Primară. În cultul ortodox, psalmii formează o parte integrantă a serviciului divin, fiind prezenți aproape în toate slujbele sfinte.

Rostirea psalmilor și meditarea zilnică la versete din Psaltire nu a fost limitată la spațiul liturgic sau la comunitățile monahale. Primii creștini îi întrebunțau atât în cultul public, cât și în cel particular. Sfântul Clement Alexandrinul ne oferă o informație care atestă de timpuriu folosirea psalmilor în afara cultului. Acesta arată că între creștini exista obiceiul de a cânta psalmi chiar și atunci când se mânca la masă. Acest obicei a fost preluat de creștini de la agapele de după serviciul religios și introdus în viața lor particulară: „După cum este potrivit ca înainte de a mânca să binecuvântăm pe Făcătorul tuturor lucrurilor, tot așa se cuvine să-I cântăm psalmi și când bem, pentru că ne împărtășim din cele create de El. Psalmul este o binecuvântare armonioasă și înțeleaptă. (Efeseni 5, 19)”²³

De asemenea, Sfântul Clement Alexandrinul îi îndeamnă pe creștini să înlocuiască, în cadrul petrecerilor și ospetelor lumești, cântările păgânești cu psalmi pentru a preamări în tot locul pe Dumnezeu.²⁴

22. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, în PSB 17, ed. Dumitru Fecioru, București, EIBMO, 1986, p. 489.

23. Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, în PSB 4, ed. Dumitru Fecioru, București, EIBMO, 1984, pp. 255-256.

24. Clement Alexandrinul, *Stromatele*, în PSB 5, ed. Dumitru Fecioru, București, EIBMO, 1982, p. 457.

Psalmii au avut un rol esențial și în formarea spirituală a credincioșilor. Folosirea frecventă a textelor din psalmi a favorizat memorarea și asumarea acestora în vederea desăvârșirii duhovnicești. În acest sens, Sfântul Vasile cel Mare scria: „Psalmul este carte elementară de învățătură pentru cei ce intră în viață, creștere pentru cei ce înaintează în vârstă, întărire pentru cei maturi.”²⁵ De aceea primii creștini aveau Psaltirea nu numai în memorie, ci și pe buze, rostind-o neîncetat în timpul ocupațiilor zilnice, ascultând sfatul Apostolului Pavel: „*Vorbiți între voi în psalmi și în laude și în cântări duhovnicești*” (Efeseni 5, 19). În acest context, Sfântul Ambrozio considera că este nefiresc și necuviincios ca un creștin să lase să treacă o zi fără să fi recitat din Psaltire: „*Căci cine având simțire omenească, nu se rușinează a sfârși ziua fără a cânta psalmi, când și păsările cele mărunte își însoțesc începutul zilelor și al nopților cu slăvită închinăciune și dulce cântare,*”²⁶ iar Sfântul Augustin vedea în rostirea psalmilor de către martirii aflați în suferință modul cel mai potrivit prin care aceștia se întăreau sufletește.

Sfântul Vasile cel Mare mărturisea că Psalmii cuprind ceea ce este mai de folos: profetesc cele viitoare, aduc aminte de faptele istorice, dau legi pentru viață, învață cele pe care trebuie să le facem. „*Cartea Psalmilor tămăduiește rănilor vechi ale sufletelor și aduce grabnică însănătoșire celui de curând rănit; îngrijește pe cel bolnav și păstrează sănătos pe cel care nu-i atins de boală; îndepărtează, pe cât e cu putință, patimile care se încuibaseră în felurite chipuri în viața oamenilor; și face aceasta cu seducție măsurată și cu dulceață, sădind în suflet gând plin de înțelepciune.*”²⁷

Tot Sfântul Vasile cel Mare arată rolul psalmilor în înțelegerea și păstrarea învățăturii revelate:

„*Duhul cel Sfânt a văzut că neamul omenesc este greu de îndrumat spre virtute și că noi, din pricina înclinării spre plăcere, neglijăm cu totul viețuirea cea dreaptă. De aceea ce face? A unit dogmele cu plăcerea cântatului, ca, odată cu dulceața melodiei, să primim pe nesimțite și folosul cuvintelor de învățătură; face la fel ca doctorii cei înțelepți: aceștia adeseori ung de jur împrejur cu miere paharul în care dau bolnavilor fără poftă de mâncare*

25. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, în PSB 17, ed. Dumitru Fecioru, București, EIBMO, 1986, p. 184.

26. Sf. Ambrozio al Milanului, *Tâlcuiri la Facere*, vol. 1, ed. Andreea Stănculescu, Galați, Egumenița, 2007, p. 224.

27. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*, în PSB 17, p. 183

doctorii mai amare. Pentru aceasta, dar, ni s-au alcătuit aceste melodii armonioase ale psalmilor, pentru ca celor care sunt copii cu vârsta sau cei care sunt cu totul tineri cu purtarea să li se pară că ei cântă, dar de fapt își instruiesc sufletul. Că n-a plecat de la biserică cineva din cei mulți și trândavi păstrând cu ușurință în minte vreo poruncă apostolică sau profetică; dar cuvintele psalmilor le cântă și acasă și le fredonează și în piață. Dacă unul, din cei care se sălbătesc cumplit din pricina mâniei, intră în biserică, ei bine, când începe să se cânte psalmul, atunci, datorită melodiei, pleacă din biserică cu sălbăticia sufletului potolită.”²⁸

Psalmii se cântau la serviciul euharistic, la serviciul divin zilnic, de seara și de dimineața și la toate celelalte slujbe.²⁹

În chip metaforic, Sfântul Vasile cel Mare aseamănă trupul omenesc cu psalmul și cu cântarea: „Alcătuirea trupului omenesc este în chip figurat psaltire și instrument armonic muzical pentru înălțarea de imnuri Dumnezeuului nostru. Faptele trupului nostru, care duc la slăvirea lui Dumnezeu, sunt psalmi, atunci când trupul, în armonie cu rațiunea, ne face să nu săvârșim nimic disonant în mișcările noastre. Iar cântare este tot ce ține de contemplația înaltă și de teologie. Deci psalmul este un text muzical, când este cântat cu frumos ritm dintr-un instrument muzical așa cum cer regulile armoniei; cântarea, însă, este un text cântat melodios cu vocea, fără amestecul vreunui instrument muzical.”³⁰

Modalități de cântare a psalmilor.

Unul dintre cele mai importante elemente ale Sfintei Liturghii în Biserica Primară, cântarea Psalmilor, se putea face în două moduri: responsoric și antifonic.

a. Cântarea responsorică (responsorială) angaja întregul popor în mod simultan. La început, cântarea bisericească era în majoritate psalmodiere (cântarea psalmilor, de aici și numele cântăreților de psalți), pentru că nu se dezvoltase încă imnografia creștină proprie. Psalmii erau intonați de către unul sau mai mulți psalți. Era însă necesară și angajarea poporului la cântare. Deoarece era practic imposibil ca poporul să învețe să cânte un psalm în întregime, soluția optimă a fost refrenul. Cântarea

28. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*, în PSB 17, p. 183.

29. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, ed. a II-a revizuită și completată, EIBMBOR, București, 1993, p. 707.

30. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul 29*, în PSB 17, p. 236.

responsorică, moștenită din tradiția iudaică, a fost preluată de primii creștini și introdusă în cadrul serviciului divin și consta din cântarea unui psalm de către un solist care era întrerupt de intervențiile poporului. În cântarea responsorială a psalmilor, poporul, alcătuind un singur grup, întrerupea de mai multe ori cântărețul principal printr-un „răspuns” sau refren: „Că în veac e mila Lui” sau cu alt verset din același psalm. Acest verset se anunța la început și era cântat de popor, la care cântărețul intercala și celelalte versete. Cântarea stihurilor psalmului, în cadrul Liturghiei, purta numele de responsorium (în latină) sau prochimien (= *așezat înainte*, în greacă). În trecut, prochimienul era versetul psalmic cântat de un cântăreț solist în cântarea responsorică a psalmilor. În timpul Sfântului Ioan Gură de Aur încă se mai folosea cântarea responsorială a psalmilor, după cum mărturisește în comentariul său la Epistola I către Corinteni: „Iar psaltul cântă singur și, chiar dacă toți îi răspund, glasul lor iese ca dintr-o singură gură.”³¹ Acest mod de execuție a psalmilor datează de foarte mult timp, după cum mărturisește Sfântul Ioan Gură de Aur: „în vechime, de pildă, se adunau toți la un loc și răspundeau în obște; aceasta o facem și acum.”³²

b. Cântarea antifonică (alternativă) era forma de interpretare a psalmilor când credincioșii se împărțeau în două grupuri și cântau fie alternativ, fie simultan la sfârșitul psalmului, când ambele grupuri se uneau și cântau în comun un final sau un refren. Acest sistem de cântare a făcut o profundă impresie asupra credincioșilor. Mărturii importante despre cântarea antifonică ni se transmit de la Sfântul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu (†107), episcopul Antiohiei, căruia i s-a descoperit în vedenie cântarea antifonică, arătându-i-se cetele îngerești care lăudau Sfânta Treime antifonic.

Acest mod de cântare a psalmilor, în care rolul activ al credincioșilor sporește, a fost utilizat de Biserică încă din secolele al II-lea și al III-lea, în lupta ei cu ereziile, dar generalizarea lui în cult se realizează în cursul secolului al IV-lea, când se intensifică activitatea Bisericii pentru combaterea ereziilor. L-au întrebuințat, de exemplu, Sfântul Efrem Sirul la Edessa, împotriva ereticilor antitrinitarieni (Bardesane și Armoniu), preoții Flavian și Diodor la Antiohia (împotriva arienilor), Sfântul Ioan Gură de Aur la

31. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola I către Corinteni*, trad. de C. Făgețan, Ed. Sofia, București, 2005, p. 300.

32. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola I către Corinteni*,... p. 301.

Constantinopol, Sfântul Ambrozio la Milano etc.³³

Cântarea antifonică s-a păstrat în cultul ortodox până în prezent la bisericile mănăstirești sau la cele de enorie unde sunt doi cântăreți sau două strane și care intonează alternativ antifoanele de la începutul Liturghiei, stihurile și stihirile Fericirilor, etc. Însă majoritatea psalmilor întrebuințați la serviciile divine mai mult se citesc.

2.1.3. Alte cântări cu conținut creștin (trinitar, hristologic etc.)

Muzica bisericească reprezintă haina diafană cu care se îmbracă cuvântul, în rostirea – de cele mai multe ori – a unor adevăruri dogmatice.

Pe lângă cântările de origine scripturistică, au apărut și s-au dezvoltat niște cântări creștine deosebite, alcătuite după modelul aceluia.

La început, imnurile au fost alcătuite pentru a combate ereziile apărute în rândurile creștinilor. De ceea ele aveau inițial un caracter dogmatic, formulându-se pe scurt învățătura ortodoxă de credință.

Imnul *Lumină lină* este cel mai vechi imn creștin, de origine nescripturistică, și a fost scris în limba greacă. Textul imnului face referire la Mântuitorul Hristos, „*Lumina lumii*” (Ioan 8, 12): „*Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc, Celui fără de moarte, a Sfântului, Fericitului, Iisus Hristoase, venind la apusul soarelui, văzând lumina cea de seara, laudăm pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu; vrednic ești în toată vremea a fi laudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta lumea Te slăvește.*”

Acest imn este atribuit Sfântului Antinoghen (16 iulie) care a compus această cântare în timp ce era dus spre a fi martirizat. În iconografie, Sfântul Antinoghen este reprezentat în chipul unui episcop bătrân iar lângă el călăul cu un braț paralizat până ce sfântul va fi sfârșit cântarea. Sfântul Vasile cel Mare, care citează din el un fragment numindu-l „*cântare veche*”³⁴ și care a contribuit la introducerea și răspândirea acestui imn în Biserica Orientului, vorbește despre cântarea imnului *Lumină lină* ca despre una dintre tradițiile foarte îndrăgite ale Bisericii.

La început, imnul *Lumină lină* nu era utilizat în cadrul cultului divin public, dar se cânta la momentul aprinderii lumânărilor, seara, fiind

33. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*,... p. 708.

34. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*,... p. 724.

cunoscut și sub numele de *Cântarea la aprinderea lumânărilor*. În acea vreme, la Ierusalim o candelă rămânea mereu aprinsă în mormântul gol al Mântuitorului, strălucirea ei fiind un simbol al luminii vii a lui Hristos. Atunci când creștinii se adunau la rugăciune, era cântat acest imn, iar la ceremonia numită a aprinderii luminilor, această candelă era scoasă din Mormânt, lumina ei strălucitoare chemând Biserica să Îl cinstească pe Domnul Cel înviat din morți.

Imnul este adresat Mântuitorului Hristos, „*Lumina cea lină*.” În trecut, imnul se cânta în momentul când pe cer se ivea Luceafărul de seară, iar în biserici se aprindea sfeșnicul cu lumina menită să împrăștie întunericul serii. Lumina care apărea în mijlocul credincioșilor adunați pentru rugăciunea de seară era ca o prezență simbolică a Mântuitorului: „*Deci iarăși le-a vorbit Iisus zicând: Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții*” (Ioan 8, 12). Cântarea imnului în acest moment al înserării însemna că venirea lui Mesia în haosul și întunericul în care se zbătea omenirea din perioada Legii vechi, era ca Luceafărul de seară, ca o stea călăuzitoare, dătătoare de nădejde.³⁵

În același timp, imnul are și un caracter trinitar, precizând și făcând distincția între Persoanele Sfintei Treimi, dar mărturisind și unitatea Lor în dumnezeire: „*lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu...*”

În prezent, imnul *Lumină lină* face parte din slujba Vecerniei.

În plină luptă împotriva monofiziților, care susțineau erezia hristologică a lui Eutihie ce învăța că după Întrupare, Iisus Hristos a avut o singură fire (natură), cea divină, firea omenească fiind absorbită de cea dumnezeiască, dar și a origeniștilor care reînviaseră erezia nestoriană (erezie care susținea că Hristos ar fi avut două persoane diferite), sfântul și binecredinciosul împărat Iustinian I (527-565) a dat multă atenție și a depus multe eforturi pentru combaterea acestor erezii compunând **imnul**: „*Unule-Născut, Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce ești fără de moarte și ai primit, pentru mântuirea noastră, a Te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria; Care neschimbat Te-ai întrupat și răstignindu-Te, Hristoase Dumnezeule, cu moartea pe moarte ai călcat. Unul fiind din Sfânta Treime, împreună slăvit cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, mântuiește-ne pe noi!*”

Textul imnului are un profund substrat teologic, fiind compus

35. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Istoria și explicarea slujbei Vecerniei*, în B.O.R., 1966, nr. 5-6, p. 528.

în cinstea întrupării Domnului nostru Iisus Hristos și implorându-l pe adevăratul Dumnezeu, așa cum El s-a revelat oamenilor și S-a jertfit pentru mântuirea lor. De asemenea, imnul răspunde ereziilor, care circulau în vremea Împăratului Iustinian, referitoare la scopul Întrupării („și ai primit, pentru mântuirea noastră, a Te întrupa”), caracterul neschimbător al lui Dumnezeu, Învierea Domnului, dogma Sfintei Treimi și stabilește de atunci înainte învățăturile despre Cea de a doua Persoană a Sfintei Treimi: Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Unul Născut, este nemuritor, devine om fără a înceta să fie Dumnezeu („*Care neschimbat Te-ai întrupat*”) și primește un trup omenesc de la Sfânta Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu, iar prin răstignirea Sa, a biruit moartea („*cu moartea pe moarte a călcat*”). Fiind egal și consubstanțial cu celelalte Persoane ale Sfintei Treimi, I se cuvine aceeași cinstire, de aceea este slăvit împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt.

Împăratul Iustinian I a cerut ca acest imn să fie cântat în toate bisericile și de atunci până în prezent, acest imn este cântat la Sfânta Liturghie înainte de Vohodul mic, după cel de-al doilea antifon.

Împăratul bizantin Iustinian al II-lea (565-578) a introdus în rânduiala Sfintei Liturghii **Imnul Heruvimic**: „*Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească acum să o lepădăm... Ca pe Împăratul tuturor să-L primim, pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Aliluia, aliluia, aliluia.*”

Imnul Heruvic nu este propriu-zis o rugăciune. El nu este adresat îngerilor și nici nu se prezintă ca intonat de către ei, ci este mai degrabă o împreună-cântare a oamenilor și a îngerilor, de aceea, cu toate că acest text este scurt, imnul durează destul de mult, fiind cântat lent. Este cea mai bună imitare realizată de oameni a cântecului Puterilor Cerești.

Imnul Heruvimic este deosebit de important pentru înțelegerea teologiei Trinitare.

La Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur, cu puține excepții, Imnul Heruvimic este întrerupt de Vohodul Mare, atunci când Cinstitele Daruri sunt aduse de la proscomidiar pe Sfânta Masă. Așadar, tema centrală a Heruvicului este legată de semnificația Intrării Mari, care este o expresie simbolică a asumării jertfei de către Hristos și a participării noastre la această jertfă percepută ca o intrare triumfală a Împăratului tuturor înconjurat de puterile îngerești.

Imnul heruvimic îi învață pe credincioși că pentru a se putea simți în cor cu „cetele îngerești, cu heruvimii și serafimii care acum slujesc în chip nevăzut împreună ei și pentru a-L primi pe Hristos prin împărtășire, trebuie să lase toată grija cea lumească.

În concluzie, Heruvicul sau cântecul îngerilor este o pregătire pentru întreaga Liturghie a credincioșilor cărora le atrage atenția asupra privilegiului înfricoșător de a participa la aceasta alături de puterile îngerești și închipuind tainic pe heruvimi. Menirea acestei frumoase cântări este de a-i pregăti pe credincioși pentru Sfânta Împărtășanie.

2.2. Dezvoltarea innografei creștine în secolele V – X, în Biserica Răsăriteană

2.2.1. Innografi și melozi mai însemnați

Melozii și innografii sunt marii poeți creștini care au compus cu mult talent poezia innografică de inspirație pur creștină, la care se adaugă desigur și cântările vechi de origine biblică (psalmii). Innografia bizantină constituie dimensiunea poetică a tezaurului doctrinar ortodox. Până în secolul al IX-lea, în cântarea bisericească, toți innografi, adică scriitorii de texte sfinte pentru slujbele Bisericii erau și melozi, adică alcătuiau și melodia pentru textele scrise de ei. După secolul IX, melozii rămân doar innografi, adică doar scriitori de texte liturgice. Poezia innografică intră în structura cultului mai ales în cadrul slujbei de dimineață (Utrenia) și în cadrul celei de seară (Vecernia), sub forma troparelor, condacelor, stihirilor și canoanelor.

Innografi au avut un rol hotărâtor în victoria definitivă a Bisericii Creștine în fața marilor erezii ale vremii: arianismului, macedonianismului, apolinarismului, pnevmatomahismului și al altor rătăcirii de la învățătura revelată a Mântuitorului nostru Hristos. Toți acești dârzi apărători ai Bisericii Creștine au folosit ca mijloc de răspândire și susținere a credinței în Dumnezeu Sfintei Treimi cântarea bisericească sau imnurile de slavă și preamărire pe care credincioșii le înălțau lui Dumnezeu. Toți acești Sfinți Părinți și scriitori bisericești răsăriteni și apuseni au arătat în scrierile lor că dialogul cu Divinitatea este mai relevant prin cântare, întrucât, așa cum spune Fericitul Augustin, „*cine se roagă cântând se roagă de două ori*“.

Importanța melozilor în istoria Bisericii rezultă și din perspectiva

contextului istoric în care au apărut creațiile acestora, respectiv în perioada imediat următoare primelor cinci Sinoade Ecumenice.

Cei mai de seamă imnografi și melozi creștini, care s-au remarcat, au fost:

Sfântul Ignatie de Antiohia, cunoscut și sub numele de „Purtătorul de Dumnezeu” (Teoforul). Despre viața sa nu se cunosc date precise, în afară de ultima parte a vieții, când a fost ales Episcop al Antiohiei, între anii 70-107. A fost autorul unor imnuri și a introdus în cult cântarea antifonică. Pentru credința sa a fost martirizat la Roma, în timpul împăratului Traian, fiind dat pradă animalelor sălbatice. În epistola sa către Romani, înainte de a-i ruga ca nu cumva dintr-o milă greșită să împiedice martiriul său, scria: „Sunt grâul lui Dumnezeu și sunt măcinat de dinții fiarelor ca să fiu găsit pâinea curată a lui Hristos.”³⁶

Sfântul Iustin Martirul și Filozoful s-a născut într-o familie păgână și s-a convertit la creștinism în urma convorbirii cu un bătrân și mai ales fiind impresionat de purtarea creștinilor în fața persecuțiilor și a morții. A compus mai multe imnuri și a formulat unele reguli de cântare în cartea „Psalmistul”, care s-a pierdut. Pentru credința sa dreaptă a fost martirizat în anul 163, împreună cu alți șase creștini.

Sfântul Antinoghen Martirul era din Sevastia Capadociei și a trăit pe timpul împăratului Dioclețian. Pentru smerenia vieții lui, pentru faptele bune ce le săvârșea și pentru buna cunoaștere a Sfintei Scripturi, a fost ales Episcop al Sevastiei. La începutul sec. al IV-lea, când tocmai apărea erezia celor care nu credeau în dumnezeirea Fiului, chiar înainte de Arie, Sfântul Mucenic Antinoghen a compus imnul „*Lumină lină*” în care afirmă similitudinea între lumina Învierii și lumina soarelui, orientându-i pe credincioși spre rugăciunea și doxologia treimică pe care o vor adresa lui Dumnezeu, imitând pe îngeri. A primit cununa muceniei în anul 311, în timpul împăratului Dioclețian și este sărbătorit pe data de 16 iulie.

Sfântul Atanasie cel Mare s-a născut, probabil, în anul 295 în Alexandria (Egipt). De tânăr a primit învățătura creștină la patriarhia din Alexandria și a fost ales secretar al Episcopului Alexandru, pe care l-a însoțit la Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325). A ajuns Patriarh al Alexandriei în anul 328 și întreaga viață a apărut dreapta credință, combătând arianismul. A compus imnul „*Născătoare de Dumnezeu, Fecioară!*” în care afirmă

36. Pr. Prof. Dr. Ioan M. Bota, *Patrologia*, Ed. Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1997, p. 25.

dumnezeirea lui Iisus Hristos. O împrejurare din viața Sfântului Atanasie arată cât de organizată era cântarea în Biserică în vremea sa și ce influență putea să exercite asupra celor ce o ascultau: arienii, dușmanii săi, au intrat în biserică să-l aresteze chiar în timpul Sfintei Liturghii. Ascultând frumoasa cântare din biserică și văzând râvna credincioșilor care participau la ea, arienii au fost atât de impresionați încât au plecat dând pace Sfântului Atanasie. A murit la Alexandria în anul 373 și este cinstit în fiecare an pe data de 18 ianuarie.

Sfântul Efrem Sirul (306-373) s-a născut în localitatea Nisibe (azi în Turcia) și de tânăr a dorit să-și închine viața lui Dumnezeu, trăind ca anahoret. A fost hirotonit diacon de către Episcopul Iacob de Nisibe, pe care l-a însoțit la Sinodul I Ecumenic de la Niceea din anul 325. Având suflet de poet, cu o imaginație foarte bogată a compus peste 200 de imnuri creștine pentru a combate cântecele ariene și gnostice. Sfântul Efrem Sirul a fost, întâi de toate, un mare mistic care a trăit în smerenie toată viața, refuzând hirotonia în treapta de episcop sau preot, iar această smerenie se reflectă și în scrierile sale poetice. Este sărbătorit pe data de 28 ianuarie.

Sfântul Grigorie de Nazianz (328-389/390) este unul dintre cei mai mari teologi ai secolului al IV-lea și a desfășurat o prodigioasă activitate literară, atât în proză cât și în versuri. Proza sa este atât de elevată, încât pare poezie. Poemele au fost compuse în ultimii doi ani ai vieții sale. S-a folosit de vers nu numai pentru a exprima sentimente și atitudini personale, ci și pentru a îmbrăca în ele idei teologice sau filozofice, care puteau fi răspândite mai ușor sub această formă. Multe dintre scrierile sale au fost sursă de inspirație pentru melozi, care le-au compus melodii.

Sfântul Vasile cel Mare (330-379) s-a născut în Cezareea Capadociei, oraș în care a fost ales episcop în anul 370. Vasta operă a Sfântului Vasile, care este normativă pentru credință, este de mare importanță și din punct de vedere literar. Dintre scrierile liturgice fac parte: Liturghia, care îi poartă numele, rugăciuni la Sfânta Împărtășanie, molitvele care se citesc la 1 ianuarie, precum și un mare număr de cântări care se regăsesc în Molitfelnic și Ceaslov.

Sfântul Ioan Gură de Aur (344-407), născut în Antiohia, este un scriitor și un teolog normativ pentru Biserica Ortodoxă, având un simț artistic deosebit. Pe lângă Liturghia care îi poartă numele, a mai compus un mare număr de tropare și antifoane.

Sfântul Roman Melodul (~490 - ~560) este autorul unui foarte mare număr de imnuri, aproximativ 1000, pe care le-a compus la Constantinopol între anii 536-556³⁷. Multe dintre ele s-au pierdut, păstrându-se aproape 80. Cel mai cunoscut este Condacul Crăciunului: „Fecioara, astăzi, pe Cel mai presus de ființă naște”... Darul alcătuirii imnurilor l-a primit în chip minunat de la Sfânta Fecioară Maria care i s-a arătat în vis. Datorită stilului elevat și a frumuseții melodiilor, a primit supranumele de *Melodul*. Este sărbătorit la data de 1 octombrie.

Împăratul **Justinian** (527-565) a contribuit la dezvoltarea și înfrumusețarea cântării în Biserică înființând mai multe școli de cântăreți bisericești. El însuși a compus și a introdus în cult imnul „Unule-Născut, Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu”, cu scopul de a combate erezia monofizită.

Sfântul Andrei Criteanul (~660-740), episcop de Creta, s-a remarcat mai ales ca imnograf, compunând multe cântări frumoase care se regăsesc în Triod și Minei. Este creatorul canoanelor, o nouă speță a poeziei bisericești. Cel mai cunoscut poem al său este „Canonul cel mare”, care se citește în săptămâna a V-a din Postul Mare, în ziua de joi, și care cuprinde 250 de strofe.

Sfântul Ioan Damaschin (675-749) a avut un rol esențial în sistematizarea cântării bisericești, având meritul de a fi organizat imnurile după cele opt glasuri, pentru duminicile de peste an. A compus axionul „De tine se bucură”..., irmosul „Deschide-voi gura mea”..., troparele „Miluiește-ne pe noi, Doamne”... și „Ușa milostivirii”..., precum și mai multe canoane la Nașterea, Botezul, Învierea și Înălțarea Domnului, Schimbarea la Față. Are meritul de a fi redactat aproape într-o formă definitivă Octoihul - colecție ce cuprinde imnurile grupate după cele opt glasuri. Prin propriile sale compoziții, Sfântul Ioan Damaschin a lăsat modele clasice și normative în viitor pentru toate cele opt glasuri, în care a introdus o mai bună regulă a tactului, odată cu celelalte semne întrebuițate pentru notație. Toată cântarea bisericească din epocile următoare, în compozițiile și în executarea ei, s-a referit la Sfântul Ioan Damaschin.

Sfântul Cosma Melodul (sec. VIII) a fost adoptat de tatăl Sfântului Ioan Damaschin. Este ales episcop de Maiuma în anul 743. A fost un mare imnograf și melod, primind numele de „Melodul”. A compus un mare număr de canoane: la Nașterea, Botezul, Întâmpinarea și Schimbarea la Față

37. Ioan G. Coman, *Patrologie*, EIBMO, București, 1956, p. 297.

a Domnului etc. Opera sa cea mai cunoscută este imnul: „*Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii*”...

Sfântul Ambrozie (338-397), episcop al Milanului (374), este considerat întemeietorul imnului liturgic în Apus. A compus un număr însemnat de imnuri, dar s-au păstrat numai douăsprezece, fiecare imn având opt strofe a câte patru versuri fiecare.³⁸

2.2.2. Formele imnografiei ortodoxe (tropare, condace, canoane etc.)

Elementul dominant în cultul ortodox îl reprezintă tezaurul inestimabil al imnografiei. Chiar dacă, la început, acesta nu a fost prezent într-o pondere atât de mare în ritualul Bisericii, atunci când predominau textele scripturistice, astăzi cultul divin public ortodox este alcătuit în proporție foarte mare din imnurile Sfinților.

Prezența sfinților în rândul melozilor conferă autoritate și superioritate creației imnografice din secolele VI-IX, prin urmare, opera melozilor se constituie ca parte componentă a Sfintei Tradiții. Chiar dacă creația imnografică nu s-a oprit odată cu secolul al IX-lea, fapt dovedit de imnurile existente astăzi în cele douăsprezece Minee, totuși perioada melozilor constituie etalonul imnografiei bizantine.

La început, Sfinții Apostoli, împreună cu primii creștini, au cântat cele trei tipuri de cântări amintite de Sfântul Apostol Pavel în Epistola sa către Coloseni 3, 16: „*Cântați în inimile voastre lui Dumnezeu, mulțumindu-I în psalmi, în laude și în cântări duhovnicești.*” La acestea s-au adăugat, cu timpul, alte forme ale cântării bisericești. Principalele forme ale imnografiei bizantine sunt: *troparul*, *condacul* și *canonul*. Autorii acestora sunt *melozii*, care, atunci când scriau textul imnurilor, compuneau și melodia corespunzătoare fiecărui imn în parte.

A) Troparul este o scurtă rugăciune care anunță sau explică într-o formă poetică evenimentul liturgic prăznuit în acea zi sau care rezumă viața sfântului comemorat în ziua respectivă, în funcție de calendarul bisericesc. Deși la început troparele puteau fi alcătuite și sub formă de proză liberă de orice reguli, cu timpul s-au impus sub forma unei strofe poetice. Prin

38. Pr. Prof. Dr. Ioan M. Bota, *Patrologia*, Ed. Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1997, p. 165.

dezvoltarea artei compunerii troparelor s-a născut imnografia bisericească, care constituie astăzi o parte substanțială a cultului Bisericii Creștine în general, și al Bisericii de Răsărit în special. Cele mai cunoscute tropare sunt:

— Troparul Învierii Domnului: *Hristos a înviat din morți, Cu moartea pe moarte călcând; Și celor din morminte, Viață dăruindu-le.*

— Troparul Nașterii Domnului: – *Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeuul nostru, răsărit-a lumii Lumina cunoștinței; că întru dânsa cei ce slujeau stelelor, de la stea s-au învățat să se închine Ție, Soarelui dreptății, și să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, slavă Ție.;*

— Troparul Botezului Domnului: – *În Iordan botezându-te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat; ca glasul Părintelui a mărturisit Ție, Fiu iubit pe Tine numindu-Te, și Duhul în chip de porumbel a adevărit întărirea Cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase Dumnezeule, și lumea ai luminat, slavă Ție.;*

— Troparul Ortodoxiei: – *Binecuvântat ești, Hristoase, Dumnezeuul nostru, Căla ce preînțelepți pe pescari ai arătat, trimițându-le lor Duhul Sfânt, și printr-înșii lumea ai vânat, Iubitorule de oameni, mărire Ție;*

— Troparul Sfintei Crucii, folosit și la Te-Deum-uri: – *Mântuiește, Doamne, poporul Tău, și binecuvântează moștenirea Ta, biruință binecredincioșilor creștini asupra celui potrivnic dăruiește, și cu Crucea Ta păzește pre poporul Tău.*

Stihirile sunt tropare grupate în serie sub formă de strofă precedată de un stih și care se cântă în stil irmologic sau stihiraric (recitativ).

Antifoanele sunt niște tropare grupate în serie, dar mai scurte. Aceste imnuri sunt cântate de către toți credincioșii din biserică, împărțiți în două grupe, în mod alternativ. Cele mai cunoscute antifoane sunt Psalmii 102 și 145 din rânduiala Sfintei Liturghii.

Catisme (sedelne) sunt tot tropare reprezentate de fiecare dintre cele douăzeci de secțiuni ale Psaltirii, iar în timpul citirii sau cântării acestora, spre deosebire de acatiste, credincioșii pot sta pe scaune.

B) Condacul este un cântec bisericesc scurt prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători. Condacul este o omilie dramatică ce parafrazează un episod biblic, cuprinde 20 sau 30 de strofe și este cântat în timpul Utreniei într-un stil simplu și silabic (o notă pe silabă). Cel mai cunoscut condac este cel al Crăciunului compus de Sfântul Roman Melodul: „*Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște, și pământul*

peștera Celui neapropiat aduce; Îngerii cu păstorii slavoslovesc și magii cu steaua călătorească; Că pentru noi s-a născut Prunc tânăr, Dumnezeu Cel mai-nainte de veci.”

Acatistul este o cântare de laudă închinată unui sfânt în timpul căreia se stă în picioare. Cel mai popular și mai apreciat datorită frumuseții sale literare este Imnul Acatist închinat Maicii Domnului și aparține, cel mai probabil, Sfântului Roman Melodul.³⁹ Este o cântare de laudă și mulțumire ce cuprinde 24 de strofe. Toate celelalte Acatiste l-au avut ca model pe acesta.

C) Canonul este o compunere (imn) din mai multe cântări care formează un întreg și este alcătuit din 9 ode. Exemplu: Canonul Sfântului Andrei Criteanul. Este un canon de pocăință ce conține peste 250 stihiri scurte de pocăință, ritmate de invocația: „Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă!”, cerere care amintește de rugăciunea vameșului.

2.2.3. Valoarea doctrinară a cântărilor ortodoxe

Rolul psalmodiei sinagogale și al imnurilor religioase din perioada primelor secole a fost hotărâtor în cristalizarea serviciului divin protocreștin, care capătă noi valențe în urma Edictului de la Milan din anul 313, prin dezvoltarea imnografiei creștine și a cultului religios în toată amplitudinea lui al cărui scop final era glorificarea divină.

Perioada patristică și a marilor imnografi și melozi a îmbogățit repertoriul liturgic cu cântări teologice, dogmatice, care au rolul de a spori evlavia credincioșilor. De altfel, toate slujbele de cult creștine sunt dominate de cântări – rugăciuni, purtătoare ale învățăturii creștine tradiționale.

Încă de la început, Biserica a recunoscut importanța cântării liturgice în cadrul procesului de păstrare și de transmitere a adevărului de credință în Biserica Ortodoxă. Spre deosebire de marile tratate doctrinare ale Sfinților Părinți ai Bisericii, cântarea liturgică, prin intermediul imnografiei, face cunoscut adevărul de credință în cadrul fiecărui serviciu divin public. Frecvența slujbelor religioase contribuie la repetarea constantă a adevărului de credință cuprins în cântările liturgice, acesta fiind însușit mai ușor datorită muzicii bisericești. Din această perspectivă dimensiunea didactică a cultului divin este dată, într-o măsură apreciabilă, și de cântarea bisericească.

39. Ioan G. Coman, *Patrologie*, București, EIBMO, p. 298.

Cântarea bisericească, prezintă, pe de o parte, adevărurile de credință revelate, iar de cealaltă parte contribuie, cu ajutorul melodiei, la crearea unui cadru liturgic adecvat pentru primirea acestor adevăruri și întărirea în credință.

Imnurile și cântările duhovnicești au fost armele de apărare și elementele de demonstrație în luptele spirituale care au avut loc pentru lămurirea și fixarea dogmatică a învățăturii și tradiției creștine. Chiar și după condamnarea arienilor la Sinodul I de la Niceea (325), aceștia nu au încetat de a intona cu multă expresie pe străzile orașului imnuri inspirate din erezia lor. Asemenea procesiuni aveau un adânc răsunet în popor. De aceea, ortodocșii au răspuns cu aceleași mijloace, organizându-se, după îndemnul Sfântului Ioan Hrisostom, în coruri și procesiuni, în care era cântată și proclamată învățătura ortodoxă.

Dogma Sfintei Treimi era formulată pe înțelesul tuturor în troparele Sfintei Treimi: „*Cuvine-se cu adevărat a lăuda pe Treimea cea mai presus de Dumnezeire, pe Tatăl, Cel fără de început și a toate lucrător, pe Cuvântul cel împreună fără de început, Care din Tatăl mai înainte de veci, fără stricăciune S-a născut, și pe Sfântul Duh, Cel din Tatăl fără de ani Se purcede;*” „*Să laudăm toți cum se cuvine pe Dumnezeu, cu cântări dumnezeiești: pe Tatăl și pe Fiul și pe Duhul cel dumnezeiesc, Stăpânirea cea în trei ipostasuri, o împărăție și o domnie. Pe care o laudă toți pământenii și o slăvesc puterile cerești, care de toți cu credință este închinată, Unimea cea după ființă pe Cea în trei ipostasuri.*”⁴⁰

Condacul Crăciunului „*Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște...*” dă mărturie despre ambele firi ale Mântuitorului, cea dumnezeiască și omenească, Iisus Hristos fiind în același timp Dumnezeu adevărat și om adevărat. Imnul Sfântului Roman Melodul surprinde modul în care Logosul divin S-a întrupat, împlinind, în felul acesta, planul din veșnicie al lui Dumnezeu, prin modul tainic în care a biruit cele trei bariere existențiale: stricăciunea firii umane, păcatul și moartea.

Cântarea „*Unule-Născut...*” din rânduiala Sfintei Liturghii a fost formulată și introdusă în cult pentru combaterea ereziei monofizite, iar cântarea „*Sfinte Dumnezeule...*” a fost introdusă în cult, la începutul secolului al V-lea, pentru mărturisirea teologiei trinitare.

Dogma Învierii explicată în troparele Învierii, în primul rând de

---

40. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*,... p. 731.

sedelne (catisme), în binecuvântările Învierii din Utrenier: „*Piatra fiind pecetluită și ostașii străjuind prea curat Trupul Tău, ai înviat a treia zi, Mântuitorule, dăruind lumii viață. Pentru aceasta, puterile cerului strigau Ție, Dătătorule de viață: mărire Învierii Tale, Hristoase, mărire împărăției Tale, mărire economiei Tale, Unule, iubitorule de oameni*”.

Imnul Sfântului Chiril al Alexandriei „*Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...*” mărturisește dreapta învățătură despre Sfânta Fecioară Maria.

Reafirmând valoarea doctrinară a cântărilor ortodoxe, Sfântul Sinod al B.O.R. din anul 1950 a hotărât că una din obligațiile de căpetenie ale preoților și cântăreților este și aceea de a învăța pe credincioși cântările bisericești, începând cu cele ale Sfintei Liturghii.⁴¹

III. Educația religioasă și morală a tinerilor prin intermediul cântării liturgice

3.1. Rolul cântării omofone (în comun) în formarea caracterului creștin al tinerilor

Cântarea omofonă este o cântare frumoasă, duhovnicească, izvorâtă din adâncul sufletului, executată cu bună cuviință, numai cu vocea umană, renunțând la „zgomotul” instrumentelor muzicale în favoarea câștigului duhovnicesc, fiind executată „cu o singură gură și o singură inimă”, cu multă simțire, „nesilindu-se firea spre răcnire” (Sfântul Niceta de Remesiana în *Despre folosul cântării*). Această cântare nu trebuie să impresioneze prin zgomot (chiar dacă mulți tineri sunt atrași nu de calitatea melodiilor, ci de cantitatea de decibeli, după cum observa marele istoric Nicolae Iorga încă de acum un secol: „*Cei vechi au avut muzica prin care se clădeau de la sine zidurile Tebei, modernii au născocit pe aceea care ar fi în stare să dărâme piramidele*”), nu trebuie să urmărească desfătarea auzului, ci mângâierea sau alinarea sufletului, de reculegere în smerenie, ea având un rol duhovnicesc, cauza ei fiind una nobilă și sufletească. De aceea ea trebuie să izvorască din adâncul sufletului, fiind executată numai cu vocea.

Creștinismul a recunoscut necesitatea cântării religioase din momentul în care Mântuitorul Iisus Hristos, cu ceva timp înainte de Sfintele

41. B.O.R. 1950, nr. 10, pp. 560-561.

Patimi, după Cina cea de Taină, a cântat laude lui Dumnezeu, împreună cu ucenicii săi, după cum relatează Sf. Evanghelist Matei (26, 30), când spune: „Și după ce au cântat laude, au ieșit la Muntele Măslinilor“. Deci, nu numai s-au rugat, ci au și cântat realmente, cum se cânta la Templul iudaic. Dacă Învățătorul a cântat împreună cu Apostolii Săi, și profesorul trebuie să cânte cu elevii lui și să-i învețe și prin muzică. *„Muzica bisericească este Evanghelia cântată“*, spunea, într-unul din cuvintele sale de învățătură, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel. Ea nu produce o simplă emoție, ci reprezintă mărturisirea de credință transpusă într-o formă melodioasă. Cântarea îndulcește rugăciunea și slăvirea celor care o execută. Cântarea lipește mai mult inima celui ce o săvârșește de darul cerut ori primit sau de persoana de la care este cerut darul.

Cântările bisericești au rol catehetic. Cuvântul este conținutul muzicii, ea având rolul de a mărturisi credința. Imnurile creștine trebuie să devină modele de exprimare pentru tineri, îi ajută să deprindă limbajul religios, după cum spunea Sf. Ap. Pavel: *„Vorbiți între voi în psalmi și în laude și în cântări duhovnicești“* (Efeseni 5, 19)

Sfântul Vasile cel Mare, în *„Cuvânt către tineri...“*, îi îndeamnă pe cei vizați să-și păstreze nepătată curățenia sufletului printr-o cântare adecvată, zicând: *„Să închidem urechile la cântecele care pervertesc sufletul, căci prin acest fel de cântare se nasc, în general, pasiunile servile și josnice. Să cântăm mai degrabă celălalt fel de cântare, ce conduce la bine, și de care se folosea David, poetul cântărilor sfinte“*.

De când e lumea, se știe că muzica, și în special cea religioasă, are o influență covârșitoare asupra sufletului omenesc și, prin extensie, asupra întregii naturi înconjurătoare (iarbă, flori, pomi, anumite viețuitoare), alinând chiar unele suferințe psihice și fizice. Este o constatare a medicinei moderne, ce nu poate fi contrazisă, dar mai ales o constatare a Bisericii creștine, care propovăduiește de veacuri credința, nădejdea și dragostea prin cuvânt și muzică.

Și textul, și melodia trebuie să predisună la rugăciune. Între muzică și imnografie există o legătură indestructibilă. Toate formele poeziei imnografice (tropar, condac, canon), ca și celelalte apărute ceva mai târziu (luminânde, voscresne, stihiri, slave) capătă o dublă importanță când sunt însoțite de melodii potrivite, creatoare de emoții religioase, în adevăratul sens al cuvântului, dar mai ales de bucurii duhovnicești și de învățături

dogmatice profunde. Analizând mai profund, ne dăm seama că muzica bisericească nu este și nu produce o simplă emoție.

Cântările creștine se caracterizează în general prin expresia profundă de dragoste a omului față de Dumnezeu, dar și de dragoste a lui Dumnezeu față de oameni. Scopul imnurilor creștine, ca și al rugăciunii, este stabilirea unei legături, unei comuniuni între oameni, și între oameni și Dumnezeu.

Muzica în general, și în special cea bisericească sau religioasă, predată și practică cu simțire, duce la creșterea puterii copilului sau a tânărului în stăpânirea instinctelor, la manifestarea omeniei, a respectului față de Dumnezeu, de semenii și lumea înconjurătoare, a clădirii și sedimentării unui comportament civilizat, la creșterea încrederii în puterea divină, ca și în puterile proprii, la dirijarea convingerii că școala face tot ce este posibil ca, sprijinită de Biserică, să zidească omul nou, orientat spre iubirea de Dumnezeu, de țară și de neam.

Prezența educatorilor însoțind sau conducând corurile de copii școlari la Sfânta Liturghie sau în diverse ocazii nobile, este un gest cu profunde rezonanțe în viața spirituală a comunității creștine, de restabilire și de întărire a respectului față de școală și Biserică și față de slujitorii acestora, preoți și profesori deopotrivă.

Cântarea în comun se întâlnește la toate popoarele, din cele mai vechi timpuri: la egipteni, la vechii greci, la evrei, precum și la alte popoare, fiind legată de manifestări religioase sau de viața socială, în general.

La vechii greci, corurile care nu lipseau de la diferitele serbări și ritualuri, făcute în cinstea zeilor, nu erau altceva decât grupări de voci, care cântau la unison, într-un mod organizat. Din unele scrieri și din numeroasele inscripții ce au rămas se constată că grecii atribuiau muzicii un mare rol instructiv și educativ, numărând-o în rândul științelor celor mai înalte.

Astfel, după Platon: „Muzica este o lege morală. Ea dă suflet universului, aripi gândirii, avânt imaginației, înălțând spre tot ceea ce este bun, drept și frumos. Are o formă nevăzută, dar uimitoare, veșnică.”

Vechii greci au cultivat muzica nu numai pentru formarea auzului și a vocii, dar și pentru dezvoltarea sentimentului, a tot ceea ce este frumos și folositor. Aristotel o numește „limbajul sentimentului.” Era considerată ca o învățătură a sufletului și întrebuințată ca atare. În această privință Plutarh afirma că „muzica nu este dată omenirii pentru gâdilarea urechii, ci pentru

a aduce ordine în sufletul nostru.”⁴²

Vorbind de rolul muzicii ca mijloc de educație publică și de marea importanță pe care o avea în stat, Platon (427 – 347), în lucrarea sa „Statul” afirma: „Nu poți schimba modurile muzicii, fără să răstorni legile fundamentale ale statului.” Aceasta, mai ales, pentru faptul că vechii greci considerau că muzica este de esență divină și singurul mijloc prin care se putea face legătura cu zeii.

De altfel, mai toate popoarele antice, în legende și mitologiile lor, vorbesc despre originea divină a muzicii. Toate aceste popoare îi atribuie o putere tainică, fapt pentru care muzica a fost întrebuințată de ele mai mult ca ceva bun, folositor, decât ca ceva frumos.

În Biserica Creștină, cântarea ocupă un loc esențial atât pentru podoaba slujbei, cât și ca mare putere educativă. Muzica este necesară pentru că stimulează emotivitatea și cultivă sentimentul. Muzica religioasă are ca izvor comun învățătura creștină. Sfinții Părinți și conducători ai Bisericii au apreciat necesitatea sufletească a creștinilor pentru cântare, pentru muzică. Prin procesul psihologic pe care îl creează, muzica bisericească atrage atenția credinciosului și trezește în el ideea de bine. Prin împletirea puternică a sentimentului religios cu emoția artistică, cântarea creează atmosfera prielnică pentru rugăciune, îndreptare, pocăință.

Muzica Bisericii a cristalizat în sunetele ei cele mai curate simțiri de laudă pentru Dumnezeu.

Muzica reușește să deschidă mai ușor porțile sufletului și ale minții elevilor pentru a primi și a înțelege învățătura cea adevărată, pentru a cunoaște pe Dumnezeu, lumina tuturor. În această privință, Fericitul Augustin afirmă: „Prin cântare, adevărurile creștine pătrund în adâncul inimii”.

„Învățătura dată cu sila de obicei nu rămâne; dar învățătura primită cu plăcere și cu bucurie se fixează mai trainic în sufletele noastre. Ce nu poți învăța din psalmi? Nu, oare, măreția bărbăției? Nu, oare, exactitatea dreptății? Nu, oare, sfințenia castității? Nu, oare, desăvârșirea înțelepciunii? Nu, oare, chipul pocăinței? Nu, oare, măsura răbdării? Nu, oare, tot ce ai putea spune despre faptele cele bune? În psalmi este cu putință să găsești învățătura desăvârșită despre Dumnezeu, prevestirea despre venirea în trup a lui Hristos,

---

42. Nicolae Lungu, *Cântarea în comun ca mijloc de lămurire a dreptei credințe*, în B.O.R., București, 1952, nr. 11-12, p.892.

amenințarea cu judecata, nădejdea învierii, frica de pedeapsă, făgăduințele slavei, descoperirile tainelor; toate sunt strânse, ca într-o mare și obștească vistierie, în Cartea Psalmilor, pe care profetul a armonizat-o cu instrumentul muzical numit psaltire.⁴³

„Psalmul este liniște a sufletelor, conducător al păcii; potolește tulburarea și vâlvătaia gândurilor, înmoaie mânia sufletului și înfrânează pe cel desfrânat. Psalmul leagă prietenii...”⁴⁴

Încă din primele veacuri, creștinul recunoaște superioritatea muzicii față de cuvintele rostite.

Sfântul Ioan Gură de Aur, explicând Psalmul 41, scria: „Dumnezeule, adaugă la cuvintele profetice melodia, pentru ca atrași de ritmul cântării, să-i înalțe toți cu căldură imnurile sfinte. Căci nimic pe lume nu trezește atât sufletul, dându-i aripi, liberându-l de piedicile din lume și desfăcându-l de cele trupești, dându-i râvna de a se apleca asupra cugetărilor filozofice, făcându-l să nu-i pese de toate lucrurile ce țin de viața pământească, ca o melodie și o cântare divină adaptată ritmului.”⁴⁵

Apostolul Pavel numește cântarea „*sabia duhului*” (Efeseni 6, 17 și Evrei 4, 12), pentru că ea le este luptătorilor pioși o armă împotriva duhurilor nevăzute; căci cuvântul lui Dumnezeu umple sufletul, când este cântat și exprimat, alungă demonii. Toate acestea dau sufletului pios putința de a dobândi, prin cântarea bisericească, virtuți.

Această cântare în comun, în Biserică și în școală, aduce un mare folos; cântarea având menirea de a întări puterea cuvântului, o rugăciune cântată are un efect mult mai mare asupra celor care o cântă, decât atunci când ea este numai rostită.

Cântarea în comun unește și disciplinează masele și aceasta nu numai în Biserică, ci și în școală și oriunde se practică ea. Cântarea bisericească făcută în comun este și o simbolizare a cântării pe care îngerii o înalță în jurul Tronului Dumnezeiesc.

43. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*, în PSB 17, p. 184.

44. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*,... p. 184.

45. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentarii la psalmi* citat de Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, în *Cântarea de cult în Sfânta Scriptură și Sfânta Scriptură în cântările Bisericii Ortodoxe*, în S.T. București 1988, nr. 5, p. 94.

3.2. Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești: autori și colecții de cântări mai însemnate

Vecernierul sau cântările Vecerniei de sâmbătă pe cele opt glasuri bisericești, Prof. N.I. Lungu, Pr. Prof. Gr. Costea, Prof. I. Croitoru, EIBMO, ediția a II-a, București, 1994.

Vecernierul, care cuprinde cântările Vecerniei de sâmbătă seara, împreună cu Utrenierul, care conține cântările Utreniei de duminică dimineața, formează ceea ce în psaltică se numește Anastasimatar, adică totalitatea cântărilor Învierii Domnului pe cele opt glasuri.

Uniformizarea Anastasimatarului, care se integrează în opera de uniformizare a întregului cult al Bisericii noastre, pornită din inițiativa și sub directa supraveghere a Sfântului Sinod și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a fost realizată de un colectiv compus din Pr. Gr. Costea, Prof. I. Croitoru și Prof. N. Lungu.

La alcătuirea Vecernierului s-a avut în vedere și Tipicul cu explicațiile necesare care însoțesc această sfântă slujbă a Vecerniei. În ceea ce privește cântările propriu-zise, s-a ținut seama, pe cât a fost cu putință, de linia melodică tradițională a Bisericii noastre, folosind și operele precursorilor.

Pentru ușurința executării, aceste cântări au fost transpuse și pe notația portativului, mult mai cunoscută credincioșilor, transpunere făcută după regulile fixate prin Gramatica muzicii psaltice, aprobată de Sfântul Sinod și tipărită în 1951 în ediția întâi și în 1969 în ediția a II-a, tot în scopul uniformizării cântărilor bisericești.

În această formă, Vecernierul a fost tipărit în prima ediție în anul 1953, iar ediția a II-a din 1994 care are 298 de pagini s-a retipărit prin fotografierea după ediția întâi.⁴⁶

Utrenierul, Prof. N.I. Lungu, Pr. Prof. Gr. Costea și Pr. Prof. Ene Braniște, ediția a II-a, EIBMO, București, 1974. Această ediție cuprinde cântările Utreniei de duminică pe cele opt glasuri bisericești cu svetilne și doxologii mari și are 575 de pagini.

Liturghier de strană, Ion Popescu – Pasărea, retipărit, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, 2001.

---

46. Prof. N.I. Lungu, Pr. Prof. Gr. Costea, Prof. I. Croitoru, *Vecernierul sau cântările Vecerniei de sâmbătă pe cele opt glasuri bisericești*, EIBMO, ediția a II-a, București, 1994, p. 5.

Această lucrare cuprinde cântările Sfintei Liturghii pe muzica bisericească orientală, după cum se cântă la strănă în Biserica Ortodoxă Română și a fost scrisă de Ion Popescu – Pasărea, profesor de muzică bisericească la Seminarul Central și la Seminarul Nifon Mitropolitul din București. Liturghierul de strănă a fost retipărit de către Arhid. Prof. Univ. Dr. Sebastian Barbu – Bucur cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, în anul 2001 și cuprinde 166 de pagini de cântări cu notația muzicii psaltice.

Cântările Sfintei Liturghii – Glasul opt, Prof. Dr. Elisabeta Moldoveanu, Editura Arc 2000, București 2000.

„În Biserica Ortodoxă Română, cultul divin este însoțit, din cele mai vechi timpuri, de cântarea omofonă. La mijlocul secolului al XIX-lea, în unele biserici de la orașe a apărut cântarea corală, cu un vădit caracter laic. Cu timpul, marii muzicieni, cunoscători și iubitori și celor opt glasuri ale muzicii noastre bisericești, au apreciat că se poate modela noul curent prin armonizarea unor melodii psaltice, sau crearea unor melodii în stil psaltic, armonizate.

Haina nouă a acestor melodii impunea însă armonii deosebite, obligate de structurile modale specifice ale muzicii psaltice, care sunt unitare, dar nu uniforme. Mergând pe drumul acestor apărători ai muzicii psaltice, dar și a accesibilității ei în rândul credincioșilor actuali cu o mare dragoste de cântare în fața altarului, la rugăciune, dar și cu posibilități mai mari de instruire muzicală a conducătorilor, am adus în această lucrare asemenea melodii liturgice numai din glasul al VIII-lea.”⁴⁷

Cartea are 90 de pagini și cuprinde cântările Sfintei Liturghii armonizate pe trei voci egale și se adresează în primul rând oamenilor mai apropiați de o cultură muzicală. Armonizarea muzicii psaltice este o grea angajare pentru orice specialist. O asemenea asumare a responsabilității unei astfel de misiuni a apărut și din partea Profesoarei Elisabeta Moldoveanu, prin care se ajunge la o nouă fază a sonorității atât de speciale a muzicii psaltice. Aceste cântări, care au apărut ca o împlinire a nevoilor spirituale ale credincioșilor și ca o ușurare în învățarea acestora, au fost compuse încă din anul 1962 și s-au păstrat în manuscris până în anul 2000 când au fost tipărite la Editura Arc 2000. De asemenea, cuprinde și un „Cuvânt

---

47. Prof. Dr. Elisabeta Moldoveanu, *Cântările Sfintei Liturghii – Glasul opt*, Editura Arc 2000, București 2000, p. 6.

înainte” scris la data de 26.04.1962 de Prof. Nicolae C. Lungu, Conferențiar la Institutul Teologic din București și Director al Coralei Sfintei Patriarhii.

Noul Idiomelar, Prof. Ion Popescu – Pasărea, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1933.

Nu este o lucrare originală, ci o continuare a tradiției cântării bisericești psaltice care este un prețios patrimoniu religios și național, precum și o mărturie despre evlavia străbunilor noștri, ca și de lucrare a talantului lor, spre podoaba măririi casei Domnului.

Cartea care are 245 de pagini a fost tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Primat Miron, Patriarh al României, căruia i-a fost de altfel și dedicată, și care a scris această prefață:

„Cu plăcere îndeplinesc dorința d-tale de-a primi „dedicația” cârții de muzică bisericească intitulată „Noul Idiomelar”, pe care te-ai hotărât a-l tipări și pune la îndemâna preoților și cântăreților de la bisericile noastre. Am apreciat totdeauna rostul și importanța cea mare a cântărilor bisericești, ce sunt în uzul slujbelor noastre rituale precum și marea forță educativă în duh religios ce o exercită un iscusit cântăreț de strună asupra ascultătorilor săi.

Deci, cine înlesnește învățarea și generalizarea lor colectându-le, completându-le și tipărindu-le – face un lăudabil serviciu sfintei noastre biserici, care trimite ostenitorului ei credincios și profesor, binecuvântările sale pentru munca depusă și cu această lucrare; iar celor ce le vor învăța și cânta le dorește succese pentru a atrage prin farmecul lor duhovnicesc cât mai mulți creștini la sfintele slujbe și astfel aceștia să „iubească cât mai mult podoaba casei Domnului”, prezentată lor în melodice și evlavioase cântări.”⁴⁸ (1934)

Noul Idiomelar cuprinde cântările principale ale Praznicelor Împărătești și ale sfinților cu polieleu. Importanța lor fiind netăgăduită în serviciul divin, lipsa unui astfel de manual muzical s-a simțit de mult, atât în Biserică cât și în școală, deoarece singurele lucrări în acest gen: Doxastarul lui Anton Pann, tipărit în București în anul 1841, precum și Idiomelarul lui Dimitrie Suceveanu, tipărit în anul 1856 la Mănăstirea Neamț, nu se mai găsesc decât foarte rar.

Noul Idiomelar a fost realizat de Ion Popescu – Pasărea, profesor

---

48. Prof. Ion Popescu – Pasărea, *Noul Idiomelar*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1933, fila 2.

la Seminarul Central din București, la Seminarul Nifon Mitropolitul din București și la Academia de Muzică Religioasă din București, având ca model Doxastarul, tradus de Anton Pann din limba greacă, și Idiomelarul unit cu Doxastarul tradus din grecește de Dimitrie Suceveanu, protopsaltul Mitropoliei Iașilor, după Idiomelarul lui Hurmuz și Doxastarul lui Petru Lampadariu. Aceste lucrări amintite erau incomplete: de la cea dintâi lipseau stihirile, troparele și sedelnele; din cea de a doua lipseau stihirile de la laude. Stihirile, care se cântă după diferite podobii, au fost traduse din limba greacă unde erau scrise în versuri, ritmat. O parte din laude au fost scrise chiar ce către profesorul Ion Popescu – Pasărea după stilul actual al cântării noastre bisericești, iar altă parte au fost preluate după dascălul Ștefanache.⁴⁹

Catavasier, Ion Popescu – Pasărea, Tipografia cărților bisericești, București, 1927.

Această carte cuprinde catavasiile de peste tot anul, svetelnele și voscresnele Învierii, precum și doxologiile mari și mici pe cele opt glasuri, tipărite pe notația muzicii psaltice, după diferiți autori și are 98 de pagini. Catavasiile sunt o prescurtare din Canoane, care sunt o serie de 9 cântări, fiecare având 4 tropare. Cel dintâi tropar al fiecărei cântări se numește Irmos, Odă sau Peasnă. Reunirea acestor 9 irmoase se numește Catavasiile și se cântă la Utrenie, după Evanghelie.

Cântările Triodului, Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, EIBMBOR, București, 2001.

Această ediție din anul 2001, care cuprinde 248 de pagini cu cântările Triodului așa cum au fost ele create de protopsalții români, a fost revizuită, completată, redactată, îngrijită și transcrisă pe ambele notații muzicale de Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu după Triodul lui Dimitrie Suceveanu (Neamț 1875) și cel al lui Ion Popescu – Pasărea, a fost tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul B.O.R., care semnează prefața acestei lucrări.

Perioada liturgică a Triodului, pe care o deschide Duminica Vameșului și a Fariseului, acest răstimp al pocăinței, oferă credincioșilor dreptmăritori prilejul de a străbate duhovnicește, alături de Mântuitorul lor, calea umilinței, a smereniei și a lepădării de sine, spre a se învrednici de bucuria Învierii și de împărtășirea cu Trupul și Sângele de-viață-dătătoare

49. Prof. Ion Popescu – Pasărea, *Noul Idiomelar*,... pp. 3-4.

ale Domnului Celui „viu în vecii vecilor” (Apocalipsa 1, 18). În această perioadă a Postului Mare, când ne străduim a ne înfrâna deopotrivă de la anumite bucate și, mai ales, de la orice păcat, Biserica a rânduit frumoase și cuprinzătoare slujbe, ce oferă acel cadrul duhovnicesc mai prielnic săvârșirii pocăinței. Toate slujbele din acest răstimp sunt împodobite cu alese și mișcătoare cântări bisericești specifice, ce deschid oricărui suflet însetat de adevăr și curăție „Ușile pocăinței.”

Tot ceea ce a izvodit gândirea și simțirea creștină în fața tainei mântuirii noastre, prin jertfirea Celui Drept (F.A. 7, 52) este exprimat cu o putere neasemuită în cartea de cult numită Triod, care cuprinde toate slujbele bisericești din această perioadă liturgică. Textele acestor rânduieli și slujbe, puse în evidență, în mod fericit, prin melodiile create de marii noștri protopsalți, sunt în fapt cele mai adânci meditații despre virtuțile curățitoare ale postului și ale rugăciuni închinat slăvirii Celui care „ne-a iubit cel dintâi” (I Ioan 4, 19).⁵⁰

Cântări la Sfintele Taine și la Ierurgii și alte cântări religioase, Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, EIBMBOR, București, 2002.

Această carte de cântări, care cuprinde 142 de pagini, reproduce în mare măsură ediția din anul 1996 (în prima parte a acesteia) și a fost întocmită, completată și revizuită de Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu sub îndrumarea și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul B.O.R., care semnează prefața și acestei colecții.

Cântările de la Sfintele Taine și Ierurgii din acest volum sunt, în mare parte, cele uniformizate și tipărite în revista „Studii Teologice” nr. 1-2/1964. Acestea au fost revizuite și transcrise pe ambele notații muzicale, după cele tradiționale, scrise și tipărite cu mult timp în urmă de protopsalții Ioan Zmeu, Ion Popescu – Pasărea și Anton V. Uncu, în diferite cărți de psaltică, de către Prof. Nicolae Lungu, Chiril Popescu și Pr. Prof. Dr. Ene Braniște.⁵¹

Aceste cântări au fost revizuite de Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu și completate cu cântările care lipseau de la Sfânta Taină a Hirotoniei, la Sfântul Maslu, la sfeștanie, la sfințirea bisericii, la înmormântarea preoților de mir și a pruncilor, la Te-Deum etc.

În partea a II-a au fost introduse un număr de chinonice pe ambele

---

50. Pr. Prof. Dr. N. Moldoveanu, *Cântările Triodului*, EIBMBOR, București, 2001, p. 5.

51. Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Cântări la Sfintele Taine și la Ierurgii și alte cântări religioase*, EIBMBOR, București, 2002, p. 6.

notații, găsite prin diverse colecții, repertorii, prohoade vechi și alte broșuri, care se pot cânta după Sfânta Liturghie sau în alte ocazii.

Textele liturgice ale Sfintelor Taine și ale Ierurgiilor, prin care Biserica noastră însoțește, binecuvântând și sfințind marile momente și trebuințe din viața credincioșilor dreptmăritori, sunt cuprinse în Molitfelnic sau Aghiasmatar, carte fără de care este de neconceput împlinirea lucrării sfințitoare de către preotul ortodox. Aceste texte sunt unele citite, altele cântate, acestea din urmă putând fi executate fie de către slujitorii înșiși, fie de către cântăreții bisericești și chiar de către credincioși, sau de către toți, împreună.

De-a lungul timpului s-au adunat toate aceste cântări, alcătuite și notate de protopsalți, tocmai pentru a fi cântate în același fel, de către toată suflarea ortodoxă românească. Ele au și fost tipărite, sporadic, până când, în anul 1964, au fost luate din colecțiile diferiților protopsalți, transcrise pe ambele notații muzicale și tipărite în revista „Studii teologice”, nr. 1-2, din 1964 (și în extras) de către Comisia de muzicieni pe care a rânduit-o încă din 1950 Sfântul Sinod al B.O.R., prezidat de către vrednicul de pomenire Patriarh al României, Justinian Marina. Deoarece nu se mai găsesc decât foarte puține exemplare din acea colecție, s-a impus retipărirea acestor cântări într-o nouă ediție, mai completă, nu înainte de a fi revizuite, completate și diortosite de către Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu.⁵²

Repertoriu coral, Pr. Dr. Nicu Moldoveanu, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați 1998.

Repertoriul coral este o culegere de cântări pentru voci egale bărbătești. După 15 ani de la prima ediție a Repertoriului coral a apărut ediția a II-a completată cu piese muzicale care nu au putut fi introduse în prima ediție, elaborate de compozitorii: Gavriil Musicescu, Augustin Bena, Gheorghe Cucu, Pr. Timotei Popovici, Dimitrie Cuclin, Pr. Ion Popescu-Runcu, Pr. Alexandru Delcea.⁵³

Această antologie corală, realizată de Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Casian Crăciun, episcopul Dunării de Jos, cuprinde în 672 de pagini piese muzicale – religioase și laice – românești și străine, permanent și universal valabile.

52. Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Cântări la Sfintele Taine și la Ierurgii...*, p. 5.

53. Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Repertoriu coral*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați 1998, p. 3.

Antologie corală, religioasă și laică, pentru formații mixte, Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu, EIBMBOR, București, 2006.

Această Antologie a fost realizată și tipărită de către Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu, membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care și semnează, de altfel, prefața respectivei lucrări, și din care citez:

„Românii, de când se știu ei pe aceste meleaguri bătute de vânturi, dar binecuvântate de Dumnezeu, n-au fost niciodată, și nici azi nu sunt, temători de ceea ce este nou, dar și valoros. Fiind așezați la răscruce de drumuri, ei au împrumutat, de la fiecare, ceea ce este mai bun și mai nobil, fără să renunțe în schimb la obiceiurile și tradițiile de veacuri specifice numai lor. Creștinismul a așezat și mai bine aceste calități, căci pe acest fond s-a înfiripat el pe plaiurile strămoșilor noștri.

Pe plan muzical, inteligența și duhul împăciuitoare al românului au făcut să coexiste în bisericile de la noi două forme de cântare. Prima este cea omofonă, pe o singură voce, exprimată prin cea psaltică de strană, păstrată și cultivată cu mare grijă și pricepere, încât, cum zicea marele nostru protopsalt, Anton Pann, acum peste o sută cincizeci de ani, aceasta „de mult și-a căpătat un caracter național” (adică românesc), chiar dacă originea ei este bizantină. A doua formă de cântare este cea polifonă (pe mai multe voci). Și astăzi ambele feluri de cântare – omofonă și polifonă – satisfac pe deplin gusturile tuturor categoriilor de credincioși.”⁵⁴

Referindu-se la curențele străine care au influențat la început cântarea corală religioasă de la noi, Patriarhul Justinian Marina spunea: „Socotind dăunător curentul acesta (cel rusesc și cel apusean) pentru dezvoltarea Bisericii Ortodoxe Române pe făgașuri tradiționale, s-au luat la vreme, prin Sfântul Sinod, măsurile cunoscute: generalizarea cântării psaltice omofone în toate bisericile din țară, cu participarea credincioșilor la răspunsurile liturgice și organizarea de coruri bisericești, care să execute aceleași melodii psaltice, armonizate însă potrivit structurii lor specifice; cântarea omofonă pentru popor, cu participarea credincioșilor de toate vârstele la serviciile divine săvârșite în mai toate bisericile din orașele și satele țării, trebuia să ducă la regrouparea credincioșilor în jurul sfintelor noastre altare; liturgia polifonă, corală, în bisericile catedrale din centrele orașenești

54. Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu, *Antologie corală*, religioasă și laică, pentru formații mixte, EIBMBOR, București, 2006, p. 3.

este menită să contribuie la progresul muzicii bisericești, să dezvolte secția muzicală ortodoxă românească, pornind de la motivele psaltice tradiționale – valorificând așadar, în mod creator, întreg tezaurul muzical religios, născut în Biserică și păstrat de ea de-a lungul veacurilor, și de a satisface nevoile sufletești ale acelor dintre credincioșii Bisericii noastre, obișnuiți cu muzica polifonică.”⁵⁵

De aceea, deodată cu volumele de cântări psaltice omofone, pe ambele notații muzicale suprapuse, au apărut liturghii corale psaltice sau în stil psaltic sub semnătura unor compozitori consacrați.

Pr. Prof. Nicu Moldoveanu, în 1007 pagini, a adunat a selectat, a prelucrat, a îndreptat, a armonizat, a transpus și chiar a compus un număr apreciabil de lucrări corale religioase și laice pentru coruri mixte, după diferiți autori români și străini, clasici și contemporani. Cartea, realizată ca o replică la Repertoriul coral pentru voci egale bărbătești, jumătate cuprinde coruri religioase și cealaltă jumătate coruri laice și se adresează în primul rând formațiilor mixte de la facultățile de teologie, dar și de la biserici.

Doritorii de artă corală vor găsi în prima parte lucrări religioase psaltice, în stil psaltic sau compoziții libere din repertoriul românesc și universal, iar în partea a doua vor găsi compoziții laice, adevărate perle corale românești și străine, decente și accesibile, potrivite cu atmosfera și spiritul facultăților de teologie.

Cântările religioase, din prima parte a lucrării, au fost grupate după cele trei mari perioade ale anului liturgic: Triod, Penticostar și Octoih.

Majoritatea cântărilor sunt din repertoriul românesc, dar au fost adăugate și altele din repertoriul clasic universal, toate alcătuite de compozitori români și străini, de la cei clasici până la cei moderni și contemporani.

Cântările din partea a doua a Antologiei au fost grupate fie pe teme, de la cântece de leagăn până la cele mai complexe, fie pe autori, de la cei clasici până la cei contemporani, români dar și străini.

Pe lângă cântecele folclorice și național-patriotice, Antologia cuprinde și câteva cântece japoneze.⁵⁶

55. Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu, *Antologie corală*,... p. 3.

56. Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu, *Antologie corală, religioasă și laică, pentru formații mixte*, EIBMBOR, București, 2006, pp. 5-6.

CIMITIRELE - LOCURI SACRE ALE ORTODOXIEI O PROBLEMĂ SPINOASĂ A ZILELOR NOASTRE

Pr. Răzvan SISEA

Una din cele mai importante misiuni ale Bisericii Ortodoxe Române este păstrarea patrimoniului sacru al Bisericii. În cadrul acestui patrimoniu un loc important îl ocupă cimitirele parohiale, mănăstirești și eparhiale.

Statutul Bisericii Ortodoxe Române prevede în art. 170 că bunurile sacre, respectiv cele care prin sfințire sau binecuvântare sunt destinate exclusiv și direct cultului, sunt inalienabile, insesizabile și imprescriptibile. Proprietatea asupra bunurilor sacre este exclusiv bisericească, iar cedarea folosinței poate fi acordată pe un termen de până la 3 ani, cu posibilitatea de reînnoire.

Sunt bunuri sacre cele care prin sfințire sau binecuvântare sunt destinate cultului divin, precum: lăcașurile de cult (catedrale, biserici, paraclise, capele etc.), odoarele și veșmintele bisericești, cărțile de ritual, cimitirele etc.

Sigur, situația cimitirelor este foarte diferită de la localitate la localitate, de la comunitate la comunitate. În primul rând este vorba de situația materială a fiecărei comunități, iar în al doilea rând de capacitatea de a avea în grijă aceste cimitire.

Suntem conștienți că avem o datorie sacră, care decurge din calitatea noastră de creștini – să ne cinstim părinții și strămoșii. Cele „10 Porunci” vorbesc despre acest lucru. Respectul nostru constă și în grija față de cimitirele unde sunt îngropați, unde își așteaptă învierea cea de obște.

Nu e vorba de un capriciu, ci de o datorie sacră, mai cu seamă că patrimoniul spiritual al Bisericii Ortodoxe Române face parte din patrimoniul național al României, realitate recunoscută de Guvern. Inevitabil, avem un patrimoniu comun, construit și constituit din moștenirea spirituală și materială a fiecăruia.

În fața istoriei, a durerii, oamenii devin sensibili. Vreau ca acțiunea aceasta, de a prezenta problema cimitirelor confesionale așa cum sunt ele astăzi – acapararea lor de către primăriile orașenești și comunale - realități care nu pot fi contestate, să sensibilizeze oamenii, deopotrivă credincioși și necredincioși, pentru ca împreună să păstrăm acest patrimoniu sacru și să-l putem prezenta generațiilor viitoare.

Astfel, începând cu anul 2000 marea majoritate a cimitirelor parohiale au trecut în proprietatea publică a localităților (comune și orașe) prin aplicarea greșită a Legii 213/1998 *privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia*.

Înainte de a începe o expunere pe larg a problematicii privind dreptul de proprietate asupra cimitirelor facem cunoscut în continuare actele normative incidente în prezenta cauză:

1. CONSTITUȚIA ROMÂNIEI

Art. 29 – Libertatea conștiinței

(1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.

(2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(3) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(4) În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.

(5) Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.

(6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

2. LEGEA nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor

Art. 28. – (1) Unitățile locale ale cultelor pot avea și întreține, singure sau în asociere cu alte culte, cimitire confesionale pentru credincioșii lor. Cimitirele confesionale se administrează potrivit regulamentelor cultului deținător. Identitatea confesională a cimitirelor istorice este protejată de

lege.

(2) În localitățile în care nu există cimitire comunale și unele culte nu au cimitire proprii, persoanele decedate care aparțineau cultelor respective pot fi înhumate potrivit ritului propriu, în cimitirele existente în funcțiune.

(3) Prevederile alin. (2) nu se aplică cimitirelor aparținând cultelor mozaic și musulman.

(4) Autoritățile administrației publice locale au obligația de a înființa cimitire comunale și orășenești în fiecare localitate.

(5) Cimitirele comunale sau orășenești se organizează astfel încât să aibă sectoare corespunzătoare pentru fiecare cult recunoscut, la cererea cultelor ce funcționează în localitatea respectivă.

3. LEGEA nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia

ANEXA III. Domeniul public local al comunelor, orașelor și municipiilor este alcătuit din următoarele bunuri:

1. drumurile comunale, vicinale și străzile;
2. piețele publice, comerciale, târgurile, oboarele și parcurile publice, precum și zonele de agrement;
3. lacurile și plajele care nu sunt declarate de interes public național sau județean;
4. rețelele de alimentare cu apă, canalizare, termoficare, gaze, stațiile de tratare și epurare a apelor uzate, cu instalațiile, construcțiile și terenurile aferente;
5. terenurile și clădirile în care își desfășoară activitatea consiliul local și primăria, precum și instituțiile publice de interes local, cum sunt: teatrele, bibliotecile, muzeele, spitalele, policlinicile și altele asemenea;
6. locuințele sociale;
7. statuile și monumentele, dacă nu au fost declarate de interes public național;
8. bogățiile de orice natură ale subsolului, în stare de zăcământ, dacă nu au fost declarate de interes public național;
9. terenurile cu destinație forestieră, dacă nu fac parte din domeniul privat al statului și dacă nu sunt proprietatea persoanelor fizice ori a persoanelor juridice de drept privat;

10. cimitirele orășenești și comunale.

4. HOTĂRÂREA GUVERNULUI ROMÂNIEI nr. 53/2008 privind recunoașterea Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române

Art. 186 - (1) Fiecare parohie și mănăstire are dreptul să dețină sau să înființeze cel puțin un cimitir pentru îngroparea credincioșilor decedați, care este proprietatea parohiei sau a mănăstirii.

(2) Cimitirele parohiale și mănăstirești, ca bunuri sacre destinate exclusiv și direct cultului, sunt insesizabile și imprescriptibile și nu pot fi înstrăinate, schimbate, grevate sau sechestrate.

Art. 187 - (1) Cimitirul se administrează de către Consiliul parohial, Consiliul mănăstiresc sau protopopiat, sub controlul periodic al Centrului eparhial.

(2) La parohie, cimitirul stă sub supravegherea preotului paroh, a episcopului și a Consiliului parohial, iar la mănăstire, a stareșului (stareței), care sunt datori a se îngriji de întreținerea și înfrumusețarea lui.

(3) Locul de veci concesionat rămâne proprietatea parohiei sau a mănăstirii, iar dreptul de concesiune nu poate fi vândut de titular, transmiterea acestuia putând fi făcută doar prin succesiune către soț sau rude până la gradul al IV-lea.

(4) Locuri de înmormântare mai pot fi atribuite și în folosință temporară sau gratuită tot prin hotărârea organismelor parohiale și mănăstirești.

(5) Tarifele și taxele pentru concesionarea și întreținerea locurilor de înmormântare din cimitirele parohiale și cele mănăstirești, precum și pentru prestarea serviciilor specifice din cimitir se vor stabili de Consiliul parohial sau de Consiliul economic al mănăstirii și nu vor putea depăși tarifele ce se percep la cimitirele administrației publice locale de aceeași categorie.

Deci, deși Legea 213/1998 *privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia* prevede că inventarul bunurilor publice al comunelor și orașelor va cuprinde și cimitirele orașenești și comunale, totuși dispozițiile Anexei 3 pct.10 din Legea 213/21998 nu se referă la acele cimitire constituite în cadrul parohiilor rurale și urbane, ci la cimitirele înființate și aflate în administrarea consiliilor locale.

LEGEA nr. 489/2006 *privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor* la art 28 alin. 1 prevede că „Unitățile locale ale cultelor pot avea și întreține, singure sau în asociere cu alte culte, cimitire confesionale

pentru credincioșii lor. Cimitirele confesionale se administrează potrivit regulamentelor cultului deținător. Identitatea confesională a cimitirelor istorice este protejată de lege.”; iar la alin. 4 din același act normativ se prevede „Autoritățile administrației publice locale au obligația de a înființa cimitire comunale și orașenești în fiecare localitate”

Astfel, în ceea ce privește regimul juridic al locurilor de înmormântare din cimitirele parohiale aratăm faptul că acestea sunt reglementate de Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (HG nr. 53/2008) și de Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești din cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române.

În Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române există dispoziții privind cimitirele parohiale în cuprinsul articolelor 186-188. Conform acestor dispoziții, fiecare parohie are dreptul să dețină sau să înființeze un cimitir pentru îngroparea credincioșilor decedați, care este proprietatea parohiei. Cimitirele parohiale, ca bunuri sacre destinate exclusiv și direct cultului, sunt insesizabile și imprescriptibile și nu pot fi înstrăinate, schimbate, grevate sau sechestrate. Articolul 187 din Statut prevede că locurile de veci rămân proprietatea parohiei, iar dreptul de concesiune nu poate fi vândut de titular, transmiterea acestuia putând fi făcută doar prin succesiune către soț sau rude până la gradul al IV-lea.

Deci, analizând, din punct de vedere juridic, actele normative mai sus menționate, rezulta fără putință de tagadă faptul că legiuitorul român a prevăzut imperativ faptul că cimitirele sunt de două feluri: cimitire confesionale și cimitire comunale sau orașenești, ambele categorii fiind insesizabile și imprescriptibile.

Dreptul parohiilor rurale și orașenești de a deține în proprietate teren cu destinația de cimitir nu este un drept exclusiv. Rezultă, per a contrario, că nimic nu împiedică autoritățile locale să înființeze și să aibă în proprietate cimitire. În măsura în care au fost înființate cimitire de către autoritățile locale (comunale sau orașenești) anterior aprobării Legii nr. 213/1988, acestea fac parte în prezent din domeniul public de interes local, iar dobândirea dreptului de proprietate cu privire la acestea nu este posibilă prin nici o cale (uzucapiune, donație, contract de vânzare cumpărare, etc.)

S-a ajuns, în prezent, ca ceea ce nu a putut face sistemul comunist și anume să i-a în proprietate bunurile sacre ale Bisericii - mai exact cimitirele -, să poată fi realizabil în democrație prin necunoașterea legii precum și

dintr-o eroare regretabilă și sper că nevoită a funcționarilor publici care au trecut în inventarul bunurilor ce aparțin domeniul public al comunelor și orașelor cimitirele parohiale (confesionale), iar ulterior, aceste inventare fiind aprobate de către Guvernul României prin hotărârile de guvern.

În concluzie, pentru a rezolva această problemă spinoasă, propun de lege ferenda emiterea unui act normativ, de către Parlamentul României, prin care să se reglementeze clar și concis diferențierea dintre cimitirele orașenești/comunale și cele parohiale (confesionale) și să se recunoască pe această cale erorile făcute de funcționarii primăriilor care au trecut cimitirele parohiale în domeniul public al orașelor și comunelor, deoarece aceste terenuri care au destinația de cimitire sunt trecute în domeniul public de interes local prin voința legiuitorului.

Astfel fiind, terenurile cu destinația de cimitire, care aparțin în proprietate unităților administrativ-teritoriale, fac parte din domeniul public de interes local (și nu din domeniul privat al acestora), indiferent dacă au fost cuprinse sau nu în inventarul întocmit în temeiul art. 21 alin. (3) din Legea nr. 213/1998.

Pentru ca terenurile cu destinația de cimitir, aflate în litigiu, să facă parte din domeniul public de interes local este necesar, însă, ca unitatea administrativ-teritorială să fie titularul dreptului de proprietate. Această cerință se impune a fi verificată în cauză, deoarece terenurile cu destinația de cimitire nu fac parte din categoria bunurilor prevăzute în Constituție ca aparținând exclusiv domeniului public.

Deci, nu se poate prezuma că un teren ce are destinația de cimitir aparține în mod obligatoriu domeniului public de interes local. Pentru a aparține domeniului public local este necesar ca unitatea administrativ-teritorială să fie titularul dreptului de proprietate cu privire la acest bun, iar conform situațiilor de fapt înregistrate la nivel național parohiile au în proprietate cimitirele de secole, chiar dacă multe dintre ele nu mai au acte pentru aceste terenuri cu destinația de cimitire parohiale.

DIN VIAȚA EPARHIEI

TÂRNOSIREA BISERICII „SFÂNTA TREIME” SAU DE LA VISUL STRĂMOȘILOR LA ÎMPLINIREA NOASTRĂ

Pr. Emilian CÎRNARU

Duminică, 7 iunie 2015, a avut loc în parohia Măgureni-Cătun, comuna Măldăeni, Protoieria Roșiori de Vede, un eveniment foarte rar până acum, iar de acum înainte încă și mai rar: târnosirea unei biserici nou-construite. Spun că de acum înainte va fi și mai rar dintr-un motiv foarte simplu: nu mai este în Provoierie nicio biserică în construcție și probabil că nu se va mai construi vreuna din moment ce toate comunitățile au câte o casă a Domnului în mijlocul lor.

Evenimentul în sine a fost unul încărcat de spiritualitate și de semnificație, marcând, am putea spune, împlinirea unui vis a câtorva generații de locuitori ai Cătunului comunei Măldăieni. Încă din perioada interbelică, la inițiativa dizidendului anticomunist Stancu Pencea, învățător și fiu al satului, a fost așezată la marginea satului o Cruce, pe locul sfințit spre a se construi pe el o biserică. Odată cu venirea la putere a regimului comunist ateu, învățătorul însuși a fost persecutat, murind în condiții suspecte, iar despre construcția bisericii nici nu a mai putut fi vorba. Doar vechea și strașnica Cruce de stejar a rămas în picioare, aproape în mod miraculos, precum un stindard care cheamă mereu la luptă și precum șarpele înălțat odinioară în pustiu de Moise, pentru vindecarea celor mușcați de veninoasa târătoare. Locul acesta a fost ales ca punct de plecare în desfășurarea ceremonialului religios.

Mai precis, lângă crucea ridicată de strămoși, în seara zilei de sâmbătă au fost întâmpinate Sfintele Moaște ale unor sfinți români, aduse de la

biserica din Văcărești, cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului. De aici s-a pornit în procesiune către Sfântul Locaș, unde au fost săvârșite Vecernia, Litia și Acatistul Tuturor Sfinților, în fața bisericii, într-o atmosferă pe cât de emoționantă, pe atât de înălțătoare, cu atât mai mult cu cât era ajunul duminicii Sfinților români.

Cu adevărat minunată a fost a doua zi dimineața. Astfel, după sosirea întâistătătorului eparhiei noastre, însoțit de Prea Sfințitul Părinte Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanașilor, a început rânduiala proprizisă a târnosirii. Mai întâi a fost ocolită biserica, sfințirii ierarhi ungând pereții exteriori cu Sfântul și Marele Mir și stropind-o cu apă sfințită. Apoi, momentul cel mai important și emoționant: așezarea în piciorul Sfintei Mese a unui cilindru care cuprindea Sfinte Moaște, dar și un Hrisov, cu cele mai importante coordonate legate de scurta istorie a locașului, apoi spălarea și ștergerea Sfintei mese, după care totul a fost sigilat, după rânduială.

După aceea a fost slujită Sfânta Liturghie la scena special amenajată, așa încât toți cei prezenți să poată nu numai auzi, ci și vedea ceremonialul liturgic, timp în care, într-o ordine și solemnitate minunate, toți cei prezenți au trecut prin Sfântul Altar (inclusiv femeile). Acolo s-au putut ruga și închina inclusiv în fața Sfintei Mese, lucru posibil pentru mireni doar cu astfel de ocazii.

Foarte interesantă este povestea acestei biserici! Deși, așa cum am menționat, ea a fost un vis al moșilor și strămoșilor noștri, majoritatea credeau că va rămâne la nivel de dorință, micimea comunității și posibilitățile materiale reduse ale celor de acolo făcând să pară imposibilă împlinirea acestui deziderat.

Dar „unde voiește Dumnezeu se biruiește rânduiala firii”, cum glăsuiește una din cântările bisericești. Necesitatea construcției Sfântului Locaș a revenit în actualitate la începutul anului 2001 când mai mulți credincioși solicită la Primărie și, mai apoi, la Protoierie, să li se construiască și lor o bisericuță, cât de mică, în care să se roage, să se împărtășească și în care să li se facă rânduielele creștinești legate de înmormântare, biserica din sat fiind la câțiva kilometri, iar accesul fiind dificil mai ales după ploaie și ninsoare.

La solicitarea părintelui Vișan ilie, pe atunci protoiereu al Protoieriei Roșiori de Vede, Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction delegă pe subsemnatul, pe atunci preot II la parohia Măgureni pentru coordonarea

construcției Sfântului Locaș. Se renunță, însă, la vechea locație de la marginea satului, și se alege una nouă, într-o poziție frumoasă, la intrarea în sat, dinspre Roșiori de Vede, la care oamenii ar avea acces foarte ușor, pe un teren dat în folosință gratuită pe termen nelimitat de Consiliul Local al comunei Măldăeni. La data de 15 septembrie 2001, Prea Sfinția Sa sfințește locul și așează crucea acolo unde urma să se construiască noua biserică. Imediat începe întocmirea proiectului și împlinirea formalităților cerute de lege, chestiuni care durează ceva timp, noul amplasament ridicând câteva probleme deosebite legate de situarea la DE 70 și aproape de fostul canton militar.

Astfel că, după aproape doi ani trecuți cu întocmirea proiectului și a documentației complete, (septembrie 2001 - iulie 2003), proces finalizat prin obținerea Autorizației de Construcție, în luna octombrie, anul 2003, s-au început lucrările propriu-zise. Aici intervine primul element interesant: de la prima cazma și până la cota 3,5 m mulți dintre creștinii - din comunitate și nu numai - au lucrat voluntar, gratuit, compensând, astfel, imposibilitatea de a ajuta cu bani. Nu se poate descrie în cuvinte atmosfera de sărbătoare ce însoțea fiecare zi de lucru, și nu au fost puține, mai ales într-o perioadă în care voluntariatul este ca o floare rară. Credința și sentimentul că vor face ceva ce alții n-au reușit i-a făcut însă să vină cu plăcere, cu entuziasm și cu bucurie. Trebuie menționat faptul că materialele de construcție au fost oferite de Primărie, iar lucrările au fost supravegheate îndeaproape de d-l ing. Pascal Mircea, cel care a întocmit proiectul.

După această realizare, complexitatea lucrării a necesitat o echipă care să lucreze continuu, așa încât să fie respectate întocmai atât proiectul cât și criteriile tehnice și de calitate. Lipsa fondurilor a făcut ca ridicarea bisericii să meargă mai greu, dar aproape că nu s-au întrerupt niciodată, desfășurându-se cu puțini muncitori, dar conștiincioși și inimoși, bucuroși că de fiecare dată când banii păreau că s-au epuizat, Dumnezeu mai trimitea câte un donator care aducea obolul său. La aceste daruri s-a adăugat mereu „banul văduvei”, adică mici sume de bani sau daruri oferite de oamenii obișnuiți din localitate, indiferent din care parte sau parohie erau.

Astfel că, poate mai devreme decât se așteptau mulți, în decembrie 2007, după ridicarea turlei bisericii, credincioșii din Măgureni-Cătun se constituie în parohie, pe seama căreia este hirotonit tânărul teolog Mihai Cîrnaru, un preot tânăr, inimos, ambițios și dedicat misiunii. În același

ritm continuă lucrările: se realizează acoperișul, se achiziționează și se montează tâmplăria și se tencuiește biserica atât la exterior cât și la interior. Apoi este construită clopotnița, având trei planuri, dintre care planul parter este amenajat ca și cancelarie parohială, fiind pictat ca și o capelă. Pas cu pas este înfrumusețată nu numai biserica ci și incinta, așa încât pășind în ea „*în cer ni se pare că stăm*”, așa cum spune o altă cântare religioasă.

Toate acestea sub atenta și părinteasca supraveghere a Prea Sfințitului Galaction, Episcopul și Părintele nostru (în același timp cel dintâi donator pentru această biserică), dar și a părintelui protoiereu Mircea Ionescu, protoiereu al Rușilor de Vede, cunoscut și recunoscut pentru perfecționismul și meticulozitatea care îl caracterizează.

Sigur că, privind în urmă, au fost multe greutăți, multe ispite și multe provocări, dar toate acestea au fost date uitării în acea zi sfântă în care aproape o mie de oameni, o mie de suflete doritoare de mântuire au venit să fie martori la scrierea istoriei. Și nu este puțin acest lucru! Atunci când citim pisaniile bisericilor seculare simțim un fior de emoție și tresărim, încercând

să ne ducem cu gândul la ceea ce s-a întâmplat ATUNCI! De data aceasta noi am scris istoria și poate că peste timp se vor emoționa și urmașii noștri văzând că noi, cei de astăzi, am realizat ceva cu adevărat memorabil.

Frumos a fost și faptul că la slujbă au participat credincioși din toată Protoieria Roșiori, dar și din alte protoierii și chiar din comunele limitrofe județului, mulți venind împreună cu preoții lor pentru a participa activ la acest eveniment deosebit.

Lupta (duhovnicească) însă nu s-a terminat, biserica mai având nevoie de pictură interioară. Dar, mai ales, va continua până la sfârșitul veacurilor zidirea sufletească a enoriașilor de acolo, pentru că, înainte de toate, frumusețea unei biserici este dată de frumusețea sufletelor celor care „cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră și se roagă în ea”.

ALTARUL DE VARĂ – DEDICAT FRUMUSEȚII SLAVEI LUI HRISTOS PANTOCRATOR

Protosinghel **Sebastian SERDARU**

La 60 de km distanță de capitală se găsește localitatea Drăgănești-Vlașca, iar la marginea acesteia se înalță Mănăstirea Pantocrator. Cea mai tânără dintre mănăstirile din Eparhia noastră însă nu și cea din urmă în ce privește dezvoltarea și organizarea. Spre deosebire de alte regiuni ale țării, județul Teleorman nu are vechi vetre monahale. Însă o dată cu înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, câteva tinere mănăstiri au început și în această zonă a țării să înfiripeze străvechea tradiție monahală. Între acestea, Mănăstirea Pantocrator se distinge prin spiritualitatea sa deosebită. Fiind închinată Mântuitorului Hristos – Atotțiitorul, mănăstirea este o adevărată oază duhovnicească în care mulțimi de credincioși își găsesc bucuria duhovnicească. Slujbele de zi și de noapte, hramurile și privegherile de vineri noaptea prilejuiesc de fiecare dată pe altarul de vară – închinat Schimbării la Față a Domnului – o trăire liturgică aparte, care adună laolaltă cerul și pământul, pădurea și țarina, istoria și veșnicia, monahii și mirenii, Biserica și lumea toată.

Sărbătoarea care exprimă cel mai bine aspectul spiritualității Comunității Pantocrator este Schimbarea la Față a Mântuitorului nostru. Momentul Schimbării la Față a lui Iisus este momentul descoperirii atotputerniciei Lui, momentul în care vechile profeții se împlinesc în El și-L mărturisesc ca fiind Adevăratul Mesia. Este momentul în care se descoperă ca Pantocrator, Stăpânul a toate. Schimbarea la Față este anticiparea Crucii, căci prin moartea Sa, Hristos pe toate le-a umplut de lumină. Schimbarea la Față este vestirea viitoarei preaslăviri a lui Hristos pe Cruce. Este anunțul sosirii „ceasului Său”. Lumina în care S-a îmbrăcat Domnul la Schimbarea

la Față, este, după cuvântul Sfântului Grigorie Palama, Lumina necreată spre dobândirea căreia trebuie să aspire toate nevoințele noastre. Lumina orbitoare a Taborului, albul strălucitor al veșmintelor Domnului, norul luminos care-L învăluie pe Iisus iar pe Apostoli îi face să se arunce la pământ de teamă, sunt tot atâtea manifestări ale prezenței Duhului, semne ale bunăvoinței Tatălui în Fiul Său Cel iubit. Scopul Comunității este acela de a deveni un loc al schimbării, al găsirii propriului drum, al dobândirii Luminii necreate – acest dor de veacuri al isihaiștilor. De aceea este și un loc de misiune, un loc în care Hristos Se descoperă în slava Sa.

În Duminica a III-a după Paști, numită și a Mironosițelor, (26 aprilie 2015), la Mănăstirea Pantocrator din Drăgănești-Vlașca, județul Teleorman, a fost săvârșită slujba de sfințire a altarului de vară cu hramul Schimbarea la Față a Domnului. Slujba de târnosire a fost oficiată de Înaltpreasfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, de Preasfințitul Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului și de delegatul Patriarhului României, Preasfințitul Ieronim Sinaitul, Episcop-vicar patriarhal, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi.

Cu această ocazie, Preasfințitul Episcop-vicar Ieronim Sinaitul a adus de la Reședința Patriarhală cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, racla cu un fragment din moaștele Sfântului Ioan Gură de Aur la care cei peste 6000 de credincioși prezenți la eveniment s-au putut închina. În cadrul Sfintei Liturghii oficiată în Altarul sfințit cu acest prilej, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Teodosie a rostit un cuvânt de învățătură în care a vorbit despre modelul de urmat al femeilor mironosițe: „Cine sunt aceste Femei Mironosițe? Sunt cele mai vrednice. Maria, mama lui Iosif și Iacov, Maria Magdalena, Salomeea, Maria, mama lui Ioan Marcu Evanghelistul, toate acestea au fost nedespărțite de Mântuitorul Iisus Hristos, ca și Ioana și Suzana și toate cele ce erau cu ele. Acestea, cu adevărat au arătat ce demnitate capătă femeia prin Mântuitorul Iisus Hristos”. La finalul Sfintei Liturghii, Preasfințitul Părinte Ieronim Sinaitul a transmis binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și a oferit părinților slujitori ai mănăstirii ordine și distincții bisericești pentru activitatea misionară desfășurată la acest așezământ monahal, precum și persoanelor care s-au implicat în efectuarea lucrărilor de la așezământ: „Am avut mare bucurie astăzi, ca venind aici, să vă împărtășesc binecuvântarea și dragostea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, să întâlnesc o mulțime mare de credincioși care s-au rugat într-un gând și au răbdat lungimea slujbelor noastre tradiționale ortodoxe, dar care au primit cu generozitate lumina și căldura soarelui. Avem bucuria aceasta deosebită a împreună rugăciunii de aici, a eforturilor care s-au făcut ca această mănăstire să fie din ce în ce mai frumoasă și mai primitoare. După ridicarea paraclisului de alături, iată, pentru credincioșii care vin în vremuri prielnice s-a ridicat acest altar de vară unde se poate oficia Sfânta Liturghie și pot participa în mod numeros credincioși cât de mulți”. Totodată, Preasfințitul Părinte Episcop Galaction a mulțumit Preafericitului Părinte Patriarh Daniel pentru binecuvântarea de a fi aduse în mijlocul credincioșilor din județul Teleorman racla cu moaștele Sfântului Ioan Gură de Aur, precum și ierarhilor prezenți pentru slujirea la acest eveniment important din viața mănăstirii: „Este bine știut din înțelepciunea poporului nostru creștin că unirea face puterea. Într-adevăr, unirea în cuget și în credință a făcut posibilă ridicarea acestei mănăstiri și două evenimente deosebite: anul trecut, la începutul lunii mai, târnosirea paraclisului bisericuței închinat Sfintei Mironosițe Maria Magdalena, iar anul acesta, târnosirea altarului de vară cu hramul Schimbarea la Față

a Domnului. Îl socotim ca pe cel dintâi important eveniment legat de anul omagial al misiunii parohiei și mănăstirii în biserică astăzi și anul comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur și al tuturor mari îndrumători de suflete din eparhii”.

Mănăstirea Pantocrator adăpostește un fragment din moaștele Sfintei Mironosițe Maria Magdalena. La sărbătoarea de sfințire a altarului au fost prezenți reprezentanți ai autorităților locale și de stat, dar și personalități de seamă. Răspunsurile la slujbe au fost date de cunoscuta Corală Armonia, din Arhiepiscopia Tomisului.

POEZIE CREȘTINĂ

MĂ-NCLIN ÎN FAȚA TA

Rodica CONSTANTINESCU

*Ai apărut ca dar și rază dintr-o stea
Chiar de la primul scâncet și prima mea suflare,
Părintele Ceresc mi-a dat lumina ta
Să pot porni la drum în lumea asta mare.*

*Prin rugăciune, înger, iertare-ți cer acum
Că timp nemăsurat nu te-am luat în seamă,
Dar tu m-ai apărat, mergând pe-aceleași drum
Și ai venit în vis, spunându-mi să n-am teamă .*

*Adesea-ai fost mâhnit, tu păzitorul meu
Văzând că rătăcesc și-alerg după himere,
Ai plâns când eu uitam de cer și Dumnezeu.
Și-mi păcăleam simțirea cu lucruri efemere.*

*Ai stat în colț de stea, privindu-mă tăcut
Dorind să îți citesc cuvântul nerostit,
Ai îndurat îngheț și clipe ce-au durut,
Să știi, să înțeleg, că tu îmi ești sortit.*

*Te rog, îngerul meu cu aripi de lumină,
Să nu te-ntorci nicicând de la suflarea mea,
Chiar de-am greșit și am în suflet vină
Nevoie am mereu de mângâierea ta.*

*Mă-nclin în fața ta cu dragoste și dor
Rugându-te să-mi ierți atâta nepăsare,
Eu n-am să te mai uit, drag Înger păzitor
Căci tu m-ai ajutat să zbor spre altă zare.*

*Când ceasul o să vină și-o trebui să plec
Tu să mă porți pe brațe spre patria cerească,
Ajută-mă la vămi cu bine să le trec,
Ca mai apoi să fiu cu oastea îngerească.
AMIN.*

CLIFE DE RĂGAZ

Adriana MIU

*Am niște clipe de răgaz...
E o liniște adâncă, uneori, atât de adâncă,
Că-mi aud chemarea inimii,
Simt parcă căutarea oarbă a minții,
În acest adânc al inimii....
Nu știu de ce, acest adânc este parcă, plin de lacrimi,
Un adânc de lacrimi și de un dor nemăsurat....
Profundă, dureros de profundă această liniște a lacrimii!
Îmi face inima mult primitoare de
Rugăciune, de pace, de iubire, pentru acel „TOT”,
Ce nu pot să-l definesc!
Aș vrea să pot alina suferinți,
Să pot ușura cruntele și istovitoare dureri,
Dureri care, până la urmă, pot zdruncina mințile
Fără acel ajutor venit parcă de niciunde,
Dar simțit și răsplătit cu multă rugăciune și binecuvântat.
Este liniște adâncă, parcă nefirească în miez de zi...
De aceea și cugetul se înalță și se afundă
La cele mai presus de lume!
Și simt mare, nețărmată bucurie și stare de bine,
Acolo departe, departe...
Acolo aș vrea să stau, în lumina Dumnezeirii,
În Pacea și Iubirea sfințitoare...
În Tainele cele mai presus de cuget!*

DIVIN

Adriana MIU

*Ascult o muzică de un dramatism divin...
Și natura se asociază cu ploaia ce curge pe geamuri,
Cu vântul rece ce-aduce iarna!
Sunetele fac sufletul să zâmbească,
Să asculte tainic, în străfunduri
Alergarea vijelioasă a mâinilor pe clape
Și domolul cristalin al viorii...
Apoi tumult răscolitor ce se răsfrânge-n mine...
Nu știu să spun ce se petrece, dar pe o astfel de muzică
Aș vrea să ...ADORM!
Să-ntâmpin nesfârșirea!
Curg lacrimile, curg precum curge și natura!*

ÎȚI MULȚUMESC

Rodica CONSTANTINESCU

*În gând de taină am stat și-am socotit
De câte ori în viață la Tine-am alergat,
Cuprins de temeri multe, cu suflet pustiit,
Spre Tine, Doamne Sfinte, o rugă am înălțat.*

*Trândav, nesocotit tot timpul îți ceream
Să mă ajuți, să-mi dăruiești de toate,
Plecând de lângă Tine, pe dată eu uitam
Să-ți mulțumesc pentru a Ta dreptate.*

*Mă bucuram prosteste de clipa efemeră,
Purtând triumfător o falsă biruință
Și nu vedem că-i abur cu aripi de himeră,
Ce mă-mpingea perfid spre altă suferință.*

*Amar de vreme, Tu vrut-ai semnul meu,
Întoarcerea smerită către a Ta iubire,
Doreai ca eu să văd că nu mă lași la greu,
Iar calea-ngustă e drum spre mântuire.*

*Și simt durere vie în sufletul tăcut,
Ce luptă neștiut să iasă la lumină,
El plânge ne-ncetat tot timpul ce-a trecut,
Simțindu-se orfan, suflare fără vină.*

*Cum pot Iisuse să-ți mulțumesc acum
Că niciodată nu m-ai lăsat să pier?
Îndurător m-ai scos din negură și fum
Dându-mi iubire și clipa să mai sper.*

Îți mulțumesc Iisuse că ți-a păsat de mine,
Scânteie aprinzând în sufletul cel plâns,
Încerc să urc cu greu, o treaptă către Tine,
Învăț cum să trăiesc, să iert, iubind nespus.

RESTITUIRI

DESPRE SFÂNTA MARIA MAGDALENA (22 IUNIE)*

Material omiletic

N. DINU

Printre numeroasele chipuri de femei, care se desprind din paginile Evangheliei, Sf. Maria Magdalena ocupă un loc aparte. Ea este mironosița care prima L-a văzut pe Mântuitorul după înviere și apoi a împărtășit ucenicilor vestea cea bună, fiind socotită pentru aceasta întru totul asemenea cu Apostolii. De un astfel de dar nu s-a mai învrednicit nici o altă femeie, de aceea Sfânta Magdalena se bucură de o cinstire deosebită.

Occidentul catolic, de la Sf. Grigorie încoace, a suprapus trei chipuri de femei din Evanghelie, pe care le-a reunit într-o singură persoană, denumită Sf. Magdalena. Astfel, femeia păcătoasă care a uns picioarele Mântuitorului, Maria din Betania, sora lui Lazăr și Sfânta Magdalena au fost contopite, neținându-se seama nici de datele precise ale Evangheliei, nici de caracterul atât de deosebit al acestor trei figuri feminine. Ortodoxia păstrându-se și aici pe linia tradiției nu s-a abătut de la mărturia adusă de Evangheliști și a deosebit mereu între aceste trei chipuri, rezervând un cult special Sfintei Magdalena, în care a văzut mai ales pe binevestitoarea Învierii Domnului. Astăzi mulți dintre teologii catolici au revenit la interpretarea ortodoxă, pe care o socotesc mai apropiată de spiritul Evangheliei.

Sfânta Maria Magdalena e pomenită pentru prima dată în Evanghelie de către Sf. Luca, atunci când vorbește de femeile care, alături de Apostoli, însoțeau pe Mântuitorul în călătoriile Sale și îl ajutau din averile lor (Luca VIII, 3). Reiese că aceste femei, printre care și Sfânta Magdalena, începuseră

* Publicat în Revista *Glasul Bisericii*, anul XVII, nr. 6-7 (iunie-iulie) 1958, pp. 623-627

o viață cu adevărat nouă, urmând întru totul Mântuitorului și că ele aveau oarecare stare, care le îngăduia să-L ajute pe El și pe ucenicii Săi.

Sfânta Magdalena trebuie să fi fost originară din orașul Magdala, așezat pe malul apusean al lacului Ghenizaret. De la început, Sf. Luca o deosebește dintre celelalte femei ucenice, spunând că din ea „ieșiseră șapte draci” (Luca VIII, 2). În felul acesta aflăm că Mântuitorul o scăpase de stăpânirea demonului.

Fenomenul demonizării era foarte răspândit în acea vreme, când roadele binefăcătoare ale harului nu se revărsaseră încă peste oameni. El nu era însă totdeauna datorat căderii în păcat, putând avea și alte cauze. Nu putem ști în urma căror fapte Sfânta Magdalena fusese supusă acestui jug; în orice caz, nu trebuie să deducem de aici că ea era o mare păcătoasă, deoarece posedarea nu era o urmare firească a săvârșirii unor păcate grave: ba chiar dimpotrivă, marii păcătoși, întrucât deveneau în taină instrumentele supuse ale diavolului, nu mai trebuiau să sufere asemenea tiranie vizibilă tuturor.

Oricum ar fi, ceea ce știm sigur este că Domnul Hristos a izbăvit-o pe Magdalena de această cumplită robie, redând-o unei vieți noi. Din acea clipă ea își dăruie toată viața Aceluia care o scăpase de sub stăpânirea întunericului. Nimeni dintre Apostoli sau dintre femeile ucenice nu îi datora așa de mult. Asemenea datornicului din parabolă, căruia i s-a iertat cea mai mare datorie, Sfânta Magdalena trebuia să fie mai recunoscătoare decât toți, deoarece ea avea să mulțumească nu numai pentru vindecarea de o boală trupească, ci pentru mântuirea de o tiranie care îi robise atât trupul cât și sufletul, prin întunecare. Ea fusese cu adevărat renăscută, de aceea înțelese să părăsească totul și să urmeze pe Învățătorul. La nici unul dintre ucenicii Domnului trecerea nu este atât de simțită. Sfânta Magdalena vine de sub stăpânirea vrăjmașului și a duhurilor răutății și ajunge la slujirea Fiului lui Dumnezeu, vine din întunericul în care o reținea cel necurat și merge spre lumina Învierii. Ea pare că prefigurează în ființa sa neamurile cufundate în bezna păgânismului care, ascultând de chemarea lui Hristos, s-au ridicat la primirea luminii Evangheliei.

Evangheliile nu mai pomenesc nimic de Sfânta Magdalena până la drama răstignirii. Epoca din viața ei, care se întinde de la intrarea sa în rândurile ucenicilor lui Hristos și până la patimile Domnului, este învăluită în tăcere. În tot acest timp, Sfânta Magdalena a urmat cu credință pe Iisus în diferitele Sale călătorii, ascultând cu evlavie cuvântările Învățătorului,

privind cu bucurie la nenumărații bolnavi ce se tămăduiau prin puterea Lui și slujind Domnului cu smerenie. Nici un cuvânt, însă, din Evanghelie, nici o aluzie nu mai amintește de credincioasa ucenică. Este posibil că în această perioadă Sfânta Magdalena, care își dăruise toată viața Mântuitorului ei, înțelegea să-L slujească în tăcere, fără a face prin nimic simțită prezența ei. Faptul că Hristos o scăpase de sub puterea celui necurat o făcea desigur să se țină cât mai la o parte, evitând ca prin vreo vorbă sau vreun gest să atragă atenția asupra ei. Ea era fericită că putea să-L urmeze pe Domnul, să se bucure de prezența Sa și nu mai dorea nimic.

*

Atunci însă încep patimile Domnului, care vor culmina cu drama de pe Golgotha și când mulți dintre cei mai apropiați ucenici și chiar dintre Apostoli se vor risipi de teamă, Sfânta Magdalena va arăta ce putere zăcea în acel plâpând trup de femeie. Aceea care în epoca senină din Galileia se strecura tăcută pe urmele Învățătorului, voind parcă să ascundă prezența sa, va sta neclintită până în ultima clipă la picioarele Crucii, neînfricoșându-se nici de primejdia ce amenința pe ucenicii lui Hristos, nici de toată grozăvia morții. Alături de îndurerata Maică a Domnului, ea urmărea cu răsuflarea tăiată ultimele clipe ale Mântuitorului și suferea pentru toate chinurile îndurate de Acel ce murea pentru noi toți. În clipa în care, strigând cu glas tare, Domnul Iisus își dădu duhul, Sfânta Magdalena simți că toată nădejdea i se năruie. Toată încrederea ei se prăbușise văzând pe Domnul pradă morții. Dar nici atunci deznădejdea nu o doborî. Spre deosebire de Apostoli, care rătăceau înfricoșați prin cetate și nu îndrăzniseră să se apropie de locul calvarului, ea nu voi nici după moarte să-L părăsească pe Mântuitorul, Sfânta Magdalena a urmat alături de celelalte mironosițe pe Iosif din Arimateea, care luând trupul Domnului, după ce ceruse încuviințarea lui Pilat, merse de-L puse în mormântul săpat în stâncă. Sfânta Magdalena nu putea să se despartă de Domnul nici acum când îl știa mort, de aceea se încumetă să meargă până la mormânt, mai ales că dorea să se încredințeze cu ochii unde a fost așezat Mântuitorul. De aceea, înfruntând spaima, pe care o încearcă orice om în fața grozăviei morții, Sfânta Magdalena merse neînfricată până la mormânt, unde împreună cu cealaltă Marie „stătea – după cuvântul Evanghelistului – în fața locului unde L-au îngropat” (Matei XXVII, 61) și „priveau unde L-au pus” (Marcu XV, 47). Ea stă deci și privește, netemându-se

nici de prigoană și nici de moarte. Dragostea îndrăznește totul, Sfânta Magdalena a îndrăznit și îndrăzneala ei va fi răsplătită.

Sfânta Magdalena a rămas ultima pe Golgotha și la mormânt. După trecerea zilei de Sâmbătă, în prima zi a săptămânii, ea este prima care vine la mormânt pe când răsărea soarele, în fruntea celorlalte mironosițe, aducând „miruri cu lacrimi”, cum spune așa de frumos, Mineiul lunii iulie. Ea apare aici alături de celelalte mironosițe ca păstrătoarea tradițiilor și plinitoarea datinilor față de morții iubiți. Vine să îndeplinească ultima sa datorie față de Mântuitorul, pe care îl credea mort. Mare îi fu însă mirarea când văzu piatra de la gura mormântului dată la o parte și mormântul gol. O deznădejde nespusă o cuprinse la gândul că trupul Domnului fusese furat și că ei nu îi mai rămâne nici mângâierea de a săvârși ultimele slujiri rânduite de Lege. Într-o fugă mare merse să vestească pe Petru și pe Ioan, sperând că poate ei o vor putea ajuta în această împrejurare. Aceștia porniră și ei să alerge către mormânt și odată ajunși îl găsiră gol. Nu rămaseră, însă, mult timp acolo, ci se întoarseră acasă. Sfânta Magdalena nu plecă cu ei; ea nu se putea dezlipi de acel loc, atât era de nenorocită și tot nădăjduia că poate va mai afla ceva.

Asemenea fecioarelor cumiți din parabolă, care și-au pregătit candelile pentru primirea mirelui, și Sfânta Magdalena așteptă cu candela aprinsă să întâmpine pe mire. Și așteptarea ei nu a fost zadarnică. Ea stătea la gura mormântului și plângea, și pe când plângea se uită în mormânt și văzu doi îngeri. Ceea ce Apostolii nu au văzut, ea a văzut. Plânsul ei, izvorât dintr-o dragoste nețărnută, i-a deschis ochii pentru a vedea ceea ce pentru alții rămânea ascuns. Îngerii i se arătară, după cum subliniază Sf. Ioan Gură de Aur, „spre a o mângâia și a o duce treptat la înțelegerea Învierii”. Ca întotdeauna, când a fost vorba de aflarea unei taine greu de pătruns pentru mintea omenească, Dumnezeu a îngrijit ca minunea Învierii să fie descoperită de Sfânta Magdalena printr-o gradație pregătitoare. Totuși, cucernica mironosiță nu înțelese dintru început tâlcul acestei vedenii. Îngerii întrebând-o de ce plânge, ea găsi prilejul să-și arate amarul: „Căci au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus” (Ioan XX, 13). În aceeași clipă se întoarce și văzu pe Iisus, pe care însă nu-L recunoscuse îndată, crezând că este grădinarul acelor locuri. Mântuitorul, știind aceasta, o întrebă de ce plânge și ea, copleșită de durerea ei și total absentă față de ce o încuraja, îl rugă să-i spună - crezând că vorbește cu grădinarul - , unde a dus trupul Domnului ei.

Atunci Mântuitorul strigă: Marie! Abia acum se dezmetici ea din amețeala în care se afla și îl recunosc. Vocea Domnului îi descoperi prezența Lui, de care până atunci nu-și dăduse seama și o făcu să înțeleagă minunea. „Învățătorul”, rosti ea copleșită de fericire. Este clipa de bucurie nemărginită, care o răsplătește pentru toate suferințele îndurate. Sfânta Magdalena vrea însă să se apropie de Mântuitorul ca altă dată, să-I îmbrățișeze picioarele. Dar El o oprește, spunându-i: „Nu te apropia de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu” (Ioan XX, 17). Sfânta Magdalena se retrase dezamăgită, ea nu poate înțelege dintr-odată sensul tainic al acestor cuvinte. Hristos se preamărise, de aceea credincioșii nu se mai puteau bucura de prezența Sa ca odinioară și nici nu se puteau încă învrednici de unirea tainică cu El, deoarece nu primiseră încă Sfântul Duh. Mântuitorul aparținea de acum înainte lumii de dincolo, iar peste pământeni nu se revărsase încă harul, menit să reunească cele două lumi. De aceea, între Hristos și Sfânta Magdalena era atunci o prăpastie. În Apusul catolic, cuvintele „Nolli me tangere” rostite, de Mântuitorul, Sfintei Magdalena, au găsit un ecou deosebit. Ele au apărut ca o opreliște veșnică pusă de Mântuitorul credincioșilor, opreliște rezultând din incapacitatea creaturii de a se apropia de Hristos. Și era firesc să fie astfel, deoarece catolicismul consideră creatura ruptă de Divinitate și izolată de lumea contingentului, având în vedere că harul fiind creat, nu mai poate uni cele două lumi prin revărsarea sa sfințitoare.

Pentru ortodoxie însă, care crede în existența energiilor divine, menite să pogoare lumina cerească în lume, nu există o prăpastie între Creator și creatură. Creștinul care participă la viața Bisericii, se învrednicește de primirea harului sfințitor și se unește astfel cu Hristos. De aceea, cuvintele rostite de Mântuitorul după Înviere trebuie să fie interpretate, având în vedere momentul când ele au fost rostite, și în nici un caz ele nu pot constitui o interdicție de ordin general impusă naturii umane.

Dacă Sfânta Magdalena a avut o clipă de dezamăgire, atunci când i s-a părut că este respinsă de Mântuitorul, întristarea i-a fost preschimbată în bucurie, la cuvintele care au urmat. Căci Hristos nu s-a mărginit să i se arate cucernicei mironosițe, dar a și consacrat-o Apostolul Apostolilor, dându-i menirea să binevestească Apostolilor Învierea Sa. Iată cuvintele Domnului: „Du-te la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și la Tatăl vostru și la Dumnezeu Meu și la Dumnezeu vostru” (Ioan XX, 17). În felul acesta, Mântuitorul a trimis-o pe Sfânta Magdalena către Apostoli, dându-i

solia de a le vesti Învierea și apropiata Sa Înălțare și ridicându-le astfel întristarea care îi apăsa. Ea apare ca o adevărată evanghelistă, după cum o numește Mineiul, fiind aducătoarea celei mai bune vești primită de omenire în toată istoria sa. O femeie, Eva, a fost aceea care, amăgită de cel rău, a adus prăbușirea neamului omenesc. Printr-o altă femeie, prin Fecioara Maria, a venit mântuirea tuturor și tot o femeie este aceea care vestește pentru prima oară minunea Învierii izbăvitoare de sub tirania morții. Sfintei Magdalena îi revine, deci, un loc de seamă în iconomia mântuirii, și putem spune că nici o femeie nu s-a învrednicit vreodată, în afară, bine înțeles, de Prea Curata Maică a Domnului, de o asemenea cinste. Suferințele sale, îndurate cu smerenie și răbdare, au fost pe deplin uitate în acea clipă supremă în care Mântuitorul a înveșmântat-o cu demnitatea de Apostol.

Apusul catolic a văzut în Sfânta Magdalena pe păcătoasa pocăită și pe mironosița îndurerată, respinsă de Mântuitorul în clipa Învierii. Nenumărați artiști, anonimi sau celebri, au immortalizat chipul Magdalenei înlăcrimate, prăbușită la picioarele Crucii. Această tendință, de a scoate în evidență aspectele tragice și pur omenești din drama patimilor, corespunde concepției catolice care a accentuat exagerat de mult natura umană din persoana Mântuitorului, neținând destul seamă că în ființa Sa, divinul transfigurează umanul. Spre deosebire de catolicism, ortodoxia a văzut întotdeauna în Hristos pe Dumnezeu făcut om și nu a închinat un cult special firii umane. Pe linia acestei concepții, pentru ortodoxie Sfânta Magdalena nu a fost atât mironosița îndurerată, cât binevestitoarea asemenea întocmai cu Apostolii, femeia căreia i-a fost hărăzit să facă cunoscută ucenicilor minunea Învierii. Binecuvântarea de care ea s-a învrednicit și bucuria fără seamăn, pe care a resimțit-o în acea clipă unică, au făcut să pălească suferințele îndurate pe Golgotha. De aceea chipul Sfintei Magdalena apare, în ortodoxie, strălucitor de lumina Învierii și nu cernit și înlăcrimat ca în catolicism.

Evangheliile nu mai pomenesc nimic despre Sfânta Magdalena, după ce Mântuitorul i s-a arătat și a înveșmântat-o cu demnitatea de Apostol. Tradiția catolică a îmbogățit cu nenumărate legende sfârșitul vieții sale. Cea ortodoxă, mai sobră, se mărginește la a consemna că Sfânta și-a sfârșit viața la Efes, la Sf. Apostol Ioan, ca și Fecioara Maria. Tăcerea Evangheliilor și a Faptelor Apostolilor este însă plină de tâlc. Ce se mai putea adăuga la clipa supremă pe care o trăise Sfânta Magdalena în dimineata Învierii! Viața ei pământească s-a încheiat în acea zi, a cărei lumină ea a purtat-o în suflet

până la mormânt. Tot ceea ce s-a mai putut trece după aceea a fost atât de șters, atât de neînsemnat, încât nici nu mai merită să fie pomenit. Sfânta Magdalena a trăit așteptând cu nerăbdare moartea care avea s-o unească pe vecie cu Domnul ei, și când aceasta a sosit, a primit-o cu bucurie, părăsind fără nici o părere de rău lumea pământească.

Viața Sfintei Magdalena este cea mai strălucită dovadă a puterii nemărginite a dragostei, care, după cuvântul Apostolului, „toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă” (I Cor. XIII, 7). Ea a suferit, a crezut, a nădăjduit și a răbdat și întristarea ei a fost prefăcută în bucurie. Calea sa merge de la suferința sfâșietoare, îndurată la picioarele Crucii, la bucuria senină a Învierii. Din acest punct de vedere viața ei se ridică la înălțimea unui simbol, arătând că pentru toți, calea mântuirii merge prin suferință la înviere.

ÎNDATORIRILE DUHOVNICULUI DUPĂ SFINTELE CANOANE*¹

Prot. Nicodim BELEA

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, știind slăbiciunea firii omenești a lăsat în Biserica Sa cea sfântă și mijloacele necesare, Sfintele Taine, pentru ca prin ele să se ridice și să se sfințească toți cei ce cred în El. Sfintele Taine constituie în chip obișnuit obiectul dogmaticii. Dar totuși, ele având o importanță de regenerare morală pentru viața creștinului, pot fi considerate și cuprinse și ca mijloace eminente de o sănătoasă îndrumare pastorală.

Importanța Sfințelor Taine pentru viața inimă a credincioșilor este întreită. Mai întâi, prin ele, făptura omenească intră în relații nemijlocite cu Binele Suprem, cu Hristos. În al doilea rând, Sfintele Taine obligă pe credincios la o severitate cu sine însuși, la o viață morală tot mai sporită. Și, în al treilea rând, Sfintele Taine fac pe credincios să se pregătească serios în vederea primirii lor, îl fac să practice virtuțile și să iubească tot mai mult pe Dumnezeu, Cel ce se coboară la el prin Sfintele Taine. Deci prin marea lor importanță, Sfintele Taine cuprind întreaga viață spirituală a omului, de la naștere până la moarte. Unele îl nasc, altele îl hrănesc, altele îl cresc și altele îl întăresc.²

---

* Publicat în Revista Studii Teologice, seria II-a, anul III, nr. 9-10 (noembrie-decembrie) 1951, pp. 481-498

1. Prelegere ținută la Cursurile de îndrumare misionară din Sibiu.
2. Cele 7 Taine își au fiecare specificul lor, din care reiese o regrupare a lor la trei categorii: a) *Tainele vieții spirituale*; Botezul, Mirungerea și Sf. Euharistie; b) *Tainele restabilirii sănătății sufletești și trupești*; Pocăința și Maslu; c) *Tainele speciale*: Preoția și Nunta. Este de la sine înțeles, că această distincțiune de categorii a Sfințelor Taine este relativă și din motive mai mult de tehnică, pentru că ele se întregesc și se condiționează unele pe altele.

Dar nașterea, creșterea și întărirea omului în viața spirituală, nu se realizează fără luptă, creștinul, în lupta ce o duce, este înfrânt, căzând ostatic fie în mâna unor păcate ușoare, fie în mâna păcatelor grele, de moarte. De pildă, Taina Sfântului Botez nu pune pe om în starea de după primirea Botezului. „Dacă zicem că nu avem păcat – scrie Sfântul Evanghelist Ioan – ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi”, – și „Dacă zicem că n-am păcătuit, îl facem mincinos (pe Hristos) și cuvântul Lui nu este întru noi”.³

Din marea Sa purtare de grijă față de situația în care se află membrii Bisericii după primirea Botezului, Mântuitorul a așezat și Sfânta Taină a Spovedaniei sau Mărturisirii, ca mijloc de vindecare și iertare a tuturor păcatelor pe care creștinul le-a săvârșit, cu condiția să le mărturisească, și căindu-se, să dovedească și să lupte pentru ca pe viitor să nu mai greșescă.

Sfintele Canoane au fost așezate pentru a tocmi întreaga viață bisericească, dacă nu în toate amănunțele ei, măcar în cele mai importante probleme și acte ale organismului bisericesc.

Între acestea, se numără, ca un sector deosebit de important, acela al DUHOVNICIEI, sau al lucrării duhovnicești a mântuirii, care se concentrează în jurul marelui act al administrării Sfintei Taine a Pocăinței, prin mărturisire și dezlegare, ca cele două aspecte principale ale Tainei, care în viața bisericească constituie **cheia împărăției cerurilor**, și de fapt așa și trebuie să fie considerată, pentru că acest rost îl și îndeplinește.

În jurul Tainei Pocăinței se dă lupta **„pentru a se lua cu asalt împărăția lui Dumnezeu”**. Taina aceasta poate și trebuie să fie privită ca stăpânind un imens câmp al vieții bisericești cu putere de iradiere pe întindere mare, și cu rază de acțiune considerabilă; dar ea poate fi privită și parțial, cu raportare la elementele care o constituie, ca părți ale unui act unic superior.

Astfel, Taina Pocăinței implică **actul mărturisirii**, apoi acela al **deslegării** și acela al **epitimiei**. Ea urmează să fie administrată de către Episcop, sau preotul duhovnic.

Duhovnicia, în sistemul organizat al puterii bisericești, ține de puterea judecătorească a Bisericii, putere care izvorăște din demnitatea împărătească a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Natura puterii juridice a Bisericii este deci de ordin divin, de la Întemeietorul său. El a zis: „Eu

3. I. Ioan I, 8 și 10.

sunt calea, adevărul și viața”⁴. **Adevărul** l-a propovăduit prin chemarea Sa învățătoarească; **calea** mântuirii a deschis-o El neamului omenesc prin dregătoria Sa împărătească, dezlegând pe cei încătușați de tirania diavolului, prin pogorârea la iad; iar **viața** a asigurat-o neamului omenesc prin sângele Său, vărsat, ca arhiereu, pe Golgota.

Această întreită demnitate, cu toate slujirile ce decurg dintr-însa, a transmis-o Mântuitorul urmașilor Săi legiuîți: Apostoli, Episcopi și preoți, cărora le-a făgăduit a fi cu ei până la sfârșitul veacurilor. În virtutea acestei întreite puteri, preoțimea lui Hristos urmează **calea**, dezlegând păcatele celor ce cu **pocăință** se apropie de dânsii; **adevărul**, propovăduindu-l prin **amvon**; **viața**, împărțînd-o prin mijlocirea sfântului **altar**. Pastoralistul catolic apusean Cornelius Krieg ne arată, foarte plastic, cum aceste trei dregătorii preoțești se exteriorizează în întocmirea Bisericii prin **amvon**, pe care stă scris invizibil „Eu sunt adevărul”; prin **altar**, pe care se află viața și prin **scaunul mărturisirii** pe care stă scris „Eu sunt calea”⁵.

Vom stărui numai asupra scaunului mărturisirii, în care preotul duhovnic își îndeplinește dregătoria sa duhovnicească, în scopul restabilirii raportului omului cu Dumnezeu, raport rupt de om prin păcat. Acesta este unicul și marele obiectiv al întregii duhovniciei. Dar ne vom opri mai întâi puțin, asupra săvârșitorului Tainei Spovedaniei, adică asupra duhovnicului, și îndeosebi vom căuta să scoatem, în evidență îndatoririle sale, la administrarea acestei Sf. Taine, așa cum rezultă ele din dispozițiunile pe care Sfinții Părinți le-au rânduit prin Canoane.

După învățătura Bisericii Ortodoxe de Răsărit, săvârșitor al spovedaniei sau Tainei Pocăinței este Episcopul și preotul, îndreptățiți la aceasta prin hirotonia lor în treapta respectivă. Mântuitorul nostru Iisus Hristos a dat puterea de a săvârși Taina Spovedaniei, Sfinților Apostoli⁶; iar aceștia au transmis-o urmașilor lor direcți: Episcopii și preoții. Preotul trebuie să aibă hirotonie canonică, preoție lucrătoare și darul duhovniciei, cu gramată arhierească.

Sfinții Părinți ai sinodului din Cartagina, prin canonul 7 și 43, precum și dumnezeieștile Pravile, cer și „Daltirie” preotului, ca să poată duhovnici.

4. Ioan XIV, 6.

5. Cornelius Krieg. *Wissenschaft der speziellen Seelenführung*, Freiburg i. Br., I. Bd., 1907, p.37.

6. Ioan XX, 22-23.

„Fiece preot – grăiește Pravila – carele va îndrăzni să primească gândurile și ispovedania, să-i ispovedească fără de carte ce se cheamă Daltirie, unul ca acela se canonește să se pedepsească multă vreme cu oprirea de la preoția lui, ca un călcător de dumnezeiești Pravile, pentru că nu numai pre dânsul ce s-au pierdut, ci și câți s-au ispovedit la dânsul neispoveduiți sânt și câte au deslegat sau au legat neîndreptate sânt”. Numai la cel bolnav de moarte poate merge, altfel 3 ani canon⁷. Fără carte de duhovnicie, preotul nu-și poate exercita rolul său de spiritual⁸.

Într-adevăr, e cutremurătoare chemarea preotului duhovnic. Sfântul Ioan Hrisostom, impresionat de sacerdoțiul creștin, constată că deși preoții își îndeplinesc între oameni, pe pământ, slujba lor, ei sunt puși însă să grijească de bogățiile cerului. Asemenea putere n-a încredințat Dumnezeu „nici îngerilor și nici arhanghelilor”. Căci „ceea ce fac preoții pe pământ aprobă Dumnezeu sus în ceruri. Stăpânul întărește judecata slugilor”. „Preoții au ajuns la o așa mare demnitate – zice Sf. Ioan Hrisostom – ca și cum ar fi mutați deja în ceruri”. Căci lor le-a zis: „orice veți lega vor fi legate și orice veți deslega vor fi deslegate, iar nu îngerilor”⁹. Un mare suflet sfințit al Apusului spunea că „dacă dânsul ar întâlni un preot și un înger, ar saluta mai întâi pe preot și apoi pe înger, pentru că îngerul este numai prietenul lui Dumnezeu, pe când preotul îi ține locul”¹⁰.

Preotului i se cer, deci, însușiri îngerești, posedând întregul catalog al virtuților și calităților stabilit de Sf. Apostol Pavel: „...bărbat al unei femei, treaz la minte, cuviincios, primitor de străini, îndemânatic să învețe pe alții; nebețiv, nedeprins să bată, ci blând, nesfadnic, neiuibitor de argint; bun chivernisitor în casa lui... și de biserica lui Dumnezeu...”¹¹, nu grabnic la mânie... drept... cuvios ... înfrânat...”¹².

De aceea, toată cheia succesului unui duhovnic, în dezlegarea și îndrumarea sufletelor pe calea mântuirii, constă în SFINȚENIA lui, în

7. P.M.B., Glava 318, Indireptarea legii, Pravila lui Matei Basarab, Târgoviște, 1652; vezi și P.B.G., Pravila Biser., Govora, 1640, ed. Bujoreanu, p.87.

8. P.M.B., Glava 404.

9. Sf.Ioan Hrisostom, *Despre Preoție*, Cartea III, 5, trad. rom. de Pr. Icon. Aristide N. Geamănu, Craiova, 1941, pp. 54-55.

10. Idem, *ibidem*, p.V.

11. I. I Timotei III, 2-4.

12. Tit. I, 7-9.

calitățile sale superioare. El trebuie să aibă „fapte bune și o sfințenie mai aleasă... încă și de cât a preoților cu care viețuiește și dintre cari vrea să se aleagă”, grăiesc instrucțiunile lui Nicodim Aghioritul¹³.

Iar dumnezeieștile Pravile caracterizează pe duhovnic ca pe unul „care iscodește lucrurile sufletești care le are omul și care sânt ascunse și nearătate”¹⁴. Și cum multe sunt cele ascunse în sufletul omului, scaunul mărturisirii este un mediu de respirare a atâtor păcate, și deci pretinde duhovnicului o moralitate excepțională, un caracter solid și o voință ce nu poate fi cu nimic înfrânt de dulcegeriile ispitelor. Căci lipsa forței de rezistență morală îl poate pune în mare primejdie. Păcatele ce le ascultă în scaunul mărturisirii se pot transforma în atâtea ispitiri, care îl pot amenința în chip serios¹⁵. Despre preotul duhovnic slab în virtute, zice Nicodim Aghioritul: „Tu nu vei putea să întorci pre păcătoși la tine, iar păcătoșii, dimpotrivă, pot să te întorcă pe tine la dâșii; aceia pe tine la voia lor și nu tu pre aceia la voia ta”¹⁶. Duhovnicul care este plin de patimi, nu este în stare nici să canonească pe cel ce vine către dânsul, căci „la patimile care le are el, face pogorâre mare, iar la patimile care nu le are, face cuviincioasă muștrare”¹⁷. Pentru a preveni astfel de situații grave, pravilele opresc pe preoții tineri de a spovedi, chiar dacă ar fi ei și călugări, sau chiar dacă „se țin în curăție”. Nu pot primi femei la spovedanie decât numai după ce vor fi ajuns „întru bătrânețe și întru minte întreagă și cu tocmeală bună...”, „...că dracul cu muierile face război călugărilor și sfinților”, spune Pravila¹⁸. „Pe preoții desfrânați îi opresc cu desăvârșire atât canoanele cât și Pravilele, de a mai sluji lui Dumnezeu”¹⁹.

Dar pe lângă moralitate și sfințenie, preotul duhovnic mai trebuie să aibă și ȘTIINȚA NECESARĂ. Preotul să fie înțelept – zice Sf. Ioan Hrisostom – isteț la minte; căci nu este vrednic de preot acela care „pe lângă evlavie, n-ar avea și multă înțelepciune”²⁰. Sfântul Grigorie Teologul

13. *Carte foarte folositoare de suflet*, ed. VI, București, 1928, p.7.

14. P.M.B., Glava 319.

15. Preotul Petre Vintilescu, *Spovedania și Duhovnicia*, București, 1939, p.49.

16. C.F.S., ed. cit., p.10

17. Idem, *ibidem*, p.10

18. P.B.G., cap.12.

19. P.B.G., cap. 15; vezi și P.M.B., glava 79.

20. Sf.Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, III, 12; III, 15.

critică sever lipsa de pregătire științifică și de evlavie a multor preoți, care uneori erau filosofi numai până la brâu, adică pe jumătate²¹. Deci, preotul duhovnic trebuie să aibă „iscușință de Scriptura cea Veche și cea Nouă, de dogmele credinței..., iar mai vârtos și mai cu deadinsul de toate canoanele cele Apostolești, Sobornicești și Părintești..., pentru ca să afle vreo doctorie cu care să poată să lungească viața cea vremelnică a vreunui bolnav”²². Numai așa va ști cum „să vâneze pe ticăloșii păcătoși, de prin păduri și de prin codrii păcatului”, accentuează călugărul Nicodim de la muntele Athos. Într-adevăr, modelarea sufletului omenesc după tipare divine, așa cum se cere preotului duhovnic, nu este un lucru ușor. Știința preotului îi slujește mai întâi pentru explorarea sufletului omenesc în cele mai intime cute ale sale, iar după ce i-a analizat sufletul se cere ca, „cu socotință și destoinicie să-l ușureze pre acela cu învățătură”²³. Considerând după cuviință spusele Sf.Grigorie Teologul, care zice că omul este cea mai ciudată ființă și mai greu de educat dintre toate viețuitoarele de pe pământ, greutatea purtării scaunului mărturisirii devine și mai accentuată, reclamând cel mai înalt tact și răbdare și știință, în cercetarea sufletului omenesc complex și întortocheat.

Desigur, spovedania în esența ei este o Taină a Bisericii. Însă ea este în același timp și o „instituție de pedagogie divină, prin care se poate cârmui sufletul prin resorturile sale cele mai adânci, în direcția unei educații în sens creștin”, cum afirmă un distins pastoralist al nostru²⁴. Dacă pastorația, prin definiția ei mai largă, este o „artă”, cum o definește Sf.Grigorie Teologul, apoi toată această artă a preotului se concentrează în slujba sa duhovnicească, despre care ne învață și Pravilele²⁵. La spovedanie, credinciosul nu apare incidental. El vine din necesitate, ca un bolnav la medic. Vine să tragă un folos. De aceea niciodată n-are sufletul mai deschis ca acum, niciodată omul nu este mai receptiv ca acum. Frământările sale și lupta cumplită pe care o încearcă omul, în sufletul său, când se zbate între păcat și virtute, sunt de așa natură, încât nu le poate pune nimeni capăt, decât duhovnicul. El apare aici în scaunul spovedaniei nu numai ca **omul lui Dumnezeu** în fața penitentului,

---

21. Sf.Grigorie de Nazianz, *Despre fugă*, trad. rom. de Pr.N. Donos, Huși, 1931, pp.75-77.

22. C.F.S., p.11.

23. P.B.G., cap. 13

24. Pr.Petre Vintilescu, *Spovedania...*,

25. P.M.B., Glava 324 și 327; P.B.G., cap.11-13.

dar și ca **prieten sincer**, trimis lui de Dumnezeu, să-i ușureze sufletul. Spovedania are, deci, caracterul unei adevărate „asistențe pastorale”²⁶, de îndrumare individuală, sistematică, care reclamă multă știință și experiență. Căci de multe ori scaunul mărturisirii te învață, el însuși, despre el.

Știința preotului duhovnic, numai îngemănată cu o experiență bogată, câștigată în ani grei și lungi, îmbracă pe preot cu suma aptitudinilor necesare pentru duhovnicie. Din pricina aceasta și din alte pricini, Pravilele poruncesc ca „preotul tânăr nici într-un chip să nu cuteze a primi nici un suflet către ispovedire”²⁷. Importanța scaunului mărturisirii determină pe Sf. Vasile cel Mare²⁸ și pe Sf. Ioan Scărarul²⁹ să recomande a se căuta cel mai iscusit duhovnic și a nu schimba duhovnicul³⁰, fără un motiv, căci este păcat. Numai dacă duhovnicul ne informează despre insuficiența lui, ne putem adresa altuia³¹. În ceea ce privește deosebirea între preotul duhovnic de mir și călugărul duhovnic, sfintele Canoane și dumnezeieștile Pravile îi privesc cu egală importanță și de o egală valoare³², dând chiar anatemei³³ pe aceia cari or ocoli să se lase cuminecați de un preot legiuit căsătorit, preferând pe altcineva. Dar și unul și altul, oricare ar fi starea și vârsta sa, trebuie să se spovedească el, mai întâi, cât mai des, căci „tuturor trebuie să ne pocăim – zice Pravila – Arhieri, Episcopi, Popi, Călugări..., nici unul să nu fugă de pocanie și de la ispovedanie, pentru că toți greșim”³⁴.

Preotul duhovnic este, deci, cel dintâi chemat a se spovedi cât mai des, căci nu poate orb pe orb să povățuiască. „Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât înseși razele soarelui, pentru ca Duhul Sfânt niciodată să nu-l lase nelocuit”³⁵. Teognost, scriitor bisericesc din veacul al IX-lea, din Constantinopol, sfătuiește pe preot, zicând: „sârguiește-te să rămâi nepătat

26. Pr.P. Vintilescu, *Spovedania...*, p.5; vezi și „Studii Teologice” an I, 1949, pp 696-697.

27. P.M.B., Glava 319; Preotul duhovnic trebuie să fie mai mare de 40 ani.

28. Migne, P. G. Tom. XXXI, col. 1236 A., răspuns la întrebarea 229.

29. Migne, P. G., Tom. LXXXVIII, col.680 D, Scara, treapta IV.

30. Idem, *ibidem*, col. 681 B.

31. Idem, *ibidem*, col. 709 C și D.

32. P.M.B., Glava 319.

33. P.M.B., Glava 73 și Sinod. Gangra, can.4.

34. P.M.B., Glava 321.

35. Sf.Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, VI, 2.

în treapta în care ai fost chemat, prin toată virtutea și curăția”³⁶. „Povăturile” din Liturghier, pun accentul pe același lucru, când stabilesc că „preotul este dator a fi curat, precum cu sufletul așa și cu trupul”³⁷, adică dator este a se mărturisi și a se păstra neîntinată³⁸.

Teologia mai nouă încă pune accent puternic pe evlavie și știința preotului duhovnic. „Ignoranța – zice un Apusean – este pentru preot mai de temut chiar și decât păcatul... Știința și evlavie sunt cei doi ochi duhovnicești ai preotului; și care dintre preoți ar vrea să fie orb, sau chiar și numai chior?”³⁹

Iată de ce preotul duhovnic este nevoit și i se cere chiar, să fie mereu în contact cu cartea, având în același timp sufletul mereu curat.

2. SPOVEDANIA

Nu numai preotul trebuie să se mărturisească desigur, și să fie cu sufletul mereu curat, ci el trebuie să cheme pe păstoriții săi cât mai des la spovedanie, căci pocăința trebuie să se facă în cursul întregii vieți – zice Sf. Vasile cel Mare, în *Regulele sale*⁴⁰.

Potrivit „Mărturisirii Ortodoxe” – răspuns la întrebarea 112 – Pocăința, a cincia Taină, se cuprinde în o durere a inimii pentru păcatele ce a făcut omul, apoi în defăimarea (mărturisirea) lor înaintea preotului, cu gândul hotărât de a-și îndrepta viața sa pe viitor și cu dorința de a îndeplini orice canon dat de duhovnicul lui. Această Taină – continuă Mărturisirea Ortodoxă – are tărie și primește puterea sa, când preotul dă dezlegare păcatelor, după rânduiala și obiceiul Bisericii. Căci atunci celui ce dobândește iertarea, i se iartă în același timp de Dumnezeu, prin preot, toate păcatele, după cuvântul lui Hristos, care zice: „Luați Duh Sfânt. Căroră veți ierta păcatele, se vor ierta lor, și căroră le veți ține, vor fi ținute” (Ioan XX, 22-23)⁴¹.

36. *Filocalia*, vol. IV, trad. rom. de Dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1948, p.255

37. *Dumnezeieștile Liturghii*, edit. Inst. Biblic, București, 1950, p.373.

38. *Idem*, p.72, 364-365.

39. Iosif Sellmair, *Der Priester in der Welt*, Regensburg, 1939, p.53.

40. *Regulele Sf. Vasile cel Mare*, în trad. rom.: „*Vechile rânduieli ale vieții monahale*”, 1929, p.518.

41. *Mărturisirea Ortodoxă*, ed. II, București, 1922, pp 103-104.

Prin urmare, mărturisirea păcatelor de către creștinul care se pocăiește, trebuie făcută înaintea preotului duhovnic, fiindcă numai prin dezlegarea de la preotul duhovnic primește cel ce se pocăiește dezlegarea sau iertarea păcatelor sale și de la Dumnezeu.

De aici rezultă, fără îndoială, importanța cu totul excepțională ce se atribuie preotului duhovnic în scaunul mărturisirii. În ce privește desfășurarea actului spovedaniei în sine, se va proceda întocmai după rânduielile ritualului cu care nu avem a ne ocupa acum. Aici își exercită duhovnicul misiunea sa de mijlocitor al harului, de om al lui Dumnezeu. El trebuie să dea asistență sufletească **la toți** cei ce se apropie de dânsul „care sunt creștini de legea ortodoxă răsăriteană”⁴², pentru toate vârstele și pentru **toți** „anii”⁴³, chiar nici soției sale să nu-i retragă Sf. Împărtășanie⁴⁴. Vârsta celor ce au a se spovedi, fost apreciată foarte diferit de Sfinții Părinți și de canoane. Rânduielile vechi apreciază vârsta de 12 ani la băieți și 14 ani la fete⁴⁵; însă aceleași rânduieli spun, mai pe urmă, că „Dumnezeu nu socotește pe cei ce fac păcate după anii pe care-i au, ci după cum e mintea și înțelepciunea omului”⁴⁶. Prin urmare, vârsta de spovedanie începe cu anii la cari începe responsabilitatea omului de păcate, adică atunci când începe să aibă putere de discernământ. Copiii pot face preocuparea duhovnicului începând cu vârsta de 7 ani. Chiar Timotei al Alexandriei, prin canonul I, socotește începutul puterii de discernământ cam pe la 7 ani⁴⁷.

Asupra felului în care are a se desfășura actul mărturisirii, Pravilele ne învață că penitentul va sta în picioare, cu mâinile lăsate în jos, căutând spre pământ, având atitudinea și înfățișarea unui acuzat care a greșit mult, însă care mai are atâta putere morală să-și recunoască păcatul cu părere de rău. „Cade-se să iai pre cel ce se ispovedește – zice Pravila – și să-l aduci înaintea sfântului oltariu, legate să-i fie mâinile lui, și să vie și să stea căutând în jos la pământ”⁴⁸. Deși pare exagerată „legarea mâinilor”, de care ne vorbește

42. *Mărturisirea Ortodoxă*, ed. II, București, 1922, pp.103-104.

43. P.B.G., cap. 12; P.M.B., Glava 321.

44. P.M.B., Glava 74.

45. P.M.B., Glava 321.

46. P.M.B., Glava 324.

47. N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol.II, partea II-a, trad. rom. de N. Popovici și Uroș Kovincici, Arad, 1936, p.150.

48. P.B.G., cap.13, al.2.

Pravila, și care, firește, nu se poate aplica, însă de aici desprindem accentul care se pune pe poziția dreaptă a corpului, așa cum stă omul în stare de auto-acuzare.

În ce privește forma mărturisirii, ea va fi **monologică, expozitivă**, pe temeiul examenului de conștiință și pe temeiul însemnărilor scrise, cu care vine penitentul⁴⁹. Exomologhitarul călugărului Nicodim de la Athos, zice: „Deci tu frate, se cuvine să mărturisești cu însăși gura ta, toate lucrurile, vorbele și gândurile tale cele rele. Cu însăși gura ta să spui păcatele tale, pentru că măcar de le și ai scrise, ca să nu le uiți, însă ai o datorie tu singur să le citești duhovnicului... Să nu aștepti să te întrebe duhovnicul, ci tu întâi să le mărturisești”⁵⁰.

În ce privește repetarea Tainei, spovedania trebuie făcută atât de des, cât păcătuim de des. Căci zice Sf. Vasilie cel Mare, în Regulele sale – pe cari le-am mai pomenit –, că „ori cât de mici sunt păcatele, dar ele pătează conștiința, iar conștiința trebuie să fie mereu curată. Dacă trebuie păstrată în curățenie, dar totuși zilnic se pătează, atunci **în toate zilele trebuie să o curățim**”⁵¹. De aici conchidem că, spovedania înainte de Sf. Împărtășanie este o datorie de care nu poate fi dispensat nimeni, căci toți păcătuim. Nici chiar virtuozitățile cele mai excepționale nu pot fi dispensate de spovedanie căci însăși dumnezeiasca Scriptură ne poruncește acestea, când zice: „Astfel, cine, cu nevrednicie, mănâncă pâinea sau bea paharul Domnului, vinovat va fi de trupul și de sângele Domnului. Cerceteze-se, deci, omul pe sine și numai așa să mănânce din această pâine și să bea din acest pahar. Căci, cine mănâncă și bea, fără să-și dea socoteală de trupul Domnului, mănâncă și-și bea osândă sie-și”⁵². Sfântul Atanasie, Patriarhul Antiohiei, tălmăcind acest loc, zice: „...este prea lămurit că mai înainte trebuie să ne curățim și să ne liberăm de toată fapta vrăjmașă, și astfel să ne apropiem de dumnezeiasca slujbă tainică, ca nu cumva să fie spre pieirea sufletului și a trupului. Căci Dumnezeu zice prin Moise, către Israil: „...tot omul din seminția voastră și din neamul vostru, care va avea pe sine vreo necurăție și se va apropia de cele sfinte... sufletul aceluia se va stârpi de la fața Mea”⁵³. Este, însă, de

49. *Idem*, cap.12.

50. C.F.S. ed. cit., pp.140-141.

51. *Regulele Sf. Vasilie cel Mare*, trad. cit., p. 518.

52. I. Cor. XI, 27-30.

53. N. Milaș, *Canoanele...*, vol. II, partea II-a, p.263.

datoria preotului duhovnic, de a observa dacă un credincios sau altul face mărturisirea și cuminecarea deasă din conștiința păcătoșeniei sale, sau numai dintr-un exces de evlavie, fără a realiza progrese pe calea virtuții de la o spovedanie la alta.

Cuminecarea fără spovedanie prealabilă, constituie oarecum un abuz, care nu are temei și justificare nici în Sfânta Scriptură și nici în prevederile Sfințelor Canoane, sau în tălmăcirile Sfinților Părinți. În Biserica Apuseană există dispoziții care prevăd cuminecarea celor cu păcate veniale, ușoare, chiar și fără spovedanie⁵⁴. Sfânta Scriptură, însă, ne învață lămurit că „cine săvârșește păcatul este de la diavolul”⁵⁵, și „ce împreunare poate avea Hristos cu Veliar?”⁵⁶, ce unire poate exista între un păcătos și Hristos prin Sf. Împărtășanie? Deci „cerceteze-se omul pe sine și numai așa să mănânce din această pâine și să bea din acest pahar”. Creștinii veacurilor primare, deși erau obligați prin canoane și amenințați cu excluderea din comunitatea creștină, dacă nu iau parte zilnic la Liturghie și dacă nu se cuminecă zilnic, totuși, ținneau seamă de această „cercetare de sine”. Sfântul Dionisie al Alexandriei scrie că „cine nu este curat în privința sufletului și a trupului, acela trebuie să se oprească de la cele sfinte”⁵⁷; iar Sfântul Ioan Hrisostom, în a 17-a cuvântare a sa asupra epistolei către Evrei, dă o prescripțiune canonică, prin care spune că cei ce nu au conștiința curată, niciodată să nu se apropie de cuminecătură⁵⁸. Nicolae Cabasila, teolog și filosof din veacul al XIV-lea, adânc tălmăcitor al Tainelor dumnezeiești și care, în comentariile pe care le face, înfățișează nivelul duhovnicesc al epocii sale, arată că apropiindu-se credincioșii de Sfânta Masă nepregătiți, își primejduiesc sănătatea sufletească. „Ci, abia după ce am stat de vorbă cu preotul despre păcatele noastre, – zice Cabasila –, abia atunci să bem din acest sânge curățitor”⁵⁹, ... deci „mai înainte de a ne atinge de ele (de Sfintele Taine), trebuie să ne curățim sufletele în chip deosebit”⁶⁰, ... căci „dacă ne apropiem cu

54. N. Brînzeu, *Păstorul și Turma* (Hodegetica), Lugoj, 1930, p.483.

55. I. Ioan III, 8.

56. II Cor. VI, 15.

57. Migne, P. G., Tom. X, col 1281.

58. N. Milaș, *Canoanele...*, vol. II, partea II-a, p.261.

59. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, în rom. de Prof. Dr. T. Bodogae, Sibiu, 1946, pag.171.

60. Idem, *ibidem*, p.130.

zdrobire de inimă și ne mărturisim păcatele preotului, Sfânta Împărtășanie este una din acele Taine, care e în stare să ne scape de orice păcat față de Dumnezeu, Judecătorul nostru”⁶¹. Deci „conștiință curată fără mărturisire este cu neputință”, zice Cabasila, în Erminia sa⁶². După aceste interpretări scripturistice, „Mărturisirea Ortodoxă” poruncește fiecărui creștin ortodox că: „La primirea înfricoșatelor taine trebuie **să ne pregătim după rânduiala Bisericii noastre ortodoxe**, adică, **prin mărturisire curată**, post, zdrobirea inimii, împăcarea deplină cu toți și altele asemenea”⁶³.

Una dintre marile griji și preocupări ale duhovnicului trebuie să fie felul cum trebuie să spovedească pe candidații la preoție și pe clerici.

Categoriile de penitenți sunt multe, însă îngrijirea sufletească a celor ce se preoțesc, precum și a preoților, implică o mare și grea răspundere în fața judecății divine.

Candidații la hirotonie trebuie să fie cercetați după Scriptură⁶⁴. Duhovnicul care procedează cu neglijență la cercetarea conștiinței candidaților la preoție, se face părtaș la păcatele lor, dacă nu la cele pe care le-au făcut, apoi la cele ce le vor face în viitor, ca preoți. Căci păcatele sunt indiciul celor viitoare. Pentru ca duhovnicul să fie păzit de osânda și greul păcatelor altuia, îi va face candidatului o **spovedanie generală**, cercetându-i conștiința cu deadinsul, atât din punct de vedere al stării sale sufletești, cât și ca om de misiune socială, capacitate de misiune. Duhovnicul nu trebuie să scape din vedere nici o clipă că are în față un penitent care vrea să devină ambasadorul lui Dumnezeu între oameni și ambasadorul oamenilor față de Dumnezeu, care ca mâine-poimâine va avea și el puterea de a lega și dezlega. Cum va lumina sfeșnicul de lumină, dacă n-are aptitudini și curățenia vieții? În scopul unei bunecunoașteri a candidatului la hirotonie, acesta trebuie să aibă același duhovnic în toți anii de studiu teologic. Iar dacă a venit din altă parte, duhovnicul va cere mărturie de la cei ce îl cunosc, în școala de unde a venit și va cerceta asupra lui și opiniile venite din public. Duhovnicul care procedează cu neglijență în cercetarea candidatului la preoție, va fi osândit de Domnul ca unul ce este plin de lenevie și neascultare, după cuvintele

61. Idem, *ibidem*, p.90.

62. Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștei Liturghii*, în rom. de Diaconul Ene Braniște, București, 1946, p.44.

63. *Mărturisirea Ortodoxă*, ed. cit., p.100.

64. I.Tim. III, 2-4; V, 22.

proorocului Osie, care zice: „Tu ai lepădat cunoștința și eu te voi lepăda pe tine ca să nu mai fii mie preot”⁶⁵. Duhovnicul va da candidatului „Carte de mărturie”, în care va atesta în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor despre aptitudinile candidatului⁶⁶. Căci preoția nu poate fi un loc de refugiu și de calcule pentru viitor. Ea nu este o profesiune, ci este o misiune, care reclamă aptitudinile arătate de Sf. Apostol Pavel lui Timotei⁶⁷. Biserica lui Dumnezeu trebuie îngrijită cu elemente vrednice și aerisită de tot ceea ce este nevrednic într-însa. În această privință sunt foarte grăitoare vorbele Sfântului Vasilie cel Mare, carele în canonul 89 al său zice: „Foarte mă mâhnește că în timpul din urmă canoanele Părinților au fost părăsite și s-a scos din Biserică toată strictetea; și mă tem ca indiferența aceasta înaintând cu încetul pe calea sa, afacerile Bisericii să nu ajungă în deplină tulburare. Obiceiul încetățenit din vechime în bisericile lui Dumnezeu **primea pe slujitorii Bisericii, după ce-i cerceta cu toată temeinicia**; și se cerceta cu de-amănuntul întreg modul lor de viață, de nu sunt bârfitori, de nu sunt bețivi, de nu sunt aplecați spre gâlceavă, de și-au educat tinerețea lor ca să poată săvârși cele sfinte, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul (Evr. XII, 14)”; ...iar mai ales acum cei mai mulți, de frica înrolării în armată, se introduc pe sine în slujba bisericească... curățiți dar Biserica – încheie Sf. Vasilie cel Mare – izgonind pe cei nevrednici din ea, cercetați pe cei care sunt vrednici”⁶⁸.

Principiul tratamentului duhovnicesc reiese cu atâta claritate din aceste dispozițiuni ale Marelui Vasilie, încât chiar dacă n-ar mai scrie altceva canoanele în privința aceasta, încă ar fi suficient ghid pentru felul cum trebuie duhovnicul să selecteze pe candidați și multa chibzuință la eliberarea dovezilor de aptitudini clericale.

Este de la sine înțeles că dacă cu greu se intră în preoție pentru pricină de păcat, apoi spovedania clericilor, adică a preoților, trebuie făcută în așa chip și cu atâta atenție, încât aceasta să fie un prilej „de a curăța Biserica lui Dumnezeu” de elemente nevrednice, așa cum poruncește Marele Vasilie în amintitul său canon.

65. Osie, IV, 6; Sinod. VII ec., can. 2; Ierom. Nicodim Sachelarie, *Pravila Bisericească*, manual, Cernica, 1940, passim.

66. P.M.B., Glava 402.

67. I Tim. III, 2, sq.

68. N. Milaș, *Canoanele...*, op. cit., vol. II, partea a II-a, pp.135-136.

Clericii, fie preoți, fie Episcopi, trebuie spovediți, căci „purtând trup și viețuind în lume”, ei pot greși mult. Potrivit cu învățătura Mântuitorului, că celui ce i s-a dat mult, mult i se va cere, sau sluga care a știut voia stăpânului său și n-a îndeplinit-o, se va bate mult, greșeala unui cleric se socotește mult mai gravă decât a unui credincios de rând⁶⁹. Sfântul Ioan Hrisostom scrie, în această privință, că „rănile sufletului preotului cer o mai mare îngrijire, adică într-atâta cât să fie la fel cu îngrijirile rănilor unui întreg popor. Ele n-ar cere o mai mare îngrijire, de n-ar fi și mai periculoase. Și n-ar fi mai periculoase prin firea lor, ci din cauza demnității preotului care a cutezat să se încarce cu ele. ...Căci paguba, din păcatele preotului, nu se mărginește numai asupra lui însuși, ci aruncă în prăpastie și sufletele celor slabi și cari privesc asupra lui”⁷⁰.

Preotul duhovnic trebuie să cunoască bine Sfintele Canoane atunci când spovedește mai ales pe un cleric, căci zic Sfinții Părinți ai celui de al VII-lea Sinod ecumenic, în canonul 1: „alcătuirile așezămintelor canonicești le sunt spre mărturie și spre îndrumare celor ce au primit demnitatea ieratică. De aceea duhovnicii trebuie să știe că: pe cine îl dezleagă canoanele, să-l dezlege; pe cine îl canonisește, să-l canonisească; pe cine îl oprește de la preoție, să-l oprească; pe cine îl caterisesc, caterisit să-l socotească”⁷¹.

Rolul duhovnicului de **mijlocitor al harului și de îndrumător**, este deci covârșitor de evident.

De aceea se cere duhovnicului, ca prin priceperea și îndemânarea sa, să fie asemenea medicului către care se îndreaptă bolnavul cu toată încrederea, că-i va identifica boala și îi va prescrie leacul corespunzător. Un duhovnic bun este căutat ca și un medic bun. Căci spovedania este „o doctorie care schimbă din osândit, în slobod... din rob al diavolului, în fiu al lui Dumnezeu... ea este un lucru neasemănat mai mare decât ar fi făcut Dumnezeu altă lume nouă”⁷². Deci „caută cu sânguință – zice Origen penitentului – (în omilia II-a asupra Ps. XXXVII, 2), – cui ai să mărturisește păcatele tale. Examinează mai întâi pe medicul căruia îi expui cauza bolii tale, care știe să fie slab cu cei slabi, să plângă cu cei ce plâng, care știe să

69. Ierom. N. Sachelarie, *Pravila*, op. cit., p.55.

70. Sf.Ioan Gură de aur, *Despre preoție*, VI, 11.

71. N. Milaș, *Canoanele...*, vol. I, partea II-a, p.490; can. 1, Sin. VII ecum.

72. C.F.S., ed. cit., p.226.

se identifice cu simțămintele altuia și ce este compătimirea; ca să păzești sfatul după cuvântul lui, ca unul care s-a probat ca medic cu experiență și cu îndurare. Căci dacă el vede și cunoaște că boala ta este dintre acelea care, ca să se vindece, trebuie să fie adusă înaintea Bisericii întregi, – în acest fel putând nu numai însuși să te vindeci ușor dar și pentru mulți alții fiind spre adâncă zidire – atunci așa să se urmeze după o cugetare adâncă și după sfatul cel înțelept al aceluia medic”. Despre această pricepere și îndemănare a duhovnicului în tratarea penitentului, vorbesc Sfinții Părinți, ai Sinodului VI ecumenic, în canonul 102 când zic: „Cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a dezlega și lega, trebuie să țină seama de calitatea păcatului și de aplecarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit și astfel să dea boalei tratamentul potrivit... Drept aceea, cel ce dovedește **pricepere medicală** în privința sufletului, mai întâi trebuie să cerceteze dispoziția celui ce a păcătuit..., să supravegheze în ce chip se îngrijește el între timp de întoarcerea sa, de nu se împotrivește medicului și de nu crește rana sufletului prin întrebuintarea doftoriilor puse asupra ei”⁷³.

Îndrumările date de Sfinții Părinți ai Sinodului trulan, prin canonul reprodus, constituie pentru duhovnic cel mai bun îndreptar în îndeplinirea îndatoririi sale, ce i s-a încredințat, de a întoarce oile cele rătăcite și de a tămădui pe cele bolnave, sau rănite de șarpe. Potrivit acestor îndrumări, rolul duhovnicului în administrarea Tainei Pocăinței nu se va mărgini numai la primirea mărturisirii păcatelor și la dezlegarea de păcate pe care o pronunță după ascultarea mărturisirii făcute de penitent, adică la ceea ce constituie materia și forma Tainei, ci se va transforma îndată în rol de direcțiune spirituală, adică, „cu socotință și destoinicie să-l ușureze pe bolnav cu învățătura”, cum zic Pravilele⁷⁴.

Rolul de director spiritual al duhovnicului începe după spovedanie. Aici, duhovnicul lucrează ca: **învățător, medic spiritual și judecător**.

În timpul mărturisirii, duhovnicul este mai mult pasiv, observă și studiază pe penitent. Dar e știut că și păcatul, ca și orice altă rană, după trecerea din starea ei acută, lasă o cicatrice, o urmă, care poate oricând să supureze din nou. Păcatul face o priză prea mare în suflet, pentru ca să poată fi alungat definitiv. Aici vine acum rolul duhovnicului, ca să-l facă pe penitent ca prin acte și manifestațiuni să-și câștige îndreptarea definitivă.

73. N. Milaș, *Canoanele...*, op. cit., vol. I, partea II, p.488; can. 102 al Sin. VI ecumenic.

74. P.B.G., cap.13.

După mărturisire este cel mai prielnic moment când credinciosul are o dispoziție accentuată și unică de a se întoarce la Dumnezeu. Aceasta este clipa când duhovnicul, profitând de momentul psihologic în care se găsește penitentul, – cu sufletul deschis ca o mimoză – să-și înceapă acțiunea sa de diriguire, de încurajare și de îndrumare.

a) **Ca învățător**, preotul duhovnic, mai întâi trezește în suflet dorul de ridicare. Va ține seama, însă, de individualitatea penitentului, în sensul ca să aplice învățături adecvate vârstei, stării de conștiință, ocupațiunii și sensibilității⁷⁵. Desigur, obiectivul învățăturii va fi păcatul sub toate formele lui, cu specială privire la rolul său funest de a distruge nu numai trupul, dar și sufletul, prin așezarea omului în afara raporturilor sale cu Dumnezeu. În acest chip se va putea trezi în sufletul penitentului o căință sigură și sinceră, care-i va crea o dispozițiune lăuntrică potrivită de a primi și de a urma canonul prescris. Pentru o fire sensibilă, vorba aspră sau dojana este vătămătoare și sunt contraindicate în terapia spirituală. Firește, celor mândri, sau îndărătnici, li se poate administra și o vorbă mai aspră. În orice caz, sfaturile pe care le va da duhovnicul, trebuie să fie precise, clare și fără ocolișuri sau menajamente. Sfântul Grigorie Teologul ne spune, să iei pe bolnav „de mână” (can. 1), să vorbești cu el lămurit, să-i pui degetul pe rană, să nu plutim în vorbe goale sau generalități, nici să lăsăm să alunece spovedania în istorisiri fără rost. Duhovnicul trebuie să știe că păcătosul care vine la spovedanie are o voință foarte slabă, sau îi lipsește chiar cu totul. După cum la o boală trupească, cineva se trezește cu anumite părți ale trupului debilitate sau slăbite, tot astfel și în urma unei boli sufletești, credinciosul rămâne cu facultățile spirituale slăbite, și de obicei voința este aceea care cade pradă urmărilor bolii. De aceea duhovnicul trebuie să se străduiască spre întărirea voinței, prin îmbărbătări și sfaturi potrivite, dictate de momentul spovedaniei și de vehemența bolii păcatului, peste care a trecut.

b) După ce preotul duhovnic se pune în curent cu identificarea bolii și după ce a dat sfaturile și îndemnurile necesare, urmează prescrierea rețetei medicale, prescrierea tratamentului curativ, adică stabilirea canonului sau epitimiei. Aici păstorul sufletesc are rolul de **medic spiritual**, fapt care reclamă din partea duhovnicului însușiri cu totul deosebite „căci oricât de grea și anevoioasă ne pare arta medicinei – zice Sf. Grigorie Teologul – tot mai

75. P.B.G., cap.18

greu este să studiezi și să vindeci moravuri, pasiuni, vicii și înclinări rele”⁷⁶. De aceea se cere duhovnicului, ca prin pricepere și îndemănare multă, să fie asemenea medicului către care se îndreaptă, că-i va identifica boala și îi va prescrie leacul corespunzător. După cum medicul nu va prescrie o doctorie prea tare, acolo unde nu se potrivește, așa și duhovnicul nu va putea prescrie post bolnavilor, nici metanii neputincioșilor, după cum nu va putea prescrie milostenie pentru cei săraci, care singuri n-au ce mânca. Ar fi iarăși o mare greșeală a duhovnicului, dacă prin canonul prescris ar lăsa să se bănuiască și să se ghicească păcatul; dar și mai mare ar fi greșeala sa dacă ar consimți să acopere păcatul cuiva, prin simulare de împărtășire cu lingurița goală sau cu aghiasmă, sau să stea mărturie mincinoasă la caz de întrebare.

Regula este ca prin epitimie să se urmărească exercitarea penitentului în virtutea opusă păcatului în care a căzut, aplicând astfel bolnavului un fel de „reflexoterapie”⁷⁷. Adică, la îmbuibare – post, la necumpătare – cumpătare, la furt restituirea lucrului furat plus milostenie ș.m.d. Sfântul Grigorie de Nissa, în canonul 1 spune: „...pătimirile sufletești fiind de multe feluri, și tratamentul să fie de multe feluri, producând vindecare potrivit cauzei suferinței”. Ceea ce înseamnă că „medicul sufletesc, când observă la cineva vreun păcat, întâi trebuie să vadă din care putere sufletească derivă acel păcat și potrivit acesteia să întrebuințeze și doctoria duhovnicească, ca nu cumva din întâmplare să greșească scopul său, dând doctorie pentru o boală în locul alteia”⁷⁸.

Din cele de până acum vedem limpede că epitimiile pe care le dă duhovnicul ca medic spiritual nu au caracterul de pedeapsă, în adevăratul înțeles al cuvântului. Caracter de pedeapsă spirituală, i se poate atribui epitimiei numai în măsura în care epimidia îl aduce pe penitent în stare de privațiuni de la anumite plăceri trupești și sufletești, adică în stare de suferință, privind efectul negativ al epitimiei. Partea pozitivă a canonului, adică lucrarea sa cu efect pentru înaintarea penitentului în virtute, nu poate fi socotită nicidecum ca pedeapsă, ci numai ca întăritor și stimulent pe calea desăvârșirii morale.

76. Sf.Grigorie de Nazianz, *Cuvând despre fugă*, cap. 18, trad. rom. de Pr. N. Donos, Huși, 1931.

77. Pr. Petre Vintilescu, *Spovedania...*, pp. 332-333.

78. N. Milaș, *Canoanele*, vol. II, partea II-a, p.165; comentariu la can. I al Sf.Grigorie de Nissa.

Canoanele urmăresc îndreptarea delicventului moral. Ele nu urmăresc satisfacția pe care, se zice că ar pretinde-o Dumnezeu de la om, pentru păcatul cu care a jicnit acesta divinitatea, căci ce satisfacție poate da omul lui Dumnezeu? Dacă Dumnezeu ar pretinde omului păcătos satisfacție, El nu ar mai fi milostiv. Mântuitorul nostru Iisus Hristos, prin jertfa Sa pe Cruce, a adus odată pentru totdeauna satisfacție dreptății dumnezeiești vătămate prin păcat, pentru tot neamul omenesc. El a pățimit și a expiat tot ceea ce trebuiau oamenii să pătimească pentru păcatele lor, și în acest chip, Mântuitorul a satisfăcut, în locul oamenilor, dreptatea lui Dumnezeu. Doctrina romano-catolică despre satisfacție, înseamnă că Iisus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu, n-ar fi fost în stare să satisfacă deplin dragostea lui Dumnezeu și aceasta trebuie să o completăm noi oamenii păcătoși.

Nici canoanele Soboarelor Ecumenice, locale și ale sfinților Părinți nu văd în epitimii o satisfacție, ci toate le numesc precis „medicamente morale”⁷⁹. De asemenea Sfinții Părinți consideră epitimiile ca atare. Sfântul Ioan Hrisostom zice, că Dumnezeu iartă păcatele creștinilor celor ce se căiesc cu adevărat, fără a-i supune unei pedepse⁸⁰.

Epitimiile, în înțelesul doctrinei ortodoxe și al canoanelor Bisericii Ortodoxe, sunt rețete medicale și certări părintești, asemenea aceloră despre care găsim mărturie atât în Sf. Scriptură, cât și la Sfinții Părinți. „Eu, pe câți îi iubesc, îi mustru și îi pedepsesc; râvnește dar și te pocăiește”, – zice Scriptura⁸¹. Iar în alt loc citim: „Domnul ne judecă și ne pedepsește, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea”⁸². Cu privire la aceste cuvinte scripturistice, Sfântul Ioan Hrisostom zice: „Dacă Dumnezeu ne ceartă pe noi, apoi (face aceasta) spre îndreptare, iar nu spre judecare, nu spre ucidere, **nu spre pătimire**”. Asemenea acestor stări ale dragostei părintești a lui Dumnezeu sunt epitimiile, pe care le impune duhovnicul păcătoșilor în scaunul mărturisirii⁸³.

În vechime, disciplina Bisericii era foarte severă și aplica în canonisire cele 4 trepte: pe unii îi canonisau cu **plâns**, la ușa bisericii, cerând închinătorilor să se roage pentru dânsii; altora le porunceau duhovnicii să

79. Can. 102 al Sin. VI ec.; can. 8 al Sf. Grigorie de Nissa.

80. *Cuvânt despre pocăință*, cuvânt I.

81. Apoc. III, 19.

82. I Cor. XI, 32.

83. A. Comoroșan, *Dogmatica Ortodoxă*, partea specială, 1889, p.649.

stea **să asculte** Liturghia numai din pridvorul bisericii și numai până ce începea Liturghia Credincioșilor; pe alții îi canonisea cu **prosternarea**, stând în biserică laolaltă cu credincioșii, însă în genunchi și numai până la Liturghia Credincioșilor; și, în fine, pe alții îi canonisea cu oprirea de la Sfânta Împărtășanie, având dreptul **să stea în biserică împreună cu ceilalți** credincioși, tot timpul Liturghiei, nu în genunchi, dar n-aveau voie a se împărtăși⁸⁴. „Deci cu aceste 4 locuri – zice Pravila – se obârșește și se umple toată pocăința. Drept aceea cade-se Episcopului, sau preoților duhovnici, toată vremea canonisirii, ori multă ori puțină, tot pe aceste patru locuri să o împartă și așa să curețe de păcate pe acela ce se căiește și se pocăiește”⁸⁵.

Vremea de dezvoltare în extensiune a creștinismului de atunci încoace, a atenuat oarecum intensitatea sa în dezvoltare verticală, în profunzime, și astfel, aceste trepte ale canonisirii s-au îndulcit și ele, mergând la pas cu nivelul spiritual al diferitelor epoci. Din aceste trepte au mai rămas azi: epitimia **rostitii rugăciunilor în genunchi** de câteva ori pe zi, sau pe săptămână, **citirea** părților din Sfânta Scriptură, din Sfinții Părinți, care se potrivesc păcatului respectiv, **metaniile mari**, număr mai redus sau mai sporit, după caz, și **oprirea de la Sfânta Împărtășanie**, care se consideră între epitimiile cele mai grele, dar și cu cel mai mare folos pentru penitent.

În aplicarea acestor epitimii, Sfinții Părinți și canoanele diferitelor Sinoade ecumenice și locale, au păreri variate asupra timpului și asupra termenului de oprire. Acest termen variază de la un an și se întinde chiar și asupra întregii vieți a omului⁸⁶. De aici desprindem constatarea că oprirea de la Sf. Împărtășanie este pricina epitimiei de care se ocupă Sfinții Părinți în canoanele lor și este firul roșu, care străbate dumnezeieștile Pravile. Ne punem acum întrebarea, dacă oprirea de la Sf. Împărtășanie este o pedeapsă pentru păcat, sau este un mijloc, adică un interval, pentru exercitarea în virtute și dobândirea desăvârșirii morale⁸⁷.

Oprirea de la Sf. Împărtășanie nu poate fi o pedeapsă, pentru că însuși canonul nu are un rost pedepsitor, ci are unul vindecător. Ceea ce înseamnă că

84. N. Milaș, *Canoanele*, vol. I, partea II-a, p.56; can. 11 și 12 al Sin. I ecum.

85. P.M.B., Glava 85; Sf. Grigorie de Nissa, can. 4; Sf. Vasile cel Mare, canonul 59.

86. S.Grigorie de Nissa, can. 2 și 5; Nichifor, *Mărt.*, can. 43; Ancira, can. 22; Sf. Vasile cel Mare, can. 73.

87. Pr.Petre Vintilescu, *Primirea și oprirea de la Sf. Împărtășanie*, studiu în revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1938, p. 728.

oprirea de la Sf. Împărtășanie este un mijloc corecțional, care pregătește mai lesne dispoziția de căință și înaintarea în virtute a penitentului⁸⁸, promovează „crescutul lui în virtute”, cum zice Pravila⁸⁹. Cum se întâmplă lucrul acesta? Există păcate, care prin gravitatea lor „contaminează și otrăvesc profund întreaga fire a omului, provocând o tulburare adâncă în funcțiunile morale, așa încât pentru dezinfectarea și pentru eliminarea toxinelor păcatului este nevoie de un proces lung. Oprirea de la Sf. Împărtășanie este tocmai acest termen lung sau scurt – după caz – când penitentul are a-și împlini epitimia anume, care să-l exercite în virtutea necesară, spre a se putea împărtăși cu conștiința liniștită și cu senzația deplină a iertării. Epitimii cu caracter ascetic: post, ajunare, înfrânare, metanii, ori alte canoane trupesti sau spirituale, indicate după caz⁹⁰. Felul canonului atârnă, deci, de natura păcatului: trupesc sau sufletesc, întrucât la săvârșirea lui omul ia parte fie cu trupul, fie cu sufletul, sau mai adesea cu amândouă, în virtutea solidarității de fapte dintre trup și suflet.

Din punct de vedere al tactului pastoral, e bine ca duhovnicul să nu abuzeze de oprirea de la Sf. Împărtășanie, ci, mai degrabă, să țină seama de nivelul râvnei duhovnicești a epocii, spre a nu îndepărta pe credincioși de la scaunul spovedaniei, – cum își exprimă părerea un distins dascăl al teologiei noastre⁹¹. Să fie larg văzător duhovnicul, nu pentru bunătatea oamenilor, ci „pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu”, să-i lase la Împărtășanie⁹².

c) **Ca judecător**, duhovnicul are puterea divină autoritară, să dezlege sau nu din lanțurile păcatului. Unica deosebire între el și Judecătorul universal este aceea, că, în vreme ce Marele Judecător nu numai absolvă ci și condamnă, – duhovnicul pronunță numai sentința de achitare, niciodată nu și de condamnare; nedezlegarea de păcate este numai ceva negativ, ce se profilează în epitimie⁹³.

În privința dezlegării păcatelor trebuie să știe duhovnicul, că: **dezlegarea se dă** numai celor demni, adică acelor care se căiesc și primesc cu bucurie și demnitate epitimia, spre vindecare; **dezlegarea se oprește, nu**

88. Hristu Andrusos, *Dogmatica*, trad. de Pr. D. Stăniloae, Sibiu, p.408.

89. P.B.G., cap.40.

90. Pr.Petre Vintilescu, *Primirea și oprirea...*, p.731.

91. Idem, *ibidem*, p. 734.

92. P.B.G., cap.40.

93. Hristu Andrusos, *Dogmatica*, p. 408.

se dă, celor nedemni și incapabili de căință. „**Incapabili** sunt aceia care nu pot distinge între faptele cele bune și rele, apoi cei lipsiți de minte, și în urmă cei lipsiți de toată cunoștința învățăturilor creștine. Iar **nedemni** sunt necredincioșii, ereticii și schismaticii, apoi aceia care nu simt părere de rău pentru păcatele lor, care nu-și mărturisesc acestea cum se cuvine înaintea preotului și care nu voiesc să împlinescă canonul impus, cu un cuvânt cei nedispuși sau neaplecați la căință”⁹⁴, **dezlegarea se amână** la cei cu dispoziția sufletească dubioasă, nepregătiți și indiferenți față de marele act al spovedaniei.

Mulți preoți își pun întrebarea: dacă oprirea de la Sfânta Împărtășanie este un motiv de nedezare; sau mai lămurit: dezlegi pe unul care a căzut în păcate grele vrednice de canonisat, cu oprirea de la Sf. Împărtășanie, sau nu? Răspunsul este lămurit: da, îl dezlegi, dacă întrunește motivele de căință, sinceritate și este capabil, adică întreg la minte și cu dorința de a se mântui. Nu există păcat atât de mare pe care Dumnezeu să nu-l poată ierta, cu condiția căinței complete și a hotărârii de a nu mai păcătui.

Trebuie să se facă distincție între dezlegare și canon. Dezlegarea este corolarul, este sfârșitul actului spovedaniei, iar canonul este rețeta și învățătura care se dă **după** dezlegare. Dezlegi pe credincios de păcate, însă îl poți amâna de la cuminecare, pe un timp mai lung sau mai scurt, după caz. Rânduiala din Evhologhiu ne arată lămurit că: după terminarea spovedaniei, duhovnicul „punând mâna pe capul lui”, rostește rugăciunea de dezlegare. „și zicând sfârșitul dezlegării... să-i dai canonul după potrivă păcatelor lui; și de va fi făcut păcate mai multe și mai mari, să-i dai canon mai mare, adică să fie oprit de la Sfânta Împărtășanie ani mai mulți...”⁹⁵. Este de la sine înțeles că, în cazurile de nedezare sau amânare, penitentul nici nu poate fi trimis la cuminecare. Lucrul acesta trebuie să i se comunice și penitentului, în mod precis, să știe că n-a fost dezlegat, și deci nu poate fi cuminecat. În cazurile de nedezare sau amânare, duhovnicul are un rol excepțional de mare și frumos în același timp. Va trebui să dea învățatură bine chibzuită și îndelungată, în termeni care să meargă la inima cea împietrită. Să-i răscolească toată demnitatea de om a penitentului și marea cinste la care este chemat tocmai el acum, și tocmai de Mântuitorul, care

94. Mitrofanovici-Tarnavski, *Liturghia Bisericii Ortodoxe*, 1929, pp. 810-811.

95. *Evhologhiu Bogat*, ediția V-a, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1926, pp. 397-398.

vrea să i se apropie. În concluzie, duhovnicul va întrebuința toate mijloacele de a aduce pe un asemenea om la dorul de a se mântui și a-și pune și el întrebarea, ca și Saul din Tars: „Doamne, ce să fac?”

În cazul penitenților care sunt opriți de la Sf. Împărtășanie, dar se află pe patul de moarte, duhovnicul este obligat să-i cuminece, chiar dacă nu și-au isprăvit canonul, cu condiția că dacă nu vor muri, să-și isprăvească canonul⁹⁶. Demenții să fie însă excluși de la Sf. Împărtășanie. Ei pot fi totuși cuminecați, în clipele de luciditate, dacă nebunia lor nu este continuă⁹⁷.

Sfintele canoane mai subliniază, că duhovnicul nu poate lua bani pentru slujbele de îngropăciune și cu cât mai puțin pentru cuminecare. Canonul 23 al sinodului VI ecumenic zice: „Nici unul dintre Episcopi, sau presviteri, sau diaconi, împărtășind preacurata cuminecătură, să nu ceară de la cel ce primește împărtășirea aceasta deosebită, bani sau ceva de acest fel. Căci harul nu se vinde, nici nu dăm sfințenia Duhului pe bani, ci se dă fără de lăcomie celor vrednici de acest dar. Iar dacă s-ar vădi că cineva dintre cei consemnați în cler pretinde ceva de acest fel de la cel căruia se dă preacurata Cuminecătură, să se caterisească, ca un râvnitor al rătăcirii și răutății lui Simon”. Pravila zice că: „preoții care cuminecă pe creștini cu Sf. Cuminecătură, să nu ia, nici să ceară plată nimic”. Unora ca acelora „să li se ia popia”, pentru că au vândut pe Domnul ca Iuda și ca Simon Magul⁹⁸. Aici se face pomenire numai de Sf. Împărtășanie, ca de una care ocupă locul de frunte între Sfintele Taine; însă canonul, fiindcă amintește despre „har”, vizează toate Sfintele Taine, pentru care preotul nu poate lua bani. Se înțelege că slujitorii altarului au dreptul să trăiască de la altar (I Cor. IX, 14), adică de a primi daruri de la credincioși, însă acestea să nu fie cerute, ci – ca ofrande ce sunt – trebuie lăsate la aprecierea benevolă a credincioșilor.

Ca încheiere, mai amintim una dintre cele mai de seamă îndatoriri ale duhovnicului, care privește atitudinea sa după spovedanie.

Este vorba de **secretul mărturisirii**, care a făcut parte integrantă totdeauna din disciplina Tainei spovedaniei. Cuvintele Scripturii grăiesc lămurit, zicând: „Auzita-ai cuvânt? Să moară cu tine”⁹⁹. Sfântul Vasile

96. Can. 13 al Sin. I ec.; 6 Ancira; 73 Sf. Vasile cel Mare; 2 și 5 Sf. Grigorie de Nissa; P.M.B., Glava 167 și 318.

97. Can. 3 Timotei al Alexandriei.

98. P.M.B., Glava 9; cap.47; can.23 al sin.VI ec.

99. *Sirah*, XIX, 10.

cel Mare, în canonul 34, și Sfântul Nichifor Mărturisitorul, în canonul 28, opresc să se dea în vileag cele ce știe duhovnicul din scaunul mărturisirii. Violarea acestui secret este nu numai o înjosire asupra duhovnicului, dar îl duce și sub pedeapsă canonică. Canonul 120 al Nomocanonului în 228 de titluri, spune următoarele: „Părintele spiritual, dacă descoperă cuiva păcatul mărturisit de cineva, să fie supus epitimiei; să fie pedepsit trei ani și lunar numai odată să se cuminece și în fiecare zi să facă o sută de metanii”. Pravila spunea că, dacă „duhovnicul va spune păcatele celor ce i se spovedesc, acela să aibă canon oprirea de la preoția lui 3 ani. Iar alți învățători zic și poruncesc să-i fie luat darul de tot, și darul preoției și al duhovniciei, numai aceasta să aibă voie ca să se cuminece Dumnezeuieștii Pricestanii”¹⁰⁰. Nicodim Aghioritul, în Exomologhitarul său, sfătuiește pe duhovnic „a păzi tainice păcatele și a nu le arăta niciodată, nici cu cuvântul, nici cu scrisoare, nici cu alt semn oarecare, măcar de s-ar și primejdui de moarte... Că de le vei arăta, zice călugărul Nicodim..., te caterisești cu totul de canoanele cele bisericești... Către aceasta te faci pricinuitor de a nu se mai ispovedi la tine creștinii...”¹⁰¹. Astăzi, violarea secretului mărturisirii se pedepsește cu depunerea, din partea legilor bisericești în vigoare.

Dar, în afară de orice pedeapsă omenească, violarea secretului mărturisirii atrage după sine pedepsirea preotului de către Tatăl cel Ceresc ca un sperjur și trădător al mijloacelor mântuirii. Un asemenea preot compromite întreaga acțiune de zidire a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ și a mântuirii. Un asemenea preot compromite întreaga acțiune de zidire a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ și a mântuirii oamenilor încredințați lui. Iar Domnul Cerului și al pământului va veni asupra lui și va cere oile Sale din mâinile lui și nu-i va mai da să pască oi, după spusele proorocului Iezechiil¹⁰².

Mai presus de toate, însă, duhovnicul va avea mereu în fața sa pe Mai-Marele-Păstorilor, pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care-i poruncește să ia pe umerii săi oaia cea rătăcită. În acest scop, preotul-duhovnic trebuie să fie un om întreg, căci arta duhovniciei îi reclamă întreaga sa ființă, așa cum îl cere Mântuitorul: Preot după rânduiala lui Melchisedec.

100. P.M.B., Glava 319.

101. C.F.S., ed. cit., pp.79-80.

102. Iezechiil, XXXIV, 10.

Bibliografie

- Cornelius Krieg: *Wissenschaft der speziellen Seelenführung*, Freiburg 1, Br., I Bd., 1907.
- Îndreptarea Legiei (Pravila lui Matei Basarab), Târgoviște, 1652, ediția I.M. Bujoreanu.
- Pravila Bisericească (numită cea mică), de la Govora, 1640, ed. Bujoreanu.
- Carte foarte folositoare de suflet, ed. IV, București, 1928.
- Sf. Ioan Gură de Aur: *Despre preoție*, în românește de Preot Icon. Aristide N. Geamănu, Craiova, 1941.
- Sf. Grigorie de Nazianz: *Despre fugă*, în românește de Pr. N. Donos, Huși, 1931.
- Preot Petre Vintilescu: *Spovedania și Duhovnicia*, București, 1939.
- Preot Petre Vintilescu: *Primirea și oprirea de la Sf. Împărtășanie*, studiu în revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1938.
- Migne, P. G., Tom. X, XXXI și LXXXVIII.
- Filocalia, vol. IV, trad. de Dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1948.
- Dumnezeieștile Liturghii, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1950.
- Josef Sellmair: *Der Priester in der Welt*, Regensburg, 1939.
- Nicodim Milaș: *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, 2 volume în 2 părți, trad. în rom. de dr. Nicolae Popovici și Uroș Kovincici, Arad, 1930-1936.
- Nicole Brînzeu: *Păstorul și Turma* (Hodegetica), Lugoj, 1930.
- Nicolae Cabasila: *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, în rom. de Diaconul Ene Braniște, București, 1946.
- Nicolae Cabasila: *Despre viața în Hristos*, în rom. de prof. dr. T. Bodogae, Sibiu, 1946.
- Ierom. Nicodim Sachelarie: *Pravila bisericească*, Cernica, 1940.
- Alexiu Comoroșan: *Dogmatica Ortodoxă*, partea specială, 1889.
- Hristu Andrușos: *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, în rom. de Dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1930.
- Evhologhiu Bogat*, ediția V-a, București, tipografia Cărților Bisericești, Filiala Cernica, 1926
- Mitrofanovici-Tarnavski: *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, 1929.

Însemnare de prescurtări

P.B.G. = Pravila Bisericească Govora

P.M.B. = Pravila lui Matei Basarab

C.F.S. = Carte foarte folositoare de suflet.

